

Hallituksen esitys Eduskunnalle vaalilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että annettaisiin uusi, yhtenäinen vaalilaki, joka korvaisi nykyiset neljä vaalilakia, kansanedustajain vaaleista annetun lain, tasavallan presidentin vaalista annetun lain, kunnallisvaalilain ja Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista annetun lain.

Vaalisäännösten kokoamisen yhteydessä eduskuntavaalien vaalipiirijako yhteensovitettaisiin maakuntajakoon. Kunnallisvaalien ajankohta siirrettäisiin viikkoa nykyistä myöhemmäksi eli lokakuun neljänneksi sunnuntaiksi. Kunnallisvaaleissa voitaisiin äänestää ennakolta myös ulkomailla. Europarlamenttivaalien ehdokkaiden enimmäismäärä ehdotetaan nostettavaksi 16:sta 20:een.

Vaalisäännöksiä muutettaisiin muun muassa eräitä sanontoja täsmentämällä myös teknisesti vaalijärjestelmän kehittämisen edellyttämällä tavalla puuttumatta kuitenkaan vaalijärjestelmän perusteisiin. Ehdokasasette-

lun aikataulua muutettaisiin varhentamalla muun muassa ehdokashakemuksen jättämisen ja ehdokaslistojen yhdistelmän laatimisen määräpäiviä. Tämä lisäisi vaalikampanjointiin käytettävää aikaa.

Uuden vaalilain antamisen yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi myös menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä annettua lakia ja neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annettua lakia pääasiassa lukuisten lakeihin sisältyvien viittausten muuttamiseksi viittaukseksi ehdotettuun vaalilakiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Vaalilakia on tarkoitus soveltaa ensimmäisen kerran maaliskuussa 1999 toimitettavissa eduskuntavaaleissa. Näissä vaaleissa noudatettaisiin kuitenkin vielä nykyistä vaalipiirijakoa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila	4
2.1. Vaalilainsäädäntö perustuslaeissa ja tavallisissa laeissa	4
2.2. Vaalilait ja niiden rakenne	5
Johdanto	5
Laki kansanedustajain vaaleista	5
Laki tasavallan presidentin vaalista	6
Kunnallisvaalilaki	6
Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista	6
2.3. Vaalilakien yhtenäistämisen tarpeesta	6
2.4. Katsaus vaalilainsäädännön rakenteeseen eräissä Euroopan valtioissa	7
Yleistä	7
Vaalilainsäädännön rakenne eräissä eurooppalaisissa valtioissa	7
2.5. Suomen vaalijärjestelmän tekninen toimivuus	9
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	10
3.1. Uudistuksen päätavoitteet	10
3.2. Yksi yhtenäinen vaalilaki	10
3.3. Vaalijärjestelmää koskevat ehdotukset	11
Vaalipiirit	11
Ehdokasasettelun viranomaistehtävien aikataulu	16
Muut ehdotukset	17
4. Esityksen vaikutukset	18
5. Asian valmistelu	19
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	19
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	20
1. Lakiehdotusten perustelut	20
1.1. Vaalilaki	20
I OSA. YHTEISET SÄÄNNÖKSET	20
1 luku. Yleiset säännökset	20
2 luku. Vaaliviranomaiset	24
3 luku. Äänioikeusrekisteri	27
4 luku. Ehdokasasettelun viranomaistehtävät	29
5 luku. Ennakköäänestys	33
6 luku. Vaalipäivän äänestys	37
7 luku. Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen	39
8 luku. Muutoksenhaku	41
II OSA. VAALIKOHTAISET SÄÄNNÖKSET	44
9 luku. Eduskuntavaalit	44
10 luku. Presidentinvaali	48
11 luku. Kunnallisvaalit	53
12 luku. Europarlamenttivaalit	55

III OSA. ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	60
13 luku. Täydentävät säännökset	60
14 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	63
1.2. Laki menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä	63
1.3. Laki neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä	63
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	64
3. Voimaantulo	64
4. Säättämisjärjestys	64
LAKIEHDOTUKSET	65
1. Vaalilaki	65
2. Laki menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä annetun lain muuttamisesta	110
3. Laki neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta	111
RINNAKKAISTEKSTIT	113
2. Laki menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä annetun lain muuttamisesta	113
3. Laki neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta	115

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Demokraattisen valtion valtiosääntöön katsotaan kuuluvan perustuslait, joissa säädetään yleensä valtion itsenäisyydestä sekä valtion rakenteiden ja kansalaisten oikeusaseman perusteista, ja ne tavalliset lait, jotka koskevat ylimpien valtioelinten järjestysmuotoa ja toimintaa sekä kansalaisten yleisiä oikeuksia ja niiden käyttämistä. Vaalilainsäädäntö on tärkeä osa valtiosääntöä: se määrittelee sen, miten kansalaiset käyttävät aktiivisia valtiollisia oikeuksiaan kuten äänioikeuttaan ja oikeuttaan asettua vaaleissa ehdokkaaksi.

Suomen perustuslaeissa, joista tärkeimmät ovat hallitusmuoto ja valtiopäiväjärjestys, säädetään poliittisen järjestelmämme keskeisestä piirteistä. Poliittinen demokratiamme on pääosin edustuksellista eli välillistä demokratiaa. Tämän osoittaa erityisesti hallitusmuodon 2 §:n 1 momentti, jonka mukaan "valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta". Edustuksellisuuden toteuttaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että kansa valitsee vaaleilla haluamansa edustajat eduskuntaan, kuntien valtuustoihin ja Euroopan parlamenttiin. Vaalilainsäädäntö osoittaa sen, miten nämä vaalit toimitetaan. Perustuslaissa säädetään toisaalta myös kansalaisten suorasta, välittömästä vaikuttamisesta: hallitusmuodon 22 a §:n mukaan voidaan järjestää (valtiollisia) neuvoa-antavia kansanäänestyksiä ja hallitusmuodon 23 §:n mukaan tasavallan presidentin valitsee Suomen kansa välittömällä vaalilla kuuden vuoden pituiseksi toimikaudeksi.

Vaali- ja osallistumisoikeudet ovat kansalaisten perusoikeuksia. Tämän mukaisesti Suomen hallitusmuodon perusoikeuksia koskevassa luvussa säädetään yleisellä tasolla oikeudesta äänestää ja asettua ehdokkaaksi valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa sekä oikeudesta äänestää valtiollisissa ja kunnallisissa kansanäänestyksissä.

2. Nykytila

2.1. Vaalilainsäädäntö perustuslaeissa ja tavallisissa laeissa

Suomen lainsäädännössä vaaleja koskevia säännöksiä on sekä perustuslaeissa että ta-

vallisissa laeissa. Tämä jaottelu perustuu jo vuoden 1906 vaaliuudistuksessa omaksuttuun sääntelytapaan ja sitä on noudatettu lähes muuttamattomana siitä lukien.

Valtiopäiväjärjestyksessä säädetään, paitsi äänioikeudesta eduskuntavaaleissa hallitusmuodon perusoikeussäännöksiä täsmällisemmin, myös vaalikelpoisuudesta ja sen menettämisestä, vaalien välittömyydestä ja suhteellisuudesta, vaalipiiri- jaon perusteista, eduskunnan toimikaudesta ja hallitusmuodossa säänneltyyn eduskunnan hajotusoikeuteen liittyvästä uusien vaalien määrittämisestä sekä yhtäläisestä äänioikeudesta ja kiellosta käyttää äänestettäessä valtuusmiestä. Hallitusmuodossa on edellä mainittujen perusoikeussäännösten lisäksi presidentinvaalia koskevia säännöksiä: muun muassa säännökset oikeudesta asettaa ehdokkaita, vaalipäivistä ja presidentin valitsemisen keskeisistä menettelyta-voista.

Hallituksen esityksessä uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi (HE 1/1998 vp) on eduskuntavaaleista säännökset vaalien välittömyydestä, suhteellisuudesta ja salaisuudesta, yhtäläisestä äänioikeudesta, maan jakamisesta 12-18 vaalipiiriin ja edustajien valitsemisesta vaalipiireittäin sekä oikeudesta asettaa ehdokkaita. Presidentinvaalista on ehdotuksessa säännökset keskeisestä valintamenettelystä (valitseminen ensimmäisessä vaalissa ja tarvittaessa toisessa vaalissa sekä valitseminen, jos vain yksi ehdokas on asetettu) ja oikeudesta asettaa ehdokkaita. Lisäksi esitykseen sisältyvät säännökset vaalioikeuksista perusoikeuksina samansisältöisinä kuin ne hallitusmuodossa nytkin ovat.

Kun perustuslaissa säädetään äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden perusteista, oikeudesta asettaa ehdokkaita sekä vaalien toimittamisen keskeisistä periaatteista, säädetään muista vaaleja koskevista asioista tavallisina lakeina annetuissa vaalilaeissa. Tällaisia ovat esimerkiksi eduskuntavaaleja koskevat yksityiskohtaiset säännökset vaalipiiri- jaosta ja äänestysalue- jaosta, vaaliviranomaisista, äänioikeutetuista pidettävästä rekisteristä, ehdokasasettelusta, ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen toimittamisesta, vaalien tuloksen laskemisesta sekä vaaleista valittamisesta.

Vaaleja koskevat säännökset on sijoitettu pääasiassa vähintään lain tasoihin säädöksiin. Sitä alempia säädöksiä on perinteisesti

pyrity välttämään koska on katsottu, että eduskunnan tulee voida päättää koko vaalilainsäädännöstä sen valtiollisessa elämässä keskeisen luonteen vuoksi. Niinpä lakia alemman asteisilla säädöksillä säädetään vain yleisistä ennakoäänestyspaikoista kotimaassa ja ulkomailla sekä, lain rajoissa, niissä toimitettavan ennakoäänestyksen kestoista (asetus), kansanedustajain paikkojen jaosta vaalipiirien kesken (valtioneuvoston päätös) sekä vaaliasiakirjojen kaavoista ja eräistä kunnallisvaaleihin liittyvistä teknisistä seikoista (oikeusministeriön päätös). Lisäksi oikeusministeriö on antanut jokaista vaalia varten erikseen tarkempia määräyksiä ja ohjeita vaalilakien soveltamisesta. Vaalisääntösten sijoittamisen lain tasoihin säädöksiin on katsottu poistavan mahdollisuudet vaikuttaa teknisin määräyksin vaalien tulokseen. Näin on pyritty minimoimaan mahdollisia epäilyjä vaalien tulosten manipuloinnista alemman asteisten säädösten avulla. Sanotusta periaatteesta johtuu se, että esimerkiksi edustajinvaalilaki ja kunnallisvaalilaki ovat, lakien yleisestä luonteesta poiketen, poikkeuksellisen kattavia ja tarkkoja ja ulottuvat pieniinkin yksityiskohtiin saakka.

Perustuslaeissa ei ole säännöksiä kunnallisvaaleista (lukuun ottamatta edellä mainittua hallitusmuodon perusoikeussäännöstä) eikä europarlamenttivaaleista. Niinpä perustuslain vaalisäännöksiä vastaavat kunnallisvaaleja koskevat säännökset, kuten tarkemmat säännökset äänioikeudesta ja säännökset vaalikelpoisuudesta, ovat kuntalaisia (365/1995). Europarlamenttivaaleja koskevat vastaavat säännökset ovat Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista annetussa laissa (272/1995), joka on yhdenmukainen Euroopan yhteisöjen vaalisäädöksen (neuvoston päätös edustajien valitsemisesta Euroopan parlamenttiin yleisillä, välittömillä vaaleilla koskevasta säädöksestä; 76/787/EHTY, ETY, Euratom) määräysten kanssa.

2.2. Vaalilait ja niiden rakenne

Johdanto

Suomen nykyiset vaalilait ovat: laki kansanedustajain vaaleista (391/1969), laki tasavallan presidentin vaalista (1076/1991), kunnallisvaalilaki (361/1972) ja laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista (272/1995).

Laki kansanedustajain vaaleista

Suomen vaalilainsäädännön perusta luotiin tämän vuosisadan alussa. Jo vuonna 1906 annetut Suomen suuriruhtinaanmaan valtiopäiväjärjestys ja Suomen suuriruhtinaanmaan vaalilaki (20.7.1906), jotka siis koskivat vain eduskuntavaaleja, sisälsivät ne vaalien toimittamisen kannalta keskeiset periaatteet, jotka ovat voimassa vielä nykyäänkin: yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, suhteellinen vaalitapa ja d'Hondtin laskentajärjestelmä. Suuriruhtinaanmaan vaalilaki kumottiin vuonna 1935 edustajinvaaleista annetulla lailla (66/1935). Seuraavan kerran vaalilainsäädäntöä muutettiin vuonna 1952, jolloin annettiin laki kansanedustajain vaaleista (167/1952), joka tosin kumottiin vain kolmen vuoden päästä annetulla uudella samanimisellä lailla (336/1955). Nykyinen laki kansanedustajain vaaleista (jäljempänä edustajinvaalilaki) annettiin vuonna 1969.

Vuoden 1969 edustajinvaalilakia on muutettu useita kertoja. Yksinomaan 1990-luvulla on toteutettu seuraavat uudistukset: Yksi-päiväisiin vaaleihin siirryttiin vuonna 1990 (432/1990) ja samana vuonna myös tarkistettiin eräin osin vaalipiirijakoa (437/1990). Ennakoäänestyksestä postin tilapäisissä ennakoäänestyspaikoissa säädettiin vuonna 1992 (435/1992) ja virkälähetysoikeuden poistumisesta johtuneet tarkistukset tehtiin vuonna 1993 (498/1993). Vuonna 1995 toteutettiin laaja tekninen uudistus, jossa vaalietojärjestelmä otettiin käyttöön ja äänioikeuden määräytymisajankohta siirrettiin vaalivuoden alusta vaalipäivään (1643/1995).

Lukuisista muutoksista huolimatta on lain perusrakenne säilynyt lähes muuttumattomana: 1 luvussa säädetään vaalipiireistä ja vaaliviranomaisista, 2 luvussa vaaliluetteloista ja vuoden 1995 uudistuksen jälkeen äänioikeusrekisteristä, 3 luvussa puolueiden ehdokkaiden asettamisesta ja vaaliliitoista, 3 a luvussa valitsijayhdistyksistä ja yhteislietoista, 4 luvussa vaalipiirin keskuslautakunnan tehtävistä ehdokasasettelussa, 5 luvussa vaalitoimituksesta, 6 luvussa ennakoäänestyksestä, 6 a luvussa ennakoäänestyksestä kotona, 7 luvussa äänen laskemisesta, vaalien tuloksen vahvistamisesta ja valtakirjan antamisesta sekä 8 luvussa vaaleista valittamisesta. Luvussa 9 on lisäksi erityisiä säännöksiä. Laissa on nykyisin 125 voimassa olevaa pykälää.

Laki tasavallan presidentin vaalista

Vuonna 1919 annetun hallitusmuodon mukaan tasavallan presidentin valitsivat vaaleilla valitut 300 valitsijamiestä. Laki valitsijamiesten vaaleista annettiin vuonna 1922 (291/1922) ja kaksi vuotta myöhemmin myös laki tasavallan presidentin vaalista (59/1924), joka sisälsi säännökset siitä, miten valitsijamiehet valitsevat presidentin. Ensin mainittu laki korvattiin vuonna 1955 annetulla lailla tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista (337/1955), joka puolestaan kumottiin vuonna 1969 annetulla samannimisellä lailla (392/1969). Presidentin vaalitapa herätti vilkasta keskustelua 1970- ja 1980-luvuilla ja niinpä vuonna 1987 annettiin laki tasavallan presidentin valitsemisesta (574/1987), joka merkitsi askelta välittömän vaalin suuntaan sillä presidentti valittiin välittömällä vaaleilla, jos joku ehdokas sai yli puolet äänioikeuttaan käyttäneiden äänistä. Muussa tapauksessa samalla kertaa valitut valitsijamiehet toimittivat vaalin. Vuonna 1991 annettiin sitten laki tasavallan presidentin vaalista (jäljempänä presidentinvaalilaki), jossa vaali muutettiin suoraksi, tarvittaessa kaksivaiheiseksi kansanvaaliksi.

Presidentinvaali toimitetaan teknisesti samalla tavalla kuin eduskuntavaalitkin. Niinpä myös presidentinvaalilaki on teknisesti rakennettu edustajainvaalilain pohjalle: viimeksi mainittuun viitataan vaalipiirijakoa, vaaliviranomaisia ja heidän tehtäviään, äänioikeusrekisteriä, vaalitoimitusta ja ennakoäänestystä sekä äänten laskentaa koskeissa säännöksissä. Sääntelyn tavoitteena onkin ollut, että presidentinvaalilaissa säädetään vain niistä asioista, jotka poikkeavat eduskuntavaaleissa noudatettavasta menettelystä. Tämän vuoksi presidentinvaalilaissa on vain 33 voimassa olevaa pykälää, jotka on jaettu viiteen lukuun: 1 luvussa ovat yleiset säännökset, 2 luvussa säädetään presidenttiehdokkaan asettamisesta, 3 luvussa ensimmäisestä vaalista ja 4 luvussa toisesta vaalista. Viimeisessä eli 5 luvussa ovat erinäiset säännökset.

Kunnallisvaalilaki

Kunnallisvaaleja koskevan lainsäädännön perusta luotiin syksyllä 1917, jolloin annettiin kunnallinen vaalilaki (108/1917) samanaikaisesti maalaiskuntain ja kaupunkien kunnallislakien kanssa. Kunnallinen vaalilaki

korvattiin vasta vuonna 1953 runsaasti vaalitekniisiä uudistuksia sisältäneellä kunnallisvaalilailla (191/1953). Vuonna 1964 annettu uusi kunnallisvaalilaki (49/1964) ei sisältänyt merkittäviä vaalijärjestelmän perusteita koskevia muutoksia. Nykyinen kunnallisvaalilaki annettiin vuonna 1972 ja sitä on muutettu sen jälkeen lukuisia kertoja, useimmiten samassa yhteydessä edustajainvaalilain kanssa.

Kunnallisvaalilain rakenne on samantyyppinen kuin edustajainvaalilain: 1 luvussa säädetään äänestysalueista ja vaaliviranomaisista, 2 luvussa äänioikeusrekisteristä, 3 luvussa ehdokkaiden asettamisesta, 4 luvussa kunnan keskusvaalilautakunnan valmistavista toimenpiteistä, 5 luvussa valtuutettujen valitsemisesta vaaleja toimittamatta, 6 luvussa vaalitoimituksesta, 7 luvussa ennakoäänestyksestä, 7 a luvussa kotiaäänestyksestä, 8 luvussa äänten laskemisesta ja vaalien tuloksen vahvistamisesta ja 9 luvussa vaaleista valittamisesta. Viimeisessä luvussa ovat erityiset säännökset. Laissa on nykyisin 115 voimassa olevaa pykälää.

Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista

Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista (jäljempänä europarlamenttivaalilaki) annettiin pian Suomen liittyttyä Euroopan unionin jäseneksi ja sitä sovellettiin ensimmäisen kerran kunnallisvaalien yhteydessä 20 päivänä lokakuuta 1996 toimitetuissa europarlamenttivaaleissa.

Laki on teknisesti rakennettu samaan tapaan kuin presidentinvaalilaki: siinä säädetään vain niistä asioista, jotka eroavat eduskuntavaaleissa noudatettavasta menettelystä. Lain 36 voimassa olevaa pykälää on ryhmitelty väliotsikoin varustettuna vastaamaan edustajainvaalilain ryhmittelyä.

2.3. Vaalilakien yhtenäistämisen tarpeesta

Vaikka eri vaaleja koskeva lainsäädäntö on syntynyt eri aikoina, on vaalien tekninen toimittaminen alusta asti pyritty säätämään mahdollisimman yhdenmukaiseksi. Jo vuonna 1908 Idmanin komitea (komiteamietintö 1908:12) totesi ehdotuksessaan kunnallislainsäädännöksi, että kunnallisvaalien vaalittavan tulisi olla mahdollisimman samankaltainen kuin vuonna 1906 säädetyn vaalilain

mukainen eduskuntavaalien vaalitapa. Samoin jo ensimmäisessä, vuonna 1922 annetussa tasavallan presidentin valitsijamiesten vaalilaissa säädettiin vaalimenettelystä vain viittaamalla edustajinvaalilain säännöksiin. Vuosien kuluessa menettelyt ovat entisestäänkin yhdenmukaistuneet ja niinpä esimerkiksi äänioikeusrekisteriä, ennakköäänestystä, vaalipäivän äänestystä ja äänten laskentaa koskevat menettelyt ovat samat kaikissa vaaleissa. Luonnollisesti eri vaaleilla on myös omia erityispiirteitään, jotka liittyvät esimerkiksi äänioikeuteen, ehdokasasetteluun, vaalien tuloksen määräämiseen ja vaaleista valittamiseen. Vaalimenettelyjen yhdenmukaisuus eri vaaleissa on lisännyt vaalivarmuutta ja tehnyt vaalimenettelyn niin äänestäjille kuin vaaliviranomaisille tutuksi ja helposti omaksuttavaksi.

Vaalimenettelyjen samankaltaisuuden vuoksi edustajinvaalilaki ja kunnallisvaalilaki ovat alkaneet yhä enemmän muistuttaa toisiaan. Kun vielä presidentinvaalilaki ja europarlamenttivaalilaki jo nyt ovat viittaussäännösten avulla sidottu kiinteästi edustajinvaalilakiin, voidaan neljän erillisen vaalilain järjestelmää pitää epätarkoituksenmukaisena. Ongelmaksi on ennen muuta muodostunut vaalilainsäädännön selkeyden ja johdonmukaisuuden heikkeneminen, mikä osittain on seurausta viime vuosien lukuisista erillisuudistuksista. Myös vaalilainsäädännön kokonaisuuden hahmottaminen on ollut jossain määrin hankalaa, kun vaalien perusmenettelyt eivät ilmene yhdestä asiakirjasta.

2.4. Katsaus vaalilainsäädännön rakenteeseen eräissä Euroopan valtioissa

Yleistä

Vaaleja koskevien säännösten asema europaalaisten valtioiden lainsäädännössä on melko vakiintunut. Perustuslaeissa säädetään yleensä edustuksellisesta demokratiasta, ylimpien valtioelinten valintatavasta, yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta sekä äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden edellytyksistä. Tarkemmat säännökset vaalien toimittamisesta on annettu vaalilaissa, jotka ovat, valtiosta riippuen, joko tavallisia lakeja tai statukseltaan korkeampia perustuslakia täydentäviä lakeja. Vaalilainsäädännön rakenne vaihtelee maittain. Pohjoismaista Ruotsissa ja Norjassa on yksi, kaikkia vaaleja koskeva

vaalilaki, kun taas Tanskassa on erilliset vaalilait parlamenttivaaleja ja paikallisvaaleja varten. Muista Euroopan valtioista selkeä yhden vaalilain järjestelmä on käytössä ainakin Espanjassa ja Alankomaissa. Eräänlaista sekamuotoa, jossa joitakin vaaleja koskevat säännökset on koottu yhteen kokonaisuuteen, mutta sen lisäksi on säädetty erillisiä vaalilakeja, edustavat Ranskan, Belgian, Ison-Britannian ja Itävallan vaalilainsäädännöt. Selkeästi erilliset vaalilait kustakin vaalista ovat ainakin Saksassa, Irlannissa ja Portugalissa.

Seuraavassa esitetään eräiden eurooppalaisten valtioiden vaalilainsäädännön rakenne pääpiirteittäin. Vaalilainsäädännön aineelliseen puoleen ei puututa eri valtioiden joskus hyvinkin erilaisten vaalijärjestelmien vuoksi.

Vaalilainsäädännön rakenne eräissä europaalaisissa valtioissa

Ruotsin uusi, 1 päivänä kesäkuuta 1997 voimaan tullut vaalilaki (vallag) sisältää säännökset valtiopäivävaaleista, maakäräjä- ja kunnallisvaaleista sekä europarlamenttivaaleista. Laissa on 348 pykälää jaoteltuina 20 lukuun, joissa jokaisessa on oma, juokseva pykälänumerointi. Säännökset, jotka koskevat ainoastaan tiettyä vaalia, on erotettu muusta tekstistä väliotsikoilla. Vaalilain lisäksi Ruotsissa on erilliset lait vaaliluettelorekisteristä (lag om röstlängdsregister) ja kirjeäänestyksestä (lag om brevröstning i vissa fall). Ruotsin perustuslaeissa on melko paljon vaalisäännöksiä, muun muassa valtiopäiväjärjestyksessä on varsin yksityiskohtaiset säännökset äänestyslipusta ja sen mitättömyydestä.

Myös *Norjassa* on yksi vaalilaki (valgloven), jossa on säännökset parlamenttivaaleista, maapäivävaaleista ja kunnallisvaaleista. Laki on annettu vuonna 1985 ja siinä on 95 pykälää. Laki on rakenteeltaan samantyyppinen kuin Ruotsin vaalilaki.

Ranskan vaalilainsäädäntö muodostuu lähes 400 artiklaa käsittävästä vaalisäännöstöstä (Code Electoral) sekä erillisistä presidentinvaalilaista (Loi relative à l'élection du président de la république au suffrage universel) ja europarlamenttivaalilaista (Loi relative à l'élection des représentants au Parlement européen). Lisäksi vaalilainsäädäntöön voidaan katsoa kuuluvan myös lain vaalirahoituksen julkisuudesta (Loi organique relative à la transparence financière

de la vie politique) ja lain mielipidemittauksista (Loi relative à la publication et à la diffusion de certaines sondages d'opinion). Vaalisäännöstö on peräisin vuodelta 1964 ja sen rakenne on pääpiirteittäin seuraava: Osassa I ovat kansanedustajien, departementtien valtuutettujen ja kunnanvaltuutettujen vaaleja koskevat artiklat (1–273). Osa jakaantuu neljään lukuun: 1) yhteiset säännökset, 2) kansanedustajien vaalien erityissäännökset, 3) departementtien valtuutettujen vaalien erityissäännökset ja 4) kunnanvaltuutettujen ja Pariisin neuvoston jäsenten vaalien erityissäännökset; osassa II ovat senaatin jäsenen vaaleja koskevat artiklat (274–327), osassa III Saint-Pierre-et-Miquelonin aluetta koskevat (erityis)artiklat (328–334) ja osassa IV alueiden valtuutettujen ja Korsikan valtuutettujen vaaleja koskevat artiklat (335–384).

Myös *Belgian* vaalilainsäädäntö on koottu vaalisäännöstöön (Code Electoral), joka jakaantuu lukuihin seuraavasti: Luvussa I ovat parlamenttivaaleja (Elections législatives) koskevat säännökset, joista tärkein on noin 240 artiklaa sisältävä varsinainen Code Electoral. Tämän luvun alle sijoitetut kolme muuta lakia ja kaksi asetusta liittyvät lähinnä eräisiin alueellisiin erityiskysymyksiin ja vaalirahoitukseen. Luvussa II ovat aluevaaleja ja yhteisövaaleja (Elections des régions et des communautés) koskevat viisi lakia ja kaksi asetusta, luvussa III provinsivaaleja koskeva laki (Loi organique des élections provinciales), luvussa IV kunnallisvaalilaki (Loi électorale communale) ja laki vaalirahoituksesta sekä luvussa V ovat europarlamenttivaalilaki (Loi relative à l'élection du Parlement européen) ja laki vaalirahoituksesta.

Alankomaissa on yksi yhteinen vaalilaki (Verkiezingswet), jossa on säännökset kaikista maassa toimitettavista vaaleista, joita ovat parlamentin alahuoneen vaalit (parlamenttivaalit), parlamentin ylähuoneen vaalit, maakuntavaalit, kunnallisvaalit ja europarlamenttivaalit.

Saksassa liittopäivävaaleista säädetään 54-pykäläisessä Bundeswahlgesetz'ssä (BWG) ja 92-pykäläisessä Bundeswahlordnung'ssa (BWO). Europarlamenttivaaleista säädetään vastaavasti 30-pykäläisessä Europawahlgesetz'ssä (EuWG) ja 88-pykäläisessä Europawahlordnung'ssa (EuWO). Europarlamenttivaaleissa noudatetaan myös BWG:tä soveltuvin osin. Näiden valtakunnallisten vaa-

lisäädösten lisäksi jokaisella osavalttiolla on oma maapäivä- ja kunnallisvaaleja koskeva lainsäädäntönsä (Gesetz über die Wahl der Gemeinderäte, der Bürgermeister, der Kreistage und der Landräte, lyhenne GLKRWG).

Itävallassa parlamenttivaaleja, maapäivävaaleja ja kunnallisvaaleja koskevat säännökset on kirjoitettu yhteen kokonaisuuteen (Bundesgesetz über Wahl des Nationalrates, lyhenne NRW), joka on vuodelta 1993 ja jossa on 129 pykälää. Presidentinvaaleista on oma lakinsa (Bundespräsidentenwahlgesetz) vuodelta 1971. Laissa on 27 pykälää ja se on rakennettu samaan tapaan kuin Suomenkin presidentinvaalilaki eli viittaussin NRW:iin. Erillisenä lakina on myös 90 pykälää käsittävä europarlamenttivaalilaki (Bundesgesetz über die Wahl der von Österreich zu entsendenden Abgeordneten zum Europäischen Parlament) vuodelta 1996.

Espanjassa on yksi yhtenäinen vaalilaki (Ley orgánica del régimen electoral general), joka on annettu vuonna 1985. Laki koostuu kuudesta osasta: Johdanto-osassa (artikla 1) säädetään, mitä vaaleja laki koskee (Cortésin ala- ja ylähuoneen vaalit, paikallisvaalit ja europarlamenttivaalit), osassa I (artiklat 2–153) ovat vaalien yhteiset säännökset, osassa II (artiklat 154–175) ylä- ja alahuoneen vaalien erityissäännökset, osassa III (artiklat 176–200) kunnallisvaalien erityissäännökset, osassa IV (artikla 201) saarialueiden paikallisvaaleja koskeva erityissäännös, osassa V (artiklat 202–209) maakuntien edustajien vaaleja koskevat erityissäännökset ja osassa VI (artiklat 210–227) europarlamenttivaaleja koskevat erityissäännökset.

Portugalissa on jokaista vaalia varten oma lakinsa: presidentinvaalilaki (decreto-lei, eleição do presidente da república) vuodelta 1976, parlamenttivaalilaki (lei eleitoral da assembleia da república) vuodelta 1979, paikallisvaalilaki (lei eleitoral de autarquias locais) vuodelta 1976, Madeiran autonomisen alueen aluevaalilaki (assembleia legislativa regional, lei eleitoral) vuodelta 1976, Azorien autonomisen alueen aluevaalilaki (assembleia legislativa regional, lei eleitoral) vuodelta 1980 sekä europarlamenttivaalilaki (lei eleitoral para o parlamento europeu) vuodelta 1987. Lisäksi on joukko täydentävää lainsäädäntöä, muun muassa laki ehdokkaiden valimainonnasta lehdistössä, laki ulkoportugalilaisten äänestämisestä ja laki mielipidemittauksista. Europarlamenttivaalilakia lukuun ottamatta laeissa ei ole viittauk-

sia toisiin vaalilakeihin (kuten Suomen lainsäädännössä), vaan ne ovat täysin omia ja näin ollen melko laajoja kokonaisuuksia (jokaisessa noin 160-190 artiklaa). Kaikkien vaalilakien perusrakenne on sen sijaan samanlainen: vaalikelpoisuus (luku 1), vaalijärjestelmä (luku 2), vaalien järjestäminen (luku 3), vaalikampanja (luku 4), valinta (luku 5), vaalien laillisuus (luku 6) ja loppu-tai erityissäännökset (luku 7).

Isossa-Britanniassa on kaksi vaalisäädöstä: The Representation of the People Act vuodelta 1983, jossa on säännökset sekä parlamenttivaaleista että alueellisista vaaleista ja The European Parliamentary Elections Act vuodelta 1978, jossa on europarlamenttivaaleja koskevat säännökset. Viimeksi mainittu on rakennettu siten, että siinä on viittaussäännökset People Act:iin.

Irlannin vaalilainsäädännön rakenne muistuttaa Suomen nykyjärjestelmää. Keskeinen vaalisäädös on Electoral Act vuodelta 1992, joka sisältää parlamentin alahuoneen vaaleja koskevat säännökset. Muista vaaleista on omat lakinsa eli Presidential Elections Act (1993), European Parliamentary Elections Act (1997), Seanad Electoral Act (1937 ja 1947) sekä Local Elections Regulations (1995). Näissä kaikissa on viittaussäännökset Electoral Act:iin.

2.5. Suomen vaalijärjestelmän tekninen toimivuus

Suomen vaalijärjestelmän peruseriaatteet ovat säilyneet 90 vuoden ajan lähes muuttumattomina. Yleisen äänioikeuden sisältö on laajentunut äänioikeusiän laskemisen ja äänioikeuden menetysperusteiden poistumisen myötä. Suhteellisuusperiaate ja siihen liittyvä vaalipiirijako ovat muuttuneet pääasiassa vain läänijakoon tehtyjen muutosten kautta. Vaalien tuloksen laskentatapana on edelleen d'Hondtin menetelmä. Vaalisalaisuutta on alusta asti turvattu muun muassa siten, että kunkin äänestäjän on äänestettävä itse eikä asiamiehen välityksellä ja myös siten, että äänestämisen on tapahduttava vaaliviranomaisen edessä. Vaaliviranomaisina ovat toimineet pääsääntöisesti luottamushenkilöt. Kuhunkin monijäseniseen vaaliviranomaiseen (vaalipiirin keskuslautakuntaan, kunnan keskusvaalilautakuntaan, vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan) on valittu edellisissä vastaavissa vaaleissa esiintyneiden puolueiden ja äänestäjäryhmien edustajia. Tämän on

katsottu olevan riittävä tae vaalien virheettömmästä ja tasapuolisesta toimittamisesta. Poikkeuksen luottamushenkilöjärjestelmästä ovat muodostaneet ennakköäenestyksen vaalitoimitsijat kotimaassa ja ulkomailla, jotka ovat ennakköäenestyksen järjestävän tahon palveluksessa olevia henkilöitä. Tämän poikkeuksen merkitys on kuitenkin 1990-luvulla kasvanut, koska ennakköäenestäminen on voimakkaasti lisääntynyt. Vaalitoimitsijatkin ovat kuitenkin viranomaisia ja toimivat siten virkavastuulla.

Suurimmat vaalijärjestelmään tehdyt muutokset ovat koskeneet ehdokasasettelua. Eduskuntavaaleissa vuosisadan alun kolmen ehdokkaan listasta siirryttiin vähitellen nykyisiin yhden ehdokkaan listoihin. Vuoden 1969 edustajainvaalilaissa annettiin puolueille yksinoikeus ehdokkaiden asettamiseen. Tätä järjestelmää kuitenkin muutettiin vuonna 1975, jolloin myös puolueiden ulkopuolisille valitsijayhdistyksille ja yhteislistoille annettiin mahdollisuus asettaa ehdokkaita.

Teknisesti vaalijärjestelmää on jatkuvasti kehitetty. Kehittämisen tavoitteena on erityisesti ollut, vaalivarmuutta vaarantamatta, parantaa vaalivalmiutta sekä monipuolistaa ja nopeuttaa vaaleihin liittyvää tietopalvelua. Viime vuosina tietotekniikan hyödyntäminen vaalien toimittamisessa on ollut keskeisenä kehittämiskohteena. Tämän kehitystyön tuloksena vuoden 1996 yhdistetyissä europarlamenttivaaleissa ja kunnallisvaaleissa oli käytössä ensimmäistä kertaa koko laajuudessaan oikeusministeriön vaalitietojärjestelmä (VAT), joka sisältää muun muassa äänioikeusrekisterin ja valtakunnallisen ehdokasrekisterin.

Lokakuussa 1996 toimitetut europarlamenttivaalit olivat maassamme ensimmäiset. Näissä vaaleissa on eräitä muista vaaleista poikkeavia menettelyjä, erityisesti ehdokasasettelussa. Puolueilla ja valitsijayhdistysten yhteislistoilla on kaksi mahdollisuutta asettaa ehdokkaat: joko samat ehdokkaat kaikille neljälle vaalialueelle (eli samat ehdokkaat koko maahan; valtakunnallinen ehdokasasettelu) tai eri ehdokkaat kullekin neljälle vaalialueelle (vaalialueittainen ehdokasasettelu). Vuoden 1996 vaaleissa kaikki vaaleihin osallistuneet ryhmittymät (14 puoluetta ja yksi yhteislista) asettivat ehdo-kaansa valtakunnallisesti. Europarlamenttivaalien ehdokasasettelujärjestelmästä on vaalien jälkeen käyty vilkastakin julkista keskustelua. Erityisesti on kiinnitetty huomiota

siihen, että Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten tulisi jakaantua maan eri alueiden kesken mahdollisimman tasa-puolisesti. Myös kahden eri ehdokasasetteluvaihtoehdon järjestelmää on pidetty jossain määrin vaikeaselkoisena ja hämmentävänä.

Syyskuun alussa 1997 tuli voimaan lääni-uudistus, jonka jälkeen Suomi on jaettu kuuteen lääniin entisten 12 sijasta. Voimassa oleva vaalipiirijako perustuu vanhoihin lääneihin siten, että lääni muodosti samalla vaalipiirin lukuun ottamatta Turun ja Porin lääniä ja Hämeen lääniä, jotka kumpikin oli jaettu eteläiseen ja pohjoiseen vaalipiiriin, sekä Uudenmaan lääniä, joka oli jaettu Helsingin kaupungin vaalipiiriin ja muun Uudenmaan vaalipiiriin. Lääniuudistuksen yhteydessä tehdyssä edustajainvaalilain muutoksessa vaalipiirien nimistä poistettiin viittaukset lääneihin. Niinpä esimerkiksi Kuopion läänin vaalipiiri muuttui Kuopion vaalipiiriksi ja Hämeen läänin pohjoinen vaalipiiri Pirkanmaan vaalipiiriksi. Lain muutoksessa vaalipiirien rajat jätettiin kuitenkin entiselleen.

Lääniuudistuksen jälkeen nykyisellä vaalipiirijaolla ei enää ole selkeitä yhtymäkohtia valtion aluehallintoon. Valtion aluejakojen yhtenäistämistä 6 päivänä helmikuuta 1997 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä todetaan muun ohella, että valtion viranomaisten aluejaot tulee yhteensovittaa maakuntajakoon, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Maakuntajaosta säädetään joulukuussa 1997 annetussa maakuntajokolaisissa (1159/1997). Lain 1 §:n 2 momentin mukaan maakuntien lukumäärästä, alueista ja nimistä päättää valtioneuvosto.

Vaalipiirijakoa lukuun ottamatta Suomen vaalijärjestelmään ei voida katsoa kohdistuvan suurempia teknisiä muutospaineita.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Uudistuksen päätavoitteet

Ehdotetun uudistuksen tarkoituksena on laatia uusi yhtenäinen vaalilaki, joka korvaisi nykyiset neljä vaalilakia, edustajainvaalilain, presidentinvaalilain, kunnallisvaalilain ja europarlamenttivaalilain. Eduskuntavaaleja ja kunnallisvaaleja koskeva lainsäädäntö on vuosien kuluessa yhtenäistynyt ja muitakin vaaleja koskevat säännökset ovat muodostuneet samankaltaisiksi. Presidentinvaalilaissa

ja europarlamenttivaalilaissa on lukuisia viit-taussäännöksiä edustajainvaalilakiin, jota näiden säännösten mukaan soveltuvin osin noudatetaan myös presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa. Toisaalta eri vaaleja koskeviin säännöksiin on, pääasiassa historiallisen kehityksen vuoksi, tarpeettomasti jäänyt vähäisiä eroavuuksia. Sekä äänioikeutettujen että puolueiden ja muiden ehdokkaita asettavien ryhmien käytännön tarpeita ajatellen on perusteltua koota eri vaaleja koskevat säännökset yhteen lakiin. Samassa yhteydessä toteutettavalla menettelysäännösten yhdenmukaistamisella pyritään lisäämään vaalivarmuutta.

Uudistuksen tavoitteena on myös ollut so-vittaa eduskuntavaalien vaalipiirijako uudistettuun valtion läänin- ja aluehallintoon niin, että vaalijärjestelmän poliittinen ja alueellinen suhteellisuus turvattaisiin nykyistä tilan-etta vastaavalla tavalla.

Uudistuksen yhteydessä pyritään vaalijär-jestelmää myös teknisesti kehittämään ta-voitteena helpottaa vaaleihin valmistautumista ja osallistumista sekä yksinkertaistaa ja nopeuttaa vaalimenettelyä vaarantamatta kuitenkaan vaalivarmuutta tai vaalialaisuutta. Ehdotukset muun muassa pidentäisivät ehdo-kasasetteluun ja vaalikampanjointiin käytet-ävissä olevaa aikaa ja varmistaisivat sen, että äänestäjillä on mahdollisuudet äänestää maan jokaisessa kunnassa niin ennakkoon kuin vaalipäivänäkin. Lisäksi kunnallisvaa-leissa voitaisiin äänestää ennakkoon myös ulkomailta.

Ylellä uudistuksen tavoitteena on varmistaa vaalilainsäädännön yhteensopivuus samanai-kaisesti uudistettavana olevan perustuslain säännösten kanssa. Lain rakennetta ja syste-matiikkaa suunniteltaessa sekä säännösten kielellistä ilmaisua muotoiltaessa on ollut pyrkimyksenä saattaa vaalilainsäädäntö mah-dollisimman paljon näissä suhteissa vastaa-maan nykyaikaista lainsäädäntötäpää.

3.2. Yksi yhtenäinen vaalilaki

Esityksessä ehdotetaan, että vaaleja koskevat säännökset koottaisiin yhteen lakiin, jossa olisivat omana kokonaisuutenaan yhtäältä eduskuntavaalien, presidentinvaalin, kunnallisvaalien ja europarlamenttivaalien yhteiset menettelysäännökset ja toisaalta kunkin erityyppisen vaalin erityispiirteiden edellyttämät erityissäännökset. Vaalimenettelyjen väliset tarpeettomina pidettävät eroavaisuu-

det ehdotetaan tässä yhteydessä mahdollisuuksien mukaan yhtenäistettäväksi.

Vaikka yksi yhtenäinen vaalilaki selkeyttääkin vaalilainsäädännön kokonaisuuden hahmottamista, on kuitenkin todettava, että laki sinänsä olisi laaja, lähes 200 pykälää sisältävä kokonaisuus. Tämän vuoksi lain sisäinen systematiikka on pyritty tekemään mahdollisimman selkeäksi ja ymmärrettäväksi. Laki jaettaisiin, sen mukaan kuin yksityiskohtaisista perusteluista lähemmin ilmenee, osiin, lukuihin ja pykäliin. Lain I osassa olisivat yhteiset säännökset, jotka koskisivat muun muassa lain soveltamisalaa, äänioikeutta, vaalikelpoisuutta, vaalien aluejakoja, vaaliviranomaisia, äänioikeusrekisteriä, ehdokasasettelun viranomaistehtäviä, ennakoäänestystä, vaalipäivän äänestystä, vaalien tuloksen laskentaa ja muutoksenhakua. Lain II osaan koottaisiin kutakin eri vaalia koskevat vaalikohtaiset säännökset vaaleittain ryhmiteltyinä. Lain III osan erinäisiksi säännöksiksi puolestaan sisällytettäisiin tarvittavat täydentävät säännökset sekä voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.

Vaalisäännöksiä on nykyisin myös perustuslaeissa, Suomen Hallitusmuodossa ja valtiopäiväjärjestyksessä, sekä kunnallisvaalien osalta myös kuntalaissa. Hallituksen esityksessä uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi on ehdotettu eräitä vaaleja koskevia säännöksiä sisällytettäväksi myös uuteen perustuslakiin. Vaalilaissa olevat säännökset täydentäisivät näitä perustuslaissa ja kuntalaissa olevia perussäännöksiä. Kun ehdotukseen uudeksi hallitusmuodoksi on kuitenkin jätetty ottamatta eräitä nykyisin perustuslaissa olevia vaalisäännöksiä, kuten valtiopäiväjärjestyksen 4 §:n säännös kiellosta käyttää äänioikeutta valtuusmiehen välityksellä ja hallitusmuodon 23 b §:n 2 ja 3 momentissa, 23 c §:ssä ja 23 d §:ssä olevat presidentinvaaliin liittyvät säännökset, näitä säännöksiä vastaavat säännökset on katsottu aiheellisiksi sisällyttää vaalilakiin voimassa olevan perustuslain mukaisina. Näin menetellen on haluttu varmistaa, että säännökset ovat perustuslakia vastaavat ja riittävän täydelliset sekä nykyisen että uuden perustuslain voimassa ollessa. Tähän liittyviä ehdotuksia käsitellään lähemmin asianomaisissa yksityiskohtaisten perustelujen kohdissa.

Vaalilakia valmistelleen vaalilakien yhtenäistämistoimikunnan eräänä tehtävänä oli harkita, onko vaalimenettelystä joiltakin osin mahdollista säätää lakia alemmalla säädös-

tasolla. Toimikunta katsoi kuitenkin, että tämä on vain rajoitetusti mahdollista. Toimikunnan lähtökohtana oli, että eduskunnan tulee voida päättää koko vaalilainsäädännöstä sen valtiosääntöisesti keskeisen luonteen vuoksi. Tämän johdosta ehdotetaan, että lakia alemmanasteisilla säädöksillä säädettäisiin ainoastaan samoista teknisistä kysymyksistä kuin nykyisinkin (ennakoäänestyspaikkojen määrääminen, kansanedustajain paikkojen jako vaalipiirien kesken sekä lomakkeiden ja asiakirjojen kaavojen vahvistaminen). Vaalilakiin tulisi lisäksi voimassa olevan lainsäädännön mukainen valtuutus oikeusministeriölle antaa ylimpänä vaaliviranomaisena tarkempia määräyksiä ja ohjeita lain soveltamisesta. Ministeriöiden välinen toimialajako on siten tältä osin katsottu taroituksenmukaiseksi säilyttää ennallaan.

3.3. Vaalijärjestelmää koskevat ehdotukset

Vaalipiirit

Vaalipiireistä yleisesti

Vuoden 1906 vaaliuudistuksen yksi keskeisiä tavoitteita oli, että eduskunta muodostuisi kokoonpanoltaan mahdollisimman monipuoliseksi ja kansaa kokonaisuudessaan edustavaksi. Mahdollisuus saada edustajia valtiopäiville haluttiin antaa yhtäältä eri aatesuuntien kannattajille ja toisaalta myös maan eri alueiden väestölle. Tästä syystä käyttöön otettiin niin sanottu suhteellinen vaalitapa. Poliittisesti suhteellisuus merkitsee, että eri poliittiset ryhmittymät saavat niin suuren edustuksen eduskuntaan kuin niiden tosiasiallinen voimakkuus ja kannatus edellyttää. Alueellinen suhteellisuus taas merkitsee, että eduskunnassa ovat edustettuina maan eri alueiden intressit. Alueellisen suhteellisuuden turvaava mekanismi on rakennettu Suomen vaalilainsäädäntöön vaalipiirijaon avulla. Maa jaetaan vaalipiireihin, joista kustakin valitaan niin monta kansanedustajaa kuin vaalipiirissä asuvien Suomen kansalaisten lukumäärä edellyttää. Jatkossa vaalipiirin koosta puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan vaalipiiristä valittavien kansanedustajien lukumäärää.

Vaalipiirijako ja erityisesti vaalipiirien koko herätti keskustelua jo vuoden 1906 uudistuksessa. Jo tuolloin kirjattiin valtiopäiväjärjestykseen, että maassa tuli olla vähintään 12

ja enintään 18 vaalipiiriä, mikä sääntely on täsmälleen samanlaisena voimassa nykyäänkin. Vaalipiirien lukumäärän rajoittamisella on haluttu varmistaa yhtäältä se, ettei syntyisi liian pieniä vaalipiirejä, joissa vaalien poliittinen suhteellisuus menettäisi merkitystään ja toisaalta se, ettei syntyisi liian suuria vaalipiirejä, joissa suhteellisuus vastaavasti saattaisi ylikorostua. Pääsääntö nimittäin on, että mitä pienempi vaalipiiri on, toisin sanoen mitä vähemmän vaalipiirissä on jaettavina olevia edustajanpaikkoja, sitä suuremmaksi nousee niin sanottu piilevä äänikynnys, joka tarkoittaa sitä prosentuaalista ääniosuutta vaalipiirissä annetuista äänistä, jonka puolueen (tai muun ryhmittymän) tulee vähintään saavuttaa saadakseen läpi edes yhden edustajan. Vastaavasti, mitä suurempi vaalipiiri on, sitä alhaisemmaksi äänikynnys muodostuu. Esimerkiksi vuoden 1995 eduskuntavaaleissa äänikynnys oli pienimmässä, seitsemän edustajan vaalipiirissä noin 12,5 % ja suurimmassa, 31 edustajan vaalipiirissä noin 3,1 %. Pienissä vaalipiireissä poliittisen suhteellisuuden periaate madaltuu ja niin sanottuja hukkaan meneviä ääniä (niille puolueille annettuja ääniä, jotka eivät saa ehdokkaitaan läpi) kertyy melko paljon. Pienissä vaalipiireissä ovatkin yleensä menestyneet vain suurimmat puolueet. Pienet puolueet ovat vastaavasti menestyneet parhaiten suurissa vaalipiireissä, joissa äänikynnys on alhainen. Toisaalta voidaan todeta, että äänimääriä absoluuttisesti arvioiden yhtä edustajanpaikkaa kohden vaaditaan suurin piirtein sama määrä ääniä kaikissa vaalipiireissä riippumatta vaalipiirin koosta.

Suurten vaalipiirien järjestelmässä on mahdollista toteuttaa sekä alueellista että poliittista suhteellisuutta, jos puolueiden asettamat ehdokkaat edustavat tasapuolisesti kunkin vaalipiirin kaikkia osia. Sen sijaan pienten vaalipiirien järjestelmässä toteutuu vain alueellinen suhteellisuus. Pienissä vaalipiireissä vaalien voittaja voi lisäksi saada edustajanpaikkoja suhteessa enemmän kuin mitä sen saama äänimäärä näyttäisi edellyttävän. Esi-

merkiksi vuoden 1995 eduskuntavaaleissa vaalipiirissä, josta valittiin seitsemän kansanedustajaa, sai puolue A äänistä 40 % ja edustajanpaikoista neljä eli 57 %. Sen sijaan puolue B sai äänistä 27 %, mutta paikoista kaksi eli 28 %.

Suomessa käytössä olleet vaalipiirijaot

Suomen vaalipiirijako on vuodesta 1906 perustunut läänijakoon siten, että lääni muodostaa vaalipiirin, jollei lääniä sen suuruuden vuoksi jaeta kahteen tai useampaan osaan. Vaalipiirin paikkaluku on myös alusta asti määräytynyt asukkaiden, myöhemmin tarkennettuna Suomen kansalaisten lukumäärän mukaan. Vaalipiirien määrä on koko ajan ollut vakaa: vuoden 1906 vaalilain mukaan vaalipiirejä oli 16, mutta vuoden 1938 lakimuutoksesta lukien niitä on ollut aina 15. Suurimmat läänit ovat yleensä olleet jaettuina kahteen, joskus kolmeenkin vaalipiiriin. Pienin edustajapaikkojen lukumäärä on ollut vuoden 1907 eduskuntavaaleissa Oulun läänin pohjoisessa vaalipiirissä (6) ja suurin vuoden 1951 eduskuntavaaleissa Uudenmaan läänin vaalipiirissä (33). Enimmäkseen vaalipiirien paikkaluvut ovat liikkuneet välillä 8–17. Viimeisimmissä, vuoden 1995 eduskuntavaaleissa pienimpänä vaalipiirinä oli seitsemän edustajan Pohjois-Karjalan läänin vaalipiiri ja suurimpana 31 edustajan Uudenmaan läänin vaalipiiri.

Jo vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksen mukaisesti voitiin, milloin paikallisolot vaativat poikkeusta suhteellisesta vaalitavasta, muodostaa vaalipiiri pelkästään yhden edustajan valitsemista varten. Tätä poikkeussäännöstä käytettiin heti vuoden 1906 vaalilaissa (Lapin vaalipiiri), ja vuoden 1951 vaaleista lukien on Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri ollut tällainen yhden edustajan vaalipiiri.

Seuraavassa taulukossa on esitetty Suomessa käytössä olleet vaalipiirit ja niiden paikkaluku eräissä eduskuntavaaleissa 1907–1995.

Läänihallinnon uudistus ja maakuntajako

Suomen lääninhallinto uudistettiin 1 päivänä syyskuuta 1997 siten, että Manner-Suomen entisten 11 läänin tilalle muodostettiin viisi suurlääniä, Etelä-Suomen, Länsi-Suomen, Itä-Suomen, Oulun sekä Lapin läänit. Kaksi viimeksi mainittua säilyi kuitenkin rajoiltaan ja nimiltään muuttumattomina. Ahvenanmaan maakunta muodostaa edelleen oman lääninsä.

Uudistukseen liittyen valtioneuvosto teki 6 päivänä helmikuuta 1997 periaatepäätöksen, jonka mukaan valtion alueviranomaisten aluejaot yhteensovitetaan maakuntajakoon, jolle erityisestä syystä muuta johdu. Valtion alueviranomaisen toimialueet muodostuvat näin ollen yhden tai useamman maakunnan liiton kokonaisesta toimialueesta. Maakuntajaosta säädetään maakuntajakolaissa. Myös tähän lakiin sisältyy määräys valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden sovittamisesta maakuntajakoon. Lain 1 §:n 1 momentin mukaan maakunnaksi määrätään alue, johon kuuluvat kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.

Manner-Suomessa on 19 maakuntaa: 1. Uusimaa, 2. Varsinais-Suomi, 3. Itä-Uusimaa, 4. Satakunta, 5. Kanta-Häme, 6. Pirkanmaa, 7. Päijät-Häme, 8. Kymenlaakso, 9. Etelä-Karjala, 10. Etelä-Savo, 11. Pohjois-Savo, 12. Pohjois-Karjala, 13. Keski-Suomi, 14. Etelä-Pohjanmaa, 15. Pohjanmaan, 16. Keski-Pohjanmaa, 17. Pohjois-Pohjanmaa, 18. Kainuu ja 19. Lappi. Lisäksi Ahvenanmaa muodostaa oman maakuntansa.

Hallituksen esitys uudeksi hallitusmuodoksi

Hallituksen esityksessä uudeksi hallitusmuodoksi ehdotetaan, että hallitusmuodossa säädettäisiin muun ohella, että maa olisi jaettuna vähintään 12 ja enintään 18 vaalipiiriin (ehdotettu 25 §:n 2 momentti). Hallituksen esityksen mukaan uusi hallitusmuoto on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000.

Ehdotus

Vaalipiiriin pohjaksi ehdotetaan otettavaksi maakuntajako. Kansanedustajapaikkojen jakautuminen eri vaalipiirien kesken ehdotetaan säilytettäväksi voimassa olevan edustajainvaalilain mukaisena, jolloin kunkin vaalipiirin paikkaluku määräytyy vaalipiirisä kotikunnan omaavien Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella.

Maakuntajakoa sellaisenaan ei kuitenkaan voida ottaa vaalipiiriin, koska maakuntia on, Ahvenanmaa mukaan lukien, 20 ja voimassa olevan perustuslain mukaan vaalipiirejä voi olla enintään 18. Lisäksi viisi Manner-Suomen maakuntaa (Itä-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Etelä-Karjalan, Keski-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnat) ovat asukasmäärältään niin pieniä, että niistä tulisi, väestötietojärjestelmässä 31 päivänä elokuuta 1997 olleen tilanteen perusteella, valittavaksi vähemmän kuin seitsemän kansanedustajaa, mikä oli pienin vaalipiiristä valittavien kansanedustajien lukumäärä viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa. Toisaalta Uudenmaan maakunnan asukasmäärä edellyttäisi vastaavasti 48 kansanedustajaa.

Jotta sekä alueellinen että poliittinen suhteellisuus eduskunnan kokoonpanossa nykyisen tilanteen mukaisesti turvattaisiin, ehdotetaan, että maakuntia eräiltä osin yhdistettäisiin siten, että kaksi tai useampi vierekkäistä maakuntaa muodostaisi yhden vaalipiirin niin, että vaalipiiristä valittavien kansanedustajien lukumäärä olisi vähintään sama kuin viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa eli seitsemän. Yhdistämisissä otettaisiin huomioon yhdistettävien maakuntien kulttuurin ja elinkeinorakenteen samankaltaisuus sekä historiallis-hallinnolliset jaotukset. Toisaalta ehdotetaan, että suurimman maakunnan eli Uudenmaan maakunnan alue jaettaisiin voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti kahdeksi vaalipiiriksi, Helsingin vaalipiiriksi sekä Uudenmaan vaalipiiriksi, johon kuului myös Itä-Uudenmaan maakunta.

Maakuntien nimien muuttumisen johdosta Mikkelin vaalipiirin nimeksi ehdotetaan Etelä-Savon vaalipiiri ja Kuopion vaalipiirin nimeksi Pohjois-Savon vaalipiiri.

Ehdotus vaalipiiri- jaoksi onkin siten lähes täysin voimassa olevan vaalipiiri- jaon mukainen:

Vaalipiirin nimi	Maakunta tai maakunnat taikka kunnat, joista vaalipiiri muodostuu	Vaalipiiristä valittavien kansanedustajien lukumäärä*
1. Helsingin vaalipiiri	Helsingin kaupunki	20
2. Uudenmaan vaalipiiri	Uudenmaan maakunta (pl. Helsinki) ja Itä-Uudenmaan maakunta	31
3. Varsinais-Suomen vaalipiiri	Varsinais-Suomen maakunta	17
4. Satakunnan vaalipiiri	Satakunnan maakunta	10
5. Ahvenanmaan vaalipiiri	Ahvenanmaan maakunta	1
6. Hämeen vaalipiiri	Kanta-Hämeen maakunta ja Päijät-Hämeen maakunta	14
7. Pirkanmaan vaalipiiri	Pirkanmaan maakunta	17
8. Kymen vaalipiiri	Kymenlaakson maakunta ja Etelä-Karjalan maakunta	13
9. Etelä-Savon vaalipiiri	Etelä-Savon maakunta	7
10. Pohjois-Savon vaalipiiri	Pohjois-Savon maakunta	10
11. Pohjois-Karjalan vaalipiiri	Pohjois-Karjalan maakunta	7
12. Keski-Suomen vaalipiiri	Keski-Suomen maakunta	10
13. Vaasan vaalipiiri	Etelä-Pohjanmaan maakunta, Pohjanmaan maakunta ja Keski-Pohjanmaan maakunta	17
14. Oulun vaalipiiri	Pohjois-Pohjanmaan maakunta ja Kainuun maakunta	18
15. Lapin vaalipiiri	Lapin maakunta	8
		200

* Väestötietojärjestelmässä 30.4.1998 olleen tilanteen mukaan

Maakuntien rajat eivät kaikilta osin vastaa vanhaa läänijakoa, johon voimassa oleva vaalipiiri- jaon perustuu. Ehdotus lähtee kuitenkin siitä, että vaalipiiri- jaon perustetaan

näiden niin sanottujen rajakuntienkin osalta maakuntajakoon. Tämä merkitsisi seuraavien kymmenen kunnan siirtymistä nykyisestä vaalipiiristä toiseen:

Ehdotettu aikataulu olisi käytössä kaikissa säännönmukaisesti toimitettavissa vaaleissa (eduskuntavaaleissa, presidentinvaaleissa, kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa). Hajotusvaaleissa ehdotetaan kuitenkin noudatettavaksi nyt voimassa olevaa aikataulua. Tätä koskeva säännös kirjoitettaiisiin vaalilain osaan III (196 §).

Muut ehdotukset

Vaalipiirilautakunnan nimi

Vaalipiirin keskuslautakunnan ja kunnan keskusvaalilautakunnan nimet ovat aiheutta- neet sekaannusta niissä molemmissa esiintyvän "keskus"-osan takia. Tämän johdosta ehdotetaan, että ensiksi mainitun nimi muutettaiisiin vaalipiirilautakunnaksi. Tällainen lautakunta asetettaiisiin entiseen tapaan jokaiseen vaalipiiriin.

Ennakoäänestyspaikat

Yleisinä ennakoäänestyspaikkoina kotimaassa ovat olleet Suomen Posti Oy:n (aikaisemmin Posti- ja telelaitoksen) toimipaikat. Viime vuosina Posti on kuitenkin vähentänyt toimipaikkojensa määrää, mistä on ollut seurauksena muun muassa se, että joissakin kunnissa ei enää ole postikonttoria, vaan esimerkiksi asiamiesposti. Vuoden 1996 alusta voimaan tullut vaalilainsäädäntö kuitenkin mahdollistaa sen, että ennakoäänestys voidaan toimittaa jonkin muunkin tahon kuin Postin toimipaikoissa, esimerkiksi kunnanvirastoissa ja muissa kunnan toimipisteissä. Jotta kaikkien kuntien äänioikeutetuilla olisi mahdollisuus äänestää ennakkoon omassa kunnassaan, ehdotetaan vaalilakiin otettavaksi säännös, jonka mukaan jokaisessa kunnassa on oltava vähintään yksi yleinen ennakoäänestyspaikka, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Oikeusministeriön tehtävänä olisi huolehtia tästä tekemällä tarvittavat sopimukset esimerkiksi Postin tai kunnan kanssa ennakoäänestyksen järjestämisestä.

Suomen ulkomaan edustustoissa ja suomalaisissa laivoissa on voitu äänestää ennakkoon vain eduskuntavaaleissa, presidentinvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa, mutta ei kunnallisvaaleissa. Ulkomailla äänestäminen ei ole teknisesti ollut mahdollista, koska ennakoäänestyspaikkoihin ei ole voitu toimittaa kaikkien 436 Manner-Suomen kunnan

ehdokaslistojen yhdistelmiä. Äänestystä ei myöskään ole järjestetty sen vuoksi, että kunnallisvaaleissa ei niin sanotuilla ulkosuomalaisilla ole äänioikeutta. Yleisen kansainvälistymiskehityksen vuoksi ulkomailla kuitenkin nykyisin oleskelee tilapäisesti melko runsaasti suomalaisia, joilla on kotipaikka Suomessa ja siten äänioikeus kunnallisvaaleissa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi rauhanturvaajat, opiskelijat ja työkomennuksella olevat sekä myöskin diplomaatit. Ehdotuksen mahdollistaa teknisesti se, että kunnallisvaalien valtakunnallisesta ehdokasrekisteristä voidaan laatia tuloste, jossa on keskitetyksi kaikkien kuntien ehdokkaista samat tiedot kuin ehdokaslistojen yhdistelmissäkin ja joka voidaan helposti toimittaa ulkomaillakin oleviin ennakoäänestyspaikkoihin.

Laitos- ja kotiaänestyksen toimittamisesta huolehtivan vaalitoimikunnan työtä ehdotetaan helpotettavaksi siten, että se voisi har- kitta, toimittaako se ennakoäänestyksen laitoksessa yhtenä vai kahtena päivänä. Voimassa olevan lain mukaan laitosäänestys on toimitettava kahtena päivänä. Useissa pienissä kunnissa toinen päivä on kuitenkin osoit- tautunut melko turhaksi, sillä kaikki laitok- sissa olevat ovat voineet käyttää äänioikeut- taan yhdenkin päivän aikana. Myös ennak- koäänestyksen järjestämistä suomalaisessa laivassa ehdotetaan kevennettäväksi: ennak- koäänestys järjestettäisiin vähintään yhtenä päivänä voimassa olevan kahden sijasta. Lai- van päällikkö voisi kuitenkin määrätä tarvit- taessa useampiakin äänestyspäiviä.

Joissakin kunnissa on ollut hankalaa mää- ritellä, mikä laitos on ollut voimassa olevan lainsäädännön tarkoittama "ympärivuoro- kautista hoitoa antava sosiaalihuollon toi- mintayksikkö", jossa ennakoäänestys on järjestettävä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kunta voisi tarvittaessa itse määrätä ne sosi- aalihuollon toimintayksiköt, joissa ennako- äänestys (laitosäänestys) järjestetään.

Vielä ehdotetaan, käytännössä ilmenneiden tarpeiden pohjalta, että vaalitoimitsijana Suomen edustustossa voisi olla muukin kuin edustuston palveluksessa oleva henkilö.

Esteellisyyskysymykset

Vaalien toimittamisen yleisen luotettavuuden parantamiseksi ehdotetaan vaalivi- ranomaisen esteellisyyskysymyksiä selven- nettäväksi siten, että vaalipiirilautakunnan, kunnan keskusvaalilautakunnan ja vaalitoi-

mikunnan jäsenenä ja ennakkoäänestyksen vaalitoimitsijana ei voisi toimia kyseisissä vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö. Jäsen, jonka nimi on vaalipiirilautakunnalle tai kunnan keskusvaalilautakunnalle toimitetussa ehdokashakemuksessa, tulisi esteelliseksi heti hakemuksen saavuttua vaaliviranomaiselle. Vaalipiirilautakunnan ja kunnan keskusvaalilautakunnan jäsen voisi luonnollisesti toimia jäsenenä muissa toimikaudelleen sattuvissa vaaleissa, jos hän ei niissä ole ehdokkaana. Sanotunlaista esteellisyyssääntelyä ei ehdoteta ulotettaviksi vaalilautakunnan jäseniin, koska erityisesti pienimmissä kunnissa saattaisi muutoin olla vaikeaa saada vaalilautakuntien jäseniksi päteviä ja riittävän kokeneita henkilöitä.

Kotiaäänestyksen luotettavuuden parantamiseksi ehdotetaan lisäksi, että kotiaäänestyksessä läsnä olevana 18 vuotta täyttäneenä henkilönä ei voisi olla vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö.

Kunnallisvaalien vaalipäivä

Kunnallisvaalien vaalipäivä ehdotetaan siirrettäväksi lokakuun kolmannesta sunnuntaista lokakuun neljanteen sunnuntaihin. Kun valtuutettujen toimikausi alkaa vaaleja seuraavassa vuodenvaihteessa, lyhentyisi toimikauden alkamisen ja vaalien välinen odotusaika viikolla. Koska ehdokashakemusten jättöpäivää vaaliviranomaiselle ehdotetaan aiennettavaksi nykyisestä yhdeksällä päivällä (31. päivästä 40. päivään ennen vaalipäivää), saataisiin vaalipäivän siirtämisellä lisää aikaa puolueiden vaalivalmisteluihin lomakauden päättymisen ja ehdokashakemusten jättöpäivän väliseen aikaan.

Europarlamenttivaalien ehdokkaiden enimmäismäärä

Vaalialueittaisesti asetettavien ehdokkaiden enimmäismäärää, yhteensä 16 ehdokasta koko maassa, on pidetty pienenä. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussakin vastaavaa enimmäismäärää on pidetty liian alhaisena ajatellen mahdollisuuksia ottaa asianmukaisella tavalla huomioon alueellisia näkökohtia ehdokasasettelussa. Tämän johdosta ehdotetaan, että ehdokkaiden enimmäismäärä nostettaisiin molempien ehdokasasettelutapojen osalta 16:sta 20:een.

Muut ehdotukset

Esitykseen sisältyy lukuisia joukko pieniä ja merkitykseltään varsin vähäisiä ehdotuksia. Niitä selostetaan tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa asianomaisen pykälän kohdalla. Näitä ehdotuksia ovat muun muassa seuraavat:

- europarlamenttivaaleissa Suomessa äänioikeutetun muun EU:n jäsenvaltion kansalaisen äänioikeusrekisteriin ilmoittautumisen määräaika aikaistettaisiin (19 §),
- ehdokasasetteluasiakirjojen tarkastamisvelvollisuudesta vaaliviranomaisessa laadittaisiin täsmällisemmät säännökset (36 §),
- valtakunnallisen ehdokasrekisterin tietopalvelua parannettaisiin (44 §),
- ennakkoäänestyksen lähetekuorten kulluttamista tarkennettaisiin (63 §),
- niin sanottujen pienten äänestysalueiden määrittelyä täsmennettäisiin (83 §),
- kunnallisvaalien tuloksen julkaisemista ja siitä tiedottamista täsmennettäisiin (96 §),
- puolueiden vaaliasiamiesten sekä valitsijajyhdistysten ja yhteislistojen asiamiesten läsnäolo-oikeutta vaaliviranomaisten kokouksissa täsmennettäisiin ja vaalitarkkailijoiden läsnäolo-oikeus mahdollistettaisiin (186 §),
- lakia menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä (571/1987) ja lakia neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä (656/1990) muutettaisiin pääasiassa korjaamalla laeissa olevat lukuisat viittaussäännökset viittaamaan edustajainvaalilain tai kunnallisvaalilain säännösten sijasta vastaaviin vaalilain säännöksiin.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole organisaatio- eikä henkilöstövaikutuksia. Kunnallisvaalien ennakkoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla aiheutuisi joka neljäs vuosi noin 600 000 markan lisäkustannukset.

Esityksessä ehdotetaan, että jokaisessa kunnassa olisi vähintään yksi ennakkoäänestyspaikka, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Tämä mahdollistaisi sen, että jokainen äänioikeutettu voisi äänestää ennakkoon missä tahansa Suomen kunnassa. Ehdotus kunnallisvaalien ennakkoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla antaisi äänestysmahdollisuuden myös niille kunnallisvaaleissa äänioikeutetuille, jotka pitkäaikaisen ulkomailla oles-

kelun takia eivät voisi äänestää ennakkoäänestysaikana tai vaalipäivänä Suomessa.

5. Asian valmistelu

Oikeusministeri otti puheessaan vaalityöryhmä 95:n mietinnön julkistamistilaisuudessa 13 päivänä kesäkuuta 1995 esille kysymyksen yhden yhteisen ja laajan vaalilain säätämisestä. Sittemmin 27 päivänä maaliskuuta 1996 oikeusministeriö asetti toimikunnan laatimaan 31 päivänä lokakuuta 1997 mennessä ehdotuksen vaalilainsäädännön kokoamiseksi yhteen, yhtenäiseen vaalilakiin. Toimikunta otti nimekseen vaalilakien yhtenäistämistoimikunta. Uudessa vaalilaissa tuli toimikunnan toimeksiannon mukaan olla kansanedustajain vaaleja, presidentinvaalia, Euroopan parlamentin edustajien vaaleja ja kunnallisvaaleja koskevat yhteiset menettelysäännökset sekä kunkin erityyppisen vaalin erityispiirteiden edellyttämät erityissäännökset. Kokoamistyöhönsä liittyen toimikunnan oli määrä:

1. tehdä, myös vuonna 1996 toimitettavista vaaleista saatujen kokemusten pohjalta, tarpeellisiksi havaittavat tekniset ehdotukset vaalijärjestelmän kehittämiseksi tavoitteena menettelyn yksinkertaistaminen ja nopeuttaminen vaarantamatta kuitenkaan vaalivarmuutta tai vaalisalaisuutta;

2. harkita, onko vaalimenettelystä joiltakin osin mahdollista säätää lakia alemmalla säädöstasolla; ja

3. selvittää valtiollisia ja kunnallisia kansanäänestyksiä koskevien menettelysäännösten yhdenmukaistamisen tarvetta ja tehdä ehdotukset mahdollisesti tarvittaviksi muutoksiksi lainsäädäntöön.

Valmistellessaan ehdotusta uudeksi vaalilaiksi toimikunnan tuli erityisesti kiinnittää huomiota lain rakenteeseen ja systematiikkaan sekä kielelliseen selkeyteen. Toimikunnan ehdotus määrittiin laadittavaksi hallituksen esityksen muotoon. Toimikunta veloitettiin olemaan työnsä aikana riittävässä yhteistyössä valtioneuvoston 18 päivänä tammikuuta 1996 asettaman uutta perustuslakia tuolloin valmistelleen perustuslaki 2000 -komitean kanssa.

Tammikuussa 1997 toimikunta sai lisätehtäväkseen laatia ehdotuksen uudeksi vaalipiiriäksiksi, joka tulisi voimaan vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen. Lokakuussa 1997 toimikunnan työlle asetettua määräaikaa pidennettiin 30 päivään marraskuuta 1997

saakka.

Toimikunta kuuli työnsä aikana asiantuntijana perustuslaki 2000 -komitean puheenjohtajaa ja oli muutoinkin jatkuvasti yhteistyössä komitean edustajien ja komitean ehdotuksen pohjalta jatkovalmistelua suorittavien oikeusministeriön virkamiesten kanssa sekä perehtyi osittain samanaikaisesti valmisteltuun Ruotsin uuteen vaalilakiin.

Marraskuussa 1997 toimikunta luovutti mietintönsä (KM 1997:15) oikeusministeriölle. Siinä se ehdotti edellä mainittujen voimassa olevien vaalilakien korvaamista uudella yhdellä, yhtenäisellä vaalilailla. Mietinnöstä pyydettiin lausunnot 48 eri taholta, muun muassa korkeimmalta hallinto-oikeudelta, Ahvenanmaan maakuntahallitukselta, eräiltä ministeriöiltä ja laitoksilta, maakuntien liitoilta, vaalipiiriäön muutoksen yhteydessä toiseen vaalipiiriin siirrettäviksi ehdotetuilta kunnilta, Suomen Kuntaliitolta ja eduskunnassa edustettuina olevilta puolueilta. Lausuntoja saatiin yhteensä 44. Yleisesti ottaen lausunnoissa suhtauduttiin tehtyihin ehdotuksiin myönteisesti. Sisäasiainministeriö ehdotti lausunnossaan, että vaalipiirit määriteltäisiin laissa maakuntien mukaan.

Tämä hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä vaalilakien yhtenäistämistoimikunnan mietinnön ja siitä annettujen lausuntojen pohjalta.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Eduskunnalle on helmikuussa 1998 annettu hallituksen esitys uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi. Vaalilakiehdotuksen säännökset on sovitettu ehdotetun uuden perustuslain mukaisiksi.

EY:n perustamissopimuksen 198 a artiklan (uusi 263 artikla) Amsterdamin sopimuksella muutetun kolmannen kohdan mukaan alueiden komitean jäsen ei voi olla samanaikaisesti Euroopan parlamentin jäsen. Samoin muutetaan Euroopan parlamentin vaalisäädöstä lisäämällä sen 6 artiklan 1 kohdan viidennessä luetelmakohdassa olevaan Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa yhteensopimattomia toimia koskevaan luetteloon jäsenyys alueiden komiteassa. Määräysten johdosta ehdotetaan, että vaalilain 165 §:n Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa yhteensopimattomien toimien luetteloon lisättäisiin alueiden komitean jäsen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Vaalilaki

Lain nimike. Ehdotetulla lain nimikkeellä "vaalilaki" halutaan korostaa lain soveltamisalan yleiskattavuutta. Myös Ruotsin uudelle vaalilaille, johon on koottu säännökset valtiopäivä-, maakäräjä-, kunnallis- ja europarlamenttivaaleista, on annettu vastaava ytimekäs nimike "vallag", ja muun muassa Ranskassa keskeiset vaalisäännökset on koottu "Code électoral" -nimiseen säännöstöön.

I OSA. YHTEISET SÄÄNNÖKSET

Lain laajuuden vuoksi vaalilaki ehdotetaan jaettavaksi osiin. Osat puolestaan jaettaisiin lukuihin, joihin kuhunkin ryhmiteltäisiin luvun asiayhteyteen liittyvät pykälät. Osilla, luvuilla ja pykälillä olisi numerot ja otsikot, minkä lisäksi pykälien ryhmittelyssä käytettäisiin eräiden lukujen sisällä apuna numeroimattomia väliotsikoita.

Vaalilain I osaan otettaisiin kaikkia vaaleja koskevat yhteiset säännökset. Joissakin tapauksissa yhteiset säännökset kuitenkin koskisivat vain kaksia tai kolmia vaaleja. Lisäksi eräitä jopa vaali vaalilta toinen toisistaan poikkeavia säännöksiä sisällytettäisiin tähän osaan, jos ne ovat asiallisesti lähellä toisiinsa. Selvästi muista vaaleista poikkeava tai yhteisiä säännöksiä täydentävä sääntely sisällytettäisiin lain II osan vaalikohtaisten säännösten asianomaisia vaaleja koskevaan lukuun. Asiakokonaisuudet on pyritty kokemaan yhteen, esimerkiksi siten, että kaikki äänioikeusrekisteriä koskevat säännökset on koottu yhteisiin säännöksiin ja kaikki puolueiden ja valitsijayhdistysten ehdokasasettelua koskevat säännökset vaalikohtaisiin säännöksiin.

1 luku. Yleiset säännökset

Vaalilain 1 lukuun sisällytettäisiin säännökset lain soveltamisalasta, äänioikeudesta ja vaalikelvoinisuudesta sekä vaalipiiri- ja äänestysaluejaosta ja muutkin yhteiset säännökset, joita luontevasti ei ole katsottu voitavan sisällyttää I osan muihin lukuihin.

1 §. *Lain soveltamisala.* Lakia sovellettai-

siin kaikkiin tärkeimpiin yleisiin vaaleihin. Sen mukaan toimitettaisiin kansanedustajien vaalit eli eduskuntavaalit, tasavallan presidentin vaali eli presidentinvaali ja kunnallisvaalit sekä Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten vaalit eli europarlamenttivaalit. Mainittuja lyhempiä nimityksiä käytettäisiin asianomaisista vaaleista lain myöhemmissä pykälissä.

Lakia ei sovellettaisi yleisiin kirkollisiin vaaleihin, kuten evankelis-luterilaisen kirkon papin vaaleihin, seurakuntavaaleihin ja maallikkoedustajien vaaliin, joista säädettäisiin edelleen kirkkolaissa (1054/1993) ja kirkon vaalijärjestyksessä (1056/1991), sekä ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnanvaltuuston, papin, diakonin ja kanttorin vaaleihin, joista säädettäisiin laissa ortodoksisesta kirkkokunnasta (521/1969). Tässä suhteessa rikoslain soveltamisala olisi laajempi sen 14 luvun rangaitussäännösten kattaessa mainitun luvun 7 §:n (578/1995) mukaan myös nämä vaalit, kuten myös Ahvenanmaan maakuntapäivävaalit ja kunnallisvaalit sekä valtiollisen ja kunnallisen kansanäänestyksen. Ahvenanmaan maakuntapäivien jäsenten vaalista ja kunnallisvaaleista Ahvenanmaan maakunnassa säädettäisiin edelleen maakunnan lainsäädännössä. Nämä vaalit kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/91) 18 §:n 1 ja 4 kohdan mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan. Saamelaiskäräjien vaalit jäisivät laissa saamelaiskäräjistä (974/1995) olevan sääntelyn varaan.

Eräät perussäännökset eduskuntavaaleista, presidentinvaalista ja kunnallisvaaleista tulisivat edelleen olemaan perustuslaeissa. Hallitusmuodossa säädetään äänioikeudesta valtiollisissa vaaleissa ja kunnallisvaaleissa (11 §), suoran presidentinvaalin pääpiirteistä (23, 23 a, 23 b, 23 c, 23 d ja 23 e §) sekä eduskunnan hajatuksesta ja uusien eduskuntavaalien toimittaviksi määrittämisestä (27 §). Valtiopäiväjärjestyksessä säädetään eduskunnan kokoonpanosta (2 §), eduskunnan vaalikaudesta, eduskuntavaalien samanaikaisuudesta ja kansanedustajan toimikaudesta (3 §), vaalipiiriäön perusteista sekä eduskuntavaalien keskeisistä periaatteista, välittömyydestä, suhteellisuudesta ja salaisuudesta, yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta ja siitä, että äänioikeutta ei saa käyttää valtuusmiehen kautta (4 §), äänioikeudesta eduskuntavaaleissa hallitusmuotoa tarkem-

min (6 §), vaalikelpoisuudesta eduskunta-vaaleissa (7 ja 8 §), niin sanotusta kaksoismandaatista (väliaikainen 8 a §) sekä kansanedustajuuden kanssa yhteensopimattomista viroista (9 §). Vastaavalla tavalla sisältyisivät näitä vaaleja koskevat perussäännökset ehdotettuun uuteen hallitusmuotoon. Vaalilakiehdotusta laadittaessa on ollut lähtökohtana, että perustuslakeja ei vaalilakia annettaessa muutettaisi. Lisäksi on pyritty siihen, että vaalilain säännökset olisivat myös uuden perustuslain mukaiset, jotta lakia ei jouduttaisi muuttamaan uuden hallitusmuodon voimaan tultua.

Kuntalakiin (365/1995) jäisivät säännökset kunnan valtuuston vaalikaudesta ja kunnallisvaalien keskeisistä periaatteista (9 §), valtuutetun toimikaudesta (39 §), äänioikeudesta kunnallisvaaleissa hallitusmuotoa tarkemmin (26 §) ja vaalikelpoisuudesta kunnallisvaaleissa (33, 34 ja 37 §).

2 §. *Äänioikeus.* Pykälässä säädettäisiin hallitusmuodon 11 §:n 1 momenttia tarkemmin äänioikeudesta valtiollisissa vaaleissa. Mainitun perustuslain säännöksen mukaan jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt 18 vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa. Hallituksen esityksessä uudeksi hallitusmuodoksi on ehdotettu vastaavan sääntelyn sisällyttämistä myös uuden hallitusmuodon 14 §:n 1 momenttiin. Pykälän mukaan vaadittu 18 vuoden ikä tulisi olla saavutettu viimeistään vaalipäivänä, presidentinvaalissa ensimmäisen vaalin vaalipäivänä. Säännös sisältyy jo nyt valtiopäiväjärjestyksen 6 §:ään, jota eduskuntavaalien lisäksi sovelletaan europarlamenttivaalilain 2 §:n 1 momentin mukaan myös europarlamenttivaaleihin, mutta valtiopäiväjärjestys on ehdotettu kumottavaksi perustuslain uudistamisen yhteydessä eikä tällaista säännöstä ole ehdotettu otettavaksi uuteen hallitusmuotoon. Presidentinvaalin osalta säännös korvaisi vastaavansisältöisen kumottavaksi ehdotetun presidentinvaalilain 1 a §:n.

Pykälässä säädettäisiin myös Euroopan unionin kansalaisten äänioikeudesta europarlamenttivaaleissa. EU:n muun jäsenvaltion kansalaisten äänioikeus edellyttäisi asumista (kotikuntaa) Suomessa ja 18 vuoden ikää vaalipäivänä. Lisäksi edellytettäisiin, että he eivät ole menettäneet äänioikeuttaan europarlamenttivaaleissa kotivaltiossaan. Nykyisin tällainen täydentävä säännös on vastaavansisältöisenä sijoitettu europarlamenttivaalilain 2 §:n 1 momenttiin. Tämän lainkohdan

sanonta, jonka mukaan nyt kysymyksessä olevilla unionin kansalaisilla on äänioikeus "samoin edellytyksin kuin Suomen kansalaisilla" olisi tässä pykälässä ilmaistu luettelomalla nimenomaisesti kaikki äänioikeuden edellytykset.

EU:n muun jäsenvaltion kansalaisten äänioikeuden osalta säilyisi lainsäädännössä vielä jako abstraktiseen ja konkretisoituneeseen äänioikeuteen. Heidän tulisi nimittäin ilmoittaa halukkuudestaan käyttää äänioikeuttaan europarlamenttivaaleissa Suomessa sen mukaisesti kuin 19 §:n 5 momentissa säädettäisiin. Vasta tämän ilmoituksen perusteella heidät voitaisiin merkitä asianomaisissa vaaleissa äänioikeutettuina äänioikeusrekisteriin.

Pykälään otettaisiin myös viittaussäännös, jonka mukaan äänioikeudesta kunnallisvaaleissa säädetään perustuslaissa ja kuntalaissa. Viittaus tarkoittaa voimassa olevan hallitusmuodon 11 §:n 2 momenttia, jota perustuslain uudistamisen yhteydessä ei esitetä asiallisesti muutettavaksi (ks. ehdotetun uuden hallitusmuodon 14 §:n 2 momentti), ja kuntalain 26 §:n 1 momenttia, joka tässä yhteydessä jäisi ennalleen.

Valtiopäiväjärjestyksen 4 §:n 4 momentin mukaan äänioikeutta ei saa käyttää valtuusmiehen kautta. Uutta hallitusmuotoa valmisteltaessa on katsottu, että kysymyksessä on itsestään selvä asia, minkä johdosta tämä säännös on ehdotettu jätettäväksi pois uudesta perustuslaista. Kun järjestelmiä, joissa toinen voi tietyin ehdoin äänestää toisen puolesta, kuitenkin joissakin valtioissa esiintyy, on katsottu aiheelliseksi sisällyttää tämä säännös vaalilakiin asiallisesti samassa muodossa kuin se nyt on valtiopäiväjärjestyksessä.

Tässä laissa kutsuttaisiin oikeutta äänestää johdonmukaisesti äänioikeudeksi. Henkilöstä, jolla on äänioikeus, käytettäisiin laissa käsitettä äänioikeutettu. Vuoteen 1996 saakka pyrittiin lainsäädännössä erottamaan terminologisesti toisistaan yhtäältä vaalioikeus abstraktisena oikeutena ottaa osaa vaaliin eli aineellisena äänioikeutena ja toisaalta äänioikeus vaaliluetteloon ottamisella konkretisoituneena oikeutena myös käytännössä äänestää vaaleissa. Tästä terminologisesta erottelusta on vuonna 1995 kuitenkin luovuttu, joskin valtiopäiväjärjestyksen 7 §:n 1 momenttiin on kuitenkin vielä jäänyt vanha käsite vaalioikeutettu. Asiallisesti erottelu abstraktiseen ja äänioikeusrekisteriin ottamisella konkretisoituneeseen äänioikeuteen on

toisaalta, kuten edellä on todettu, vuoden 1995 huhtikuun alusta lukien ollut voimassa europarlamenttivaaleissa äänioikeutettujen Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisten osalta (ks. 19 §:n 5 momentti).

3 §. *Vaalikelpoisuus.* Kokonaiskuvan muodostamiseksi keskeisistä vaalioikeuksista pykälään on katsottu aiheelliseksi sisällyttää viittaussäännös perustuslakiin ja kuntalakiin, joissa säädetään vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa sekä kelpoisuudesta tasavallan presidentiksi. Voimassa olevassa laissa vastaavan tyyppinen viittaussäännös sisältyy hallitusmuodon 11 §:n 1 ja 2 momenttiin.

Valtiollisten vaalien osalta hallitusmuodon viittaussäännöksessä tarkoitetaan ensinnäkin valtiopäiväjärjestyksen 7 §:ää, jonka mukaan vaalikelpoinen (kansan)edustajaksi on asuinpaikkaan katsomatta jokainen vaalioikeutettu, joka ei ole holhouksenalainen. Edustajaksi ei mainitun pykälän mukaan kuitenkaan voida valita sotilasta, asevelvollisuuttaan suorittavaa henkilöä lukuun ottamatta. Lisäksi viittaus tarkoittaa valtiopäiväjärjestyksen 8 §:n 1 momenttia, joissa säädetään, että jos edustajaksi valittu menettää vaalikelpoisuutensa, hänen edustajantoimensa lakkaa, ja hallitusmuodon 23 §:ää, jonka mukaan tasavallan presidentin tulee olla syntyperäinen Suomen kansalainen. Vaalilain viittaussäännöksen kohteet olisivat samat.

Kunnallisvaalien osalta hallitusmuodossa oleva viittaus kuntalakiin tarkoittaa lain 33 §:n 1 momenttia (yleinen vaalikelpoisuus), 34 §:ää (vaalikelpoisuus valtuustoon) ja 37 §:n 1 ja 2 momenttia (vaalikelpoisuuden menettäminen), jotka tässä yhteydessä jäisivät ennalleen. Vaalilain viittaussäännöksen kohteet olisivat samat.

Hallituksen esityksen mukaan vastaavat säännökset sisältyisivät uuden hallitusmuodon 14, 27 ja 54 §:ään.

Vaalikelpoisuudesta europarlamenttivaaleissa säädettäisiin vaalikohtaisissa säännöksissä (165 §).

4 §. *Vaalitoimitus.* Pykälässä säädettäisiin vaalien toimittamistavoista. Vaalitoimitus alkaisi totuttuun tapaan ennakoäänestyksellä ja päättyisi, kuten tähänkin asti, vaalipäivänä äänestysalueissa järjestettävään äänestykseen. Viimeksi mainittua ei enää kutsutaisi vaalitoimitukseksi, vaan vaalipäivän äänestykseksi. Vaalitoimituksella tarkoitettaisiin vaalilain käsitteistössä vaalien toimittamisen tapojen kokonaisuutta, kuten jo edellä

esitetystä on käynyt ilmi. Äänioikeutettu voisi äänestää joko ennakoäänestyksessä tai vaalipäivän äänestyksessä. Voimassa olevassa laissa ei ole tällaista vaalitoimituksen kokonaisuutta kuvaavaa säännöstä, joskin sitä lähinnä vastaavat säännökset sisältyvät edustajainvaalilain 5 §:ään ja kunnallisvaalilain 2 §:n 2 momenttiin.

Kuten tässä pykälässä, vaalien toimittamisen tavat ilmaistaisiin lain systematiikassa (lukujaossa) ja eri säännöksissä kronologisessa järjestyksessä, jossa ennakoäänestys edeltää vaalipäivän äänestystä.

5 §. *Vaalipiirit eduskuntavaaleissa.* Pykälässä säädettäisiin uudesta vaalipiiri- jaosta, joka on katsottu aiheelliseksi lääninhallinnon uudistamisen johdosta. Vaalipiirijako toteutettaisiin maakuntajaon pohjalta. Sen perusteet on selvitetty yksityiskohtaisesti jo yleisperusteluissa. Maakuntajaosta säädetään maakuntajakolaissa. Lakiteknisesti uudistus toteutettaisiin luettelemalla kuhunkin vaalipiiriin kuuluvat kunnat. Tämä on katsottu välttämättömäksi sen johdosta, että päätösvalta vaalipiirien rajoista säilyisi eduskunnalla. Voimassa olevassa laissa vastaava sääntely sisältyy edustajainvaalilain 1 §:n 1 momenttiin sellaisena kuin se on lääninhallinnon uudistamisen yhteydessä tehdyn teknisen muutoksen (24/1997) jälkeen.

Pykälä on katsottu aiheelliseksi sijoittaa yhteisiin säännöksiin, koska vaalipiiri- jaolla on äänestyksen teknisessä toimituksessa merkitystä myös muissa vaaleissa kuin eduskuntavaaleissa.

6 §. *Kansanedustajien paikkojen jako vaalipiirien kesken.* Pykälässä säädettäisiin siitä, kuinka kansanedustajien paikat jaetaan vaalipiireittäin. Joitakin sanonnallisia selvennyksiä lukuun ottamatta säännös vastaisi voimassa olevaa oikeutta (edustajainvaalilain 1 §:n 2 momentti ja 2 §). Koska vain Suomen kansalaiset ovat eduskuntavaaleissa äänioikeutettuja ja vaalikelpoisia, on katsottu, että edustajainpaikkojen määrän perusteena tulee edelleen olla vaalipiirissä asuvien Suomen kansalaisten lukumäärä eikä väestön kokonaisuus.

Vaikka pykälä koskisi vain eduskuntavaaleja, se on edelliseen pykälään läheisesti liittyvänä selvyden vuoksi katsottu aiheelliseksi sijoittaa yhteisiin säännöksiin.

7 §. *Vaalipiirit muissa vaaleissa.* Presidentinvaalissa ja europarlamenttivaalissa noudatettaisiin eduskuntavaalien vaalipiirijakoa vaalien teknisessä toimittamisessa (ks. esim.

138, 142 ja 180 §). Sääntely vastaisi voimassa olevaa lakia ja käytäntöä, joskin se olisi ilmaistu nimenomaisemmin ja selvemmin kuin presidentinvaalilain 2 §:ssä ja europarlamenttivaalilain eri kohdissa. Muissa suhteissa maa olisi presidentinvaalissa, kuten myös europarlamenttivaaleissa vaalien tulosta laskettaessa ja vahvistettaessa, yhtenä vaalipiirinä.

Kunnallisvaaleissa kunnat muodostaisivat edelleen nykyisen kunnallisvaalilain 2 §:n 1 momentin mukaisesti kukin oman vaalipiirinsä.

8 §. *Vaalialueet europarlamenttivaaleissa.* Vaalialueita koskeva sääntely on haluttu sijoittaa yhteisiin säännöksiin, vaikka se koskee vain europarlamenttivaaleja, koska vaalialuejako pohjautuu vaalipiirijakoon ja jotta vaaleissa noudatettavista erilaisista aluejaosta saisi yhdestä paikasta selkeämmän kuvan. Nykyinen säännös vaalialuejaosta sisältyy europarlamenttivaalilain 4 §:ään sellaisena kuin se on lääninhallinnon uudistamisen yhteydessä tehdyn teknisen muutoksen (25/1997) jälkeen.

9 §. *Äänestysalueet.* Kuntien äänestysaluejako olisi edelleen tärkeä kaikissa vaaleissa, koska äänestäjä, joka ei ole äänestänyt ennakköäänestyksessä, ei voi äänestää vaalipäivänä muualla kuin omassa äänestysalueessaan. Pykälä olisi voimassa olevan lain mukainen. Nykyisin säännökset kunnan jakamisesta äänestysalueisiin ovat vain kunnallisvaalilaisissa (3 §) ja muissa vaalilaeissa vain viitataan tähän sääntelyyn (edustajainvaalilain 6 §, presidentinvaalilain 3 §:n 1 momentti ja europarlamenttivaalilain 8 §).

Pykälässä, kuten myös muualla laissa, on otettu huomioon rekisteritoimistojen tehtävien siirtyminen maistraateille.

10 §. *Ennakköäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat.* Yleisinä ennakköäänestyspaikkoina kotimaassa olivat ennen vuonna 1995 toteutettua vaalilainsäädännön uudistusta asetuksella määrättävät Suomen Posti Oy:n toimipaikat ja sen järjestämät tilapäiset ennakköäänestyspaikat ja Ahvenanmaalla Ahvenanmaan postin toimipaikat. Vuoden 1995 uudistuksen jälkeen posti ei enää ole ainoa mahdollinen yleisen ennakköäänestyksen järjestäjä, vaan muutkin tahot, esimerkiksi kunnat tai kansaneläkelaitoksen toimipaikat voivat vastata tästä tehtävästä (edustajainvaalilain 64 §:n 1 momentti ja kunnallisvaalilain 60 §:n 1 momentti). Tällaisena sääntely ehdotetaan sisällytettäväksi myös

vaalilakiin. Laissa edellytettäisiin kuitenkin lisäksi, että kotimaan yleisiä ennakköäänestyspaikkoja, millä termillä näitä ennakköäänestyspaikkoja myöhemmin laissa kutsuttaisiin, olisi oltava joka kunnassa vähintään yksi, ellei erityisestä syystä, esimerkiksi kunnan olosuhteista muuta johdu.

Lisäksi ennakköäänestyspaikkoja olisivat, kuten nykyisinkin, asetuksella säädettävät Suomen edustustot ja suomalaiset laivat sekä sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat sosiaalihuollon toimintayksiköt sekä rangaistuslaitokset (laitokset). Säännökset näistä ennakköäänestyspaikoista sisältyvät nykyisin edustajainvaalilain 63 §:n 1 momenttiin ja 64 §:n 1 momenttiin sekä kunnallisvaalilain 59 §:n 1 momenttiin ja 60 §:n 1 momenttiin. Ympärivuorokautista hoitoa antavien sosiaalihuollon toimintayksiköiden ohella myös muut kunnan keskusvaalilautakunnan määrämät sosiaalihuollon toimintayksiköt voisivat ehdotuksen mukaan toimia laitoksina, joissa voi äänestää ennakolta. Muutoksella halutaan helpottaa kuntien tehtävää niiden pyrkiessä järjestämään tarkoituksenmukaisella tavalla äänestysmahdollisuuksia laitoksissa. Lisäksi lakia ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että laivoissa voitaisiin äänestää ennakolta vain silloin, kun ne ovat ulkomailla sinä aikana, jona ennakköäänestys kotimaan yleisissä ennakköäänestyspaikoissa toimitetaan. Edelleen ennakköäänestys voitaisiin nykyiseen tapaan järjestää äänestäjän kotona (kotiäänestys). Kotiäänestyksen edellytyksistä, joista nykyisin säädetään edustajainvaalilain 80 §:ssä ja kunnallisvaalilain 74 a §:ssä, säädettäisiin jäljempänä 5 luvussa (47 §:n 3 momentti).

Ehdotus sisältäisi myös sen, että kunnallisvaaleissakin voitaisiin äänestää ennakkoon Suomen edustustoissa ja suomalaisissa laivoissa. Ehdotuksen mahdollistaa teknisesti se, että valtakunnallisesta ehdokasrekisteristä voidaan laatia tuloste, jossa on keskitetysti kaikkien kuntien ehdokkaista samat tiedot kuin ehdokaslistojen yhdistelmissäkin (ks. perustelut 44 §:n 4 momentin kohdalla). Tuloste voisi siten korvata ehdokaslistojen yhdistelmät edustustoissa ja laivoissa. Ulkomaan yleisistä ennakköäänestyspaikoista kunnallisvaaleissa määrättäisiin, kuten muissakin vaaleissa, asetuksella. Koska ulkosuomalaisilla ei ole kunnallisvaaleissa äänioikeutta ja koska ulkomailla olevia äänioikeutettuja olisi siten selvästi vähemmän kuin muissa vaaleissa, ei olisi tarpeellista määrätä

kunnallisvaalien ennakoäänestyspaikoiksi yhtä paljon edustustoja kuin muissa vaaleissa. Riittävänä voitaisiin pitää, että ennakoäänestyspaikoiksi määrättäisiin vain niitä edustustoja, joiden läheisyydessä tiedetään olevan suomalaisia merkittävässä määrin.

Jokaisella äänestysalueella tulisi olla kunnanhallituksen määräämä vaalipäivän äänestyspaikka. Näin on säädetty myös voimassa olevassa laissa, joskin terminä on käytetty pelkkää äänestyspaikkaa (edustajinvaalilain 48 §:n 1 momentti ja kunnallisvaalilain 46 §:n 1 momentti). Kunnanhallituksen olisi viipymättä ilmoitettava maistraatille, missä kunkin äänestysalueen äänestyspaikka on, jotta tieto siitä voitaisiin rekisteröidä vaalietajärjestelmän äänestyspaikkarekisteriin. Voimassa olevan kunnallisvaalilain 3 a §:n mukaan ilmoitus on tehtävä Väestörekisterikeskukselle, mutta tämä on yleiskirjeellään pyytänyt tiedot toimitettaviksi sille rekisteritoimiston (maistraatin) kautta. Näin ollen ehdotettu säännös on tässä suhteessa nykykäytäntöä vastaava.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan käytännössä ilmenneiden tarpeiden vuoksi edelleen sisällytettäväksi nykyisin edustajinvaalilain 48 §:n 1 momentissa ja kunnallisvaalilain 46 §:n 1 momentissa oleva säännös, jonka mukaan äänestyspaikka voi erityisistä syistä olla äänestysalueen tai jopa kunnan ulkopuolella.

2 luku. Vaaliviranomaiset

Vaalilain 2 lukuun koottaisiin eri vaaleja koskevissa erityislaeissa olevat vaaliviranomaisia ja niiden työskentelyä koskevat säännökset. Säännökset olisivat kaikkia vaaleja koskevia, lukuun ottamatta Ahvenanmaata koskevaa säännöstä (14 §:n 3 momentti) ja vaalipiirilautakuntaa koskevia säännöksiä (12 ja 13 §), joita ei sovellettaisi kunnallisvaaleissa.

11 §. *Vaaliasioiden käsittely valtioneuvostossa.* Yleisvastuu vaalien toimeenpanemisesta kuuluu ylipäätänsä vaaliviranomaisena oikeusministeriölle. Oikeusministeriöllä on tarvittaessa myös oikeus antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita vaalilakien soveltamisesta (ks. 197 §). Ulkoasiainministeriö puolestaan huolehtii ennakoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla. Ministeriöiden välinen toimialajako valtioneuvostossa on katsottu tarkoituksenmukaiseksi säilyttää

ennallaan ja ottaa säännös vaaliasioiden käsittelystä valtioneuvostossa vaalilain vaaliviranomaisia koskevaan lukuun.

12 §. *Vaalipiirilautakunta.* Vaalipiirin keskuslautakunnan ja kunnan keskusvaalilautakunnan nimet ovat aiheuttaneet sekaannusta niissä molemmissa esiintyvän "keskus"-osan takia. Tämän johdosta ehdotetaan, että ensiksi mainitun nimi muutettaisiin vaalipiirilautakunnaksi. Tällainen lautakunta asetettaisiin entiseen tapaan jokaiseen vaalipiiriin. Lautakuntaan kuuluisi puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä neljä varajäsentä. Sekä jäsenten että varajäsenten tulisi mahdollisuuksien mukaan edustaa vaalipiirissä edellisissä eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita puolueita.

Lääninhallinnon uudistamisen johdosta on tarpeen säätää siitä, mikä lääninhallitus vaalipiirilautakunnan asettaa. Eesityksessä ehdotetaan, että tämä tehtävä annettaisiin lääninhallitukselle, jonka alueella lautakunta koostuu.

Vaalipiirilautakunnan työskentelyä hankaloittavien esteellisyytilanteiden välttämiseksi on katsottu aiheelliseksi ehdottaa, että jäsen tai varajäsen, joka vaalipiirilautakunnalle toimitetun ehdokashakemuksen mukaan on asetettu puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi, ei voi osallistua vaalipiirilautakunnan työskentelyyn kyseisissä vaaleissa. Hän voisi kuitenkin jatkaa jäsenen tai varajäsenen tehtävässään toimikautensa loppuun asti ja osallistua lautakunnan työskentelyyn seuraavissa vaaleissa, jos hän ei niissä ole ehdokkaana.

Pykälän 1 ja 2 momentit korvaisivat edustajinvaalilain 3 §:n 1 momentin ja 3 a §:n 1 momentin sekä presidentinvaalilain 4 §:n pykälässä säänneltyä asiaa koskevat säännökset ja europarlamenttivaalilain 6 §:n 1 momentin.

Pykälän 3 momentin säännös korvaisi edustajinvaalilain 4 §:n, mutta kokouspaikat olisivat entiset.

13 §. *Vaalipiirilautakunnan työskentely.* Pykälän 1 momentti sisältäisi asiallisesti voimassa olevaa sääntelyä vastaavat säännökset vaalipiirilautakunnan päätösvaltaisuudesta ja uuden jäsenen tai varajäsenen sijaantuloista sen johdosta, että jäsen tai varajäsen on kuollut tai saanut vapautuksen toimestaan (ks. edustajinvaalilain 3 a §:n 2 ja 3 momentti).

Pykälän 2 momentin mukaan lautakunta ottaisi itselleen sihteerin ja muun tarvittavan

henkilöstön. Tällaista henkilöstöä olisivat muun muassa äänestyslippujen laskemisessa tarvittavat laskijat, jotka nimenomaisesti on mainittu tämän momentin korvaamassa edustajainvaalilain 3 §:n 2 momentissa. Uutena säännöksenä lisättäisiin vaalilakiin säännös, jonka mukaan on lautakunnan asiana päättää muiden kuin lautakunnan kokouksiin jo lain nojalla osallistumaan oikeutettujen henkilöiden läsnäolosta ja puheoikeudesta kokouksissaan. Koska lautakunta tarvitsee etenkin äänestyslippuja laskiessaan ehdottoman työrauhan, tulee asiasta päättämisen kuulua yksinomaan sille. Viittauksella oikeuteen tehtäviensä vuoksi osallistua muutoin suljettuun vaalipiirilautakunnan kokoukseen tarkoitetaan 186 §:ssä säänneltäväksi ehdotettua vaaliasiamiesten ynnä muiden läsnäolo-oikeutta tietyissä vaalipiirilautakunnan kokouksissa.

Vaalipiirilautakunnan kokouksissa pidettäisiin pöytäkirjaa. Pykälän 3 momenttiin tästä otettavaksi ehdotettu säännös ei sitä vastaavan nykyisen edustajainvaalilain 94 §:n 1 momentin tavoin enää sisältäisi itsestään selvinä pidettäviä yksityiskohtaisia säännöksiä siitä, mitä pöytäkirjaan tulee merkitä. Pöytäkirjan ja vaalipiirilautakunnan toimituskirjat allekirjoittaisi puheenjohtaja ja varmentaisi sihteeri. Tällaista lautakunnan toimituskirjojen osalta edustajainvaalilain 97 §:n mukaan jo käytössä olevaa allekirjoitus- ja varmennusmenettelyä on pidetty lautakunnan pöytäkirjojenkin osalta luontevampana kuin edustajainvaalilain 94 §:n 2 momentin mukaista nykyisin voimassa olevaa, tosin jo vuonna 1906 annetun Suomen Suuriruhtinaanmaan Vaalilain 71 §:n 3 momentista periytyvää epäjohdonmukaista menettelyä, jossa allekirjoitus on sihteerin ja oikeaksi todistaminen puheenjohtajan tehtävänä.

Koska pykälä olisi kaikkia vaaleja koskeva, se korvaisi myös presidentinvaalilain 4 §:n pykälässä säänneltyä asiaa koskevat säännökset ja 7 §:n 1 momentin sekä europarlamenttivaalilain 6 §:n 2 momentin.

14 §. *Kunnan keskusvaalilautakunta.* Valtuuston toimikaudeksi asetettaisiin kuhunkin kuntaan entiseen tapaan kunnan keskusvaalilautakunta. Siihen kuuluisi puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, kuitenkin vähintään viisi. Varajäsenet olisi asetettava siihen järjestykseen, jossa he tulevat jäsenen sijaan. Sekä jäsenen että varajäsenen tulisi näitä ryhmiä erikseen tarkasteltaes-

sa mahdollisuuksien mukaan edustaa kunnassa edellisissä kunnallisvaaleissa ehdokkaita asettaneita äänestäjäryhmiä.

Pykälä vastaisi asiallisesti pääosin nykyistä sääntelyä (ks. kunnallisvaalilain 4 §:n 1 ja 2 momentti sekä edustajainvaalilain 7 §, presidentinvaalilain 5 § ja europarlamenttivaalilain 9 §).

Lautakunnan työskentelyä hankaloittavien esteellisyytilanteiden välttämiseksi on kuitenkin katsottu aiheelliseksi ehdottaa lisäksi, vastaavasti kuin edellä vaaliapiirilautakunnan osalta, että jäsen tai varajäsen, joka on asetettu puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi, ei voi osallistua lautakunnan työskentelyyn kyseisissä vaaleissa. Hän voisi kuitenkin jatkaa jäsenenä tai varajäsenen tehtävässään toimikautensa loppuun asti ja osallistua lautakunnan työskentelyyn seuraavissa vaaleissa, jos hän ei niissä ole ehdokkaana.

Ahvenanmaan maakunnan osalta on lähdetty siitä, että kunnan keskusvaalilautakuntana eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa toimisi maakunnassa toimitettava kunnallisvaaleja varten asetettu lautakunta, josta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä kunnan keskusvaalilautakunnasta tässä laissa säädetään.

15 §. *Kunnan keskusvaalilautakunnan työskentely.* Pykälä sisältäisi säännökset kunnan keskusvaalilautakunnan työskentelystä. Sen sisältöön vaikuttaa yhtäältä se, että keskusvaalilautakunta on lakisäateinen kunnallinen lautakunta ja toisaalta toimieliimen luonne vaalien toimittamisen keskeisenä toimijana. Pykälä vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevaa sääntelyä. Sen 1 momentin säännökset lautakunnan päätösvaltaisuudesta ja väliaikaisen varajäsenen määräämisestä ja 2 momentin säännös sihteerin ja henkilöstön ottamisesta ovat eräitä sanonnallisia tarkistuksia huomioon ottamatta entiset.

Lautakunnan luonteesta erityistä tarkkuutta vaativia ja laissa ja oikeusministeriön ohjeissa tarkoin säänneltyjä ja määrättyjä tehtäviä hoitavana vaaliviranomaisena johtuu, että lautakunnan tulisi voida itse päättää muiden kuin sen kokouksiin tässä laissa tarkoitettujen tehtäviensä vuoksi osallistumaan oikeutettujen henkilöiden läsnäolosta ja puheoikeudesta kokouksissaan (ks. 186 §). Samasta syystä lautakuntaan sovellettaisiin muutoinkin vain rajoitetusti, mitä kuntalain 50 §:ssä tarkoitettussa kunnan hallintosäännössä määrätään. Kunnanhallituksen edustajan ja kunnanjohtajan läsnäoloa ja puheoi-

keutta kokouksissa ja oikeutta ottaa asia ylempään toimielimen käsiteltäväksi eli otto-oikeutta koskevia säännöksiä ei sovellettaisi.

Voimassa olevassa laissa pykälään sisällytettäväksi ehdotetut säännökset ovat kunnallisvaalilain 4 §:n 3 momentissa, 6 §:ssä ja 87 §:ssä.

16 §. *Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta.* Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan asettamista ja kokoonpanoa koskevat voimassa olevan lain säännökset (edustajinvaalilain 8 § ja kunnallisvaalilain 5 §) sisällytettäisiin tähän pykälään siten muutettuina, että kun puolueiden tai äänestäjäryhmien edustus voimassa olevan lain mukaan on voinut toteutua joko jäsenyytenä tai varajäsenyytenä, ehdotuksen mukaan tämän poliittisen tasapuolisuuden tulisi toteutua erikseen sekä jäsenten että varajäsenten piirissä. Vastaava sääntely on koskenut vaalilautakuntia ja vaalitoimikuntia myös ennen vuoden 1995 lainmuutosta ja on sama, joka olisi voimassa myös vaalipiirilautakuntien ja kunnan keskusvaalilautakuntien osalta.

Utena vaalitoimikuntaa yleisesti koskevana säännöksenä sisältyisi pykälään säännös siitä, että asianomaisissa vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö ei voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä eikä varajäsenenä. Voimassa olevan lain mukaan tämä kielto on koskenut vain kotiaänestyksestä huolehtivia vaalitoimikunnan jäseniä. Kiellon soveltamisalan laajentaminen on nähty perustelluksi, koska laitoksissa toimitettava ennakoäänestys voidaan toimittaa kotiaänestyksen tapaan jopa potilashuoneissa ja kun näissä laitoksissa äänestävien joukossa voidaan arvioida olevan keskimäärin enemmän vaikutuksille alttiita äänestäjiä kuin äänestysalueessa äänestävien keskuudessa. Vaalilautakunnan jäseniin ja varajäseniin kielto ei ulottuisi. On katsottu, että vaalilautakuntiin saattaisi olla vaikeaa löytää riittävän taidokasta ja kokenutta henkilöstöä, jos ehdokkaita ei tarvittaessa voitaisi käyttää jäseninä tai varajäseninä. Lisäksi vaalilautakunnissa toimii käytännössä luonnostaan tietty eri puolueista tai äänestäjäryhmistä valittujen välinen keskinäinen valvonta.

Vaaliviranomaisia koskevan sääntelyn yhdenmukaistamiseksi ehdotetaan myös vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan osalta, että sekä jäsenten että varajäsenten tulisi mahdollisuuksien mukaan edustaa kunnassa edellisissä vastaavissa vaaleissa ehdokkaita aset-

taneita puolueita ja äänestäjäryhmiä. Näin ehdotetaan säädettäväksi niin vaalipiirilautakunnasta (12 §) kuin kunnan keskusvaalilautakunnastakin (14 §).

Kunnallisvaalilain 6 §:n 2 momentissa olevaa säännöstä väliaikaisen varajäsenen määräämisestä ei ole katsottu olevan tarpeen sisällyttää vaalilakiin, koska vaalilautakunnat ja -toimikunnat valitaan erikseen kutakin vaalia varten ja kun kunnanhallituksen tehtävänä on huolehtia siitä, että näiden toimielinten kokoonpano varajäsenet mukaan lukien on lain edellyttämä.

17 §. *Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan työskentely.* Myös vaalilautakunta ja vaalitoimikunta ovat lakisääteisiä kunnan viranomaisia, joskin ne toimivat myös muissa vaaleissa kuin kunnallisvaaleissa. Kuten kunnan keskusvaalilautakunnan osalta jo edellä on todettu, näiden toimielinten työskentelyn sääntelyyn vaikuttaa yhtäältä oleminen osana kunnan hallintoa ja toisaalta toimiminen erityislaililla säännellyissä vaaliviranomaistehtävissä.

Pykälään asiasta sisällytettäväksi ehdotettu sääntely vastaisi sisällöllisesti pääosin voimassa olevaa lakia (edustajinvaalilain 10 §, 50 §:n 1 momentti ja 59 §:n 3 momentti sekä kunnallisvaalilain 6 §, 48 §:n 1 momentti ja 56 §:n 3 momentti).

Kuten kunnan keskusvaalilautakuntaan, vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaankin sovellettaisiin vain rajoitetusti, mitä kuntalain 50 §:ssä tarkoitettussa kunnan hallintosäännössä määrätään. Hallintosäännön määräyksiä pöytäkirjan laatimisesta, tarkastamisesta ja nähtävänä pitämisestä, asian jatkokokoukseen siirtämisestä, kunnanhallituksen edustajan ja kunnanjohtajan kokouksissa läsnäolosta ja puheoikeudesta, viranhaltijaesittelystä, otto-oikeudesta ja kunnan talouteen liittyvistä asioista ei sovellettaisi. Siltä osin kuin näitä määräyksiä vastaavia säännöksiä olisi vaalilaissa tai vastaavista asioista annettu oikeusministeriön määräyksiä tai ohjeita, vaalilautakunnat ja -toimikunnat noudattaisivat niitä.

18 §. *Vaalitoimitsijat.* Vaaliviranomaisia koskevaan 2 lukuun on katsottu aiheelliseksi koota myös säännökset vaalitoimitsijasta, jotka tähän asti ovat olleet vaalilaissa hajallaan (edustajinvaalilain 9 ja 65 § sekä kunnallisvaalilain 5 a ja 61 §). Asiallisesti säännökset vastaisivat pääosin voimassa olevaa sääntelyä. Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan kuitenkin sisällytettäväksi säännös, jonka

mukaan asianomaisissa vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö ei voisi olla vaalitoimitsijana. Tähän asti säännös on koskenut vaalitoimitsijoista vain kotiaänestyksestä huolehtimaan määrättyjä vaalitoimikunnan jäseniä (edustajinvaalilain 9 § ja kunnallisvaalilain 5 a §). Säännöksen soveltamisalan laajenuksen on katsottu olevan tarpeen äänestystoimituksen yleisen luotettavuuden varmistamiseksi. Käytännössä esimerkiksi postin vaalitoimitsijoiksi ei myöskään ole määrätty ehdokkaita. Lisäksi ehdotetaan käytännössä saatujen kokemusten pohjalta, että vaalitoimitsijana Suomen edustustossa voisi toimia muukin kuin edustuston palveluksessa oleva tähän tehtävään nimetty henkilö.

3 luku. Äänioikeusrekisteri

Voimassa olevan vaalilainsäädännön äänioikeusrekisteriä koskevat säännökset (edustajinvaalilain 2 luku ja kunnallisvaalilain 2 luku) annettiin 1 päivänä tammikuuta 1996 voimaan tulleilla laeilla (1643 ja 1648/1995). Nämä säännökset korvasivat sitä aikaisempien vaalilakien vaaliluetteloita koskeneet säännökset. Uudistus oli seurausta vaalitietojärjestelmän kehittämistyöstä. Sannottuja säännöksiä sovellettiin ensimmäisen kerran 20 päivänä lokakuuta 1996 toimitetuissa yhdistetyissä europarlamenttivaaleissa ja kunnallisvaaleissa ja niiden voidaan katsoa toimineen hyvin. Muutoinkaan ei äänioikeusrekisteriä koskevia säännöksiä kohtaan ole esitetty asiallisia muutostarpeita. Tästä johtuen ne ehdotetaan otettavaksi uuteen vaalilakiin lähes samansisältöisinä kuin ne voimassa olevassa vaalilainsäädännössä ovat. Vain eräitä pienehköjä teknisluonteisia tarkistuksia ehdotetaan tehtäväksi. Siten seuraavissa pykäläkohtaisissa perusteluissa viitataankin yleisesti hallituksen esitykseen vaaleja ja kansanäänestyksiä koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE 175/1995 vp). Lisäksi viitataan joissakin kohdissa hallituksen esitykseen laiksi Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista (HE 351/1994 vp).

Äänioikeusrekisteriä koskevan luvun perusrakenne ehdotetaan säilytettäväksi samanaikaisena kuin voimassa olevissa edustajinvaalilaissa ja kunnallisvaalilaissa. Kodifointiperiaatteen mukaisesti lukuun ehdotetaan kuitenkin otettavaksi kaikkia vaaleja koskevat äänioikeusrekisterisäännökset. Tästä johtuen luvussa olisi enemmän pykäläiä ja jois-

sakin pykälissä enemmän momenteja kuin esimerkiksi voimassa olevan edustajinvaalilain vastaavassa luvussa.

Tässä luvussa, samoin kuin koko laissa on huomioitu vuoden 1997 alusta voimaan tullut rekisterihallinnon uudistus, jossa rekisteritoimistojen nimet muutettiin maistraateiksi.

19 §. *Äänioikeusrekisterin perustaminen ja tiedot.* Pykälässä säädettäisiin äänioikeusrekisterin perustajasta, perustamisajankohdasta ja siitä, keitä rekisteriin otetaan (1 momentti) sekä rekisterin tietosisällöstä rekisteriä perustettaessa (2 ja 3 momentti) ja perustamisen jälkeen (4 momentti). Lisäksi pykälään ehdotetaan otettavaksi europarlamenttivaaleja koskeva erityissäännös (5 momentti). Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan edustajinvaalilain 12 §:ää ja kunnallisvaalilain 7 §:ää sekä europarlamenttivaalilain 11 §:n 2 momenttia (ks. HE 175/1995 vp, s. 19, 20, 32 ja 34). Pykälässä selvennettäisiin rekisteriin merkittäviä tietoja erottamalla 4 momentissa luetellut tiedot 2 momentissa olevista tiedoista.

Europarlamenttivaaleissa äänioikeutettujen muiden EU:n jäsenvaltioiden kansalaisten ilmoittautumisen määräaika Suomen äänioikeusrekisteriin ehdotetaan aikaistettavaksi kahdella viikolla, voimassa olevasta 66 päivästä ennen vaalipäivää 80. päivään ennen vaalipäivää. Aikaistaminen on tarpeen, jotta näitä äänioikeutettuja koskevien tietojen vaihto muiden jäsenvaltioiden viranomaisten kanssa voidaan aloittaa riittävän ajoissa. Kuten nytkin ja sen mukaisesti kuin EU:n neuvoston direktiivi 93/109/ETY:kin edellyttää, ilmoittautuminen olisi voimassa seuraavissakin europarlamenttivaaleissa, jos äänioikeutettu on ilmoittautumisensa jälkeen jatkuvasti asunut Suomessa eikä ole peruuttanut ilmoitustaan.

20 §. *Äänioikeusrekisteriin merkittävät lisätiedot kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa.* Pykälässä mainittaisiin ne tiedot, jotka 19 §:n 2 momentissa lueteltujen tietojen lisäksi otetaan äänioikeusrekisteriin äänioikeutetuista kunnallisvaaleissa (1 momentti) ja europarlamenttivaaleissa (2 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevan kunnallisvaalilain 7 §:n 2 momentin 7 ja 8 kohtia sekä europarlamenttivaalilain 11 §:n 3 momenttia (ks. HE 175/1995 vp, s. 32 ja 34).

21 §. *Presidentinvaalin äänioikeusrekisterin käyttäminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, että presidentinvaalin ensimmäisessä ja toi-

nessa vaalissa käytetään samaa äänioikeusrekisteriä. Säännös vastaisi voimassa olevan presidentinvaalilain 8 §:n 2 momenttia (ks. HE 175/1995 vp, s. 31).

22 §. *Ilmoituskortti*. Pykälässä säädettäisiin ilmoituskortissa olevista tiedoista (1 ja 2 momentti), kortin käyttämisestä ennakköä- nestyksen lähetekirjeenä (3 momentti) ja kortin lähettämisen määräajasta (4 momentti). Pykälään ehdotetaan liitettäväksi myös presidentinvaalin ilmoituskortteja koskeva erityissäännös (5 momentti). Momentit 1-4 vastaisivat pääosin voimassa olevan edustajinvaalilain 13 §:ää ja kunnallisvaalilain 9 §:ää ja momentti 5 voimassa olevan presidentinvaalilain 8 §:n 2 momenttia (ks. HE 175/1995 vp, s. 20, 31 ja 34). Momenttiin 4 ehdotetaan lisättäväksi europarlamenttivaaleja koskeva säännös siitä, ettei ilmoituskorttia lähetetä sellaiselle äänioikeusrekisteriin otetulle, jonka Väestörekisterikeskus merkitsee 27 §:n 5 momentissa ehdotetulla tavalla äänioikeusrekisterissä äänioikeutta vailla olevaksi sillä perusteella, että henkilö on ilmoittautunut europarlamenttivaaleissa äänioikeutetuksi jonkun muun EU:n jäsenvaltion vaaliluetteloon. Mikäli tätä koskeva tieto tulisi jostakin jäsenvaltiosta tässä pykälässä säädetyin ilmoituskorttien viimeisen lähetyspäivän jälkeen, sovellettaisiin, mitä jäljempää 27 §:n 2 momentissa säädettäisiin.

23 §. *Tiedottaminen Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisille kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa*. Pykälä sisältäisi kunnallisvaaleja ja europarlamenttivaaleja koskevan erityissäännöksen ja se vastaisi voimassa olevan kunnallisvaalilain 8 §:ää ja europarlamenttivaalilain 12 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 32 ja 34 sekä HE 351/1994 vp, s. 28).

24 §. *Äänioikeusrekisterin tietojen tarkastaminen*. Pykälä sisältäisi säännökset äänioikeusrekisterissä olevien tietojen tarkastamisesta (1 momentti), otteiden antamisesta rekisteristä (2 momentti) sekä rekisterin tietojen saatavillapidosta (3 momentti), ja se vastaa voimassa olevan edustajinvaalilain 14 §:ää ja kunnallisvaalilain 10 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 20, 21 ja 34).

25 §. *Oikaisuvaatimus*. Pykälässä säädettäisiin oikaisuvaatimuksen tekemisen edellytyksistä ja määräajasta (1 momentti), oikaisuvaatimuksen perusteen tarkentamisesta (2 momentti), kiellosta vaatia oikaisua eräissä tapauksissa (3 momentti) ja oikaisuvaatimuksen muodosta (4 momentti). Se vastaisi

voimassa olevan edustajinvaalilain 15 §:ää ja kunnallisvaalilain 11 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 21, 22 ja 34).

26 §. *Maistraatin päätös*. Pykälässä säädettäisiin maistraatin päätöksen määräajasta ja sen johdosta äänioikeusrekisteriin tehtävistä merkinnöistä (1 momentti) sekä päätöksen tiedoksiannosta (2 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 16 §:ää ja kunnallisvaalilain 12 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 22 ja 34).

27 §. *Itseoikaisu*. Pykälässä säädettäisiin viranomaisen itseoikaisun edellytyksistä ja määräajasta (1 momentti) sekä itseoikaisun tiedoksiannosta (2-4 momentti). Lisäksi pykälään otettaisiin europarlamenttivaaleja koskeva erityissäännös (5 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 17 §:ää ja kunnallisvaalilain 13 §:ää sekä europarlamenttivaalilain 13 §:n 2 momenttia (ks. HE 175/1995 vp, s. 22, 32 ja 34 sekä HE 351/1994 vp, s. 29).

28 §. *Valitus lääninoikeuteen*. Pykälä sisältäisi säännökset valituksen tekemisestä lääninoikeudelle maistraatin tai Väestörekisterikeskuksen päätöksestä (1 momentti) ja lääninoikeuden päätöksen tiedoksiannosta (2 momentti) sekä muutoksenhakukiellosta (3 momentti), jota ehdotetaan selvennettäväksi koskemaan kaikkia 2 momentissa tarkoitettuja lääninoikeuden päätöksiä. Muutoin pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 18 §:ää ja kunnallisvaalilain 14 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 22, 23 ja 34). Pykälässä viitattaisiin uuteen hallintolainkäyttölaikiin (586/1996).

29 §. *Äänioikeusrekisterin lainvoimaisuus*. Pykälä sisältäisi säännökset äänioikeusrekisterin lainvoimaiseksi tulon ajankohdasta (1 momentti), lainvoimaisen rekisterin noudattamisesta (2 momentti), virheellisen merkinnän poistamisesta lainvoimaisesta äänioikeusrekisteristä eräissä tapauksissa (3 momentti) ja äänestämistä tuomioistuimen antaman päätöksen perusteella (4 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 19 §:ää ja kunnallisvaalilain 15 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 23, 24 ja 34).

30 §. *Äänioikeusrekisterin käyttö*. Pykälässä säädettäisiin äänestämistä koskevien merkintöjen tekemisestä äänioikeusrekisteriin (1 momentti) ja näiden tietojen julkisuudesta (2 momentti) sekä äänioikeusrekisteristä otettavista tulosteista ja rekisterin tietojen hävittämisestä (3 momentti). Pykälä vastaisi

pääosin voimassa olevan edustajinvaalilain 20 ja 22 §:ää sekä kunnallisvaalilain 16 ja 18 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 23, 24 ja 34), joiden sisältö ehdotetaan näin koottavaksi yhteen pykälään.

4 luku. Ehdokasasettelun viranomaistehtävät

Uuden vaalilain 4 lukuun ehdotetaan koottavaksi kaikkia vaaleja koskevat säännökset ehdokasasettelun viranomaistehtävistä. Kaksi vain europarlamenttivaaleja koskevaa säännöstä on niiden luonteen vuoksi sijoitettu kuitenkin asianomaisiin vaalikohtaisiin säännöksiin (178 ja 179 §).

Ehdokasasettelun viranomaistehtäviä koskevat säännökset vastaavat suurelta osin voimassa olevaa vaalilainsäädäntöä. Merkittävin muutos koskee ehdokasasettelun aikataulua, jota on selvitetty tarkemmin edellä yleisperusteluiden kohdassa 3. Jokaisen pykälän perusteluissa on erikseen mainittu, onko säännös uusi eli sisältääkö se kokonaan uutta tai voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna muuttunutta sääntelyä.

Puolueiden ja valitsijayhdistysten ehdokasasetteluun liittyvistä tehtävistä ja niiden määräajoista kussakin vaalissa säädetäisiin vaalikohtaisissa säännöksissä (eduskuntavaalit 109–126 §, presidentinvaali 129–137 §, kunnallisvaalit 146–157 § sekä europarlamenttivaalit 166–177 §).

31 §. *Ehdokasasettelu.* Pykälä olisi uusi, mutta sisältäisi vain viittauksen vaalikohtaisiin säännöksiin, joissa varsinaisesti säädetäisiin puolueiden ja valitsijayhdistysten ehdokkaiden asettamisesta, ehdokashakemuksista sekä ilmoituksista vaaliliitoista ja yhteislistoista ja niiden toimittamisesta asianomaiselle vaaliviranomaiselle. Pykälässä myös määriteltäisiin ehdokashakemus, joka tarkoittaisi sekä eduskuntavaaleissa vaalipiirilautakunnalle, kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnalle ja europarlamenttivaaleissa Helsingin vaalipiirilautakunnalle tehtävää hakemusta ehdokaslistan julkaisemisesta vaalipiirin tai kunnan ehdokaslistojen yhdistelmässä että myös presidentinvaalissa Helsingin vaalipiirilautakunnalle tehtävää ehdokashakemusta.

32 §. *Ehdokashakemukset käsittelevä viranomainen.* Pykälässä mainittaisiin, voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti, ne viranomaiset, jotka kussakin vaalissa käsittelevät niille tehdyt ehdokashakemukset. Samat

viranomaiset mainitaan vielä erikseen kunkin vaalin osalta vaalikohtaisissa säännöksissä. Ehdokashakemuksen tekijät (puolueet ja valitsijayhdistykset) mainittaisiin niin ikään vaalikohtaisissa säännöksissä.

33 §. *Puolueita koskevat ilmoitukset.* Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 27 §:ää ja kunnallisvaalilain 22 §:ää ja siinä säädettäisiin oikeusministeriön velvollisuudesta ilmoittaa ehdokashakemuksia käsitteleville viranomaisille puolerekisteriin merkityt puolueet ja niiden nimenkirjoittajat. Säännöksen tarkoituksena olisi helpottaa viranomaisten työtä sillä näiden ei enää tarvitsisi tarkistaa ilmoituksessa olevia tietoja. Ilmoitusta ei toimitettaisi Ahvenanmaan vaalipiirilautakunnalle, koska eduskuntavaaleissa Ahvenanmaalla vain valitsijayhdistyksillä on oikeus asettaa ehdokkaita. Jos puolueissa tai niiden nimenkirjoittajissa tapahtuisi muutoksia oikeusministeriön 48. päivänä ennen vaalipäivää tekemän ilmoituksen ja ehdokashakemusten jättämisen (40. päivänä ennen vaalipäivää) välisenä aikana, ministeriön olisi välittömästi ilmoitettava muutoksista kaikille ehdokashakemuksia käsitteleville viranomaisille.

34 §. *Viranomaisen lakimääräiset kokoukset.* Pykälässä luelteltaisiin ehdokashakemuksia käsittelevän viranomaisen kokousten ajankohdat. Pykälä olisi luonteeltaan kokoaiva, sillä kokousten ajankohdat mainittaisiin myös siinä yhteydessä missä kokouksissa käsiteltävistä asioistakin säädettäisiin. Kokousten ajankohtia lukuun ottamatta pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 32 §:ää ja kunnallisvaalilain 33 §:ää. Ensimmäinen kokous tulisi pitää viimeistään maanantaina 48. päivänä ennen vaalipäivää, toinen kokous ehdokashakemusten jättöpäivänä tiistaina 40. päivänä ennen vaalipäivää, kolmas kokous, jossa hakemukset käsitellään, maanantaina 34. päivänä ennen vaalipäivää, neljäs kokous keskiviikkona 32. päivänä ja viides, jossa ehdokaslistojen yhdistelmä tai ehdokasluettelo laaditaan, torstaina 31. päivänä ennen vaalipäivää. Ensimmäistä kokousta lukuun ottamatta näiden kokousten pitäminen olisi pakollista vain, jos niissä olisi asioita käsiteltävä. Niinpä esimerkiksi keskiviikon kokousta ei tarvitsisi pitää, jos ehdokashakemukset on voitu ratkaista asiallisesti jo maanantain kokouksessa. Ehdokaslistan yhdistelmän vahvistamiskokouksen jälkeen seuraavat kokoukset olisivat vaalipäivänä, vaalipäivän jälkeisenä maanantaina

ja keskiviikkona 3. päivänä jälkeen vaalipäivän. Nämä kokoukset liittyisivät vaalien toimittamiseen sekä tulosten laskentaan ja vahvistamiseen ja olisivat käytännössä pakollisia. Viranomaisen olisi lisäksi kokoonnuttava muulloinkin, milloin asiain käsittely sitä vaatii.

35 §. *Asiakirjojen jättämisestä määrääminen ja kuuluttaminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, miten ehdokashakemukset käsittelevä viranomaisen määrää sille tarkoitettujen ehdokashakemusten ja muiden siihen liittyvien asiakirjojen, kuten vaaliliittoa ja yhteislistaa koskevien ilmoitusten jättämisajankohdista. Asiakirjojen vastaanottajaksi tulisi määrätä yksi tai useampi henkilö, esimerkiksi vaalipiirilautakunnan tai kunnan keskusvaalilautakunnan sihteeri. Jättöajan tulee alkaa hyvissä ajoin ennen sen lakimääräistä umpeutumista (40. päivänä ennen vaalipäivää kello 16). Jättöpaikka tulisi ilmoittaa mahdollisimman tarkasti, esimerkiksi käyntiosoite sekä kerroksen ja huoneen numero. Postin välityksellä asioivia varten viranomaisen tulisi ilmoittaa myös postiosoitteensa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sanotun määräyksen tiedoksiantamisesta. Viranomaisen olisi laadittava asiasta kuulutus, joka annettaisiin tiedoksi puolueiden ilmoittamille vaaliasiamiehille ja pantaisiin nähtäväksi viranomaisen kokoushuoneistossa sekä julkaistaisiin kunnallisvaaleissa sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi ja muissa vaaleissa virallisessa lehdessä. Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 33 §:ää ja kunnallisvaalilain 34 §:ää.

36 §. *Velvollisuus asiakirjojen tarkastamiseen.* Pykälässä säädettäisiin yleisluonteisesti siitä, mitä asioita viranomaisen on ehdokashakemuksista tutkittava (1 momentti) sekä siitä, mitkä ovat tuon tarkastusvelvollisuuden rajoitukset (2 momentti). Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 35 §:n 5 momenttia. Sen sijaan 1 momentti olisi kokonaan uusi, vaikka sen mukaisesti on käytännössä menetelty aikaisemminkin. Sääntelyä ehdotetaan kuitenkin täsmennettäväksi muun muassa vastuukysymysten selkeyttämiseksi. Uutta olisi myös, että 2 momentin sääntely tulisi kosemaan myös kunnallisvaaleja.

Viranomaisen olisi tutkittava, että ehdokashakemukset on jätetty asetetussa määräajassa, että ne on laadittu laissa säädetyin tai sen nojalla määrättyin muodoin sekä että eh-

dokkaat ovat vaalikelpoisia ja että heidän ehdokkuudelleen ei muutoinkaan ole laissa säädettyä estettä (1 momentti). Sen sijaan viranomaisen asiana ei olisi tutkia, miten jäsenäänestys ja ehdokkaiden asettaminen puolueessa taikka sen piiri-, perus-, tai muussa järjestössä taikka puolueen jäseniä kunnassa edustavassa yhdistyksessä on toimitettu (2 momentti). Rajoitus liittyy ehdotettuun 185 §:ään (joka vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 31 §:ää ja kunnallisvaalilain 31 §:ää), jossa säädettäisiin, että yhdistyslain säännöksiä yhdistyksen päätöksen mitättömyydestä tai moittimisesta ei sovelleta puolueen tai sen piiri-, perus- tai muun järjestön päätökseen, joka koskee ehdokkaiden asettamista vaaleihin siihen liittyvine menettelyineen ja ehdokashakemusta.

37 §. *Ehdokashakemusten käsittely ja huomautukset.* Pykälässä säädettäisiin hakemusten ja niihin liittyvien ilmoitusten käsittelypäivästä (1 momentti), määräjän jälkeen saapuneen hakemuksen tutkimatta jättämisestä (2 momentti) ja vaaliasiamiehille tehtävien huomautusten perusteista (3 momentti). Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan edustajinvaalilain 35 §:ää ja 37 §:ää sekä kunnallisvaalilain 35 §:ää.

Hakemukset ja ilmoitukset käsiteltäisiin maanantaina 34. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessa, jonka kellonajan määräisi asianomainen viranomaisen itse. Mikään ei kuitenkaan estäisi viranomaisia käsittelemästä hakemuksia valmistelevasti heti niiden jättämisen jälkeen esimerkiksi hankkimalla tarpeellisia tietoja ja selvityksiä ehdokkaiden vaalikelpoisuudesta ja valitsijayhdistysten perustajajäsenten kelpoisuudesta tai ilmoittamalla välittömästi vaaliasiamiehille hakemuksissa olevista ilmeisistä puutteista ja virheistä. Valmistavasta käsittelystä olisi se hyöty, että vaalipiirilautakunta tai kunnan keskusvaalilautakunta saisi jo maanantain kokoukseen mahdollisimman paljon aineistoa päätöksentekonsa tueksi.

Voimassa olevan kunnallisvaalilain 35 §:n säännöstä, jonka mukaan hakemusten johdosta olisi ryhdyttävä ehkä tarpeellisten lisäselvitysten hankkimiseen, ei enää pidetä tarpeellisena. Asiaa voidaan pitää itsestään selvyytenä hyvässä hallintomenettelyssä. Myöskään ei pidetä tarpeellisena enää saman säännöksen määräystä, jonka mukaan kunnallisvaaliehdokkaista tulisi käsittelyn tässä vaiheessa ilmoittaa äänioikeutetuille. Ehdokaslistojen yhdistelmään laaditaan vain

kaksi päivää tässä pykälässä tarkoitetun kokouksen jälkeen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tyhjentävästi siitä, että hakemusten jättämisen määräajan jälkeen viranomaiselle annetut hakemukset ja ilmoitukset on jätettävä tutkimatta. Sen sijaan hakemuksessa olevat puutteet eivät johtaisi tutkimatta jättämiseen vaan huomautukseen, jonka perusteista säädettäisiin 3 momentissa. Ensimmäinen peruste olisi, että hakemusta tai ilmoitusta ei ole tehty lain tai sen nojalla annettujen määräysten mukaisesti taikka hakemukseen ei ole liitetty laissa edellytetyjä asiakirjoja. Hakemuksista ja niiden liitteistä sekä ilmoituksista ehdotetaan säädettäväksi tyhjentävästi vaalikohtaisissa säännöksissä (eduskuntavaaleissa 123–126 §:ssä, presidentinvaalissa 134 ja 135 §:ssä, kunnallisvaaleissa 153–156 §:ssä ja europarlamenttivaaleissa 174–177 §:ssä). Toisena perusteena olisi, ettei hakemusasiakirjoja muusta syystä voida pitää lainmukaisina. Tämän antaisi viranomaiselle mahdollisuuden tarvittaessa puuttua muihinkin hakemuksessa havaitsemiinsa lainvastaisuuksiin. Kolmas peruste olisi, että hakemuksessa oleva ehdokas on vaalikelvoton tai asetettu samoissa vaaleissa ehdokkaaksi kahdella tai useammalla listalla.

Huomautus tulisi tehdä välittömästi ja hyvissä ajoin ennen sitä aikaa, jolloin vaaliamiehen on viimeistään täydennettävä tai oikaistava hakemusta tai ilmoitusta. Huomautuksen muodosta ei säädettäisi, joten se voitaisiin tehdä esimerkiksi kirjeitse, puhelimitse tai muullakin luotettavalla tavalla. Viranomaisen olisi kuitenkin aina tarvittaessa voitava näyttää toteen, että huomautus on tehty.

38 §. *Ehdokkaiden järjestyksen määrääminen.* Pykälässä säädettäisiin puolueiden ja yhteislistojen sekä presidenttiehdokkaiden järjestyksen määräämisestä kaikissa vaaleissa maanantaina 34. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessa sekä numeroiden antamismenettelystä presidentinvaalissa voimassa olevan lain mukaisesti (ks. edustajainvaalilain 35 §:n 1 momentti, kunnallisvaalilain 40 §:n 1 momentti, presidentinvaalilain 15 §:n 1 momentti ja europarlamenttivaalilain 16 §:n 2 momentti).

39 §. *Vaaliasiamiesten toimenpiteet huomautusten johdosta.* Pykälässä ehdotettu sääntely vastaisi pääosin voimassa olevan edustajainvaalilain 36 §:ää ja kunnallisvaalilain 36 §:ää. Vaaliamiehillä, joille huo-

mautus on tehty, olisi oikeus oikaista ja täydentää tekemäänsä hakemusta ja sen liitteitä, tehdä tarvittavia ehdokkaan nimeä, arvoa, ammattia tai tointa taikka kotikuntaa koskevia tarkistuksia ja, jos huomautus koskisi ilmoitusta vaaliliitosta, antaa yhteinen kirjallinen ehdotuksensa ilmoituksen oikaisemiseksi (1 momentti). Lisäksi vaaliamiehillä olisi oikeus poistaa listalta ehdokas, joka ei ole vaalikelpoinen tai joka on asetettu ehdokkaaksi kahdella tai useammalla listalla (2 momentti). Uutta olisi se, että huomautuksen johdosta tehtävät oikaisut, täydennykset, tarkistukset ja poistamiset tulisi toimittaa viranomaiselle viimeistään keskiviikkona 32. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16. Voimassa olevan lainsäädännön vastaava määräaika on torstai 24. päivä ennen vaalipäivää kello 12.

40 §. *Ehdokashakemusten ratkaiseminen.* Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan edustajainvaalilain 35 §:n 4 momenttia ja 37 a §:ää sekä kunnallisvaalilain 37 §:ää. Kokouksen ajankohta ehdotetaan kuitenkin muutettavaksi voimassa olevan lain mukaisesti 24. päivästä 32. päivään ennen vaalipäivää. Kokousta ei voitaisi pitää ennen kello 16, jolloin päättyy edellisessä pykälässä tarkoitettu hakemusten täydentämisen määräaika.

Kokouksessa hyväksyttäisiin hakemukset ja ilmoitukset, joita vastaan ei ole tehty huomautuksia. Pykälän 2 momentissa nimittäin säädettäisiin, että määräaikana perille toimitetut ehdokashakemukset sekä ilmoitukset vaaliliitosta ja yhteislistasta, joita vastaan huomautuksia ei ole tehty, on hyväksyttävä. Kokouksessa käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin myös ne hakemukset ja ilmoitukset, joita vastaan on tehty huomautus.

41 §. *Ehdokashakemusten ratkaisemisen jälkeen tehtävät päätökset.* Pykälässä säädettäisiin ehdokashakemukset käsittelevän viranomaisen toimivallasta olla ottamatta ehdokasta ehdokaslistojen yhdistelmään tai ehdokasluetteloon eräissä tapauksissa (1 momentti), puolueen tai valitsijayhdistyksen oikeudesta peruuttaa ehdokashakemuksensa eräissä tapauksessa (2 momentti) sekä pykälässä tarkoitettujen päätösten tekemisen ajankohdasta (3 momentti). Ehdotettu sääntely vastaisi 1 momentin osalta voimassa olevan edustajainvaalilain 39 §:ää ja kunnallisvaalilain 39 §:ää, 2 momentin osalta kunnallisvaalilain 38 §:ää ja 3 momentin osalta kunnallisvaalilain 39 §:n 1 momenttia.

Hakemuksen peruutus tulisi tehdä viranomaiselle viimeistään torstaina 31. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 12, minkä jälkeen kokous voitaisiin pitää. Ennen ehdokaslistojen yhdistelmän tai presidentinvaalin ehdokasluettelon laatimista todettaisiin, keitä ehdokkaita ei oteta yhdistelmään tai ehdokasluetteloon. Näitä olisivat ne, joita vastaan olisi tehty huomautus vaalikelvottomuudesta taikka ehdokkuudesta kahdella tai useammalla listalla, mutta joita koskevaa hyväksyttävää oikaisua ei olisi tehty viranomaiselle määräajassa sekä, muissa kuin presidentinvaaleissa, kuolleet. Menettelystä presidentiehdokkaan kuollessa säädettäisiin 144 §:ssä.

42 §. *Ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen.* Pykälässä säädettäisiin ehdokaslistojen yhdistelmän laatimisen ajankohdasta ja yhdistelmän teknisistä yksityiskohdista. Laatimisen ajankohtaa lukuun ottamatta pykälä vastaisi olennaisilta osiltaan asiallisesti voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 38 §:n 1–3 momentti, 40 §:n 1–3 momentti ja 43 a §:n 2 ja 3 momentti sekä kunnallisvaalilain 40 §:n 1–5 momentti). Voimassa olevan edustajainvaalilain alustavaa ehdokaslistojen yhdistelmää koskeva sääntely (38 §:n 4 momentti) on katsottu tarpeettomaksi eikä sitä siten enää ehdoteta otettavaksi tähän lakiin.

43 §. *Presidentinvaalin ehdokasluettelot.* Pykälä vastaisi sitä, mitä ehdokasluetteloiden laatimisesta voimassa olevan presidentinvaalin 15 §:n 2 momentissa ja 23 §:n 1 momentissa säädetään (ks. HE 175/1995 vp, s. 31) kuitenkin siten muutettuna, että presidentinvaalin toisen vaalin ehdokasluettelon laatisi oikeusministeriön sijasta Helsingin vaalipiirilautakunta, joka laatii myös ensimmäisen vaalin ehdokasluettelon.

44 §. *Valtakunnallinen ehdokasrekisteri.* Pykälä sisältäisi säännökset valtakunnallisen ehdokasrekisterin määritelmästä (1 momentti), rekisterin tehtävien merkintöjen ajankohdasta ja rekisterin tarkemmasta tietosisällöstä (2 momentti), tietojen antamisesta rekisteristä (3 momentti) ja rekisteristä laadittavista tulosteista (4 momentti) sekä rekisterin tietojen hävittämisestä (5 momentti). Säännökset vastaisivat pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä, edustajainvaalilain 40 §:n 2–5 momenttia, kunnallisvaalilain 40 a §:ää ja presidentinvaalilain 15 §:n 2 momenttia (ks. HE 175/1995 vp, s. 26, 31 ja 35).

Kokonaan uutena säännöksenä ehdotetaan

pykälään otettavaksi uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin rekisteristä laadittavista tulosteista. Tuloste voisi olla esimerkiksi kirja, jollaisen oikeusministeriö laati vuoden 1996 kunnallisvaalien ennakoäänestyspaikkoja varten tai muunlainen painotuote taikka levykkeellä oleva tiedosto. Tuloste täydentäisi ehdokaslistojen yhdistelmiä ja sillä olisi erityistä merkitystä kunnallisvaaleissa, joissa ehdokkaita on yli 400 kunnassa noin 40 000. Esimerkiksi kunnallisvaaleja varten laadittavassa tulosteessa olisi kunnittain samat tiedot samassa järjestyksessä kuin ehdokaslistojen yhdistelmissä eli puolueittain, yhteislistoitain ja valitsijayhdistyksittäin jokaisesta ehdokkaasta numero, nimi sekä arvo, ammatti tai toimi sekä lisäksi maininnat mahdollisista vaaliliitoista. Tulosteen on tarkoitus helpottaa ennakoäänestäjän äänestämistä, jos hän esimerkiksi äänestää ennakkoon toisessa kunnassa kuin missä hän on äänioikeutettu. Erityisessä tapauksessa, jollainen olisi esimerkiksi se, ettei ehdokaslistojen yhdistelmää tai ehdokasluetteloa olisi mahdollista toimittaa johonkin ennakoäänestyspaikkaan ennen ennakoäänestyksen alkamista, tulostetta voitaisiin käyttää ehdokaslistojen yhdistelmän tai ehdokasluettelon sijasta.

45 §. *Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksisiaattaminen.* Pykälässä säädettäisiin ehdokaslistojen yhdistelmän jakelusta eduskuntavaaleissa (1 momentti) ja kunnallisvaaleissa (2 momentti) sekä europarlamenttivaalien ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelusta (3 momentti). Säännökset vastaisivat pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 41 §, presidentinvaalilain 16 §, kunnallisvaalilain 41 § ja europarlamenttivaalilain 14 ja 16 §). Uutena sääntelynä olisi, että yhdistelmiä ja ehdokasluetteloita toimitettaisiin myös puolueiden, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten vaaliasiamiehille.

46 §. *Muutoksenhakukielto.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakukiellosta ehdokashakemuksia käsittelevän viranomaisen taikka oikeusministeriön päätökseen. Kielto koskisi kaikkia tässä luvussa tarkoitettuja viranomaispäätöksiä lukuun ottamatta 44 §:n 3 momentissa tarkoitettua oikeusministeriön päätöstä ehdokasrekisteristä annettavista tiedoista. Pykälä vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 45 § ja kunnallisvaalilain 42 §). Kysymyksessä olevat

päätökset liittyvät vaalien valmistaviin toimipiteisiin, joista tärkeimmät ovat ehdokaslistojen yhdistelmien ja presidentinvaalin ehdokasluettelon vahvistamispäätökset. Näiden päätösten on tultava heti voimaan, jotta vaalit voidaan käydä laissa muutoin määrätyn aikataulun mukaan. Niinpä esimerkiksi ehdokaslistojen yhdistelmien on tultava noudatettaviksi heti niiden vahvistamisen jälkeen, jotta uskottavaa vaalikamppailua voidaan käydä ja jotta äänestäjät voivat olla varmoja siitä, keitä ehdokkaita vaaleissa on mukana. On huomattava, että muutoksenhakukielto koskisi vain valittamista välittömästi. Tässä luvussa tarkoitettujen päätösten lainmukaisuus voitaisiin saattaa tutkittavaksi valitettaessa vaalien jälkeen vaalien tuloksen vahvistamista koskevasta päätöksestä. Valituskielto ei koskisi yllämainittua oikeusministeriön päätöstä, koska valittaminen siitä ei vaikuttaisi vaalien toimittamisen aikatauluun.

5 luku. Ennakköäänestys

Valtaosa ennakköäänestystä koskevista säännöksistä muutettiin 1 päivänä tammikuuta 1996 voimaan tulleella lainsäädännöllä (ks. 3 luvun alkuperustelut) ja niitä sovellettiin ensimmäisen kerran 20 päivänä lokakuuta 1996 toimitetuissa yhdistetyissä europarlamenttivaaleissa ja kunnallisvaaleissa, joissa niiden voidaan katsoa toimineen hyvin. Merkittäviä muutoksia ei siten ehdoteta nyt tehtäväksi, vaan ainoastaan eräitä pienehköjä teknisluonteisia tarkistuksia. Sitien seuraavissa pykäläkohtaisissa perusteluissa viitataan yleisesti hallituksen esitykseen vaaleja ja kansanäänestyksiä koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE 175/1995 vp).

Vaaliaikataulun osoittaman järjestyksen mukaisesti ennakköäänestystä koskeva luku ehdotetaan sijoitettavaksi ehdokasasettelun viranomaistehtäviä koskevan luvun jälkeen ja ennen vaalipäivän äänestystä koskevaa lukua (6 luku). Voimassa olevassa edustajinvaalilaissa ja kunnallisvaalilaissa ennakköäänestystä koskeva luku on vaalitoimitusta koskevan luvun jälkeen.

47 §. *Ennakköäänestys-oikeus.* Pykälässä säädettäisiin oikeudesta äänestää ennakkoon kotimaan yleisissä ennakköäänestyspaikoissa ja Suomen edustustoissa (1 momentti), laitoksissa (2 momentti) ja kotiaäänestyksessä (3 momentti). Sääntely vastaisi pääosin voimassa olevan edustajinvaalilain 63 §:ää,

64 §:n 2 momenttia ja 80 §:ää sekä kunnallisvaalilain 59 §:ää, 60 §:n 2 momenttia ja 74 a §:ää. Kuten edellä 10 §:n perusteluissa on todettu, tulisi ennakkoon äänestäminen ulkomailla mahdolliseksi myös kunnallisvaaleissa.

Laissa ei enää asetettaisi ennakköäänestys-oikeuden muodolliseksikaan edellytykseksi sitä, että äänioikeutettu on vaalipäivänä todennäköisesti estynyt käyttämästä äänioikeuttaan siinä äänestysalueessa, johon hän kuuluu. Tällä halutaan korostaa sitä jo käytännöksikin muodostunutta tosiasiaa, että ennakköäänestys on vaalipäivän äänestyksen kanssa tasaveroinen äänestämistapa. Äänestäjä voi vapaasti valita, kumpaa äänestämistapaa hän käyttää.

Suomalaisissa laivoissa äänestämisen osalta on haluttu täsmentää, että se olisi, kuten nykyisinkin, mahdollista vain laivan ollessa ulkomailla, toisin sanoen silloin kun laiva ei olisi kotimaisessa satamassa sellaisena aikana, jolloin laivan henkilökunta voisi käydä kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa.

48 §. *Ennakköäänestyksen ajanjakso.* Pykälässä säädettäisiin ennakköäänestyksen ajanjaksosta (1 momentti) ja mahdollisuudesta asetuksella lyhentää sitä joidenkin ennakköäänestyspaikkojen osalta (2 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajinvaalilain 66 § ja 80 e §:n 1 momentti sekä kunnallisvaalilain 62 § ja 74 f §:n 1 momentti; ks. HE 175/1995 vp, s. 28).

49 §. *Ennakköäänestysajat.* Pykälä sisältäisi säännökset siitä, milloin eri ennakköäänestyspaikat ovat avoinna ennakköäänestystä varten ja minä kellonaikana ennakköäänestys muutoin voidaan toimittaa (1 momentti) sekä ennakköäänestyspaikan sulkemisajankohdan liittyvän erityissäännöksen (2 momentti). Sääntely vastaisi pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajinvaalilain 67 §:n 1 ja 2 momentti ja 80 e §:n 1 momentti sekä kunnallisvaalilain 63 §:n 1 ja 2 momentti ja 74 f §:n 1 momentti; ks. HE 175/1995 vp, s. 28). Kun on kuitenkin mahdollista, että jonkin yleiseksi ennakköäänestyspaikaksi asetuksella säädetyn toimipisteen aukioloaika ulottuu yli kello 20:n, on katsottu aiheelliseksi ehdottaa säädettäväksi, että ennakköäänestyksen yleisissä ennakköäänestyspaikoissa tulisi aina päättyä viimeistään kello 20. Sääntely olisi tältä osin yhteneväinen myös äänestysajan päättymisestä äänestysalueiden äänestyspaikoilla koskevan säänte-

lyn kanssa (ks. 69 §). Laitoksessa ennakoäänestys toimitettaisiin ehdotuksen mukaan vähintään yhtenä, mutta toisaalta kuitenkin enintään kahtena päivänä vaalitoimikunnan määrääminä aikoina. Laivassa ennakoäänestys toimitettaisiin taas vähintään yhtenä päivänä. Voimassa olevassa lainsäädännössä laitosaäänestyspäiviä on kaksi. Varsinkin pienemmissä kunnissa saattaa yhden päivän laitosaäänestys olla kuitenkin täysin riittävää. Se, järjestetäänkö laitoksessa yhden vai kahden päivän ennakoäänestys, jäisi vaalitoimikunnan harkintaan. Myös laivaäänestyksen osalta on katsottu, että yhden päivän vähimmäismäärä olisi kahden päivän sijasta riittävä. Ennakoäänestyksen järjestäminen useampana kuin yhtenä päivänä olisi kuitenkin edelleen mahdollista ja jäisi laivan päällikön harkintaan. Vielä pykälässä ehdotetaan, että kotiaäänestys voitaisiin toimittaa myös sunnuntaisin.

50 §. *Ennakoäänestyksestä tiedottaminen.* Pykälässä säädettäisiin kunnan keskusvaalilautakunnan (1 momentti) sekä ennakoäänestyspaikan vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan (2 momentti) tiedotusvelvollisuudesta. Pykälä vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajinvaalilain 67 §:n 4 momentti ja 68 § sekä kunnallisvaalilain 63 §:n 3 momentti ja 64 §; ks. HE 175/1995 vp, s. 28).

51 §. *Ennakoäänestysasiakirjat.* Pykälässä luettelaisiin ennakoäänestyksessä käytettävät asiakirjat (1 momentti) ja määriteltäisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä täsmällisemmin lähetekirjeen muoto (2 momentti). Lähetekirjeenä käytettäisiin (i) 23 §:ssä tarkoitettua ilmoituskorttia, jos äänestäjällä olisi se mukanaan taikka erillistä lähetekirjelomaketta, joka olisi joko (ii) tavanomainen valmiiksi painettu lomake tai (iii) äänioikeusrekisteristä tulostettu, ilmoituskorttia vastaava lomake. Ilmoituskortissa ja äänioikeusrekisteristä tulostetussa lähetekirjeessä olisivat valmiina äänestäjää koskevat tiedot (ks. 60 §), sen sijaan tavanomaista lomaketta käyttävän äänestäjän tulisi täyttää lomake normaaliin tapaan. Ilmoituskortin ja erillisen lähetekirjelomakkeen kaavan vahvistaisi oikeusministeriö (ks. 195 §). Kotiaäänestyksessä käytettäisiin kuitenkin aina erillistä kotiaäänestyksen lähetekirjelomaketta, lähinnä siksi, että kotiaäänestyksen lähetekirjeessä on eräitä lisätietoja, joita ei tavanomaisessa lähetekirjeessä ole (ks. 60 §). Asiallisesti pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 70 §:ää ja 80 e §:n 3 ja 6 momenttia sekä kunnallisvaalilain 66 §:ää ja 74 f §:n 3 ja 6 momenttia.

52 §. *Äänestyslippu.* Pykälässä säädettäisiin vaaleissa käytettävästä äänestyslipusta, joka olisi samanlainen kaikissa vaaleissa lukuun ottamatta mainintaa vaaleista, joissa sitä kulloinkin käytetään. Vaikka säännös ehdotetaan sijoitettavaksi ennakoäänestystä koskevaan lukuun vaaliaikataulun mukaisen järjestyksen perusteella, samaa äänestyslippua käytettäisiin luonnollisesti myös vaalipäivän äänestyksessä. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan edustajinvaalilain 48 a § 1 ja 2 momenttia ja kunnallisvaalilain 46 a §:n 1 ja 2 momenttia.

53 §. *Vaalileimasimet.* Pykälässä säädettäisiin vaalileimasta ja vaalileimasimesta, joilla äänestysliput leimataan. Myös vaalileima olisi sama kaikissa vaaleissa sekä ennakoäänestyksessä että vaalipäivän äänestyksessä. Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 48 b §:ää ja kunnallisvaalilain 53 §:n 3 momenttia (ks. HE 175/1995 vp, s. 27 ja 35). Pykälän sijoittamisen osalta viitataan 52 §:n kohdalla todettuun.

54 §. *Asiakirjojen ja vaalileimasimien toimittaminen.* Pykälässä säädettäisiin 51–53 §:ssä tarkoitettun vaalimateriaalin toimittamisesta asianomaisille vaaliviranomaisille. Pykälä vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajinvaalilain 71 §:n 1, 3 ja 4 momentti ja kunnallisvaalilain 67 §; ks. HE 175/1995 vp, s. 29 ja 35). Ehdokaslistojen yhdistelmien ja presidentinvaalin ehdokasluettelon toimittamisesta säädettäisiin 45 §:ssä ja valtakunnallisesta ehdokasrekisteristä laadittavan tulosteen jakelusta 44 §:n 4 momentissa sekä vaalileimasinten palauttamisesta 66 §:ssä.

55 ja 56 §. *Kotiaäänestyksessä läsnä oleva henkilö ja kotiaäänestyksen valmistavat toimenpiteet.* Pykälä ehdotetaan koottavaksi kotiaäänestyksen toimittamisen valmistavia toimenpiteitä koskevat säännökset, jotka vastaisivat voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajinvaalilain 80 a §:n 2 momentti, 80 b §, 80 c § ja 80 d § sekä kunnallisvaalilain 74 b §:n 2 momentti, 74 c §, 74 d § ja 74 e §). Ainoana asiallisena muutoksena ehdotetaan 55 §:ään lisättäväksi, ettei vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö saa toimia kotiaäänestyksessä läsnä olevana henkilönä. Pykälässä myös korostettaisiin sitä, että läsnä olevan henkilön paikallaolosta huolehtiminen olisi vaalitoimitsijan vastuulla sekä sitä,

että läsnä oleva henkilö ei toimi tehtäväsään vaaliviranomaisena.

57 §. *Järjestys ennakoäänestyspaikassa.* Pykälässä säädettäisiin kiellosta vaikuttaa puhelein ja kirjoituksin tai muutoin äänestäjien vaalivapauteen (1 momentti), äänestämisen järjestämisestä niin, että vaalisalaisuus säilyy (2 momentti) sekä kotiaänestyksen keskeyttämisestä eräissä tapauksissa (3 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (edustajainvaalilain 69 §, 73 §:n 2 momentti ja 80 e §:n 2 momentti sekä kunnallisvaalilain 65 §, 69 §:n 3 momentti ja 74 f §:n 2 momentti).

58 §. *Ennakoäänestyksen aloittaminen ennakoäänestyspaikassa.* Pykälässä säädettäisiin äänestäjän ilmoittautumisesta vaaliviranomaiselle ja äänestyksen järjestämisestä laitoksessa (1 momentti), äänestäjän velvollisuudesta todistaa henkilöllisyytensä ja äänestysasiakirjojen antamisesta äänestäjälle (2 momentti), ja siitä, että äänestäjälle olisi varattava tilaisuus tutustua ehdokaslistojen yhdistelmään tai presidentinvaalin ehdokaslueteloon tai valtakunnalliseen ehdokasrekisteriin taikka siitä laadittuun tulosteeseen (3 momentti). Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 72 §:n 1 ja 2 momentti ja kunnallisvaalilain 68 §:n 1 ja 2 momentti).

59 §. *Äänestäminen ennakoäänestyskesä.* Pykälässä säädettäisiin, ketä ehdokasta äänestäjällä on missäkin vaalissa oikeus äänestää (1 momentti), äänestysmerkinnän tekemisestä (2 momentti) ja äänestäjän avustamisesta (3 momentti). Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 53 §:n 1 momentti, 55 §, 72 §:n 3 momentti ja 73 §:n 1 momentti ja kunnallisvaalilain 52 §, 68 §:n 1 ja 2 momentti ja 69 § sekä europarlamenttivaalilain 18 §:n 2 momentti). Pykälän 1 momentilla olisi erityistä merkitystä eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa, koska eri vaalipiireissä ja eri kunnissa on eri ehdokkaat. Sääntely jättäisi edelleen äänestäjän itsensä vastuulle sen, että hän äänestää näissä vaaleissa "oikeaa" eli oman vaalipiirin tai kunnan ehdokasta. Jos äänestäjä kuitenkin äänestäisi (tai kuvittelisi äänestävänsä) esimerkiksi toisen vaalipiirin ehdokasta, ei voitaisi estää äänen joutumista sen oman vaalipiirin ehdokkaan hyväksi, jolla olisi sama numero kuin sillä toisen vaalipiirin ehdokkaalla, jota äänestäjä kuvitteli äänestävänsä.

60 §. *Lähetekirje.* Lähetekirjeen tarkoitus

on toimittaa äänestäjän vaalikuoreen sulke-ma äänestyslippu kunnan keskusvaalilautakunnalle siinä kunnassa tai vaalipiirissä, jossa äänestäjä on äänioikeutettu. Pykälässä säädettäisiin lähetekirjeen osoittamisesta (1 momentti), lähetekirjeessä olevista tai siihen merkittävistä äänestäjää koskevista tiedoista (2 momentti), jotka ovat tarpeen erityisesti silloin, kun äänestämistä ei ole merkitty äänioikeusrekisteriin ennakoäänestyspaikassa ja merkintä tehdään jälkikäteen kunnan keskusvaalilautakunnassa, lähetekirjeessä olevasta vakuutuksesta, joka äänestäjän tulee allekirjoittaa (3 momentti) sekä kotiaänestystä koskevan vakuutuksen allekirjoittamisesta (4 momentti).

Edellä 51 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että lähetekirjeenä voidaan käyttää joko ilmoituskorttia tai erillistä lähetekirjelomaketta ja että kotiaänestyksessä käytetään erillistä kotiaänestyksen lähetekirjettä.

Sääntely vastaisi voimassa olevan edustajainvaalilain 74 §:ää ja 80 e §:n 3 momenttia sekä kunnallisvaalilain 70 §:ää ja 74 f §:n 3 momenttia. Uutta olisi se, että 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettua henkilötunnusta tai syntymäaikaa ei tarvitsisi lähetekirjeeseen merkitä, jos kirjeeseen tehdään 61 §:ssä tarkoitettu lähetekirjeen kuittausmerkintä, joka sisältää muun muassa äänestäjän henkilötunnuksen. Uutta olisi myös se, että äänestäjän ei tarvitsisi merkitä entistä nimeään lähetekirjeeseen. Tätä ei pidetä äänestäjän identifioimiseksi enää tarpeellisenä.

61 §. *Ennakoäänestyksen päättämistoi-met.* Pykälässä säädettäisiin äänestäjän ja vaaliviranomaisen tehtävistä äänestyslipun leimaamisessa ja sulkemisessa vaalikuoreen (1 momentti), vaaliviranomaisen tehtävistä silloin kun ennakoäänestyspaikassa on käytössä äänioikeusrekisteri (2 momentti) ja silloin kun rekisteri ei ole käytössä (3 momentti). Sääntely vastaisi pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilaki 75 § ja 76 §:n 2 momentti sekä kunnallisvaalilaki 71 § ja 72 §:n 2 momentti; ks. HE 175/1995 vp. s. 29 ja 35). Pykälän 2 momentin 3 kohdassa valtuutettaisiin kuitenkin oikeusministeriö määräämään lähetekirjeen kuittausmerkinnän tavasta. Jos äänestys on toimitettu laitoksessa, kuittausmerkinnästä ei saisi ilmetä laitoksen nimeä. Lisäksi ehdotetaan, että merkinnän äänestämisestä äänioikeusrekisteriin voisi tehdä myös vaalitoimikunnan puheenjohtaja esimerkiksi laitokseen

mukaan otetulla kannettavalla pienoistietokoneella. Tekniset mahdollisuudet tähän ovat jo olemassa, mutta menettely voinee toistaiseksi käytännössä jäädä vähäiseksi.

62 §. *Vaaliviranomaisen toimet ennakoöänestyksen lopuksi.* Pykälässä säädettäisiin vaaliviranomaisen merkinnöistä lähetekirjeeseen sekä vaalikuoren ja lähetekirjeen sulkeamisesta lähetekuoreen. Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajainvaalilain 76 §:n 1 momenttia ja kunnallisvaalilain 73 §:n 1 momenttia.

63 §. *Lähetekuorten toimittaminen kunnan keskusvaalilautakunnalle.* Pykälässä ehdotetaan tarkennettavaksi sääntelyä, jonka mukaan lähetekuoret toimitetaan ennakoöänestyspaikasta kunnan keskusvaalilautakunnalle. Jos lähetekuori toimittaisiin postitse, mikä on yleisin toimittamistapa, postin kuljettamisesta ja jakelusta vastaavan tahon, siis pääasiassa Suomen Posti Oy:n ja Ahvenanmaan postin, olisi käytännössä saatujen kokemusten perusteella annettava vaalitoimitsijalle tai vaalitoimikunnalle kuittaus kuoren kuljetettavaksi ottamisesta ja huolehdittava siitä, että lähetekuori viedään perille luotettavalla tavalla. Kuittaus olisi kirjallinen ja siinä mainittaisiin kuljetettavaksi otettavien lähetekuorten lukumäärä. Kuittauksen antaisi se henkilö, joka ottaa kuoret kuljetettavakseen. Jos vaalitoimitsija tai vaalitoimikunta luovuttaisi lähetekuoren suoraan kunnan keskusvaalilautakunnalle tai sen edustajalle, olisi kuittaus kuoren vastaanottamisesta otettava siltä henkilöltä, joka ottaa kuoret haltuunsa. Voimassa olevassa lainsäädännössä (edustajainvaalilain 77 §:n 1 momentti ja kunnallisvaalilain 73 §) todetaan vain yleisesti, että vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on huolehdittava lähetekuorten toimittamisesta kunnan keskusvaalilautakunnalle.

Pykälän 2 momentissa ehdotettu lähetekuorten toimittamisenettä ulkomailla olevista ennakoöänestyspaikoista ulkoasiainministeriölle olisi asiallisesti voimassa olevan sääntelyn kaltainen (edustajainvaalilain 77 §:n 2 ja 3 momentti). Se, miten lähetekuoret toimitettaisiin ulkoasiainministeriöstä kunnan keskusvaalilautakunnalle, jätettäisiin kuitenkin ulkoasiainministeriön päätettäväksi.

64 §. *Ennakoöänestysasiakirjojen tarkastaminen.* Ennakoöänestysasiakirjat tarkastetaan kunnan keskusvaalilautakunnassa vaalipäivää edeltävänä perjantaina klo 19 jälkeen pidettävässä kokouksessa. Pykälässä

säädettäisiin tarkastamisen aloittamisen ajankohdasta ja määräajan jälkeen saapuneiden lähetekuorten huomioon ottamatta jättämisestä (1 momentti), asioista, joiden perusteella tarkastettu äänestys jätetään huomioon ottamatta (2 momentti), huomioon ottamatta jättämisestä tehtävistä pöytäkirjamerkinnöistä (3 momentti), äänioikeusrekisteriin ja/tai vaaliluetteloon tehtävistä merkinnöistä (4 momentti) sekä tarkastuksessa hyväksytyjen vaalikuorten lukumäärän laskemisesta ja merkitsemisestä pöytäkirjaan sekä kuorten säilyttämisestä (5 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajainvaalilain 78 §:ää ja kunnallisvaalilain 74 §:ää. Uutena sääntelynä ehdotetaan kuitenkin tarkennettavaksi 2 momentin 3 kohtaa siten, että äänestys olisi myös jätettävä huomioon ottamatta, jos lähetekirje on niin puutteellinen tai epäselvä, ettei varmasti voida vakuuttua siitä, että äänestys on tapahtunut laissa säädetyn tavoin, mikä antaisi keskusvaalilautakunnalle harkintavaltaa puuttua muihinkin lähetekirjeessä havaitsemiinsa epäselvyyksiin kuin vain siihen, että lähetekirjeestä ei selviä kuka on äänestänyt. Uutta olisi myös 4 momentin loppuun ehdotettu säännös merkintöjen tekemisestä vaaliluetteloon siinä tapauksessa, että luettelot olisi toimitettu keskusvaalilautakunnalle poikkeuksellisesti heti äänioikeusrekisterin lainvoimaiseksi tulon jälkeen. Tätä asiaa perustellaan tarkemmin 72 §:n kohdalla.

65 §. *Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle.* Pykälä sisältäisi voimassa olevan edustajainvaalilain 79 §:n mukaisen sääntelyn hyväksytyjen vaalikuorten toimittamisesta vaalipiirilautakunnalle.

66 §. *Vaalileimasimien palauttaminen.* Vaalileimasinten palauttamista ennakoöänestyspaikoista kuntien keskusvaalilautakunnalle ennakoöänestyksen päätyttyä koskeva säännös vastaisi voimassa olevan edustajainvaalilain 71 § 3 momenttia. Voimassa olevassa kunnallisvaalilaissa ei tätä koskevaa säännöstä ole, vaikka sen mukaisesti on kuitenkin myös kunnallisvaaleissa toimittu.

67 §. *Muutoksenhakukielto ennakoöänestystä koskevassa asiassa.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakukiellosta tässä luvussa tarkoitettuun vaaliviranomaisen päätökseen. Muutosta ei saisi hakea sen enempää valittamalla kuin muutoinkaan (ylimääräiset muutoksenhakuineot). Voimassa olevasta lainsäädännöstä tällainen sääntely puuttuu, mutta käytännössä ennakoöänes-

tystä koskevista päätöksistä ei ole tähänkään asti voitu valittaa kuin vasta tekemällä valitus vaalien tuloksen vahvistamista koskevas- ta päätöksestä. Tämä olisi menettely myös ehdotettavan pykälän johdosta.

6 luku. Vaalipäivän äänestys

68 §. *Vaalipäivän äänestyksen toimittaminen.* Pykälään otettaisiin tähän asti vaalitoimitukseksi kutsuttua vaalipäivän äänestystä koskevat yleiset säännökset, jotka vastaisivat voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 5 §, 46 §:n 3 momentti ja 53 §:n 1 momentti sekä kunnallisvaalilain 2 §:n 2 momentti, 44 §:n 2 momentti ja 51 §:n 1 momentti). Pykälän 1 momentissa säädettäisiin äänestyksen toimittamisesta yhtäaikaisesti jokaisessa kunnassa äänestysalueittain ja siitä äänestysalueesta, jossa kukin äänioikeutettu saa äänestää. Pykälän 2 momentti olisi uusi, mutta se ainoastaan täydentäisi ehdotettua 17 §:ää. Vaalipäivän äänestyksestä tiedottamisesta säädettäisiin 3 momentissa. Siinä tarkoitettu kuulutus voitaisiin antaa 50 §:n 2 momentissa tarkoitettua kuulutuksen yhteydessä. Vaalipäivän ajankohdasta kussakin vaalissa ehdotetaan säädettäväksi vaali-kohtaisissa säännöksissä (4 momentti).

69 §. *Äänestysaika.* Pykälä sisältäisi voimassa olevan edustajainvaalilain 47 §:n ja kunnallisvaalilain 45 §:n mukaisen sääntelyn vaalipäivän äänestyksen kellonajoista.

70 §. *Äänestyspaikka.* Myös vaalipäivän äänestyspaikkaa koskeva pykälä vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 48 § ja 49 §:n 1 kohta sekä kunnallisvaalilain 46 § ja 47 §:n 1 kohta). Edellä 10 §:n 2 momentissa ehdotettua mukaisesti kunnanhallitus määräisi äänestysalueelle äänestyspaikan ja vastaisi siitä, että paikassa on tarpeellinen kalustus. Kunnan keskusvaalilautakunta puolestaan huolehtisi yleisesti siitä, että paikka on käytettävissä ja kaikista muistakin paikkaan liittyvistä käytännön järjestelyistä. Äänestyspaikkaa määrättäessä tulisi, rakennusasetuksen 85 a §:n (930/1989) mukaisesti, ottaa huomioon myös liikuntavammaisten ja muiden liikuntarajoitteisten äänestäjien mahdollisuudet äänestää vaalipäivän äänestyspaikassa. Vammaisten äänestäjien kuljetuksen järjestämisestä säädettäisiin voimassa olevan lain mukaisesti 192 §:ssä.

Voimassa olevassa laissa pykälään ehdotettujen säännösten yhteydessä oleva säännös

siitä, että äänestyspaikka voidaan erityisestä syystä sijoittaa äänestysalueen tai kunnankin ulkopuolelle, on ehdotuksessa sijoitettu 10 §:ään.

71 §. *Valmistavat toimenpiteet.* Pykälässä säädettäisiin kunnan keskusvaalilautakunnan tehtävistä vaalipäivän äänestyksen järjestelyissä ja luettelaisiin ne asiakirjat ja tarvikkeet, jotka vaalilautakunnalla välttämättä tulee olla käytössään (1 momentti) sekä säädettäisiin oikeusministeriön velvollisuudesta huolehtia siitä, että vaalilautakunnille toimitetaan äänestysliput, vaalipöytäkirjalomakkeet, sinetöimisvälineet ja tarvittaessa vaaliurnat (2 momentti). Käytännössä oikeusministeriö toimittaisi mainitut tarvikkeet vaalipiirilautakunnan ja/tai kunnan keskusvaalilautakunnan välityksellä. Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajainvaalilain 49 §:ää ja kunnallisvaalilain 47 §:ää.

Ehdokaslistojen yhdistelmien ja presidentinvaalin ehdokasluettelon toimittamisesta ehdotetaan säädettäväksi 45 §:ssä ja vaaliluetteloiden toimittamisesta seuraavassa 72 §:ssä.

72 §. *Vaaliluettelot ja niiden toimittaminen.* Pykälä sisältäisi määräykset vaaliluetteloiden tulostamis- ja toimittamisajankohdista, tulostamisen suorittajasta sekä vaaliluetteloiden toimittamismuodosta (1 momentti), vaaliluetteloiden tietosisällöstä (2 momentti), vaaliluetteloiden poikkeuksellisesta tulostamisesta (3 momentti) sekä kunnan keskusvaalilautakunnan velvollisuudesta huolehtia, että luettelot ovat vaalilautakuntien käytettävissä ja vaaliluetteloiden ei-julkisuudesta ennen vaalitoimituksen päättymistä (4 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä, jossa säännökset on sijoitettu äänioikeusrekisteriä koskevan luvun (2 luku; edustajainvaalilain 21 § ja kunnallisvaalilain 17 §) loppuun, koska vaaliluettelot tulostetaan äänioikeusrekisteristä. Nyt säännökset ehdotetaan kuitenkin siirrettäväksi vaalipäivän äänestystä koskevaan lukuun, koska vaaliluetteloita käytetään nimenomaan vaalipäivän äänestyksessä. Vaaliluetteloita koskevat säännökset uudistettiin samassa yhteydessä kuin äänioikeusrekisteriä koskevat säännökset (ks. HE 175/1995 vp, s. 24, 25 ja 34 sekä tämän esityksen 2 luvun perustelut).

Utenua sääntelynä ehdotetaan lisättäväksi (3 momentti), että oikeusministeriö voisi erityisestä syystä määrätä, että vaaliluettelot tulostetaan äänioikeusrekisteristä heti rekis-

terin lainvoimaiseksi tulon jälkeen ja että ne viipymättä toimitetaan kunnan keskusvaalilautakunnalle. Erityinen syy voisi lähinnä olla se, ettei äänioikeusrekisteriä, teknisen tai muun vastaavan synn takia lainkaan käytettäisi ennakoäänestyspaikoissa tai kunnan keskusvaalilautakunnassaennakoäänestysaikana. Ennakoäänestyksiä ei siten merkittäisi äänioikeusrekisteriin ennakoäänestyspaikassa, vaan äänestykset otettaisiin vastaan manuaalisesti ja toimitettaisiin normaalissa järjestyksessä kunnan keskusvaalilautakunnalle, joka sitten merkitsisi ne vaaliluetteloihin. Menettely olisi siis jokseenkin sama, mikä oli voimassa ennen äänioikeusrekisteriä koskevien säännösten voimaantuloa (viimeksi vuoden 1995 eduskuntavaaleissa). On kuitenkin syytä korostaa, että tätä säännöstä sovellettaisiin vain poikkeustilanteissa.

Uusi säännös olisi myös 4 momentin maininta siitä, että vaaliluettelot ovat julkisia vasta vaalitoimituksen päättymisen jälkeen eli vaalipäivänä vasta kello 20 jälkeen, europarlamenttivaaleissa kuitenkin vasta kello 22 jälkeen. Voimassa olevassa lainsäädännössä on vastaava säännös äänioikeusrekisteriin tehtävien äänestämismerkintöjen osalta. Se ehdotetaan otettavaksi sellaisenaan myös tähän uuteen vaalilakiin (ks. 30 §:n 2 momentti), joten yhdenmukaisuuden vuoksi on syytä ulottaa sama sääntely koskemaan myös vaaliluetteloita.

73 §. *Järjestys äänestyspaikalla.* Pykälä sisältäisi voimassa olevan lainsäädännön (edustajinvaalilain 51 § ja kunnallisvaalilain 49 §) mukaisen kiellon äänestyspaikalla vaikuttaa vaalivapauteen puheina tai kirjoituksin (1 momentti) sekä säännöksen vaalilautakunnan oikeudesta ryhtyä tarvittaviin toimiin järjestyksen ylläpitämiseksi (2 momentti). Jälkimmäiseen momenttiin on ehdotuksessa myös lisätty yleisluonteinen maininta siitä, että äänestys on järjestettävä siten, että vaalialaisuus säilyy. Voimassa olevassa edustajinvaalilaisissa vaalialaisuus mainitaan useissa kohdissa, muun muassa 55 §:ssä ja 49 §:n 2 kohdassa sekä kunnallisvaalilain 52 ja 47 §:n 2 kohdassa.

74 §. *Avustaja.* Myös vaaliavustajaa ja äänestäjän itsensä valitsemaa avustajaa koskevat säännökset ovat voimassa olevan lainsäädännön (edustajinvaalilaki 50 § ja kunnallisvaalilaki 48 §) mukaiset. Pykälässä säädettäisiin vaaliavustajasta ja hänen tehtävistään (1 momentti) sekä äänestäjän oikeudesta käyttää äänestysmerkinnän tekemisessä

avustajana valitsemaansa henkilöä tai, jolle se viivytä vaalitoimitusta, myös vaalilautakunnan jäsentä (2 ja 3 momentti). Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että ehdokkaana vaaleissa oleva henkilö ei saa toimia 1 momentissa tarkoitettuna vaaliavustajana eikä 2 ja 3 momentissa tarkoitettuna äänestäjän valitsemana avustajana. Pykälän 5 momenttiin otettaisiin edelleen avustajan eettisluonteinen, mutta myös juridisesti velvoittava toimintaohje. Pykälän sääntely olisi olennaisesti sama kuin mitä ennakoäänestyksen osalta tässä esityksessä ehdotetaan (ks. 59 §:n 3 momentti).

75 §. *Vaalipäivän äänestyksen aloittaminen.* Vaaliurnan sulkemismenettelyä ja äänestyslippupaketin avaamista koskeva pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 52 §:ää ja kunnallisvaalilain 50 §:ää.

76 §. *Äänestämään ilmoittautuminen.* Pykälään otettaisiin sellaisenaan voimassa olevan lainsäädännön (edustajinvaalilain 53 §:n 2 ja 3 momentti ja kunnallisvaalilain 51 §:n 2 ja 3 momentti) mukaiset säännökset äänestäjän velvollisuudesta ilmoittautua vaalilautakunnalle ja hänen äänioikeutensa tarkastamisesta (1 momentti) sekä äänestäjän velvollisuudesta todistaa henkilöllisyytensä (2 momentti). Henkilöllisyyden todistamista koskeva säännös otettiin tällaisena voimassa olevaan vaalilainsäädäntöön vuoden 1996 alusta voimaan tulleilla laeilla (ks. HE 175/1995 vp, s. 27 ja 34). Aikaisemman sääntelyn mukaan henkilöllisyys tuli todistaa vain tarvittaessa.

77 §. *Äänestämisen vaalipäivänä.* Pykälässä säädettäisiin, ketä ehdokasta äänestäjällä on oikeus äänestää (1 momentti) ja miten äänestysmerkintä tehdään (2 momentti). Sääntely vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 54 §:ää ja 55 §:ää, kunnallisvaalilain 52 §:ää ja europarlamenttivaalilain 18 §:n 2 momenttia. Sääntely olisi myös sama mitä tässä esityksessä ennakoäänestyksen osalta ehdotetaan (ks. 59 §).

78 §. *Äänestämisen päättämistoimet.* Pykälä sisältäisi määräykset äänestyslipun taittamisesta ja leimaamisesta sekä lipun laittamisesta vaaliurnaan (1 momentti) ja vaaliluetteloon tai äänioikeusrekisteriin tehtävistä merkinnöistä (2 momentti). Pykälä vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 56 §:ää ja 57 §:ää sekä kunnallisvaalilain 53 §:ää ja 54 §:ää (ks. HE 175/1995 vp, s. 24, 27 ja 34). Voimassa olevissa pykälissä tässä kohdin olevaa säännöstä, jonka mukaan "vaali-

lautakunnan on valvottava, että vaalitoimitus kunkin äänestäjän kohdalta tapahtuu niin kuin tässä laissa on säädetty", ei ehdoteta otettavaksi uuteen vaalilakiin, koska sitä on pidettävä itsestään selvyytensä.

79 §. *Vaalipäivän äänestyksen päättäminen ja alustava ääntenlaskenta.* Pykälässä säädettäisiin äänestyksen julistamisesta päättyneeksi, vaaliurnan avaamisesta ja äänestyslippujen lukumäärän laskemisesta (1 momentti), alustavasta äänten laskennasta (2 momentti), laskennan suorittamisesta keskeytyksettä loppuun (3 momentti) sekä laskettujen äänestyslippujen paketoimisesta ja sinetöimisestä (4 momentti). Säännös vastaisi pääosin voimassa olevan edustajinvaalilain 59 §:n 1-4 momenttia ja kunnallisvaalilain 56 §:n 1-4 momenttia. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesta avustavasta laskentahenkilökunnasta säädettäisiin 17 §:n 2 momentissa sekä vaaliasiamiesten läsnäolo-oikeudesta 186 §:ssä.

80 §. *Vaalipöytäkirja.* Vaalipöytäkirjaa koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi uuteen vaalilakiin asiallisesti muuttamattomina. Pykälän 1 ja 2 momentissa säädettäisiin pöytäkirjaan merkittävistä asioista, 2 momentissa pöytäkirjan liitteiksi otettavista valtakirjoista ja 4 momentissa pöytäkirjan tarkastamisesta, allekirjoittamisesta ja paketoimisesta. Voimassa olevassa lainsäädännössä pöytäkirjasta säädetään edustajinvaalilain 60 §:ssä ja kunnallisvaalilain 57 §:ssä.

81 §. *Tiedottaminen alustavan ääntenlaskennan tuloksesta.* Pykälässä säädettäisiin, että vaalipiirilautakunnat, kunnan keskusvaalilautakunnat ja vaalilautakunnat tiedottavat alustavan ääntenlaskennan tuloksesta oikeusministeriön määräämällä tavalla. Vastaavanlainen sääntely on voimassa olevan edustajinvaalilain 82 §:n 2 momentissa ja kunnallisvaalilain 76 §:n 2 momentissa.

82 §. *Äänestyslippujen ja vaalipöytäkirjojen toimittaminen vaalilautakunnista.* Pykälä sisältäisi voimassa olevan lainsäädännön (edustajinvaalilain 61 § ja kunnallisvaalilain 58 §) mukaiset määräykset äänestyslippujen ja vaalipöytäkirjojen toimittamisesta vaalipiirilautakunnalle eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa sekä kunnan keskusvaalilautakunnalle kunnallisvaaleissa.

83 §. *Pienten äänestysalueiden äänestyslippu.* Pieniä äänestysalueita koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että pieneksi äänestysalueeksi määrättäisiin sel-

lainen äänestysalue, jossa äänioikeusrekisterin mukaan on vähemmän kuin 120 äänioikeutettua. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan pieni äänestysalue on sellainen, josta perustellusti voidaan olettaa, että siellä käy vaalipäivänä äänestämässä enintään 50 henkilöä. Pienten äänestysalueiden määrääminen tämän määritelmän nojalla on koettu joissakin kunnissa hankalaksi, koska asian arviointi täytyy perustaa ennustamiseen. Ehdotettu muutos määräisi yksiselitteisesti sen, onko äänestysalue tavallinen vai pieni.

Muilta osin sääntely ehdotetaan siirrettäväksi asiallisesti sellaisenaan voimassa olevasta lainsäädännöstä (edustajinvaalilain 60 a, 61 ja 62 § sekä kunnallisvaalilain 57 a ja 58 §). Samaan pykälään on rakenteellisesti koottu pienen äänestysalueen määritelmä ja menettely pääpiirteittäin (1 momentti), vaalilautakunnan toimenpiteet (2 momentti) ja kunnan keskusvaalilautakunnan toimenpiteet (3 momentti).

84 §. *Muutoksenhakukiello vaaliviranomaisen päätökseen.* Pykälä sisältäisi muutoksenhakukiellon luvussa tarkoitettuihin vaaliviranomaisen päätöksiin. Perusteluna viitataan 46 ja 67 §:n kohdalla lausuttuun.

7 luku. Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen

Tähän lukuun koottaisiin kaikkia vaaleja koskevat yhteiset säännökset vaalien tuloksen laskennasta ja vahvistamisesta. Vaalikohtaisissa säännöksissä olisivat vaalien erityispiirteiden edellyttämät yhteisten säännösten lisäksi tarvittavat säännökset, erityisesti presidentinvaalia ja europarlamenttivaaleja varten. Voimassa olevassa edustajinvaalilaissa vastaavat säännökset sisältyvät 7 lukuun, jonka otsikkona on "Äänten laskeminen, vaalien tuloksen vahvistaminen ja valtakirjan antaminen", ja kunnallisvaalilaissa 8 lukuun otsikoltaan "Äänten laskeminen ja vaalien tuloksen vahvistaminen".

85 §. *Tuloksen laskennasta vastaavat viranomaiset.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lain mukaisesti, mutta kokoavasti vaalien tuloksen laskennasta vastaavista viranomaisista. Nykyisin tämä käy ilmi vaalilakien eri kohdista.

86 §. *Äänestyslipun mitättömyys.* Pykälä sisältäisi pääasiassa voimassa olevan lain (edustajinvaalilain 83 § ja kunnallisvaalilain 77 §) mukaiset säännökset äänestyslipun mitättömyydestä. Europarlamenttivaalilain 20 §:n mukaan

äänestyslippu on mitätön myös, jos sillä on äänestetty ehdokasta, joka on asetettu ehdokkaaksi samoissa vaaleissa myös jossakin toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Tätä säännöstä ei ehdoteta otettavaksi enää tällaisenaan vaalilakiin, koska kysymyksessä ei oikeastaan ole äänestyslipun mitättömyys. Ääni ei toki mene kysymyksessä olevalle ehdokkaalle, mutta se luetaan kuitenkin sen puolueen tai ehdokaslistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu. Tätä tarkoittava säännös olisi myös vaalilaissa (89 §).

87 §. *Ennakoänten laskenta.* Pykälässä säädettäisiin sisällöllisesti voimassa olevan lain (edustajinvaalilain 81 § ja kunnallisvaalilain 75 §) mukaisesti siitä, miten ennakoäänestyksessä annetut äänet vaalipäivänä laskettaisiin. Kunnallisvaalien osalta säilytettäisiin ennakoänten vähäisen määrän edellyttämä poikkeusääntely.

88 §. *Änten tarkastuslaskenta.* Vaalien jälkeisenä päivänä kello 9 alkaisi nykyisin yleisesti varsinaiseksi tuloslaskennaksi kutsuttava änten tarkastuslaskenta. Siinä tarkastettaisiin vaalipäivän äänestyksessä annetut äänestysliput sekä vaalilautakuntien laskelmat ja kunnan keskusvaalilautakunnan pienillä äänestysalueilla ja niihin yhdistetyillä äänestysalueilla annettuja ääniä koskevat laskelmat. Asiallisesti säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (edustajinvaalilain 82 § ja kunnallisvaalilain 76 §).

89 §. *Ehdokkaiden saamien äänimäärien laskeminen yhteen.* Pykälässä säädettäisiin, että samaan vaaliliittoon, puolueeseen tai yhteislistaan kuuluvien ehdokkaiden hyväksi annetut äänet lasketaan yhteen vaaliliiton, puolueen tai yhteislistan hyväksi. Näihin nykyisinkin menetellään, mutta asianomainen säännös puuttuu. Vaalikelvottomalle tai kuolleelle ehdokkaalle annetut äänet tulisivat voimassa olevan lain mukaisesti (edustajinvaalilain 84 § ja kunnallisvaalilain 78 §) sen puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu. Lisäksi säädettäisiin, kuten jo 86 §:n kohdalla on todettu, että vastaavasti menetettäisiin niiden änten osalta, jotka on annettu ehdokkaalle, joka on europarlamenttivaaleissa asetettu ehdokkaaksi samoissa vaaleissa myös jossakin toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa (vrt. nykyinen europarlamenttivaalilain 20 §).

90 §. *Vaalien tuloksen laskentatapa.* Voimassa olevan lain mukaiset säännökset vertauslukujen ja vaalien tuloksen laskemistavasta (edustajinvaalilain 85 §:n 1 ja 2 mo-

mentti sekä kunnallisvaalilain 79 §:n 1 ja 2 momentti) sisältyisivät tämän pykälän 1 momenttiin sanonnallisesti tarkistettuina. Pykälän 2 momentissa olisivat vaaliliiton ehdokkaiden järjestystä ja vertauslukuja koskevat säännökset nykyisiä säännöksiä (edustajinvaalilain 86 § ja kunnallisvaalilain 80 §) asiallisesti vastaavansisältöisinä. Pykälän 3 momenttiin puolestaan otettaisiin nyt edustajinvaalilain 85 §:n 3 momentissa ja kunnallisvaalilain 79 §:n 3 momentissa oleva sääntely valitsijayhdistyksen ehdokkaan vertausluvusta voimassa olevan lain mukaisena.

91 §. *Arvan käyttö.* Edustajinvaalilain 89 §:ssä ja kunnallisvaalilain 83 §:ssä nykyisin oleva tasatuloksen ratkaisemista arvomalla koskeva sääntely siirrettäisiin sellaisenaan tähän pykälään. Yhteisiin säännöksiin sijoitettuna se koskisi kaikkia vaaleja, ja sitä sovellettaisiin tarvittaessa, kuten 140 §:n kohdalla todetaan, myös sen ratkaisemiseen, ketkä kaksi henkilöä ovat ehdokkaina presidentinvaalin toisessa vaalissa.

92 §. *Vaalien tuloksen määrääminen eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa.* Säännökset äänestyksen tuloksen määräämisestä eduskunta- ja kunnallisvaaleissa sisältyisivät tähän pykälään asiallisesti samansisältöisinä kuin voimassa olevassa laissa (edustajinvaalilain 87 § ja kunnallisvaalilain 81 §:n 1 ja 2 momentti).

Lain 97 §:ään sisällytettäväksi ehdotetun viittaussäännöksen mukaan presidentinvaalin ja europarlamenttivaalien tuloksen määräämisestä säädettäisiin jäljempänä vaalikohtaisissa säännöksissä.

93 §. *Kansanedustajien varaedustajat.* Pykälään sisältyisivät pääosin nykyistä sääntelyä (edustajinvaalilain 88 §) vastaavat säännökset kansanedustajan varamiehestä. Varamiehen sijasta käytettäisiin kuitenkin käsitettä varaedustaja. Jos Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä jouduttaisiin edustajanpaikan avoimeksi tuleminen johdosta toimittamaan uudet eduskuntavaalit, määräisi oikeusministeriö eikä, kuten nykyisin, Ahvenanmaan lääninhallitus uusien vaalien ajan.

Vaikka tämä ja neljä seuraavaa pykälää koskisivat kukin vain yhdentyypisiä vaaleja, ne on kuitenkin katsottu aiheelliseksi sisällyttää yhteisiin säännöksiin, koska niiden voidaan yhdessä katsoa muodostavan muihin vaalien tuloksen laskentaa ja vahvistamista koskeviin säännöksiin olennaisesti liittyvän perussääntelyn.

94 §. *Varavaltuutetut.* Säännös varavaltuutettujen valitsemisesta valtuutetuille sisältyy kuntalain 11 §:ään. Pykälään otettaisiin nykyistä kunnallisvaalilain 82 §:ää vastaava viittaussäännös tähän kuntalain pykälään ja muut mainitun kunnallisvaalilain pykälän säännökset asiallisesti sellaisinaan.

95 §. *Eduskuntavaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen sekä tuloksesta tiedottaminen.* Otsikossa mainittuja asioita koskeva nykyisin edustajinvaalilain 90 ja 96 §:ään sisältyvä sääntely otettaisiin asiallisesti vastaavansisältöisenä tähän pykälään.

96 §. *Kunnallisvaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen sekä tuloksesta tiedottaminen.* Otsikossa mainituista asioista säädetään nykyisin kunnallisvaalilain 85 §:ssä. Pykälässä tätä sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi kahdessa suhteessa. Ensinnäkin kunnan keskusvaalilautakunta veloitettaisiin julkaisemaan vaalien tuloksen sisältävä pöytäkirja valitusosoituksineen kunnan julkisten kuulutusten ilmoitustaululle seitsemän päivän ajaksi. Vastaava sääntely on kunnallisvaalilain 92 §:n 2 momentin nojalla voimassa jo nyt lääninoikeuden vaalivalituksen johdosta tekemän päätöksen suhteen. Julkaisemisesta alkaisi kunnan jäsenten osalta määräaika vaalivalituksen tekemiseen. Ehdotetulla säännöksellä on myös haluttu korostaa valitusosoituksen liittämisen välttämättömyyttä, joka seuraisi 103 §:n 2 momentissa säädettäväksi ehdotetusta hallintolainkäyttölain, tässä tapauksessa sen 14 §:n soveltamisesta. Toiseksi keskusvaalilautakunnan velvollisuudeksi ehdotetaan säädettäväksi tiedon antaminen vaalien tuloksesta heti myös oikeusministeriölle siten kuin ministeriö määrää. Nykyisin nämä tiedot kulkeutuvat oikeusministeriölle hyvin sattumanvaraisesti. Oikeusministeriö tarvitsee tiedon vaalitietojärjestelmää ja tietopalvelua ja Tilastokeskus vaalitietojärjestelmästä laadittavia tilastoja varten.

97 §. *Presidentinvaalia ja europarlamenttivaaleja koskevat säännökset.* Kuten jo 91 §:n kohdalla on todettu, pykälässä säädettäisiin, että säännökset presidentinvaalin ja europarlamenttivaalien ehdokkaiden saamien äänten laskemisesta ja näiden vaalien tuloksen laskemistavasta, määräämisestä, vahvistamisesta ja julkaisemisesta sekä siitä tiedottamisesta sisältyisivät vaalikohtaisiin säännöksiin. Tällä viittaussäännöksellä on tarkoitus pyrkiä antamaan kokonaiskuva tuloksen laskennasta eri vaaleissa.

98 §. *Euroopan parlamentin jäsenen varajäsen.* Säännös Euroopan parlamentin jäseneksi valitun varajäsenen määräämisestä otettaisiin voimassa olevaa europarlamenttivaalilain 24 §:ää lähes sellaisenaan vastaavana tähän pykälään.

99 §. *Vaalien tuloksen merkitseminen pöytäkirjaan.* Nykyisin edustajinvaalilain 95 §:ssä ja kunnallisvaalilain 88 §:ssä olevat säännökset vaalituloksen merkitsemisestä vaaliviranomaisen pöytäkirjaan koottaisiin säännösten yhtenäistämistä ja muun lainsäädännön muuttumisesta johtuvin vähäisin sanonnallisin tarkistuksin tähän pykälään.

100 §. *Asiakirjojen ja tarvikkeiden säilyttäminen.* Pykälässä säädettäisiin vähäisin sanonnallisin tarkistuksin asiallisesti edustajinvaalilain 98 §:n 1 ja 2 momentissa sekä kunnallisvaalilain 90 §:ssä säädettyä vastaavasti vaaliasiakirjojen ja -tarvikkeiden säilyttämisestä. Kansallisarkisto on antanut vaaliasiakirjojen säilyttämisestä päätöksen ja myös vaaleja varten annetuissa vaalikohtaisissa määräyksissä ja ohjeissa on annettu asiasta ohjeita.

8 luku. Muutoksenhaku

Tähän lukuun koottaisiin vaaleista valittamista koskevat säännökset. Luvun säännökset korvaisivat voimassa olevassa laissa edustajinvaalilain 8 lukuun ("Edustajinvaaleista valittaminen") ja kunnallisvaalilain 9 lukuun ("Vaaleista valittaminen") sisältyvät säännökset sekä presidentinvaalilain 30 §:n ja europarlamenttivaalilain 28 §:n viittaussäännökset.

Erityissäännöksinä lukuun sisältyvät säännökset syrjäyttäisivät hallintolainkäyttölain säännökset siltä osin kuin ne olisivat viimeksi mainitusta laista poikkeavia (hallintolainkäyttölain 3 §). Hallintolainkäyttölakia on kuitenkin haluttu tässä ehdotuksessa mahdollisimman laajalti noudatettavaksi, kuten ilmenee ehdotetusta lain 103 §:n 2 momentista.

Muutoksenhausta vaaliviranomaisten asettamista koskeviin päätöksiin ei vaalilaissa olisi säännöksiä. Siten muutosta lääninhallituksen päätökseen vaalipiirilautakunnan asettamisesta haettaisiin tavanomaisessa järjestyksessä hallintovalituksen lääninoikeudelta ja valtuuston päätökseen kunnan keskusvaalilautakunnan asettamisesta kuntalain 90 §:n mukaisin kunnallisvalituksin sekä kunnanhallituksen päätökseen vaalilautakunnan ja

-toimikunnan asettamisesta ensin kuntalain 89 §:n mukaisin oikaisuvaatimuksin ja sitten kunnallisvalituksin lääninoikeudelta. Samassa järjestyksessä haettaisiin muutosta mainittujen viranomaisten muihinkin muuta kuin vaalien tuloksen vahvistamista koskeviin vaalien toimittamiseen liittyviin päätöksiin.

101 §. *Valituksen kohde.* Päätökseen, jolla vaalien tulos on vahvistettu, saisi entiseen tapaan hakea muutosta valittamalla sen mukaan kuin tässä luvussa säädetään. Nykyisin tämä säännös on ilmaistu jossakin määrin toisin muotoiltuna edustajainvaalilain 99 §:ssä ja kunnallisvaalilain 91 §:ssä. Tästä 1 momenttiin sisällytettäväksi ehdotetusta pääsäännöstä olisi 2 momentissa poikkeussäännös, jonka mukaan presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin tuloksen vahvistamista koskeviin päätöksiin ei saisi hakea muutosta valittamalla. Tämä valituskielto sisältyy nykyisin presidentinvaalilain 30 §:ään. Valittamista ei ole katsottu voitavan sallia sen aiheuttaman epävarmuuden ja presidentinvaalin pitkittymisen vuoksi. Valitsemalla valituskiellon sanonnaksi "ei saa hakea muutosta valittamalla" on haluttu osoittaa, että muutoksenhaku ylimääräisin muutoksenhakekeinoin on kuitenkin mahdollista. Säännökset ylimääräisistä muutoksenhakekeinoista (kantelu, menetetyt määrärajan palauttaminen ja purku) sisältyvät hallintolainkäyttölain 59, 61 ja 63 §:ään.

102 §. *Valitusoikeus ja valitusperusteet.* Säännökset valituksen kohteesta, valitusoikeudesta ja valitusperusteista sisältyvät nykyisin edustajainvaalilain 99 ja 99 a §:ään sekä kunnallisvaalilain 91 ja 91 a §:ään ja välillisesti myös lain 91 b §:ään. Ehdotuksessa nämä säännökset on yhtenäistettyinä sekä hallintolainkäyttölain ja kuntalain valituslainsäädännössä omaksuttuja periaatteita ja mainittujen lakien käsitteistöä mahdollisuuksien mukaan myötäillen koottu tähän pykälään.

Vaaliviranomaisen päätöksestä saisi ensinnäkin valittaa jokainen, jonka etua tai oikeutta päätös loukkaa. Lisäksi saisi valittaa jokainen vaaleissa ehdokkaana ollut henkilö ja ehdokaslistan julkaisemista tarkoittavan hakemuksen tehnyt puolue tai yhteislista sillä perusteella, että päätös on lainvastainen. Puolueella tarkoitettaisiin kunnallisvaaleissa myös puolueen jäseniä kunnassa edustavaa yhdistystä. Jotta lainvastaisuudesta voisi seurata vaalien uudelleen toimitettavaksi määrittäminen tai vaalien tuloksen oikaiseminen,

edellytettäisiin 104 §:ssä, että lainvastaisuus on ilmeisesti voinut vaikuttaa vaalien tulokseen.

Lisäksi jokainen asianomaisessa vaalipiirissä tai kunnassa taikka asianomaisella äänestysalueella äänioikeutettu henkilö ja kunnallisvaaleissa kunnan jäsen saisivat valittaa päätöksestä sillä perusteella, että vaalit on toimitettu virheellisessä järjestyksessä ja että tämä on saattanut vaikuttaa vaalien tulokseen. Viimeksi mainitun valitusperusteen asettamalla on haluttu rajata pois vetoamiset pieniin menettelyvirheisiin vaaleista valitettaessa.

Vaaleja valmistavia toimenpiteitä koskevat ja äänestyksen toimittamisessa tehdyt päätökset tai toimenpiteet, joihin ei erikseen saisi hakea muutosta, voisivat tulla tutkituiksi vasta vaalivalituksen yhteydessä (ks. 46, 67 ja 84 §:n muutoksenhakukiellot).

Säännösten uusi, yhtenäistetty kirjoitustapa ei käytännössä oikeusturvan toteutumisen kannalta supistaisi tai laajentaisi valittamaan oikeutettujen piiriä.

103 §. *Valituksen tekeminen ja käsittely.* Valitus tehtäisiin toimivaltaiselle eli sille lääninoikeudelle, jonka tuomiopiirissä sen viranomaisen toimialue on, jonka päätöksestä valitetaan. Europarlamenttivaaleissa valitus tehtäisiin kuitenkin aina Uudenmaan lääninoikeudelle. Valitus olisi pykälän 1 momentin mukaan tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun vaalien tulos on julkaistu. Valitusaika olisi voimassa olevan lain tapaan poikkeuksellisen lyhyt. Hallintolainkäyttölain 22 §:n mukainen normaali valitusaika on 30 päivää. Lyhyellä valitusajalla pyritään saamaan vaalien tulos lainvoimaiseksi ja lopulliseksi mahdollisimman nopeasti. Samaan tähdätään 3 momentiksi sisällytettäväksi ehdotetulla, myös voimassa olevan sääntelyn mukaisella säännöksellä, jonka mukaan vaalivalitus olisi käsiteltävä kiireellisesti.

Kuten edellä on todettu, vuonna 1996 annettua hallintolainkäyttölakia on haluttu mahdollisimman laajalti noudatettavaksi vaaleista valitettaessa ja vaalivalituksia käsiteltäessä. Tämän johdosta ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädettäväksi, että valitusmenettelystä ja valituksen käsittelystä olisi muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölakissa säädetään.

Säännökset vastaisivat asiallisesti voimassa olevaa sääntelyä (edustajainvaalilain 99 §:n 1 ja 3 momentti ja kunnallisvaalilain 91 a §:n 1 ja 3 momentti sekä europarlamentti-

vaalilain 28 §).

104 §. *Valitusviranomaisen päätös.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia (edustajainvaalilain 99 a §:n 1 momentti, kunnallisvaalilain 91 b §:n 1 momentti ja europarlamenttivaalilain 28 §) asiallisesti vastaavasti, että, jos vaaliviranomaisen päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja lainvastaisuus on ilmeisesti saattanut vaikuttaa vaalien tulokseen ja jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittaviksi. Eduskuntavaaleissa määräys koskisi asianomaista vaalipiiriä ja kunnallisvaaleissa asianomaista kuntaa, mutta europarlamenttivaaleissa vaalit uusittaisiin koko maassa, koska maa on näissä vaaleissa yhtenä vaalipiirinä.

Myös pykälän 2 momentti, jossa säädettäisiin vaalien tuloksen oikaisemisesta, vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (edustajainvaalilain 99 a §:n 2 momentti, kunnallisvaalilain 91 b §:n 2 momentti ja europarlamenttivaalilain 28 §).

105 §. *Päätöksen tiedoksianto.* Tämän ja seuraavan pykälän sisältöön ja muotoiluun ovat vaikuttaneet yhtäältä vaalivalitussäännösten yhdenmukaistamisen tarve myös oikeusturvanäkökohdat huomioonottaen ja toisaalta uusi hallintolainkäyttölaki uusittuine käsitteistöineen. Voimassa olevassa laissa säännökset lääninoikeuden päätöksen tiedoksiannosta ja jatkovalituksesta sisältyvät edustajainvaalilain 100 §:ään ja kunnallisvaalilain 92 ja 92 a §:ään.

Lääninoikeuden päätöksestä olisi pykälän 1 momentin mukaan annettava eduskunta- ja europarlamenttivaaleissa tieto 1) valittajalle, 2) asianomaiselle vaalipiirilautakunnalle, 3) puolueiden ja yhteislistojen vaaliasiamiehille sekä 4) oikeusministeriölle, minkä lisäksi, jos päätöksellä on määrätty vaalien tulos oikaistavaksi tai vaalit uusittaviksi, 5) kuuluttamalla viipymättä yleisradiotoimintaa harjoittavan laitoksen lähetyksessä.

Kunnallisvaaleissa päätöksestä olisi annettava tieto 1) valittajalle, 2) kunnanhallitukselle, 3) kunnan keskusvaalilautakunnalle ja 4) puolueiden ja yhteislistojen vaaliasiamiehille sekä, jos päätöksellä on määrätty vaalien tulos oikaistavaksi tai vaalit uusittaviksi, 5) oikeusministeriölle.

Pykälän 2 momentin mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan olisi kunnallisvaaleissa saatettava lääninoikeuden päätös viipymättä tiedoksi myös kunnan jäsenille asettamalla päätös seitsemän päivän ajaksi nähtäväksi

kunnan julkisten kuulutusten ilmoitustaululle. Säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (kunnallisvaalilain 92 §:n 2 momentti).

106 §. *Jatkovalitus.* Lääninoikeuden päätöksestä saisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitusaika olisi 30 päivää. Se alkaisi päätöksen tiedoksi saamisesta taikka, jos päätöksestä on kuulutettu yleisradiolähetyksessä, siitä kun kuuluttaminen ensimmäisen kerran toimitettiin tai jos kysymys on 102 §:n 2 momentin 2 kohdan nojalla tehdystä valituksesta, siitä päivästä, jona päätös on pantu nähtäväksi. Niiden ohella, joilla 102 §:n mukaan olisi valitusoikeus, muutosta lääninoikeuden päätökseen saisi kunnallisvaaleissa hakea myös kunnanhallitus, jos vaalien tulos on määrätty oikaistavaksi tai vaalit uusittaviksi. Ehdotettu sääntely vastaisi voimassa olevaa lakia (edustajainvaalilain 100 §:n 2 ja 3 momentti sekä kunnallisvaalilain 92 a §).

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksi antamisesta ja kuuluttamisesta olisi voimassa, mitä 105 §:ssä säädetään. Säännös vastaisi edustajainvaalilain 100 §:n 4 momenttia. Kunnallisvaalilaista vastaava säännös puuttuu.

107 §. *Valituksen johdosta uusittavat vaalit.* Säännökset valituksen johdosta uusittavista vaaleista sisältyvät nykyisin edustajainvaalilain 100 a §:ään ja kunnallisvaalilain 93 ja 97 §:ään. Nämä säännökset otettaisiin yhtenäistettyinä vaalilain 107 §:ään. Kunnallisvaalilaista on tähän asti puuttunut nimenomainen säännös siitä, miten määräytyy, milloin uusittavien vaalien vaalipäivä on, joskin laista käy ilmi, että asiasta päättämisen kuuluu kunnan keskusvaalilautakunnalle ja että vaalipäivän tulee olla sunnuntai. Samoin kunnallisvaalilaista puuttuu edustajainvaalilaissa oleva säännös siitä, että samat vaaliviranomaiset toimivat myös uusittavissa vaaleissa, minkä johdosta asia on ollut valitusviranomaisen tai oikeusministeriön määräysten varassa. Nyt säännökset yhdenmukaistettaisiin. Jos kunnan keskusvaalilautakunnan toimikausi kuitenkin olisi jo päättynyt, vaalien toimittamisesta huolehtisi sen sijaan tullut keskusvaalilautakunta.

Valituskäytännöstä saatujen kokemusten pohjalta ja epätietoisuuden välttämiseksi vastaisuudessa on katsottu aiheelliseksi ehdottaa pykälän 3 momentissa säädettäväksi, että uusittavissa vaaleissa noudatettaisiin samaa äänestysaluejakoa sekä käytettäisiin samaa lainvoimaista äänioikeusrekisteriä ja samaa

ehdokaslistojen yhdistelmää kuin kumotuissa vaaleissa, jollei valitusviranomaisen päätöksessään toisin määräisi, ja että Väestörekisterikeskus huolehtisi siitä, että äänioikeusrekisteriin otetuille lähetetään uusi ilmoituskortti.

Uusittavissa vaaleissa toimitettaisiin ennakkoäänestys vain siinä vaalipiirissä tai kunnassa, jota määräys vaalien uusimisesta koskee.

Pykälässä ehdotetaan käytettäväksi käsitteitä "vaalien uusittaviksi määrääminen" ja "uusittavat vaalit" käsitteiden "vaalien uudelleen toimitettaviksi määrääminen", "uusien vaalien toimitettaviksi määrääminen", "uudelleen toimitettavat/toimitetut vaalit" ja "uudet vaalit" sijasta.

II OSA. VAALIKOHTAISET SÄÄNNÖKSET

Vaalilain II osaan sisältyisivät yhteisistä säännöksistä poikkeavat tai niitä täydentävät säännökset vaalikohtaisesti ryhmiteltyinä. Lain 9 lukuun sisältyisivät eduskuntavaaleja koskevat säännökset, 10 lukuun presidentinvaalia koskevat säännökset, 11 lukuun kunnallisvaaleissa voimassa olevat säännökset ja 12 lukuun europarlamenttivaalisäännökset.

9 luku. Eduskuntavaalit

Eduskuntavaaleja koskevat erityissäännökset ryhmiteltäisiin luvussa väliotsakkein erotettuihin kokonaisuuksiin. Lukuun sisältyisivät säännökset eduskuntavaalien ajankohdasta, eduskuntavaalien ehdokasasettelua koskevat yleiset säännökset, puolueiden ehdokkaiden asettamista koskevat erityissäännökset, säännökset valitsijayhdistysten perustamisesta eduskuntavaaleissa ja ehdokashakemuksesta näissä vaaleissa sekä kansanedustajan valtakirjaa koskevat säännökset.

Eduskuntavaalien ajankohta

108 §. *Vaalipäivä.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin eduskuntavaalien vaalipäivästä. Vuodesta 1966 alkaen nämä vaalit on toimitettu maaliskuussa. Voimassa olevan edustajinvaalilain 46 §:n 1 momentin mukaan edustajinvaalit toimitetaan äänestysalueissa maaliskuun kolmantena sunnuntaina. Vuosina 1966-1987, ennen siirtymistä yksipäiväisiin vaaleihin, myös tätä sunnuntaita seuraava

va maanantai oli vaalipäivä. Tätä ennen eduskuntavaalit toimitettiin heinäkuun ensimmäisenä sunnuntaina ja sitä seuraavana maanantaina ja vielä aikaisemmin vuoden 1906 vaalilain mukaan heinäkuun 1 ja 2 päivinä. Jos jompikumpi näistä päivistä oli pyhäpäivä, vaalitoimitus siirtyi seuraavana arkipäivänä järjestettäväksi. Heinäkuusta vaalijankohtana luovuttiin vuosilomien pidentymisen ja niiden heinäkuuksi sijoittumisen johdosta. Maaliskuu on osoittautunut onnistuneeksi eduskuntavaalien ajankohdan valinnaksi, minkä johdosta vaalijankohta ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Eduskuntavaalien vaalirytmiin on aiheuttanut vaihtelua eduskunnan hajottaminen ja uusien vaalien määrääminen. Kaiken kaikkiaan eduskunta on hajotettu 14 kertaa, joskin toistaiseksi viimeisen kerran vuonna 1975. Tuolloin hajotusvaalit toimitettiin syyskuun kolmantena sunnuntaina ja sitä seuraavana maanantaina. Voimassa olevan edustajinvaalilain 46 §:n 2 momentin mukaan on hajotusvaalien vaalipäivä ensimmäisenä sunnuntaina 50 päivän kuluttua siitä, kun määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaistiin, jollei tasavallan presidentti määrää vaalitoimitukselle myöhäisempää sunnuntaita. Vaalitoimitus on kuitenkin pidettävä viimeistään ensimmäisenä sunnuntaina 75 päivän kuluttua siitä, kun määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaistiin. Vastaava säännös sisältyisi sanonnallisesti tarkistettuna pykälän 2 momenttiin.

Edustajinvaalilain 46 §:n 4 momenttiin sisältyvä säännös hajotusvaaleista tiedottamisesta ulkomailla sisältyisi pykälän 3 momenttiin asiasisällöltään muuttamattomana.

Ehdokasasettelua koskevat yleiset säännökset

Voimassa olevassa laissa ehdokasasettelua koskevat säännökset ovat hajallaan eri laeissa. Eduskuntavaalien osalta ne ovat varsin vaikeaselkoiset. Tämä johtuu ensisijaisesti siitä, että vuoden 1969 edustajinvaalilaissa puolueille annettiin ensin yksinoikeus ehdokasasetteluun. Säännökset sisältyivät lain 3 lukuun ("Puolueiden ehdokkaiden asettaminen ja vaaliliitot"). Kun valitsijayhdistysten ehdokasasettelun palauttamista koskevat säännökset eduskunnan perustuslakivaliokunnan tahdon ja valtiosääntökomitean yksimielisen kannanoton (komiteanmietintö 1974:27 s. 44) vaikutuksesta sittemmin

vuonna 1975 sisällytettiin lakiin, ne sijoitettiin omaan 3 a lukuunsa ("Valitsijayhdistykset ja yhteislistat"). Tästä aiheutui lähes samansisältöisten säännösten toistoa, minkä lisäksi sekavuutta on aiheuttanut helposti havaitsematta jäävä edustajinvaalilain 31 e §:n 7 momentin viittaussäännös siihen, mitä laissa jäljempänä puolueesta ja sen ehdokkaasta säädetään. Kunnallisvaalilakiin säännökset on koottu samaan 3 lukuun ("Ehdokkaiden asettaminen ja vaaliliitot") ja niiden keskinäinen sijoittelu korostaa vallitsevan käytännön vastaisesti valitsijayhdistysten ehdokasasettelun ensisijaisuutta.

Vaalilakien yhtenäistämishankkeen yhteydessä on pohdittu mahdollisuutta koota ehdokasasettelua koskevat säännökset yhteen yhteisiä säännöksiä sisältävään vaalilain I osaan. Tästä kuitenkin on luovuttu. Vaalilain käyttäjien, erityisesti puolueiden ja yksittäisten kansalaisten kannalta on arvioitu olevan havainnollisempaa sisällyttää erityyppisiä vaaleja koskevat ehdokasasettelusäännökset asianomaisina vaaleja koskeviin vaalikohtaisen säännösten lukuihin, vaikka tästä aiheutuu jonkin verran samankaltaisten säännösten toistoa luvuissa 9-12.

Eduskuntavaalien ehdokasasettelusäännökset on koottu lain 9 lukuun 109-126 §:iin. Eräiden yleisten säännösten (109-112 §) lisäksi luvussa olisivat säännökset puolueiden ehdokasasettelusta (113-119 §), valitsijayhdistysten ehdokasasettelusta (120 §) sekä ehdokashakemuksesta ja sen jättämisestä (121-126 §). Säännösten keskinäisellä järjestyksellä on tässä yhteydessä, kuten muuallakin vaalilaissa haluttu muodostunut käytäntöä vastaavasti korostaa puolueiden ehdokasasettelun ensisijaisuutta.

109 §. *Oikeus asettaa ehdokkaita.* Tässä pykälässä säädettäisiin eduskuntavaalien ehdokasasettelun päävaihtoehtoista. Ehdokkaita voisivat asettaa ensinnäkin puolueet ja näiden lisäksi äänioikeutetut valitsijayhdistyksiä perustamalla (1 momentti). Säännös korvaisi edustajinvaalilain 26 §:n 1 momentissa ja 31 a §:ssä olevat vastaavat säännökset. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edustajinvaalilain 30 §:n 1 momentin ja 31 e §:n 1 momentin säännöksiä vastaavasti, että kahdella tai useammalla puolueella olisi ehdokkaita asetettaessa oikeus yhtyä vaaliliitoksi sopimalla siitä keskenään ja että kahdella tai useammalla valitsijayhdistyksellä olisi oikeus vastaavalla tavalla muodostaa yhteislista. Hallituksen esityksessä uudeksi

Suomen Hallitusmuodoksi on ehdotettu, että myös oikeudesta asettaa ehdokkaita eduskuntavaaleihin sisällytettäisiin säännös uuteen perustuslakiin (ehdotettu hallitusmuodon 25 §:n 3 momentti). Säännöksen mukaan ehdokkaiden asettamisoikeus olisi rekisteröidyillä puolueilla ja laissa säädetyllä määrällä äänioikeutettuja. Nyt ehdotettu sääntely olisi tämän mukaisesti säädetyin uuden perustuslain mukainen.

110 §. *Ehdokkaiden enimmäismäärä.* Pykälässä säädettäisiin nykyistä sääntelyä vastaavasti puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen ehdokkaiden enimmäismäärästä. Kullakin puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla voisi olla kussakin vaalipiirissä neljätoista ehdokasta tai, jos vaalipiiristä valitaan enemmän kuin neljätoista kansanedustajaa, niin monta kuin vaalipiiristä edustajia valitaan. Vaaliliitto ei siis edelleenkaan toisi puolueille ehdokkaita asettamisessa mitään lisäetua vaaliliittoon kuulumattomiin puolueisiin verrattuna.

Voimassa olevassa laissa pykälään sisällytettäväksi ehdotetut säännökset ovat edustajinvaalilain 26 §:n 1 ja 3 momentissa, 30 §:n 4 momentissa ja 31 e §:n 2 momentissa.

111 §. *Ehdokkaiden asettaminen ja enimmäismäärä Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä.* Nykyisin edustajinvaalilain 31 f ja 44 §:ään sisältyvä sääntely ehdokkaiden asettamisesta ja ehdokasasetteluun liittyvistä viranomaistehtävistä Ahvenanmaalla sisällytettäisiin muuttamattomana tähän pykälään.

112 §. *Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla.* Sama henkilö saataisiin samoissa vaaleissa asettaa vain yhden puolueen tai yhden valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja ainoastaan yhdessä vaalipiirissä.

Voimassa olevassa laissa säännökset asiaista ovat edustajinvaalilain 26 §:n 2 momentissa ja 31 d §:n 3 momentissa.

Puolueen ehdokkaan ensisijaisuutta ilmentävää edustajinvaalilain 43 a §:n 3 momentin säännöstä, jonka mukaan sellaista henkilöä koskevaa valitsijayhdistyksen ehdokaslistaa, joka on otettu myös puolueen ehdokaslistalle, ei julkaista ehdokaslistojen yhdistelmässä, ei enää katsota aiheelliseksi ottaa vaalilakiin.

Puolueiden ehdokkaiden asettaminen

113 §. *Jäsenäänestys.* Ehdokkaiden asettamista varten eduskuntavaaleissa puolueiden olisi edelleen toimitettava vaalipiirissä salai-

nen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys, johon olisivat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat yhdistyksen sääntöjen mukaan äänioikeutetut puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenet, ellei tilanne ole sellainen, että jäsenäänestykseen on nimetty vain enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita. Nykyisin vastaava säännös sisältyy edustajainvaalilain 26 a §:n 1 ja 2 momenttiin.

114 §. *Puolueen sääntöjen soveltaminen jäsenäänestyksessä.* Jäsenäänestys olisi toimitettava ja ehdokkaat asetettava puolueen sääntöjen mukaisesti. Siltä osalta kuin puolueen säännöissä ei olisi määräyksiä jäsenäänestyksestä tai ehdokkaitten asettamisesta, olisi niistä kuitenkin voimassa, mitä tässä laissa jäljempänä säädettäisiin. Toisin sanoen puolueen säännöt olisivat näiltä osin ensisijaisia ja vaalilain 115-119 §:n säännökset toissijaisia. Lain jäsenäänestysäännöksistä vain 113 §:ään sisältyvät jäsenäänestyksen pakollisuutta koskevat säännökset olisivat pakottavaa oikeutta. Vastaava sisällöltään samanlainen säännös sisältyy nykyisin edustajainvaalilain 26 a §:n 3 momenttiin.

115 §. *Henkilöiden nimeäminen jäsenäänestykseen.* Lain 115-119 §:iin ehdotetaan otettavaksi nykyisin edustajainvaalilain 26 b-26 f §:ssä olevat säännökset lähes sellaisinaan. Tässä pykälässä säädettäisiin henkilöiden nimeämisestä jäsenäänestykseen täsmälleen nykyisen edustajainvaalilain 26 b §:n mukaisesti.

116 §. *Äänioikeus jäsenäänestyksessä.* Pykälässä säädettäisiin äänioikeudesta jäsenäänestyksessä sanatarkasti nykyisen edustajainvaalilain 26 c §:n mukaisesti.

117 §. *Päätös ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta.* Pykälässä säädettäisiin ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta tehtävästä päätöksestä vähäistä teknistä tarkistusta lukuun ottamatta sanatarkasti nykyisen edustajainvaalilain 26 d §:n ja 26 e §:n 1 momentin mukaisesti.

118 §. *Muutosoikeus.* Niin sanottua muutusoikeutta koskeva pykälä olisi täsmälleen voimassa olevan lain mukainen. Nykyisin säännökset sisältyvät edustajainvaalilain 26 e §:n 2 ja 3 momenttiin.

119 §. *Jäsenäänestyksestä sopiminen piirijärjestöjen kesken.* Nykyisin edustajainvaalilain 26 f §:ään sisältyvä säännös siitä, miten jäsenäänestys toimitetaan, jos puolueessa on kaksi tai useampia piirijärjestöjä samassa

vaalipiirissä, sisältyisi muuttamattomana tähän pykälään.

Valitsijayhdistyksen perustaminen

120 §. *Valitsijayhdistyksen jäsenten määrä ja perustamisasiakirjan laatiminen.* Pykälässä säädettäisiin valitsijayhdistyksen perustamisesta ehdokkaan asettamiseksi eduskuntavaaleihin. Säännökset vastaisivat keskeisimmiltä osiltaan voimassa olevaa lakia (edustajainvaalilain 31 a, 31 b ja 31 c §).

Valitsijayhdistyksen perustamiseen tarvittaisiin edelleen vähintään 100 saman vaalipiirin äänioikeutettua henkilöä. Valitsijayhdistys perustettaisiin laatimalla perustamisasiakirja, jossa tulisi olla pykälän 2 momentissa lueteltavat tiedot. Luettelo vastaisi asiallisesti suurimmalta osaltaan voimassa olevaa lakia. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen ja varamiehen postiosoitteen ja puhelinnumeron lisäksi tai niiden sijasta voitaisiin ilmoittaa heidän muutkin yhteystietonsa.

Voimassa olevan lain tapaan ehdokkaan arvo, ammatti tai toimi tulisi ilmoittaa enintään kahta ilmaisua käyttäen. Yhteiskunnallisen kehityksen myötä säännöksen tulkinta on oikeuskäytännössä muuttunut. Ammatiksi tai toimeksi on vaaleissa nykyisin hyväksytty henkilön yleinen asema työmarkkinoihin nähden, kuten "työtön" tai "eläkeläinen", joskaan käytäntö ei ole ollut yhtenäinen. Säännös on sen sanamuodon muuttumatta mahdollistanut tällaisen laventavan tulkinna.

Äänioikeutettu voisi entiseen tapaan olla jäsenenä vain yhdessä valitsijayhdistyksessä. Jos hän olisi jäsenenä kahdessa tai useammassa valitsijayhdistyksessä, vaalipiirilautakunnan olisi poistettava hänen nimensä kaikista perustamisasiakirjoista.

Ehdokashakemus eduskuntavaaleissa

121 §. *Vaaliasiamiehet.* Pykälään koottaisiin edustajainvaalilain 28 §:ssä, 31 b §:n 2 momentissa ja 31 e §:n 5 momentissa olevat asiamiehiä koskevat säännökset.

Nykyistä puolueen piiriasiamiestä kutsutaisiin voimassa olevan kunnallisvaalilain mukaisesti puolueen vaaliasiamieheksi. Puolueen, valitsijayhdistyksen ja yhteislistan vaaliasiamiesten yhteisnimityksenä käytettäisiin laissa nimitystä vaaliasiamies. Valitsijayhdistysten vaaliasiamiehiltä ei enää edellytettäisi valitsijayhdistyksen jäsenyyttä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vaaliasiamiehen tointen yhteensopimattomuudesta. Ainoa asian luonteesta johtuva poikkeus olisi, että yksi yhteislistaan kuuluvien valitsijayhdistysten vaaliasiamiehistä voisi toimia tämän yhteislistan vaaliasiamiehenä. Lisäksi on tarpeettomien esteellisyytilanteiden välttämiseksi katsottu asianmukaiseksi ehdottaa säädettäväksi, että puolueen ja valitsijayhdistyksen vaaliasiamies eivät saisi olla vaalipiirilautakunnan eivätkä kunnan keskusvaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

Se, mitä laissa puolueen, yhteislistan ja valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehestä säädettäisiin olisi 3 momentin mukaan soveltuvin osin voimassa tämän varamiehestä. Kunnallisvaalien osalta vastaava säännös sisältyy nykyisin kunnallisvaalilain 98 §:n 1 momenttiin. Edustajainvaalilaissa tätä tarkoittava sääntely on hajallaan. Edelleen säädettäisiin, että vaaliasiamiehen puolesta saisi tässä laissa tarkoitetun hakemuksen, ilmoituksen tai oikaisun tehdä hänen kirjallisesti valtuuttamansa henkilö. Tästäkään ei ole yleissäännöstä voimassa olevassa edustajainvaalilaissa, vaan säännökset ovat hajallaan (esimerkiksi 29 §:n 1 momentissa ja 31 d §:n 1 momentissa). Sen sijaan tällainen säännös sisältyy kunnallisvaalilain 98 §:n 2 momenttiin. Vaalisäännösten yhtenäistämiseksi nämä säännökset on katsottu aiheellisiksi.

Pykälän 4 momentin mukaan puolueen olisi viimeistään 48. päivänä ennen vaalipäivää ilmoitettava vaalipiirilautakunnalle puolueen vaaliasiamiehen ja hänen varamieheensä nimi ja yhteystiedot. Ehdokasasettelun aikatauluun ehdotetusta muutoksesta seuraisi, että ilmoitus olisi tehtävä yhdeksän päivää nykyistä aikaisemmin. Vastaavasta valitsijayhdistyksen ilmoituksesta säädettäisiin 120 §:ssä ja yhteislistan ilmoituksesta 126 §:ssä. Yhteystietojen ilmoittamisen osalta viitataan 120 §:n kohdalla lausuttuun.

122 §. *Ehdokashakemuksen jättäminen.* Puolueen, yhteislistan tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen olisi annettava ehdokashakemus allekirjoitettuna vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16 eli yhdeksän vuorokautta nykyistä aikaisemmin. Voimassa olevassa laissa vastaavat säännökset sisältyvät edustajainvaalilain 29 §:n 1 momenttiin, 31 d §:n 1 ja 2 momenttiin ja 31 e §:n 3-6 momenttiin. Yhteislistan ehdokashakemukseen riittäisi vain yhteislistan vaaliasiamiehen alle-

kirjoitus, mutta siihen liitettävän ilmoituksen yhteislistasta allekirjoittaisivat nykyiseen tapaan kaikkien yhteislistaan kuuluvien valitsijayhdistysten vaaliasiamiehet.

123 §. *Puolueen ehdokashakemus.* Puolueen ehdokashakemukseen tulisi pykälän 1 momentin mukaan liittää ehdotus puolueen ehdokaslistaksi, jossa ehdokkaat olisi mainittava siinä järjestyksessä kuin ne halutaan ehdokaslistojen yhdistelmään asettaa. Ehdokkaista otettaisiin ehdokaslistaan samat tiedot kuin nykyisinkin. Käsitteen "ehdokkaan toimi" sisällön osalta viitataan 119 §:n kohdalla todettuun. Nykyisin vain kunnallisvaalilaissa oleva säännös siitä, että ehdokaslistassa ei saa olla muita kuin pykälässä mainittuja merkintöjä, paitsi jos ne ovat tarpeen henkilöllisyyden täsmentämiseksi (kunnallisvaalilain 24 §:n 3 momentti, johon viitataan 25 §:n 3 momentissa), on säännöksiä yhtenäistettäessä katsottu aiheelliseksi ottaa vaalilakiin myös eduskuntavaalien ehdokasasettelua koskevana. Lisäksi ehdotetaan, että kunkin ehdokkaan tulisi suostua kyseisen puolueen ehdokkaaksi ja ottamaan vastaan edustajantoimi sekä vakuuttaa, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen puolueen eikä valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi eikä ehdokkaaksi toisessa vaalipiirissä. Puolueen vaaliasiamiehen olisi allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia.

Voimassa olevassa laissa puolueen ehdokaslistan julkaisemista koskevaa hakemusta koskevat säännökset ovat edustajainvaalilain 29 §:n 2 momentissa. Kunnallisvaalilaissa nämä säännökset ovat 25 §:n 2 ja 3 momentissa.

124 §. *Ilmoitus vaaliliitosta.* Säännökset vaaliliittoa koskevan ilmoituksen antamisesta sisältyisivät tähän pykälään sisällöltään samanlaisina kuin ne nyt ovat edustajainvaalilain 30 §:n 2 ja 3 momentissa.

125 §. *Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus.* Valitsijayhdistyksen ehdokashakemukseen olisi pykälän 1 momentin mukaan liitettävä valitsijayhdistyksen perustamisasiakirja ja ehdotus valitsijayhdistyksen ehdokaslistaksi, jossa ehdokkaasta olisi samat tiedot kuin puolueen ehdokkaasta sen mukaisina kuin 123 §:n kohdalla on todettu. Lisäksi hakemukseen olisi liitettävä ehdokkaan omakätisesti allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus kyseisen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja ottaa vastaan edustajantoimi sekä vakuutus,

ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen valitsijayhdistyksen tai puolueen ehdokkaaksi eikä ehdokkaaksi toisessa vaalipiirissä.

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen olisi 2 momentin mukaan allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokas on vaalikelpoinen ja että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat omakätisesti allekirjoittaneet perustamisasiakirjan.

Sisällöltään pykälä vastaisi olennaisimmilta osiltaan voimassa olevaa sääntelyä (edustajainvaalilain 31 d §:n 2 ja 3 momentti). Kunnallisvaalilaissa nämä säännökset ovat 24 §:n 2 ja 3 momentissa.

126 §. *Ilmoitus yhteislistasta.* Yhteislistan antamista koskevat säännökset ehdotetaan sisällytettäväksi tähän pykälään asiallisesti samansisältöisinä kuin ne nyt sisältyvät edustajainvaalilain 31 e §:n 3-6 momenttiin. Yhteislistan vaaliasiamiehen ja tämän varamiehen yhteystietojen ilmoittamisen osalta viitataan 120 §:n kohdalla lausuttuun.

Kansanedustajan valtakirja

127 §. *Valtakirjan kaava.* Eduskuntavaaleissa valituksi tulleelle kansanedustajalle annettaisiin entiseen tapaan valtakirja. Sen antaisi asianomainen vaalipiirilautakunta ja se toimitettaisiin, sen mukaan kuin 95 §:ssä säädettäisiin, viipymättä suoraan eduskuntaan siellä edelleen annettavaksi valtuutetuille. Jos edustajanpaikka tulee sittemmin avoimeksi, vaalipiirilautakunta antaa myös varamiehenä sijaan tulevalle valtakirjan. Näiden valtakirjojen kaavat sisältyisivät sisällöltään muuttamattomina vaalilain 127 §:n 1 ja 2 momenttiin.

Vuonna 1994 edustajainvaalilain 91 §:ään lisättiin väliaikainen 3 momentti, johon sisältyy Euroopan parlamenttiin valitun kansanedustajan sijaan eduskuntaan tulevalle varamiehelle annettavan valtakirjan kaava. Tämä säännös, jonka voimassaoloaika sittemmin on jatkettu vuoden 1999 europarlamenttivaaleihin saakka, ehdotetaan otettavaksi pysyvänä uuteen vaalilakiin 127 §:n 3 momentiksi. Vastaavaan tapaan on hallituksen esityksessä uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi ehdotettu, että valtiopäiväjärjestyksen sisältyvä asiaan liittyvä sääntely sisällytettäisiin pysyvänä uuteen hallitusmuotoon (ehdotettu 28 §:n 1 momentti).

Voimassa olevassa laissa säännökset valtakirjojen kaavasta sisältyvät edustajainvaali-

lain 91 §:ään ja 96 §:n 2 momenttiin.

10 luku. **Presidentinvaali**

Tähän lukuun sisällytettäväksi ehdotettujen vaalikohtaisten säännösten määrä selittyy paljolti sillä, että presidentinvaali on monessa suhteessa muista yleisistä vaaleista poikkeava. Vaalissa valitaan vain yksi henkilö ja maa on ehdokkaita asetettaessa, äänestettäessä ja vaalin tulosta laskettaessa yhtenä vaaliipiirinä. Ehdokkaita asetettaessa ei muodoteta vaaliliittoja eikä yhteislistoja. Ehdokkaille ei lasketa myöskään vertauslukuja, vaan ainoastaan heidän koko maassa yhteensä saamallaan äänimäärällä on merkitystä vaalin tulosta vahvistettaessa. Lukuun kootut presidentinvaalia koskevat säännökset olisivat suurimmalta osaltaan voimassa olevan sääntelyn mukaiset. Vähäiset muutokset nykyisiin säännöksiin johtuvat vaalilainsäädännön yhtenäistämisestä.

Eräät tähän lukuun sisältyvät säännökset ovat tarpeen sen johdosta, että uuteen perustuslakiin ei ehdoteta esimerkiksi presidentinvaalin ehdokasasettelusta yhtä yksityiskohtaisia säännöksiä kuin nykyisin. Kun vaalilain on määrä tulla voimaan nykyisen perustuslain vielä voimassa ollessa, nämä säännökset on laadittu voimassa olevan hallitusmuodon mukaisiksi.

Presidentinvaalin ajankohta

128 §. *Vaalipäivä.* Voimassa olevassa laissa presidentinvaalin ajankohdasta säädetään hallitusmuodon 23 b §:n 2 ja 3 momentissa, 23 c §:ssä ja 25 §:n 1 momentissa. Näitä säännöksiä ei hallituksen esityksen mukaan enää otettaisi perustuslakiin, vaan vaalin ajankohdasta säädettäisiin lailla (ks. ehdotettu hallitusmuodon 54 §:n 3 momentti). Koska vaalilain on määrä tulla voimaan ennen uutta hallitusmuotoa, ehdotetaan, että vaalien ajankohtaa koskevat voimassa olevan lain säännökset sisällytetään hallitusmuodon nykyistä sääntelyä vastaavina vaalilakiin. Näin menetellen sääntely olisi sekä nykyisen että tulevan hallitusmuodon mukainen, edellyttäen, että uusi hallitusmuoto nyt kysymyksessä olevin osin säädetään hallituksen esityksen mukaiseksi.

Presidentinvaalin ensimmäisen vaalin vaalipäivä olisi tämän mukaisesti edelleen tammiin kolmas sunnuntai kuudentena vuote-

na sen vuoden jälkeen, jona tasavallan presidentti viimeksi ryhtyi toimeensa. Jos toinen vaali olisi toimitettava, sen vaalipäivä olisi ensimmäistä vaalia seuraava kolmas sunnuntai. Jos presidentti, presidentiksi valittu tai presidenttiehdokas tulisi pysyvästi estyneeksi tai kuolisi, määräisi valtioneuvosto sen mahdollisimman pian seuraavan sunnuntain, jolloin presidentinvaali toimitettaisiin.

Ensimmäisen ja toisen vaalin välisen ajan lyhentämismahdollisuutta on harkittu, mutta toistaiseksi tätä aikaa ei ole katsottu voitavan lyhentää nykyisestä kolmesta viikosta vaarantamatta kaikkien äänioikeutettujen tasa-arvoista mahdollisuutta äänestää ennakolta toisessa vaalissa.

Ehdokasasettelu presidentinvaalissa

129 §. *Oikeus asettaa ehdokas.* Myös oikeudesta asettaa ehdokkaita säädetään voimassa olevassa laissa perustuslain tasolla. Hallitusmuodon 23 a §:n mukaan ehdokkaita voisivat asettaa puolueet, joiden ehdokaslistalta on viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa valittu vähintään yksi kansanedustaja ja vähintään 20 000 vaalioikeutettua, jotka ovat sopineet yhteisen ehdokkaan asettamisesta. Presidentinvaalilaissa vaalioikeutettujen asettamaa ehdokasta kutsutaan henkilöryhmän ehdokkaaksi (11 §:n 1 momentti). Tässä pykälässä ehdotetaan presidenttiehdokkaan asettamisoikeudesta säädetäväksi asiallisesti voimassa olevan lain mukaisesti (1 momentti). Käsitteistöä muutettaisiin kuitenkin vastaamaan muuta yhtenäistettävää vaalilainsäädäntöä ja henkilöryhmääkin kutsuttaisiin tämän johdosta valitsijajyhdistykseksi.

Voimassa olevassa laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, että ehdokkaan asettamiseen oikeutettu puolue tai henkilöryhmä saisivat asettaa vain yhden ehdokkaan eikä siitä, että puolueilla ja henkilöryhmillä voi olla sama ehdokas, mutta tämä käy ilmi hallitusmuodon ja presidentinvaalilain eri pykälistä. Vaalilain tähän pykälään ehdotetaan asiasta otettavaksi selventävä säännös samoin kuin säännös siitä, että yhteisen ehdokkaan asettamiseksi ei tarvitsisi perustaa vaaliliittoa eikä muodostaa yhteislistoja (3 momentti). Edelleen on katsottu aiheelliseksi selvytyden vuoksi ehdottaa säädetäväksi, että asetettu ehdokas olisi ehdokkaana koko maassa (4 momentti). Tämäkin käy nimenomaisen säännöksen puuttumisesta huolimatta ilmi voimassa olevan lain eri säännöksis-

tä.

Vielä pykälässä säädettäisiin, että kukin äänioikeutettu voisi presidenttiehdokasta asettaessa olla jäsenenä vain yhdessä valitsijajyhdistyksessä (2 momentti).

130 §. *Puolueen ehdokkaan asettaminen.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lain tavoin, että puolueen ehdokas on valittava jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Nykyisin säännös sisältyy täsmälleen tämän sisältöisenä presidentinvaalilain 10 §:n 2 momenttiin. Viime presidentinvaalissa eräät puolueet järjestivät ehdokkaastaan avoimen esivaalin. Tällaisen taikka muunkaan pakotetusti yhdenmukaisen menettelyn sääntelyyn laissa ei ole nähty tarvetta.

131 §. *Valitsijajyhdistyksen perustaminen.* Kuten edellä 129 §:n kohdalla on todettu henkilöryhmän, joka olisi oikeutettu asettamaan presidenttiehdokkaan, tulisi perustaa tätä tarkoitusta varten valitsijajyhdistys. Ehdotus perustuu tarpeeseen yhdenmukaistaa vaaleissa käytettävä käsitteistö. Menettely on äänioikeutetuille vanhastaan tuttu jo muista yleisistä vaaleista. Valitsijajyhdistys perustettaisiin laatimalla perustamisasiakirja, jossa tulisi olla pykälän 1 momentissa edellytetyt tiedot.

Perustamiskirjassa tulisi maininta siitä, mikä presidentinvaali on kyseessä sekä ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisuja käyttäen sekä kotikunta. Lisäksi siitä tulisi käydä ilmi valitsijajyhdistyksen vaaliamiehen ja hänen varahensa nimi ja yhteystiedot. Koska valitsijajyhdistyksen perustamista ei nykyisessä laissa edellytetä, perustamisasiakirjaa koskevat säännöksetkin olisivat uusia.

Perustamisasiakirjaan tulisi pykälän 2 momentin mukaan liittää vähintään 20 000 äänioikeutetun jäsenen allekirjoittamat kannattajakortit. Niiden tietosisältö vastaisi pääosin sitä, mitä nykyisin on säädetty presidentinvaalilain 11 §:n 2 ja 3 momentissa. Käsitteistöä ehdotetaan kuitenkin yhdenmukaistettavaksi muita vaaleja koskevien säännösten kanssa. Lisäksi äänioikeutetun vakuutus siitä, että hän on vaalioikeutettu eduskuntavaaleissa, mitä on edellytetty, koska on katsottu, että hän voi antaa vakuutuksen vain siitä, mitä hän varmasti tietää eli että hänellä on allekirjoitushetkellä abstraktinen äänioikeus vaaleissa, katsotaan voitavan korvata vakuutuksella siitä, että hän on äänioikeutettu ky-

symyksessä olevan presidentinvaalin ensimmäisessä vaalissa eli että hän on Suomen kansalainen ja viimeistään vaalipäivänä 18 vuotta täyttänyt.

Pykälän 3 momentti siitä, että jokaisessa saman hakemuksen liitteenä olevassa kannattajakortissa olisi vaaliasiamieheksi ja varamieheksi valtuutettava samat henkilöt, vastaisi presidentinvaalilain 11 §:n 4 momenttia.

Ehdokashakemus presidentinvaalissa

132 §. *Vaaliasiamiehet.* Pykälään koottaisiin samaan tapaan kuin 121, 152 ja 172 §:ssä puolueen ja valitsijayhdistyksen vaaliasiamiestä koskevat säännökset. Presidentinvaalissa kullakin ehdokkaita asettavalla puolueella ja valitsijayhdistyksellä olisi vain yksi Helsingin vaalipiirilautakunnalle ilmoitettava vaaliasiamies. Ehdokkaiden numeron määräämistä sekä äänestyslippujen järjestämistä ja laskemista vaalilautakunnissa, kuntien keskusvaalilautakunnissa ja muissa vaalipiirilautakunnissa voisivat hänen valtuuttaminaan seurata kuhunkin toimielimeen erikseen valtuutetut henkilöt. Voimassa olevasta presidentinvaalilaista puuttuu viittaussäännös edustajinvaalilain asiamiehen ilmoittamista koskevaan 28 §:ään, missä suhteessa 4 momentin säännös olisi muodollisesti uusi. Muissa suhteissa viitataan 121 §:n kohdalla lausuttuun.

133 §. *Ehdokashakemuksen jättäminen.* Puolueen ja valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen olisi annettava hakemus ehdokkaan ottamiseksi presidentinvaalin ehdokasluetteloon Helsingin vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16. Ehdokashakemuksen jättämisen määräpäivä olisi näin myös presidentinvaalissa sama kuin muissa vaaleissa (ks. 122, 153 ja 173 §). Se olisi yhdeksän päivää aikaisempi kuin voimassa olevan presidentinvaalilain 12 §:n määräajan päättymispäivä. Enää ei myöskään katsota aiheelliseksi säätää aikaisemmasta mahdollisesta ajankohdasta jättää ehdokashakemus.

134 §. *Puolueen ehdokashakemus.* Puolueen ehdokashakemuksen sisältöä koskeva pykälä saatettaisiin myös presidentinvaalin osalta soveltuvin osin vastaamaan muissa vaaleissa voimassa olevia säännöksiä. Siitä tulisi käydä ilmi ehdokkaan nimi, arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä hänen kotikuntansa. Etunimen rin-

nalla tai sijasta voitaisiin käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä. Uutta säännöksessä olisi, että ehdokkaasta ei saisi hakemuksessa olla muita tietoja, paitsi jos ne ovat tarpeen henkilöllisyyden täsmentämiseksi. Hakemuksen olisi nykyiseen tapaan liitettävä ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi sekä suostumus ottaa vastaan presidentintoimi.

Puolueen nimen kirjoittamiseen oikeutettujen henkilöiden olisi päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus.

Voimassa olevassa laissa säännökset sisältyvät presidentinvaalilain 11 §:n 1 momenttiin.

135 §. *Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus.* Säännösten samankaltaisuudesta huolimatta puolueen ehdokashakemuksesta ja valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksesta säädettäisiin muita vaaleja koskevien säännösten tapaan eri pykälissä. Valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksessa olisi ehdokkaasta oltava samat tiedot kuin puolueen ehdokkaasta edellisen pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan edellytettäisiin. Pykälän 1 momentin 2 kohtakin olisi vain asiayhteydestä johtuvin eroavuus samanlainen kuin edellisen pykälän vastaava kohta. Pykälän 3 momentin hakemuksen allekirjoittamista koskeva säännös olisi asiallisesti edellisen pykälän 2 momenttia pääosin vastaava. Säännös korvaisi henkilöryhmän ehdokkaan ilmoittamisesta presidentinvaalilain 11 §:n 1 momentissa olevan säännöksen.

Ehdokashakemuksen olisi liitettävä 131 §:ssä tarkoitetut valitsijayhdistyksen perustamisasiakirja ja kannattajakortit. Vastaava säännös sisältyy nykyisin presidentinvaalilain 11 §:n 2 momenttiin.

136 §. *Tiedonanto ehdokkaista.* Pykälään sijoitettavaksi ehdotettu säännös Helsingin vaalipiirilautakunnan tiedonantoa ehdokkaiden järjestyksestä presidentinvaalin ehdokasluettelossa koskeva säännös olisi sinänsä asiallisesti presidentinvaalilain 15 §:n 2 momentin vastaavan säännöksen mukainen. Pykälässä viitattaisiin kuitenkin vaalilain 38 §:n 1 ja 3 momenttiin, joiden lainkohtien, samoin kuin vaalilain 43 §:n 1 momentinkin mukaan vaaliaikatauluun tulisi muutoksia.

Jos 37 §:n 3 momentissa tarkoitettuja huomautuksia ei olisi tehty, ehdokkaiden keskinäinen järjestys määrättäisiin jo 34. päivänä ennen vaalia eli kahdeksan päivää nykyistä

aikaisemmin (presidentinvaalilain 15 §:n 1 momentti, vrt. 12 §). Jos huomautus tai huomautuksia olisi tehty, järjestys määrättäisiin 31. päivänä ennen vaalipäivää eli tuolloinkin viisi päivää nykyistä aikaisemmin. Presidentinvaalin ehdokasluettelo ensimmäistä vaalia varten laadittaisiin sen jälkeen, kun ehdokkaat on ilmoitettu tiedonannolla oikeusministeriölle eli riippuen siitä, onko huomautuksia tehty vai ei, 34. tai 31. päivänä ennen vaalipäivää. Voimassa olevan lain mukaan (presidentinvaalilain 15 §:n 2 momentti) se on painettava sen jälkeen, kun asetetut ehdokkaat näiden järjestyksen määräämisen jälkeen on ilmoitettu oikeusministeriölle ja tämä on "viipymättä" julkaissut vaalipiirin keskuslautakunnan tiedonannon Suomen säädöskokoelmassa, mikä käytännössä tarkoittaa, että ehdokasluettelon tulee olla nykyisin laadittuna vasta 26. päivänä ennen ensimmäistä vaalia. Nämä muutokset on katsottu aiheellisiksi vaaliaikataulua koskevien sääntösten yhtenäistämiseksi eri vaaleissa.

137 §. *Ainoan ehdokkaan valinta presidentiksi.* Pykälässä ehdotetaan ainoan ehdokkaan valinnasta presidentiksi ja tällaisessa tilanteessa noudatettavasta menettelystä säädettäväksi voimassa olevan lain mukaisesti (hallitusmuodon 23 b §:n 1 momentti ja presidentinvaalilain 14 §). Hallituksen esityksessä uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi on ehdotettu asiasta hallitusmuotoon nykyisin sisältyvän pääsäännöksen sisällyttämistä myös uuteen hallitusmuotoon (ehdotettu 54 §:n 2 momentti). Kun uuden hallitusmuodon sisältö esitystä annettaessa vielä on avoinna, on katsottu aiheelliseksi sisällyttää tämä pääsäännös myös tähän vaalilain pykälään. Jos määräajassa on asetettu vain yksi ehdokas presidentiksi, hän tulee ilman vaalia valituksi presidentiksi. Tässä tarkoituksessa Helsingin vaalipiirilautakunnan on viipymättä ilmoitettava asiasta valtioneuvostolle. Todettuun ehdokkaaksi asetetun henkilön tulevan valituksi tasavallan presidentiksi valtioneuvosto ilmoittaa tästä hänelle kirjallisesti ja antaa asiasta kuulutuksen, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.

Ensimmäinen vaali

138 §. *Vaalipiireissä annetut äänet.* Kuten 92 ja 97 §:n kohdalla on todettu, presidenttiehdokkaiden saamien äänten laskemisesta ja presidentinvaalin tuloksen laskentatavasta,

määräämisestä, vahvistamisesta, julkaisemisesta ja tiedottamisesta ei säädettäisi yhteisissä säännöksissä, vaan vaalikohtaisissa säännöksissä. Säännökset sisältyisivät, paitsi 137 §:ään, jota on käsitelty jo edellä, 138-140 §:ään sekä 142 ja 143 §:ään. Tähän 138 §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi asiasisällöltään muuttamattomana presidentinvaalilain 20 §:ään sisältyvä säännös vaalipiirin keskuslautakunnan toimista ensimmäisen vaalin jälkeen.

139 §. *Presidentin valituksi tuleminen.* Helsingin vaalipiirilautakunnan tulisi ehdotuksen mukaan, saatuaan kaikilta vaalipiirilautakunnilta ilmoituksen ensimmäisen vaalin tuloksesta vaalipiirissä, viipymättä ryhtyä toimenpiteisiin ensimmäisen vaalin tuloksen vahvistamiseksi ja ilmoittamiseksi valtioneuvostolle (1 momentti). Voimassa olevan lain mukaan vaalien tulos vahvistetaan Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan 4. päivänä vaalipäivän jälkeen pitämässä kokouksessa. Jos kaikki ilmoitukset on saatu ajoissa, kokous voitaisiin ehdotuksen mukaan pitää jo vaalipäivän jälkeisen 3. päivän iltana kello 18 jälkeen.

Pykälän 2 momenttiin sisällytettäisiin vain vähäisin terminologisin tarkistuksin nykyisin presidentinvaalilain 21 §:ssä olevat säännökset presidentin valituksi tulemisesta ensimmäisessä vaalissa. Valituksi tulemisen vaadittaisiin enemmän kuin puolet annetuista hyväksytyistä äänistä.

Pykälän 2 momentin viittauksella hallitusmuotoon tarkoitetaan nykyisen hallitusmuodon 23 b §:n 2 momenttia, mutta viittaus olisi ehdotetussa muodossaan oikea myös siinä tapauksessa, että uuteen hallitusmuotoon otettaisiin ehdotetut perussäännökset presidentinvaalin tuloksen määräytymisestä (ehdotettu hallitusmuodon 54 §:n 2 momentti).

140 §. *Toista vaalia koskeva kuulutus.* Hallitusmuodon 23 b §:n 3 momentin mukaan toimitetaan ensimmäistä vaalia seuraavana kolmantena sunnuntaina uusi vaali, jollei kukaan ehdokkaista ole saanut pykälän 2 momentissa säädettyä enemmistöä. Toisessa vaalissa ovat ehdokkaina ne kaksi henkilöä, jotka ovat saaneet ensimmäisessä vaalissa suurimmat äänimäärät. Asiasta on ehdotettu säädettäväksi myös uudessa hallitusmuodossa (ehdotettu 54 §:n 2 momentti). Ehdotuksen mukaan toisen vaalin ajankohtaa ei enää sidottaisi perustuslaissa säädettyyn päivämäärään, mutta vaali tulisi hallituksen

esityksen perustelujen mukaan kuitenkin toimittaa niin pian kuin se voitaisiin asianmukaisella tavalla teknisesti järjestää, eikä vaalien välisen ajan tulisi ainakaan olla nykyistä kolmea viikkoa pitempi. Kuten edellä 128 §:n kohdalla on todettu, mainitun ajan lyhentämistä ei nyt pidetä teknisesti mahdollisena.

Toimenpiteistä, joihin olisi ryhdyttävä siinä tapauksessa, että presidentin valitsemiseksi olisi toimitettava toinen vaali, säädettäisiin tässä pykälässä. Nykyisin vastaavat säännökset sisältyvät asiallisesti samansisältöisinä presidentinvaalilain 22 §:ään. Jos presidentti ei olisi tullut ensimmäisessä vaalissa valituksi, olisi valtioneuvoston annettava 4. päivänä vaalipäivän jälkeen ensimmäisen vaalin tuloksesta Suomen säädöskokoelmassa julkaistava kuulutus. Kuulutuksessa olisi mainittava kunkin ehdokkaan ensimmäisessä vaalissa koko maassa saama äänimäärä ja se, että presidentin valitsemiseksi on hallitusmuodon mukaan toimitettava toinen vaali ja ketkä kaksi ehdokasta ovat presidenttiehdokkaina tässä vaalissa. Perustuslakiuudistuksen vireilläolon takia viittausta hallitusmuodon nimenomaiseen kohtaan ei pykälään enää ehdoteta.

Jos ensimmäisessä vaalissa sama suurin äänimäärä sattuisi useammalle kuin kahdelle ehdokkaalle tai jos eniten ääniä saaneen jälkeen kahdella tai useammalla ehdokkaalla olisi sama seuraavaksi suurin äänimäärä, ratkaistaisiin 91 §:n mukaan arpomalla, ketkä kaksi henkilöä ovat ehdokkaina toisessa vaalissa.

Toinen vaali

141 §. *Äänestyslippu.* Presidentinvaalin ensimmäisen vaalin äänestyslippuna käytettäisiin 52 ja 71 §:ssä tarkoitettua valkealle paperille painettua äänestyslippua. Toisessa vaalissa äänestyslippu olisi nykyiseen tapaan yleisen luotettavuuden varmistamiseksi erivärinen kuin ensimmäisessä vaalissa. Vuoden 1994 presidentinvaalissa toisen vaalin äänestyslippu oli ruskea. Oikeusministeriön asiana olisi 197 §:n antamin valtuuksin määrätä tämän äänestyslipun väristä. Nykyisin säännökset presidentinvaalien äänestyslipuista sisältyvät presidentinvaalilain 17 (ensimmäinen vaali) ja 24 §:ään (toinen vaali).

142 §. *Vaalipiireissä annetut äänet.* Pykälässä säädettäisiin presidentinvaalilain 26

§:ssä säädetyin mukaisesti kummankin ehdokkaan toisessa vaalissa vaalipiireissä saamien äänimäärien vahvistamisesta ja ilmoittamisesta Helsingin vaalipiirilautakunnalle. Nykykäytäntöä vastaavasti ja kuten presidentinvaalilain 21 §:n 1 momentissa ensimmäisen vaalin osalta nimenomaisesti säädetään, myös vaalipiireissä annettujen äänten yhteismäärä olisi ilmoitettava.

143 §. *Presidentin valituksi tuleminen.* Pykälässä säädettäisiin olennaisilta osiltaan presidentinvaalilain 27 §:ssä säädettyä vastaavasti presidentinvaalin toisen vaalin tuloksen vahvistamisesta. Voimassa olevassa laissa ei ole säädetty, milloin valtioneuvoston on todettava vaalin tulos. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että tämän tulisi tapahtua neljäntenä päivänä toisen vaalin jälkeen eli vaalipäivää seuraavana torstaina. Helsingin vaalipiirilautakunnan velvollisuutena olisi vahvistaa ehdokkaiden koko maassa saamien äänten määrät viipymättä saatuaan kaikilta vaalipiirilautakunnilta ilmoituksen vaalipiireissä annetuista äänistä. Äänimäärät tulisi tämän jälkeen heti ilmoittaa valtioneuvostolle. Ilmoitus voitaisiin tehdä jo kolmantena päivänä toisen vaalin jälkeen, mutta jos se ei olisi mahdollista, ilmoitus on kuitenkin tehtävä seuraavana päivänä niin aikaisin, että valtioneuvosto voi ehdotetussa määräajassa todeta vaalin tuloksen.

Vaalimenettelyn uudelleen aloittaminen

144 §. *Presidenttiehdokkaan tai presidentiksi valitun pysyvä estyneisyys tai kuolema.* Hallitusmuodon 23 c §:n presidentin valitsemiseen on ryhdyttävä uudelleen niin pian kuin mahdollista jos säädetyssä järjestyksessä ilmoitettu ehdokas tulee pysyvästi estyneeksi tai kuolee ennen ensimmäisen vaalin vaalitoimituksen päättymistä. Samoin on meneteltävä, jos toisessa vaalissa oleva ehdokas tulee pysyvästi estyneeksi tai kuolee ennen toisen vaalin vaalitoimituksen päättymistä taikka jos presidentiksi valittu tulee pysyvästi estyneeksi tai kuolee ennen kuin hän on ryhtynyt toimeensa. Hallituksen esityksessä uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi on katsottu, että ei ole aiheellista ehdottaa perustuslakiin enää otettavaksi säännöksiä presidenttiehdokkaan kuoleman tai pysyvän esteen vaikutuksesta. Näistä asioista olisi hallituksen esityksen mukaan säädettävä muussa presidentinvaalia koskevassa lainsä-

dännössä. Vaalilakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset näistä asioista. Kun vaalilain on tarkoitettu tulevan voimaan nykyisen perustuslain vielä voimassa ollessa, sen tulee olla sisällöltään hallitusmuodon 23 c §:n mukainen, ellei hallitusmuotoa samanaikaisesti muuteta, mihin ei kuitenkaan katsota olevan aihetta.

Tarkemmat säännökset presidenttiehdokkaan tai presidentiksi valitun kuoleman tai pysyvän esteen vaikutuksista sisältyvät nykyisin presidentinvaalilain 13 ja 28 §:ään. Ehdotettu vaalilain 144 § olisi sisällöllisesti hallitusmuodon 23 c §:n ja pääasiallisesti myös presidentinvaalilain 13 ja 28 §:n mukainen. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että valitsijayhdistysten ohella myös puolueet voisivat uudessa vaalissa tekemättä uutta ehdokashakemusta pitää entisen ehdokkaan. Viimeinen ajankohta peruuttaa puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokashakemus ja ehdokkaan suostumus olisi kuitenkin 40. päivä ennen vaalipäivää kello 16 eli yhdeksän päivää nykyistä aikaisemmin. Muutos johtuisi tarpeesta yhtenäistää ehdokasasettelua eri vaaleissa koskevaa lainsäädäntöä.

Valtioneuvosto määräisi 128 §:n 3 momentin mukaisesti uuden vaalin vaalipäivän ja 196 §:n mukaan ehdokasasettelun ja siihen liittyvien viranomaistehtävien aikataulun tässä vaalissa.

11 luku. Kunnallisvaalit

Tähän lukuun ehdotetaan koottaviksi ne kunnallisvaaleja koskevat säännökset, jotka on katsottu tarpeellisiksi I osassa olevien yhteisten säännösten lisäksi. Suuri osa näistä säännöksistä koskisi ehdokasasettelua ja siihen liittyvää ehdokashakemuksen jättämistä (146-157 §). Kuten 109 §:n kohdalla on todettu, ehdokasasettelua koskevat säännökset on lähinnä äänestäjien tarpeita ajatellen ehdotettu sijoitettaviksi eri vaaleja koskeviin lukuihin, vaikka ne sisällöltään, etenkin eduskuntavaaleja ja kunnallisvaaleja koskevia säännöksiä toisiinsa verrattaessa, ovat toistensa kaltaisia.

Lukuun sisällytettäväksi ehdotetut säännökset olisivat pääosin voimassa olevien säännösten mukaisia. Muutokset, joita ehdotetaan, johtuvat suurimmalta osaltaan vain vaalilainsäädännön yhdenmukaistamisen tarpeesta.

Kunnallisvaalien ajankohta

145 §. *Vaalipäivä.* Kunnallisvaalien vaalipäiväksi ehdotetaan lokakuun kolmannen sunnuntain sijasta lokakuun neljättä sunnuntaita. Tämä on katsottu aiheelliseksi, jotta valtuutettujen valituksi tulemisen ja heidän toimikautensa alkamisen (vuodenvaihte) välinen odotusaika lyhenisi. Näin saataisiin myös puolueille ja muille ehdokasasettelutointen määräpäivät ehdotuksen mukaan aikaistuisivat, riittävästi aikaa ehdokasasetteluun.

Ehdokasasettelu kunnallisvaaleissa

146 §. *Valittavien valtuutettujen määrästä kuuluttaminen.* Voimassa olevan kunnallisvaalilain 34 §:ssä säädetään velvollisuudesta kuuluttaa siitä, montako valtuutettua kunnassa valitaan sekä myös siitä, kenelle, minä päivinä ja kellonaikoina sekä missä paikassa kunnan keskusvaalilautakunnalle tarkoitetut vaaleja koskevat asiakirjat on annettava. Viimeksi mainituista seikoista kuuluttamista koskevat säännökset sisältyisivät yhteisinä säännöksinä lain 35 §:ään. Valtuutettujen määrää koskevaa kuulutusta koskeva säännös sen sijaan olisi vain kunnallisvaaleja koskevana tässä pykälässä. Kuulutus voitaisiin kuitenkin antaa 35 §:n 2 momentissa tarkoitettun kuulutuksen yhteydessä, jolloin se tulisi annettavaksi tiedoksi myös puolueiden vaaliasiamiehille.

147 §. *Oikeus asettaa ehdokkaita.* Pykälässä säädettäisiin kunnallisvaalien ehdokasasettelun päävaihtoehdoista. Ehdokkaita voisivat asettaa ensinnäkin puolueet, joiden jäseniä kunnassa edustaisi vaaleissa sen ilmoittama yhdistys, ja näiden lisäksi äänioikeutetut, jotka ovat perustaneet valitsijayhdistyksen (1 momentti). Säännös korvaisi kunnallisvaalilain 20 §:n 1 ja 4 momentissa olevat vastaavat säännökset. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnallisvaalilain 27 §:n 1 momenttia vastaavasti, että kahdella tai useammalla puolueella olisi ehdokkaita asettaessa oikeus yhtyä vaaliliitoksi sopimalla siitä keskenään ja että kahdella tai useammalla valitsijayhdistyksellä olisi oikeus vastaavalla tavalla muodostaa yhteisistä.

148 §. *Ehdokkaiden enimmäismäärä.* Puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla olisi oikeus asettaa kussakin kunnassa enintään valittavien valtuutettujen puolitoistakertainen

määrä ehdokkaita. Jos ehdokkaiden enimmäismäärää tämän mukaisesti laskettaessa ei saataisi tasalukua, pyöristettäisiin tulos alaspäin. Säännös vastaisi kunnallisvaalilain 27 §:n 2 momenttia.

149 §. *Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla.* Pykälään sisältyisi kaksoisehdokkuutta kunnallisvaaleissa koskeva kunnallisvaalilain 20 §:n 5 momenttiin nykyisin sisältävä kielto asiasisällöltään muuttamattomana.

150 §. *Puolueiden ehdokkaiden asettaminen.* Puolueen ehdokkaat asettaisi kunnallisvaaleissa yhdistys, joka kunnassa edustaa puolueen henkilöjäseniä. Tämä yhdistys ilmoitettaisiin kunnan keskusvaalilautakunnalle 154 §:ssä tarkoitetussa puolueen ehdokashakemuksessa. Ehdotettu sääntely olisi voimassa olevan lain mukainen.

151 §. *Valitsijayhdistyksen perustaminen.* Pykälässä säädettäisiin valitsijayhdistyksen perustamisesta ehdokkaan asettamiseksi kunnallisvaaleihin. Säännökset vastaisivat keskeisimmiltä osiltaan voimassa olevaa lakia (kunnallisvaalilain 20 ja 21 §) ja, valitsijayhdistyksen perustamiseen tarvittavaa ääni-oikeutettujen määrää koskevaa ja vaalityyppien eroista johtuvaa sääntelyä lukuun ottamatta, myös eduskuntavaaleja ja europarlamenttivaaleja varten ehdotettua sääntelyä (120 ja 171 §).

Kunnallisvaaleissa valitsijayhdistyksen perustamiseen tarvittaisiin edelleen pääsääntöisesti vähintään kymmenen ääni-oikeutettua kunnan asukasta. Kunnan asukasluvun vähäisyyden johdosta oikeusministeriö voisi kuitenkin nykyiseen tapaan määrätä, että valitsijayhdistyksen saa perustaa pienempikin määrä ääni-oikeutettuja kunnan asukkaita, kuitenkin vähintään kolme (1 momentti).

Muissa suhteissa (2 ja 3 momentti) viitataan siihen, mitä 120 §:n kohdalla valitsijayhdistyksen perustamista eduskuntavaaleissa käsiteltäessä on todettu.

Ehdokashakemus kunnallisvaaleissa

152 §. *Vaaliasiamiehet.* Pykälässä säädettäisiin kunnallisvaaleissa toimivasta puolueen, valitsijayhdistyksen ja yhteislistan vaaliasiamiehestä. Siihen koottaisiin nykyisin kunnallisvaalilain 21 §:n 1 momentissa, 23 §:ssä, 28 §:n 3 momentissa, 30 §:ssä ja 98 §:ssä olevat säännökset. Vaalilainsäädännön yhdenmukaistamispyrkimysten johdosta pykälä olisi huomattavassa määrin samanlainen

kuin muissa vaaleissa noudatettavat vastaavat säännökset (121 §:n 1-3 momentti, 132 §:n 1-3 momentti ja 172 §:n 1-3 momentti).

Eri vaaleissa noudatettavien säännösten yhdenmukaistamiseksi ehdotetaan, että myöskään kunnallisvaaleissa valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saisi olla puolueen vaaliasiamiehenä eikä muun yhteislistan vaaliasiamiehenä kuin mihin hänen valitsijayhdistyksensä kuuluu eikä, toisin kuin tähän asti, myöskään toisen valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehenä.

Muulta osin viitataan 121 §:n kohdalla lausuttuun.

153 §. *Ehdokashakemuksen jättäminen.* Pykälään sisällytettäväksi ehdotettu säännös olisi lähes samanlainen kuin eduskuntavaaleja koskeva 122 §. Ainoa ero johtuisi siitä, että ehdokashakemukset käsittelevä viranomaisena on kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunta. Voimassa olevassa laissa säännökset puolueen ja valitsijayhdistyksen ehdokaslistan julkaisemista koskevan hakemuksen antamisesta sisältävät kunnallisvaalilain 24 §:n 1 momenttiin ja 25 §:n 1 momenttiin.

154 §. *Puolueen ehdokashakemus.* Pykälässä säädettäisiin puolueen ehdokashakemuksesta kunnallisvaaleja varten. Säännös vastaisi suurelta osaltaan 123 §:ksi ehdotettua säännöstä puolueen ehdokashakemuksista eduskuntavaaleissa. Hakemukseen liitettävässä ehdokaslistaehdotuksessa ei kuitenkaan mainittaisi ehdokkaan kotikuntaa, koska asianomaisen kunnan tulee olla kaikkien ehdokkaiden kotikunta. Lisäksi johtuisi kunnallisvaalien ehdokasasettelun erityispiirteistä, että hakemukseen olisi liitettävä myös puolueen nimen kirjoittamiseen oikeutettujen antama ilmoitus siitä, että yhdistys, jonka puolesta puolueen vaaliasiamies esiintyy, edustaa puolueen henkilöjäseniä kunnassa ja puoluetta edustavan yhdistyksen antama ilmoitus puolueen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimestä ja yhteystiedoista sekä yhdistyksen puolueen vaaliasiamiehelle ja hänen varamiehelleen antama valtakirja.

Muutoin viitataan siihen, mitä 123 §:n kohdalla on todettu.

Voimassa olevassa laissa puolueen ehdokaslistan julkaisemista koskevaa hakemusta koskevat kunnallisvaaleissa sovellettavat säännökset ovat kunnallisvaalilain 25 §:n 2 ja 3 momentissa.

155 §. *Ilmoitus vaaliliitosta.* Pykälässä säädettäisiin ilmoituksesta vaaliliitosta vain

vaalien ehdokasasettelun ja siihen liittyvien viranomaistehtävien erilaisuudesta johtuvien poikkeuksin samalla lailla kuin eduskuntavaaleja varten 124 §:ssä. Sisällöltään säännös vastaisi kunnallisvaalilain 29 §:ää.

156 §. *Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus.* Pykälä vastaisi eduskuntavaaleja varten säädettäväksi ehdotettua 125 §:ää, paitsi, että ehdokkaan kotikuntatietoa ei hakemukseen liitettävässä ehdotuksessa ehdokaslistaksi ilmoitettaisi. Sisällöltään se olisi voimassa olevan kunnallisvaalilain 24 §:n 2 ja 3 momenttien mukainen.

157 §. *Ilmoitus yhteislistasta.* Pykälä vastaisi eduskuntavaaleja varten säädettäväksi ehdotettua 126 §:ää ja olisi sisällöltään voimassa olevaa kunnallisvaalilain 28 §:ää vastaava.

Täydentävät säännökset

158 §. *Valtuutettujen valitseminen vaaleja toimittamatta.* Pykälä koskisi niin sanottuja "sopuvaaleja" eli tilannetta, jossa hyväksytyjä ehdokkaita on yhtä paljon kuin valittavia valtuutettuja. Tällainen tilanne syntyy äärimmäisen harvoin. Viimeksi valtuutetut on valittu vaaleja toimittamatta Velkuan saaristokunnassa vuosina 1976 ja 1980. Säännöksen on kuitenkin arvioitu vielä olevan tarpeen mahdollisesti esiintyviä poikkeustilanteita varten.

Sisällöltään säännös vastaisi kunnallisvaalilain 43 §:ää. Sen muotoilussa otettaisiin huomioon kuntalain voimaantulosta ja vaalilain muusta sisällöstä johtuvat terminologiset muutokset. Pykälän sisältöön vaikuttaisi myös ehdotettu kunnallisvaalien ajankohdan siirtäminen. Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi nykyistä kunnallisvaalilain 81 §:n 3 momenttia vastaavasti, että, jos ehdokkaita olisi yhteensä vähemmän, kuin vaaleissa olisi valittava valtuutettuja, valtuutettujen lukumäärä jäisi toistaiseksi vakaaksi. Oikeusministeriö voisi kuitenkin valtuuston esityksestä 160 §:n mukaan määrätä uuden ajan vaaleja varten.

159 §. *Täydennysvaalit.* Pykälä koskisi täydennysvaaleja. Jos valtuuston jäsenten lukumäärä senkin jälkeen, kun kaikki varavaltuutetutkin 94 §:n 2 momentin mukaisesti jo on määrätty ja nämä ovat tulleet valtuustoon valtuutettujen sijaan, jäisi vaalikauden aikana alle kolmen neljänneksen säädetyistä määrästä, oikeusministeriö voisi saatuaan valtuuston puheenjohtajan ilmoituksen asias-

ta määrätä toimitettavaksi täydennysvaalit. Samalla oikeusministeriön tulisi määrätä, montako valtuutettua täydennysvaaleissa valitaan. Voimassa olevassa laissa täydennysvaaleja koskevat kunnallisvaalilain 94 §:n ja siinä olevan viittaussäännöksen mukaan myös 93 ja 97 §:n säännökset. Ehdotettu säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa lakia sillä erotuksella, että täydennysvaalin tarpeesta ei enää tarvitsisi ilmoittaa oikeusministeriölle lääninhallituksen välityksellä, vaan ilmoitus voitaisiin tehdä suoraan ministeriölle.

160 §. *Uusi aika vaaleja varten.* Jos valtuutettujen vaaleja tai niihin kuuluvia toimenpiteitä ei jostakin syystä voitaisi toimittaa laissa säädettynä aikoina, oikeusministeriö voisi valtuuston esityksestä määrätä uuden ajan niitä varten. Jollei vaaleja olisi toimitettu ennen vaalikauden loppua, valtuutetut ja varavaltuutetut, joiden toimikausi silloin päättyisi, pysyisivät toimissaan, kunnes uutena aikana toimitettujen vaalien tulos olisi julkaistu. Vaaleista olisi soveltuvin osin voimassa, mitä uusittavista vaaleista säädetään. Näiltä osin säännös vastaisi asiallisesti kunnallisvaalilain 96 §:ää, paitsi että lääninhallituksen lausunto ei asiassa enää olisi tarpeen. Pykälässä ehdotetaan meneteltäväksi vastaavasti silloin, kun äänestyksen tulosta määrättäessä todetaan, että valittuja ehdokkaita on yhteensä vähemmän kuin vaaleissa on ollut valittava valtuutettuja ja myös silloin, kun ehdokkaiden määrä alun perin on jäänyt vakaaksi ja kunnan keskusvaalilautakunta on 158 §:n mukaisesti julistanut ilman vaaleja tämän vajaan ehdokkaiden määrän valtuutetuiksi.

12 luku. Europarlamenttivaalit

Lukuun ehdotetaan koottavaksi ne europarlamenttivaaleissa sovellettavat säännökset, joita tarvitaan yhteisten säännösten lisäksi. Osa niistä säännöksistä, joita tarvitaan vielä sen lisäksi, mitä seuraa muidenkin vaalien osalta omaksutusta ratkaisusta jakaa tietyn tyyppiset säännökset yhtäältä yhteisiin säännöksiin ja toisaalta vaalikohtaisiin säännöksiin, tarvitaan EY-lainsäädännön noudattamiseksi, osa meillä kansallisesti omaksutusta valintamahdollisuuksia tarjoavasta ehdokasasettelujärjestelmästä ja siitä seuraavasta poikkeuksellisesta tavasta laskea vaalien tulos.

Europarlamenttivaalien ajankohta

161 §. *Vaalipäivä.* Europarlamenttivaalien vaalipäivä ei ole kansallisesti määrättävissä. Vaalit toimitetaan joka viides vuosi ja vaalipäivä on sinä sunnuntaina, joka sattuu Euroopan unionin neuvoston päättämään nelipäiväiseen torstaista sunnuntaihin kestävään ajanjaksoon kesäkuussa. Pykälään tästä sisällytettäväksi ehdotettu säännös olisi europarlamenttivaalilain 18 §:n 1 momentissa olevan vastaavan säännöksen mukainen. Myös säännös sen varalta, että vaalit joudutaisiin järjestämään poikkeuksellisenä aikana, vastaisi mainitussa lainkohdassa olevaa sääntelyä.

Äänioikeuden käyttäminen

162 §. *Kielto äänestää useammin kuin kerran.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan europarlamenttivaalilain 2 §:n 2 momentin mukaisesti, että samoissa europarlamenttivaaleissa ei saisi äänestää useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Kahdesti äänestämisen ehkäiseminen pyritäisiin hoitamaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden viranomaisten välisin tietojen vaihdoin sen mukaisesti kuin edellä 27 §:n 5 momentissa ja jäljempänä 163 §:ssä säädettäisiin. Jos joku kuitenkin äänestäisi samoissa vaaleissa kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa, tulisivat rikoslain vilpillistä äänestämistä koskevat säännökset sovellettaviksi.

163 §. *Väestörekisterikeskuksen ilmoitusvelvollisuus.* Kahdesti äänestämisen ehkäisemiseksi on, kuten 162 §:n kohdalla on todettu, järjestetty tietty jäsenvaltioiden viranomaisten välinen tietojen vaihto (ks. myös 27 §:n 5 momentti). Kunkin Suomessa äänestämään halukkaaksi ilmoittautuneen unionin kansalaisen kotivaltion asianomaiselle viranomaiselle olisi tämän pykälän mukaan ilmoitettava tästä äänioikeutetun tekemästä valinnasta. Voimassa olevassa laissa asiasta on säädetty europarlamenttivaalilain 13 §:n 1 momentissa. Esityksessä ehdotetaan käytännöllisistä syistä ilmoitusvelvollisuuden keskittämistä rekisteritoimistoilta Väestörekisterikeskukselle.

Valittavien edustajien määrä ja vaalikelpoisuus

164 §. *Jäsenten määrä ja toimikausi.* Pykälän 1 momenttiin sisällytettäisiin nykyisin

europarlamenttivaalilain 1 §:ssä oleva säännös Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien määrästä ja heidän toimikaudestaan. Näistä asioista, jotka on säädetty EY:n vaalisäädöksen 2 ja 3 artikloissa, ei voida säätää kansallisesti yhteisöainsäädännöstä poikkeavasti. Suomella on parlamenttissa 16 paikkaa ja jäsenten toimikausi on viisi vuotta.

Myös Euroopan parlamentin jäsenen toimikauden alkamisesta ja päättymisestä on säädetty yhteisöainsäädännössä. EY:n vaalisäädöksen 10 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenen toimikausi alkaa, kun Euroopan parlamentin ensimmäinen vaalien jälkeinen kokous on avattu ja edustajan valtakirja hyväksytty, sekä päättyy, kun seuraavien europarlamenttivaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous avataan, minkä toistava säännös olisi 164 §:n 2 momentissa. Nykyisin säännös sisältyy europarlamenttivaalilain 27 §:ään.

165 §. *Vaalikelpoisuus sekä jäsenyyden esteenä olevat virat ja toimet.* Vaalikelpoisuutta europarlamenttivaaleissa koskevat säännökset on sisällytetty yhtenä kokonaisuutena tähän pykälään, mistä 3 §:n kohdalla olisi viittaussäännös. Sisällöltään ne vastaisivat sitä, mikä europarlamenttivaalilain 3 §:n 1-3 momentin mukaan jo nyt on voimassa. Suomen kansalaisten vaalikelpoisuudesta olisi voimassa, mitä vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa säädetään. Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaiset puolestaan olisivat vaalikelpoisia, jos he olisivat asianomaisissa vaaleissa äänioikeutettuja, paitsi jos he olisivat menettäneet vaalikelpoisuutensa europarlamenttivaaleissa kotivaltiossaan.

Luettelo viroista ja toimista, jotka olisivat Euroopan parlamentin jäsenyyden esteenä, vastaisi europarlamenttivaalilain 3 §:n 2 momentin vastaavaa luetteloa, paitsi että siihen on lisätty Amsterdamin sopimuksen mukaisesti alueiden komitean jäsenyys. Erityisesti on huomattava, että kansanedustaja voisi edelleen olla Euroopan parlamentin jäsenenä. Tätä niin sanottua kaksoismandaattia ei EU:n vuoden 1976 vaalisäädöksen mukaan voi kansallisessa lainsäädännössä kieltää. Valtiopäiväjärjestyksen väliaikaisen 8 a §:n mukaan edustajantoimen hoitaminen kuitenkin keskeytyy Euroopan parlamentin jäsenyyden ajaksi ja edustajan tilalle eduskuntaan tulee varamies. Esityksessä uudeksi hallitusmuodoksi on ehdotettu tämän säännök-

sen säätämistä pysyväksi hallitusmuodon 28 §:ssä.

Ehdokasasettelu europarlamenttivaaleissa

166 §. *Oikeus asettaa ehdokkaita.* Pykälä vastaisi pääpiirteiltään sääntelyä, joka 109, 129 ja 147 §:n mukaan on voimassa muissa yleisissä vaaleissa. Ehdokkaita europarlamenttivaaleissa voisivat asettaa sekä puolueet että äänioikeutetut, ja viimeksi mainittujen tulisi tätä tarkoitusta varten perustaa valitsijajhdistys. Myös vaaliliitoksi yhtyminen ja yhteislistojen muodostaminen olisi mahdollista pääasiassa samalla tavalla kuin eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa. Vastaa-va ehdokasasettelun päävaihtoehdot toteava säännös puuttuu nykyisestä europarlamenttivaalilaista, joskin se johtuu lain 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksestä.

167 §. *Ehdokasasettelun vaihtoehdot.* Ehdokkaat voitaisiin asettaa joko vaalialueittaisesti tai valtakunnallisesti. Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa tulisi kullakin vaalialueella olla eri ehdokkaat. Jos puolueet yhtyisivät jollakin vaalialueella vaaliliitoksi, vastaava vaaliliitto olisi solmittava kaikilla vaalialueilla, joilla näillä puolueilla on ehdokkaita. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa tulisi samat henkilöt asettaa ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla olisi ehdokkaita. Jotta kysymyksessä olisi valtakunnallinen ehdokasasettelu, ehdokkaita tulisi kuitenkin olla vähintään kahdella vaalialueella. Säännökset vastaisivat voimassa olevia europarlamenttivaalilain 15 §:n 1-3 momenttiin sisältyviä säännöksiä.

Vuoden 1996 europarlamenttivaaleissa yksikään puolue ei käyttänyt mahdollisuuttaan asettaa ehdokkaita vaalialueittaisesti. Tämän johdosta on keskusteltu siitä, onko enää tarpeen säilyttää laissa säännöksiä ehdokasasettelun vaihtoehdoista. Kun asiasta kuitenkin ei ole voitu saavuttaa yksimielisyyttä, säännöksiä ei ehdoteta tässä suhteessa muutettaviksi.

168 §. *Ehdokkaiden enimmäismäärä.* Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa kullakin puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla saisi olla jokaisella vaalialueella enintään kahdeksan ehdokasta, kuitenkin siten, että ehdokkaita saisi kaikilla vaalialueilla yhteensä olla enintään 20. Myös valtakunnallisessa ehdokasasettelussa ehdokkaiden enimmäismäärä olisi 20. Voimassa olevassa laissa säännök-

set sisältyvät muutoin samansisältöisinä europarlamenttivaalilain 15 §:n 2 ja 3 momenttiin, paitsi että ehdokkaiden enimmäismäärä on kummankin ehdokasasettelutavan osalta nykyisin 16. Hallituksen esityksessä 351/1994 vp ehdotettiin, että ehdokkaita voitaisiin vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa asettaa enintään 32, mutta eduskunta kuitenkin puolitti tämän enimmäismäärän. Syy tähän eduskunnan menettelyyn ilmenee hyvin perustuslakivaliokunnan mietinnöstä. Valiokunta halusi tällä tavoin lisätä selkeämpänä pitämänsä valakunnallisen ehdokasasettelun houkuttavuutta (ks. PeVM 18/1994 vp). Vuoden 1996 europarlamenttivaalien jälkeen käydyssä keskustelussa on ollut esillä ehdokkaiden enimmäismäärän nostaminen vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa. Kun myös valtakunnallisessa ehdokasasettelussa on ehdokkaiden alueellisen edustavuuden riittäväksi varmistamiseksi katsottu aihetta nostaa ehdokkaiden enimmäismäärää, on sopivaksi enimmäismääräksi molempien ehdokasasettelutapojen osalta katsottu 20 ehdokasta.

169 §. *Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla.* Sen mukaisesti kuin EY:n vaalisäädös edellyttää, on kiellettyä olla samoissa europarlamenttivaaleissa ehdokkaana useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Säännös tästä sisältyy nykyisin europarlamenttivaalilain 3 §:n 4 momenttiin. Vastaava säännös olisi myös tässä vaalilain pykälässä.

Samaan tapaan kuin eduskuntavaalien osalta 112 §:ssä ja kunnallisvaalien osalta 149 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että sama henkilö saataisiin samoissa vaaleissa asettaa vain yhden puolueen ehdokkaaksi ja vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa vain yhden valitsijajhdistyksen ehdokkaaksi. Vastaava sääntely johtuu nykyisin europarlamenttivaalilain 14 §:n 1 momentin edustajinvaalilain säännöksiin kohdistuvasta viittaussäännöksestä.

170 §. *Puolueiden ehdokkaiden asettaminen.* Puolueen ehdokkaat europarlamenttivaaleihin asetettaisiin pykälän mukaan siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Puolueen piirijärjestöjen olisi sovittava, asetetaanko ehdokkaat vaalialueittaisesti vai valtakunnallisesti. Jos puolueessa on vähintään kaksi piirijärjestöä samalla vaalialueella tai jos ehdokkaat olisi sovittu asetettaviksi valtakunnallisesti, asianomaisten piirijärjestöjen olisi sovittava, miten puolueen ehdok-

kaat asetetaan. Jos piirijärjestöt eivät voisi sopia asiasta, ratkaisisi puolueen hallitus asian. Säännös vastaisi asiasta nykyisin europarlamenttivaalilain 15 §:n 4 momentissa säädettyä.

171 §. *Valitsijayhdistyksen perustaminen.* Pykälässä säädettäisiin valitsijayhdistyksen perustamisesta ehdokkaan asettamiseksi europarlamenttivaaleihin. Säännökset vastaisivat keskeisimmiltä osiltaan voimassa olevaa lakia (europarlamenttivaalilain 14 §:n 1 momentin viittaussäännös ja 15 §:n 5 momentti) ja, valitsijayhdistyksen perustamiseen tarvittavaa äänioikeutettujen määrää koskevaa ja vaalityyppien eroista johtuvaa sääntelyä lukuun ottamatta, myös eduskuntavaaleja ja kunnallisvaaleja varten ehdotettua sääntelyä (120 ja 151 §).

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi vaalialueella tarvittaisiin edelleen vähintään 1 000 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirin äänioikeutettua henkilöä. Jos valitsijayhdistykset haluaisivat muodostaa yhteislistan valtakunnallista ehdokasasettelua varten, tulisi kunkin yhteislistan ehdokkaan asettamiseksi perustaa valitsijayhdistys kaikilla niillä vaalialueilla, joilla yhteislistalla on tarkoitus osallistua vaaleihin (1 momentti).

Muilta osin (2 ja 3 momentti) viitataan siihen, mitä 120 §:n kohdalla valitsijayhdistyksen perustamista eduskuntavaaleissa käsiteltäessä on todettu.

Ehdokashakemus europarlamenttivaaleissa

172 §. *Vaaliasiamiehet.* Pykälässä säädettäisiin europarlamenttivaaleissa toimivasta puolueen, valitsijayhdistyksen ja yhteislistan asiamiehestä. Nykyisessä europarlamenttivaalilaisissa asiamiehiä koskevat säännökset ovat voimassa vain 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksen kautta. Vaalilainsäädännön yhdenmukaistamispyrkimysten johdosta pykälä olisi huomattavassa määrin samanlainen kuin muissa vaaleissa noudatettavat vastaavat säännökset (121 §:n 1-3 momentti, 132 §:n 1-3 momentti ja 152 §). Muissa suhteissa viitataan 121 §:n kohdalla lausuttuun.

173 §. *Ehdokashakemuksen jättäminen.* Pykälään sisällytettäväksi ehdotettu säännös olisi lähes samanlainen kuin eduskuntavaaleja koskeva 122 §. Ainoa ero johtuisi siitä, että ehdokashakemukset käsittelevä viranomainen on europarlamenttivaaleissa Helsingin vaalipiirilautakunta. Voimassa olevassa

laissa vastaavat säännökset puolueen, yhteislistan ja valitsijayhdistyksen ehdokaslistan julkaisemista koskevan hakemuksen antamisesta yhtäältä sisältyvät europarlamenttivaalilain 16 §:n 1 momenttiin ja toisaalta johtuvat 14 §:n viittaussäännöksestä.

174 §. *Puolueen ehdokashakemus.* Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdat sekä 3 momentti olisivat samanlaisia kuin eduskuntavaaleja koskevat vastaavat säännökset 123 §:ssä, missä suhteessa viitataan sen kohdalla todettuun. Europarlamenttivaalien erityispiirteiden vuoksi pykälässä säädettäisiin kuitenkin lisäksi, että puolueen ehdokashakemuksen olisi liitettävä myös kunkin ehdokkaaksi asetetun Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisen antama vakuutus, ettei hän ole suostunut ehdokkaaksi samoissa vaaleissa toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, sekä ilmoitus siitä, mikä on hänen asuinpaikkansa Suomessa, minkä Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen hän on ja missä vaalipiirissä tai kunnassa hänet viimeksi on kotivaltiossaan otettu europarlamenttivaalien vaaliluetteloon ja jokaisesta ehdokkaaksi asetetusta tämän momentin 3 kohdassa tarkoitettua Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisesta kotivaltion viranomaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta europarlamenttivaaleissa tai että sellaista ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa. Lisäksi ehdokashakemuksessa olisi yksilöitävä, minkä vaalialueen tai vaalialueiden ehdokasasettelusta on kysymys.

Voimassa olevassa laissa vastaava sääntely johtuu europarlamenttivaalilain 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksestä.

175 §. *Ilmoitus vaaliliitosta.* Pykälässä säädettäisiin vaaliliittoon yhtymistä koskevan ilmoituksen antamisesta Helsingin vaalipiirilautakunnalle. Lukuun ottamatta sitä, että ehdokasasettelun viranomaistehtävät europarlamenttivaaleissa kuuluisivat Helsingin vaalipiirilautakunnalle, pykälä olisi samanlainen kuin eduskuntavaaleja koskeva 124 §. Voimassa olevassa laissa asiasta säädetään vastaavansisältöisesti europarlamenttivaalilain 16 §:n 1 momentissa.

176 §. *Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus.* Pykälän 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdat sekä 3 momentti vastaisivat asiallisesti eduskuntavaaleja varten säädettäväksi ehdotettua 125 §:ää. Europarlamenttivaalien erityispiirteiden vuoksi ehdokashakemuksen olisi kui-

tenkin lisäksi liitettävä ehdokkaaksi asetetun unionin kansalaisen antama vakuutus, ettei hän ole suostunut ehdokkaaksi samoissa vaaleissa toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, sekä ilmoitus siitä, mikä on hänen asuinpaikkansa Suomessa, minkä unionin jäsenvaltion kansalainen hän on ja missä vaalipiirissä tai kunnassa hänet viimeksi on kotivaltiossaan otettu europarlamenttivaalien vaaliluetteloon sekä vielä kotivaltion viranomaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu unionin kansalainen ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta europarlamenttivaaleissa tai että selaista ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa.

Voimassa olevassa laissa vastaava sääntely johtuu europarlamenttivaalilain 14 §:n 1 momentin edustajainvaalilain säännöksiin kohdistuvasta viittaussäännöksestä.

177 §. *Ilmoitus yhteislistasta.* Pykälä vastaisi eduskuntavaaleja varten säädettäväksi ehdotettua 126 §:ää ja olisi myös voimassa olevaa europarlamenttivaalilain 16 §:n 1 momentista ja 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksestä johtuvaa sääntelyä sisällöllisesti vastaava.

Eräät ehdokasasetteluun liittyvät viranomaistehtävät

178 §. *Ilmoitus kaksoisehdokkuudesta.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi sisällöltään sellaisenaan europarlamenttivaalilain 17 §:n 4 momentissa oleva säännös toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta saadusta kaksoisehdokkuutta koskevasta ilmoituksesta ja siitä johtuvasta menettelystä.

179 §. *Ehdokkaina olevista Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisista ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin samalla tavalla kuin nykyisin europarlamenttivaalilain 17 §:n 3 momentissa europarlamenttivaaleissa ehdokkaina olevista Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisista ilmoittamisesta asianomaisen ehdokkaan kotivaltion viranomaiselle.

Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen

Kuten 92 ja 97 §:n kohdalla on todettu, europarlamenttivaalien ehdokkaiden saamien äänten laskemisesta, vaalien tuloksen laskentatavasta, määräämisestä, vahvistamisesta, julkaisemisesta ja tiedottamisesta sen enempää kuin europarlamentin jäseneksi valitun

varajäsenestäkään ei säädettäisi yhteisissä säännöksissä, vaan vaalikohtaisissa säännöksissä. Säännökset sisältyisivät lain 180-183 §:ään.

180 §. *Vaalipiireissä annetut äänet.* Kukin vaalipiirilautakunta vahvistaisi tämän pykälän mukaan 3. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 18 aloitettavassa kokouksessaan ne äänimäärät, jotka kukin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto tai yhteislista yhteensä ovat vaaleissa saaneet vaalipiirissä. Näin vahvistetut äänimäärät ja vaaleissa annettujen äänten määrä olisi ilmoitettava viipymättä oikeusministeriön määräämällä tavalla Helsingin vaalipiirilautakunnalle. Säännös vastaisi voimassa olevaa europarlamenttivaalilain 22 §:ää.

181 §. *Vaalien tuloksen vahvistaminen.* Europarlamenttivaalien tuloksen laskemisesta ja vahvistamisesta säädetään nykyisin europarlamenttivaalilain 23 §:ssä. Vaalien laskentajärjestelmää ja -menettelyä sekä tuloksen vahvistamista koskevilta osiltaan sääntely ehdotetaan otettavaksi sellaisenaan tähän pykälään. Helsingin vaalipiirilautakunnan tulisi ehdotuksen mukaan kuitenkin, saatuun kaikilta vaalipiirilautakunnilta ilmoituksen vaalien tuloksesta vaalipiirissä, viipymättä ryhtyä toimenpiteisiin vaalien tuloksen vahvistamiseksi. Voimassa olevan lain mukaan vaalien tulos vahvistetaan Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan 4. päivänä vaalipäivän jälkeen pitämässä kello 12 alkavassa kokouksessa. Jos kaikki ilmoitukset on saatu ajoissa, kokous voitaisiin ehdotuksen mukaan pitää jo vaalipäivän jälkeisen 3. päivän iltana.

182 §. *Tietojen antaminen julkisuuteen.* Voimassa olevassa laissa europarlamenttivaalilain 24 §:ään sisältyvä EY:n vaalisäädöksen 9 artiklan 2 kohdan säännöksen pohjalta soveltaen muotoiltu säännös siitä, että europarlamenttivaalien äänten laskentaa koskevia tietoja ei saa vaalipäivänä antaa julkisuuteen ennen kello 22:ta, ehdotetaan otettavaksi sellaisenaan tähän pykälään.

183 §. *Vaalien tuloksen julkaiseminen.* Voimassa olevan europarlamenttivaalilain 26 §:n mukaan Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan on heti ilmoitettava oikeusministeriölle vaalien tulos, minkä jälkeen oikeusministeriön asiana on antaa tuloksesta kuulutus, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Pykälään ehdotettavassa mainitun lainkohdan korvaavaksi tarkoitettusaa säännöksessä tuloksesta kuuluttaminen

ehdotetaan annettavaksi tarkoituksenmukaisuussyistä Helsingin vaalipiirilautakunnan tehtäväksi.

184 §. *Euroopan parlamentin jäsenen valtakirjan kaava.* Euroopan parlamentin jäsen ja varamiehenä hänen tilalleen tulevan jäsenen valtakirjojen kaavoja koskeva europarlamenttivaalilain 25 §:ssä oleva sääntely ehdotetaan otettavaksi asiallisesti sellaiseena tähän pykälään.

III OSA. ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

Vaalilain III osaan koottaisiin säännökset, jotka eivät luontevasti kuulu yhteisiin tai vaalikohtaisiin säännöksiin, mutta joita näiden säännösten lisäksi katsotaan laissa tarvittavan. Nämä säännökset ryhmiteltäisiin kahteen lukuun, josta ensimmäiseen, 13 lukuun koottaisiin täydentäviksi säännöksiksi kutsuttavat säännökset ja toiseen, 14 lukuun voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.

13 luku. Täydentävät säännökset

185 §. *Kielto hakea muutosta puolueen päätökseen.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan edustajainvaalilain 31 §:n ja kunnallisvaalilain 31 §:n mukaisesti kiellosta soveltaa yhdistyslain säännöksiä yhdistyksen päätöksen mitättömyydestä tai moittimisesta puolueen taikka sen piiri-, perus- tai muun järjestön tahi puolueen jäseniä kunnassa edustavan muun yhdistyksen päätökseen, joka koskee ehdokkaiden asettamista vaaleihin siihen liittyvine menettelyineen ja ehdokashakemusta. Tätä on perusteltu sillä, että kun vaalit on voitava toimittaa laissa säädetyn aikataulun mukaisesti, mahdollisuus hakea muutosta sanottuihin päätöksiin aiheuttaisi epävarmuutta vaalien toimittamiseen ja sen, että lainvoimainen ratkaisu asiassa saatettaisiin saada vasta vaalien toimittamisen jälkeen. Vaalilainsäädännössä on muutoinkin pyritty puuttumaan puolueiden sisäiseen toimintaan niin vähän kuin mahdollista (ks. perustelut 113-119 §:n kohdalla).

186 §. *Vaaliasiamiesten ja vaalitarkkailijoiden läsnäolo-oikeus.* Pykälässä säädettäisiin siitä, kenellä on oikeus olla läsnä vaalipiirilautakunnan, kunnan keskusvaalilautakunnan ja vaalilautakunnan kokouksissa, jotka pidetään ehdokkaiden järjestyksen määrittämisestä (38 §), alustavaa äänten lasken-

taa (79 §), ennakkoäänten laskentaa (87 §) ja äänten tarkastuslaskentaa (88 §) sekä vaalien tuloksen määräämisestä (92 §) varten. Läsnäoloon oikeutettuja olisivat puolueiden, valitsijayhdistysten ja yhteislistojen vaaliasiamiehet tai heidän kutakin vaaliviranomaista varten erikseen kirjallisesti valtuuttamansa henkilöt. Sääntely vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajainvaalilain 59 § 5 momentti sekä 93 § ja 43 a §:n 4 momentti sekä kunnallisvaalilain 56 §:n 5 momentti ja 86 §) lukuun ottamatta oikeutta olla läsnä ehdokkaiden numeroiden antamista koskevassa kokouksessa, mistä voimassa olevassa lainsäädännössä säädetään vain presidentinvaalilaissa (15 §:n 1 momentti). Kun ei ole tarpeen tältä osin asettaa eri vaaleja eri asemaan, ehdotetaan läsnäolo-oikeus laajennettavaksi koskemaan muitakin vaaleja.

Läsnäolo-oikeudesta vaalipiirilautakunnan ja kunnan keskusvaalilautakunnan muissa kuin edellä mainituissa kokouksissa päättäisi 13 ja 15 §:ssä ehdotetun mukaisesti asianomainen vaaliviranomainen itse.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että vastaava läsnäolo-oikeus vaaliviranomaisten kokouksissa olisi myös vaaleja tarkkailevalla oikeusministeriötä edustavalla taikka sen valtuuttamalla henkilöllä. Suomekin on allekirjoittanut Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) niin sanotun Kööpenhaminan kokouksen asiakirjan vuodelta 1990, jonka kohdassa 8 todetaan muun ohella, että (ETYJ:n) "osanottajavaltiot kutsuvat halukkaita tarkkailijoita muista osanottajavaltioista ja asianmukaisista yksityisistä laitoksista ja järjestöistä tarkkailemaan kansallisten vaalien kulkua asianomaisen valtion lainsäädännön rajoissa". Vaikka Kööpenhaminan asiakirja ei olekaan valtiosopimus eikä siten allekirjoittajavaltioita oikeudellisesti sitova, voidaan siihen sisältyvien tavoitteiden toteuttamista kuitenkin pitää ainakin moraalisesti velvoittavana. Näköpiirissä ei kuitenkaan ole, että Suomi kutsuisi taikka esimerkiksi ETYJ tai joku muu kansainvälinen järjestö muutoin lähettäisi tänne vaalitarkkailijoita. Ehdotus kuitenkin tekisi tällaisen menettelyn ainakin teoriassa mahdolliseksi.

Tarkkailumahdollisuus koskisi sekä kotimaisia että ulkomaisia järjestöjä ja vastaavia organisaatioita. Yksittäiset, järjestöihin kuulumattomat tarkkailijat eivät tulisi kysymykseen. Oikeuden vaalitarkkailuun myöntäisi oikeusministeriö antamalla kirjallisen valtuu-

tuksen kullekin tarkkailijalle henkilökohtaisesti. Ministeriöllä olisi siis oikeus päättää siitä, mikä organisaatio ja ketkä siihen kuuluvat henkilöt ovat oikeutettuja tarkkailutehtäviin ja siitä, mitä vaaleja, vaalipaikkoja ja vaaliviranomaisia tarkkailuoikeus koskisi. Tarkkailijat olisivat velvollisia noudattamaan, paitsi Suomen lainsäädäntöä, myös vaalitarkkailun yleisiä eettisiä sääntöjä (code of conduct), joista tärkein on, että tarkkailija ei voi puuttua vaalien toimittamiseen. Tarkkailija voisi tehdä raportin edustamalleen järjestölle.

Ehdotettu sääntely antaisi tarkkailuoikeuden myös oikeusministeriötä edustaville henkilöille, joita olisivat lähinnä ministeriön vaaliasioista vastaavat virkamiehet. Heilläkin tulisi olla oikeusministeriön antama kirjallinen valtuutus tarkkailutehtäviin.

187 §. *Vaaliviranomaisen rikosoikeudellinen vastuu.* Pykälään otettaisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä (edustajinvaalilain 101 § ja kunnallisvaalilain 99 §) vastaava säännös vaalipiirilautakunnan, kunnan keskusvaalilautakunnan, vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan jäsenten sekä muiden vaaliviranomaisten rikosoikeudellisesta vastuusta. Sääntelyä kuitenkin täsmennettäisiin mainitsemalla tässä pykälässä erikseen myös (enakkoäänestyksen) vaalitoimitsija. Tällaisessa vastuussa olisivat myös ne Suomen edustustojen vaalitoimitsijoiksi nimetyt henkilöt, jotka eivät ole edustuston palveluksessa.

Rikoslakiuudistuksen toisessa vaiheessa (578/1995) uudistettu rikoslain 2 luvun 12 § on periaatteessa tarkoitettu tyhjentäväksi sääntelyksi rikosoikeudellisen virkavastuun henkilöllisestä ulottuvuudesta. Rikoslakiuudistuksen yhteydessä jätettiin kuitenkin voimaan vaaliviranomaisten rikosoikeudellista vastuuta koskevat edustajinvaalilain 101 § ja kunnallisvaalilain 99 §. Syynä tähän oli se, että eräiden tärkeää ja vastuullista tehtävää hoitavien vaaliviranomaisten, kuten esimerkiksi vaaliavustajan, ei välttämättä nähty käyttävän julkista valtaa, mikä olisi rikoslain 2 luvun 12 §:n soveltamisen edellytyksenä. Toisaalta vaaliviranomaisten rikosoikeudellista vastuuta koskeva erityissäännös vaalilaissa on nähty tarpeelliseksi muistuttamaan tästä vastuusta valmistauduttaessa vaalien toimeenpanemiseen. Vaaliviranomaisina toimii paljon sellaisia henkilöitä, jotka muutoin eivät ole rikosoikeudellisessa virkavastuussa. Näiden syiden vuoksi vaaliviranomaisten rikosoikeudellista vastuuta koskeva säännös

on katsottu tarpeelliseksi sisällyttää myös vaalilakiin.

188 §. *Rikokset vaaleissa.* Vaalirikoksia koskeva sääntely uudistettiin kokonaisuudessaan rikoslakiuudistuksen toisessa vaiheessa, jolloin kaikki vaaleja koskevat rikokset poistettiin vaalisäännöksistä ja koottiin uuteen rikoslain 14 lukuun. Voimassa olevan valtiopäiväjärjestyksen 5 §:ää muutettiin uudistuksen yhteydessä siten, että siinä vain viitataan sanottuun rikoslain lukuun. Samaa sääntelyteknikkaa ehdotetaan käytettäväksi tässäkin.

189 §. *Otteen tai jäljennöksen antaminen.* Edellä 72 §:n 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että vaaliluettelot olisivat julkisia vasta vaalitoimituksen päätyttyä (vaalipäivänä kello 20, europarlamenttivaaleissa kello 22). Ottaen huomioon yleiset tietosuojanäkökohdat ja edellä 24 §:n 2 momentissa ehdotettava ja nykyisinkin voimassa oleva äänioikeusrekisteriä koskeva vastaava sääntely, ehdotetaan tässä pykälässä, että milloin laissa tarkoitettu asiakirjasta annetaan ote tai jäljennös muulle kuin henkilölle itselleen tai laissa tarkoitettuja tai siitä johtuvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle, kuten esimerkiksi Tilastokeskukselle, on siitä jätettävä henkilötunnuksen yksilönumero ja tarkistusmerkki pois.

Pykälässä ehdotetaan edelleen säädettäväksi, että tietojen massaluovutuksesta tässä laissa tarkoitettu asiakirjasta säädettäisiin erikseen. Viittauksella tarkoitettaisiin henkilörekisterilain (471/1987) 2 §:n 8 kohtaa ja 19 §:ää, yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain (83/1951) 18 a §:ää ja väestötietolain (507/1993) 27 §:n 2 momenttia ja 29 §:ää.

190 §. *Kustannusten jako.* Vaalien kustannusten jako ehdotetaan säilytettäväksi voimassa olevan lainsäädännön mukaisena (edustajinvaalilain 102 §, kunnallisvaalilain 100 § ja europarlamenttivaalilain 30 §). Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisesti oikeusministeriö huolehtisi kaikkien vaalitietojärjestelmän (VAT) osajärjestelmien kaikista kustannuksista, kuten esimerkiksi tietoliikenne- ja käyttö kustannuksista. Vaalitietojärjestelmän osajärjestelmät ovat: (i) ohjausjärjestelmä, (ii) pohjatietojärjestelmä, (iii) äänestyspaikkatietojärjestelmä, (iv) äänioikeusrekisteri (äänioikeusjärjestelmä), (v) valtakunnallinen ehdokasrekisteri (ehdokastietojärjestelmä), (vi) äänestäjien tietopalvelujärjestelmä, (vii) tilasto- ja tietopalvelujärjestelmä sekä (viii) keskitetty laskentajärjestelmä.

Oikeusministeriö ei kuitenkaan korvaisi niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat muista, vaalitietojärjestelmään kuulumattomista tietojärjestelmistä tai ohjelmista, joilla ollaan tietoliikenneyhteisyydessä ja joista siirretään tietoa vaalitietojärjestelmän johonkin osajärjestelmään. Siten oikeusministeriö ei olisi velvollinen korvaamaan esimerkiksi kuntien hankkimia tuloslaskentaohjelmistoja.

191 §. *Määräpäivän siirtyminen.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa vaalilainsäädäntöä (edustajinvaalilain 103 § ja kunnallisvaalilain 95 ja 96 §) vastaavasti vaalipäivän siirtymisestä (1 momentti) ja muun vaalien toimittamiseen liittyvän määräpäivän siirtymisestä (2 momentti) eräissä tapauksissa.

Vaalipäivä säännönmukaisissa vaaleissa on aina sunnuntai, joten 1 momentin sääntely koskisi eduskuntavaalien osalta hajotusvaaleja ja valituksen johdosta uusittavia vaaleja ja europarlamenttivaalien osalta valituksen johdosta uusittavia vaaleja. Kunnallisvaaleja säännös ei koskisi, sillä edellä 107 §:n 1 momentissa ehdotetun mukaisesti valituksen johdosta uusittavien vaalien vaalipäivän voisi kunnan keskusvaalilautakunta määrätä siten, että se ei satu tässä pykälässä tarkoitetuksi sunnuntaiksi. Myös määrättäessä kunnallisvaalien vaalipäivästä 159 ja 160 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa (täydennysvaalit ja uusi aika vaaleja varten) voitaisiin käyttää harkintaa. Myöskään ennen aikaista presidentinvaalia momentti ei koskisi, sillä senkin osalta voidaan vaalipäivän määräämisessä käyttää harkintaa (voimassa olevan hallitusmuodon 25 §:n 1 momentti ja sitä vastaava ehdotetun uuden hallitusmuodon 55 §:n 3 momentti).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vaalien toimittamiseen liittyvien muiden määräpäivien siirtymisestä seuraavaan arkipäivään, jos päivä sattuu pyhäpäiväksi tai arkilauantaiksi taikka juhannus- tai jouluaatoksi. Ennakkoäänestyksen aloittamis- ja lopettamispäivät, vaalien tuloksen vahvistamispäivä ja 158 §:ssä tarkoitettujen kunnallisvaalien sopuvaalien tuloksen toteamispäivä eivät kuitenkaan siirtyisi. Lisäksi säädettäisiin, että kun vaalit on valituksen johdosta määrätty uusittaviksi tai kun on määrätty toimitettaviksi uudet eduskuntavaalit (hajotusvaalit) tai valtuutettujen täydennysvaalit taikka kun presidentinvaali on määrätty aloitettavaksi uudelleen tai valtuutettujen vaalit toimitettaviksi uutena aikana, oikeusministeriöllä olisi tar-

vittaessa oikeus siirtää sanottuihin päiviin sattuva määräpäivä lähinnä soveliaaksi päiväksi.

192 §. *Vammaisten kuljetuspalvelut.* Pykälään otettaisiin sama viittaussäännös, joka on nykyisin edustajinvaalilain 104 §:ssä ja kunnallisvaalilain 100 a §:ssä.

193 §. *Jäsenjärjestösuhteessa olevat puolueet.* Pykälään siirrettäisiin sellaisenaan voimassa olevan lainsäädännön (edustajinvaalilain 105 § ja kunnallisvaalilain 101 §) määräys siitä, että jos puolueet ovat järjestösuhteessa toisiinsa siten kuin puoluelain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetaan, pidetään niitä vaalilakia sovellettaessa yhtenä puolueena. Käytännössä tätä pykälää sovellettaisiin tilanteissa, jossa esimerkiksi kaksi puoluekisterissä olevaa puoluetta yhdistyisi siten, että toisesta tulisi toisen jäsenjärjestö.

194 §. *Rekisterihallinnon paikallisviranomaisen Ahvenanmaan maakunnassa.* Pykälässä säädettäisiin, että Ahvenanmaan maakunnassa maistraatille tämän lain mukaan eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa kuuluvista tehtävistä huolehtisi rekisterihallinnon paikallishallintoviranomaisena lääninhallitus. Pykälä liittyy vuonna 1996 tehtyyn rekisterihallinnon uudistukseen.

195 §. *Kaavat.* Pykälän mukaan oikeusministeriö vahvistaisi tarvittavat kaavat vaaleissa käytettäville asiakirjoille ja lomakkeille sekä antaisi tarkemmat ohjeet ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon muodosta. Säännös vastaisi voimassa olevan edustajinvaalilain 13 §:n 3 momenttia (ilmoituskortti), 15 §:n 4 momenttia (äänioikeusrekisteriä koskeva oikaisuvaatimus), 21 §:n 1 momenttia (vaaliluettelo), 40 §:n 5 momenttia (ehdokaslistojen yhdistelmä), 48 a §:n 3 momenttia (äänestyslippu), 60 §:n 4 momenttia (vaalipöytäkirja), 70 §:n 1 momentti (ennakkoäänestysasiakirjat), 76 §:n 2 momenttia (luettelo äänestäjistä), 80 b §:n 3 momentti (kotiaänestyksen ilmoittautumislomake) sekä 106 §:n 2 momentti (ehdokasasetteluasiakirjat). Vastaavat säännökset ovat myös voimassa olevassa kunnallisvaalilaissa sekä osittain presidentinvaalilaissa ja europarlamenttivaalilaissa viittaussäännöksinä edustajinvaalilakiin. Lisäksi presidentinvaalin kannattajakortin kaavasta säädetään presidentinvaalilain 11 §:n 2 momentissa, jonka senkin ehdotettu pykälä korvaisi.

Ehdotettu pykälä antaisi oikeusministeriöl-

le mahdollisuuden, mutta ei velvollisuutta vahvistaa tarvittaessa muitakin tarpeellisia kaavoja vaaleissa käytettäville asiakirjoille. Ministeriön vahvistamispäätöksestä tulisi aina käydä ilmi, milloin kaava on vain ohjeellinen ja milloin asiakirja on laadittava tai valmistettava juuri vahvistetun kaavan mukaisena.

196 §. *Ehdokasasettelun aikataulu hajotusvaaleissa.* Pykälässä säädettäisiin edellä yleisperusteluiden kohdassa 3 todetun mukaisesti siitä, että hajotusvaalilanteessa ehdokasasettelutehtävien määräajat olisivat seitsemästä yhdeksään päivää tässä laissa muutoin säädettyjä määräaikoja lähempänä vaalipäivää (1 momentti).

Jos olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin presidentin valitsemiseksi poikkeuksellisena aikana 128 §:n 3 momentissa mainitusta syystä, valtioneuvosto määräisi ehdotuksen mukaan ehdokasasettelun aikataulun (2 momentti).

197 §. *Tarkeimmat määräykset ja ohjeet.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti (edustajinvaalilain 106 §:n 1 momentti, presidentinvaalilain 32 §, kunnallisvaalilain 102 § ja europarlamenttivaalilain 36 §) siitä, että tarkempia määräyksiä ja ohjeita lain soveltamisesta antaisi tarvittaessa oikeusministeriö. Tämän perusteella oikeusministeriö onkin antanut ennen kutakin vaalia vaaliviranomaisille normilain (573/1989; 1036/1996) mukaisia normeja, joita perinteisesti on kutsuttu oikeusministeriön vaaliohjeiksi.

14 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

198 §. *Voimaantulo.* Pykälässä säädettäisiin tavanomaiseen tapaan lain voimaantuloajankohdasta ja luettelaisiin ne lait, jotka samalla kumotaan sekä säädettäisiin siitä, että ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

199 §. *Siirtymäsäännökset.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos vaalit toimitetaan ennen kuin 90 päivää on kulunut tämän lain voimaantulosta, olisi kuitenkin sovellettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Lisäksi säädettäisiin, että 5 §:ssä säädettyä uutta vaalipiirijakoa sovellettaisiin vasta ensimmäisissä vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeisissä eduskuntavaa-

leissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tavanomaiseen tapaan, että muussa laissa tai asetuksessa oleva viittaus 198 §:ssä mainittuihin tällä lailla kumottuihin lakeihin tarkoittaisi tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin. Kun laissa menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä ja laissa neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä kuitenkin on niin paljon viittauksia vaalilailla kumottaviksi ehdotettuihin lakeihin, että lait ilman niiden muuttamista tulisivat epäselviksi ja vaikeiksi käyttää, ehdotetaan näitä lakeja samassa yhteydessä muutettaviksi.

1.2. Laki menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä

3, 4, 6, 8 ja 9 §. Viittaukset edustajinvaalilakiin ehdotetaan muutettaviksi viittauksiksi vaalilakiin ja lain termistö ehdotetaan saatettavaksi vastaamaan vaalilain terminologiaa.

1.3. Laki neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä

2, 5, 7 ja 8 §. Viittaukset kunnallisvaalilakiin ja kunnallislakiin ehdotetaan muutettaviksi viittauksiksi vaalilakiin ja kuntalakiin.

11 §. Kunnan keskusvaalilautakunnan kokousten aloittamisaika on huomioitu 18 §:ään ehdotetulla viittaussäännöksellä vaalilakiin, jolloin kansanäänestyksessäkin keskusvaalilautakunnan kokous, jossa kirjäänestyksessä annettuja ääniä lasketaan voitaisiin aloittaa jo kello 15 tai erityisestä syystä lautakunnan harkinnan mukaan aikaisemminkin, kuitenkin aikaisintaan kello 12. Myös 11 §:n 2 momentin toisessa virkkeessä tarkoitettu toimenpide tulisi ehdotetulla viittaussäännöksellä otetuksi huomioon.

12 §. Viittaus kunnallisvaalilakiin ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi vaalilakiin.

16 §. Säännöksessä tarkoitetaan sinetöimisnauharullia, jotka oikeusministeriö valmistuttaa yleisiä vaaleja varten. Niitä ei voida pitempiä aikoja vaalien jälkeen säilyttää. Teippi paperille liimattuna ja vaaliurnan sinetöimistä varten on tarkoitukseensa sopivaa. Sinetöimisnauhan huonohkon säilyvyvy-

den vuoksi ylimääräiset rullat on oikeusministeriön määräysten mukaisesti hävitetty vaalien jälkeen, joten asianmukaista olisi, että kunnan keskusvaalilautakunta itse hankkisi kunnallista kansanäänestystä varten tuoreen sinetöimisnauhan. Nauhan katkaisuvälineet on määrätty kunnissa säilytettäväksi. Kustannus sinetöimisnauhan hankkimisesta on vähäinen.

18 §. Viittaus vaalilakiin ehdotetaan muutettavaksi yleisempään muotoon ja kirjoitettavaksi samalla tavalla kuin menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä annetun lain 9 §.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat määräykset ja ohjeet vaalilain soveltamisesta antaisi oikeusministeriö kunkin vaalin osalta erikseen. Ministeriö myös vahvistaisi vaaleissa käytettävien lomakkeiden ja asiakirjojen kaavat.

Kotimaan yleisistä ennakoäänestyspaikoista ja ennakoäänestyspaikkoina olevista Suomen edustustoista säädettäisiin asetuksilla.

Kansanedustajain paikkojen jaosta vaalipiirien kesken säädettäisiin valtioneuvoston päätöksellä kulloistenkin eduskuntavaalien osalta erikseen.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Vaalipiirijakoa koskevaa 5 §:ää lukuun ottamatta vaalilakia on tarkoitus soveltaa ensimmäisen kerran maaliskuussa 1999 toimitettavissa eduskuntavaaleissa. Vasta ensimmäisissä vuoden 1999 eduskuntavaaleja seuraavissa eduskuntavaaleissa noudatettaisiin uutta vaalipiirijakoa. Jos ennen kuin 90 päivää on kulunut ehdotettujen uusien lakien voimaantulosta toimitettaisiin vaalit tai valtiollinen tai kunnallinen neuvoo-antava kansanäänestys, olisi niihin kuitenkin vielä sovellettava lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4. Säättämisjärjestys

Ehdotetut lait on laadittu vastaamaan sekä voimassa olevaa perustuslakia että ehdotettua uutta perustuslakia. Näin ollen lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa tavallisessa lainsäätämismenettelyssä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Vaalilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

I OSA

YHTEISET SÄÄNNÖKSET

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään sen lisäksi, mitä perustuslaissa ja kuntalaissa (365/1995) vaaleista säädetään, miten toimitetaan:

- 1) kansanedustajien vaalit (*eduskuntavaalit*);
- 2) tasavallan presidentin vaali (*presidentinvaali*);
- 3) kunnallisvaalit; ja
- 4) Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten vaalit (*europarlamenttivaalit*).

Kunnallisvaaleista Ahvenanmaan maakunnassa säädetään maakunnan lainsäädännössä.

2 §

Äänioikeus

Eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa on äänioikeutettu jokainen Suomen kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta. Presidentinvaalissa äänioikeusikä tulee saavuttaa viimeistään ensimmäisen vaalin vaalipäivänä.

Europarlamenttivaaleissa on äänioikeutettu myös Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jolla on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa, jollei hän ole menettänyt äänioikeuttaan europarlamenttivaaleissa siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on (*kotivaltio*).

Äänioikeudesta kunnallisvaaleissa säädetään perustuslaissa ja kuntalaissa.

Äänioikeutta ei saa käyttää asiamiehen välityksellä.

3 §

Vaalikelpoisuus

Vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa ja kelpoisuudesta tasavallan presidentiksi säädetään perustuslaissa sekä vaalikelpoisuudesta kunnallisvaaleissa kuntalaissa. Vaalikelpoisuudesta europarlamenttivaaleissa on voimassa, mitä 165 §:ssä säädetään.

4 §

Vaalitoimitus

Vaalit toimitetaan järjestämällä *ennakkoäänestys* ja *vaalipäivän äänestys*.

5 §

Vaalipiirit eduskuntavaaleissa

Eduskuntavaaleja varten maa on jaettu maakuntajaon pohjalta seuraaviin *vaalipiireihin*:

1) Helsingin vaalipiiri, johon kuuluu Helsingin kaupunki;

2) Uudenmaan vaalipiiri, johon kuuluvat Askolan, Espoon, Hangon, Hyvinkään, Inkoon, Järvenpään, Karjaan, Karjalohjan, Karkkilan, Kauniaisten, Keravan, Kirkkonummen, Lapinjärven, Liljendalin, Lohjan, Loviisan, Myrskylän, Mäntsälän, Nummi-Pusulan, Nurmijärven, Pernajan, Pohjan, Pornaisten, Porvoon, Pukkilan, Ruotsinpyhtään, Sattamin, Sipoon, Siuntion, Tammisaaren, Tuusulan, Vantaan sekä Vihdin kunnat;

3) Varsinais-Suomen vaalipiiri, johon kuuluvat Alastaron, Askaisten, Auran, Dragsfjärdin, Halikon, Houtskarın, Iniön, Kaarinan, Karinaisten, Kemiön, Kiikalan, Kiskon, Korppoon, Koski Tl:n, Kustavin, Kuusjoen,

Laitilan, Lemun, Liedon, Loimaan, Loimaan kunnan, Marttilan, Maskun, Mellilän, Merimaskun, Mietoisten, Muurlan, Mynämäen, Naantalin, Nauvon, Nousiaisten, Oripään, Paimion, Paraisten, Perniön, Perttelin, Piikkiön, Pyhärannan, Pöytyän, Raision, Ruskon, Rymättylän, Salon, Sauvon, Someron, Suomensjärven, Särkisalön, Taivassalon, Tarvasjoen, Turun, Uudenkaupungin, Vahdon, Vehmaan, Velkuan, Västanfjärdin sekä Yläneen kunnat;

4) Satakunnan vaalipiiri, johon kuuluvat Euran, Eurajoen, Harjavallan, Honkajoen, Huittisten, Jämijärven, Kankaanpään, Karvian, Kiikoisten, Kiukaisten, Kodisjoen, Kokemäen, Kullaan, Köyliön, Lapin, Lavian, Luviaan, Merikarvian, Nakkilan, Noormarkun, Pomarkun, Porin, Punkalaitumen, Rauman, Siikaisten, Säkyllän, Ulvilan sekä Vampulan kunnat;

5) Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri, johon kuuluvat Brändön, Eckerön, Finströmin, Föglön, Getan, Hammarlandin, Jomalan, Kumlingen, Kökarin, Lemlandin, Lumparlandin, Maarianhaminan, Saltvikin, Sotungan, Sundin sekä Vårdön kunnat;

6) Hämeen vaalipiiri, johon kuuluvat Artjärven, Asikkalan, Forssan, Hartolan, Hattulan, Hauhon, Hausjärven, Heinolan, Hollolan, Humppilan, Hämeenkosken, Hämeenlinnan, Janakkalan, Jokioisten, Kalvolan, Kärkölän, Lahden, Lammin, Lopen, Nastolan, Orimattilan, Padasjoen, Rengon, Riihimäen, Sysmän, Tammelan, Tuuloksen sekä Ypäjän kunnat;

7) Pirkanmaan vaalipiiri, johon kuuluvat Hämeenkyrön, Ikaalisten, Juupajoen, Kangasalan, Kihniön, Kuhmalahden, Kuoreveden, Kurun, Kylmäkosken, Lempäälän, Luopioisten, Längelmäen, Mouhijärven, Mäntän, Nokian, Oriveden, Parkanon, Pirkkalan, Pälkäneen, Ruoveden, Sahalahden, Suodenniemen, Tampereen, Toijalan, Urjalan, Valkeakosken, Vammalan, Vesilahden, Viialan, Viljakkalan, Vilppulan, Virtain, Ylöjärven sekä Aetsän kunnat;

8) Kymen vaalipiiri, johon kuuluvat Anjalankosken, Elimäen, Haminan, Iitin, Imatran, Jaalan, Joutsenon, Kotkan, Kouvolan, Kuusankosken, Lappeenrannan, Lemin, Luumäen, Miehikkälän, Parikkalan, Pyhtään, Rautjärven, Ruokolahden, Saaren, Savitaipaleen, Suomenniemen, Taipalsaaren, Uukuniemen, Valkealan, Vehkalahden, Virolahden sekä Ylämaan kunnat;

9) Etelä-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat

Anttolan, Enonkosken, Haukivuoren, Heinäveden, Hirvensalmen, Joroisten, Juvan, Jäppilän, Kangaslammen, Kangasniemen, Kerimäen, Mikkelin, Mikkelin maalaiskunnan, Mäntyharjun, Pertunmaan, Pieksämäen, Pieksämäen maalaiskunnan, Punkaharjun, Puumalan, Rantasalmen, Ristiinan, Savonlinnan, Savonrannan, Sulkavan sekä Virtasalmen kunnat;

10) Pohjois-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat Iisalmen, Juankosken, Kaavin, Karttulan, Keiteleen, Kiuruveden, Kuopion, Lapinlahden, Leppävirran, Maaningan, Nilsiä, Piela-veden, Rautalammen, Rautavaaran, Siilinjärven, Sonkajärven, Suonenjoen, Tervon, Tuusniemen, Varkauden, Varpaisjärven, Vehmersalmen, Vesannon sekä Vieremän kunnat;

11) Pohjois-Karjalan vaalipiiri, johon kuuluvat Enon, Ilomantsin, Joensuun, Juuan, Kesälahden, Kiihtelysvaaran, Kiteen, Kontiolahden, Lieksan, Liperin, Nurmeksen, Outokummun, Polvijärven, Pyhäselän, Rääkkylän, Tohmajärven, Tuupovaaran, Valtimon sekä Värtsilän kunnat;

12) Vaasan vaalipiiri, johon kuuluvat Alahärmän, Alajärven, Alavuden, Evijärven, Halsuan, Himangan, Ilmajoen, Isojoen, Isokyrön, Jalasjärven, Jurvan, Kannuksen, Karijoen, Kaskisten, Kauhajoen, Kauhavan, Kaustisten, Kokkolan, Korsnäsin, Korttesjärven, Kristiinankaupungin, Kruunupyyn, Kuortaneen, Kurikan, Kälviän, Laihian, Lapajärven, Lapuan, Lehtimäen, Lestijärven, Lohtajan, Luodon, Maalahden, Maksamaan, Mustasaaren, Nurmon, Närpiön, Oravaisten, Pedersören kunnan, Perhon, Peräseinäjoen, Pietarsaaren, Seinäjoen, Soinin, Teuvan, Toholammin, Töysän, Ullavan, Uusikaarlepyyn, Vaasan, Vetelin, Vimpelin, Vähäkyrön, Vöyrin, Ylihärmän, Ylistaron sekä Ahtärin kunnat;

13) Keski-Suomen vaalipiiri, johon kuuluvat Hankasalmen, Joutsan, Jyväskylän, Jyväskylän maalaiskunnan, Jämsän, Jämsänkosken, Kannonkosken, Karstulan, Keuruun, Kinnulan, Kivijärven, Konneveden, Korpi- lahden, Kuhmoisten, Kyyjärven, Laukaan, Leivonmäen, Luhangan, Multian, Muuramen, Petäjäveden, Pihtiputaan, Pylkönmäen, Saarijärven, Sumiaisten, Suolahden, Toivakan, Uuraisten, Viitasaaren sekä Äänekosken kunnat;

14) Oulun vaalipiiri, johon kuuluvat Alavieskan, Haapajärven, Haapaveden, Hai- luodon, Haukiputaan, Hyrynsalmen, Iin, Ka-

jaanin, Kalajoen, Kempeleen, Kestilän, Kii-
mingin, Kuhmon, Kuivaniemen, Kuusamon,
Kärsämäen, Limingan, Lumijoen, Me-
rijärven, Muhoksen, Nivalan, Oulaisten,
Oulun, Oulunsalon, Paltamon, Pattijoen,
Piippolan, Pudasjärven, Pulkkilan, Puolan-
gan, Pyhäjoen, Pyhäjärven, Pyhännän, Ra-
ahen, Rantsilan, Reisjärven, Ristijärven, Ruu-
kin, Sievin, Siikajoen, Sotkamon, Suomus-
salmen, Taivalkosken, Temmeksen, Tyrnä-
vän, Utajärven, Vaalan, Vihannin, Vuoli-
joen, Yli-Iin, Ylikiimingin sekä Ylivieskan
kunnat;

15) Lapin vaalipiiri, johon kuuluvat Enon-
tekiön, Inarin, Kemin, Kemijärven, Kemin-
maan, Kittilän, Kolarin, Muonion, Pelkosen-
niemen, Pellon, Posion, Ranuan, Rovanie-
men, Rovaniemen maalaiskunnan, Sallan,
Savukosken, Simon, Sodankylän, Tervolan,
Tornion, Utsjoen sekä Ylitornion kunnat.

6 §

Kansanedustajien paikkojen jako vaalipiirien kesken

Muissa vaalipiireissä kuin Ahvenanmaan
maakunnan vaalipiirissä valitaan suhteelli-
silla vaaleilla yhteensä 199 kansanedustajaa.
Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä vali-
taan yksi kansanedustaja sillä tavoin kuin
siitä jäljempänä säädetään.

Kansanedustajien paikkojen jako vaalipi-
irien kesken Ahvenanmaan maakunnan vaali-
piiriä lukuun ottamatta toimitetaan niiden
Suomen kansalaisten lukumäärän perusteella,
joilla väestötietojärjestelmän tietojen mukaan
on ollut kotikunta Suomessa asianomaisessa
vaalipiirissä kuudennen vaalipäivää edeltä-
vän kalenterikuukauden viimeisenä päivänä.
Jako toimitetaan jakamalla kunkin vaalipiirin
Suomen kansalaisten lukumäärä vaalipiirien
yhteenlasketulla Suomen kansalaisten luku-
määrällä ja kertomalla saatu luku luvulla
199. Kuhunkin vaalipiiriin tulee laskutoimi-
tuksen osoittama kokonaislukua vastaava
paikkamäärä. Jos kaikki paikat eivät tule
näin jaetuiksi, loput paikat jaetaan vaalipiiri-
en kesken laskutoimituksen osoittamien lu-
kujen desimaaliosien suuruuden mukaisessa
järjestyksessä.

Jaon toimittaa valtioneuvosto hyvissä
ajoin ennen eduskuntavaaleja antamallaan
päätöksellä, joka julkaistaan Suomen säädös-
kokoelmassa.

7 §

Vaalipiirit muissa vaaleissa

Presidentinvaalissa sekä, vaalien tulosta
laskettaessa ja vahvistettaessa, europarla-
menttivaaleissa maa on yhtenä vaalipiirinä.
Näiden vaalien teknisessä toimittamisessa
noudatetaan eduskuntavaalien vaalipiirijako-
sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

Kunnallisvaaleissa vaalipiirinä on kunta.

8 §

Vaalialueet europarlamenttivaaleissa

Ehdokkaiden asettamiseksi europarlament-
tivaaleissa vaalialueittaisesti maa on jaettu 5
§:n mukaisten vaalipiirien perusteella seura-
aviin vaalialueisiin:

1) eteläinen vaalialue, johon kuuluvat Hel-
singin ja Uudenmaan vaalipiirit;

2) läntinen vaalialue, johon kuuluvat Var-
sinais-Suomen, Satakunnan, Ahvenanmaan
maakunnan, Hämeen ja Pirkanmaan vaali-
piirit;

3) itäinen vaalialue, johon kuuluvat Ky-
men, Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-
Karjalan ja Keski-Suomen vaalipiirit;

4) pohjoinen vaalialue, johon kuuluvat
Vaasan, Oulun ja Lapin vaalipiirit.

9 §

Äänestysalueet

Äänestysalueena on kunta, jollei sitä ole
tarpeen jakaa useampaan äänestysalueeseen.
Äänestysalueista päättää valtuusto. Päätöstä
tehtäessä on otettava huomioon seuraavan
kalenterivuoden alusta voimaan tulevat kun-
tajaon muutokset. Valtuuston on myös mää-
rittävä, mihin äänestysalueeseen kuuluvat ne
henkilöt, joita ei ole väestötietojärjestelmäs-
sä merkitty minkään kiinteistön kohdalle.

Päätös äänestysalueista tulee voimaan 15
päivänä lokakuuta, jos päätös tehdään vii-
meistään saman vuoden huhtikuussa. Myö-
hemmin tehty päätös tulee voimaan 15 päi-
vänä lokakuuta seuraavana vuonna.

Jos päätös kuntajaon muuttamisesta on
tehty äänestysalueista tehdyn päätöksen jäl-
keen, valtuuston tai, jos muutoksesta on
päätänyt ministeriö, kunnanhallituksen on
viipymättä tarkistettava äänestysaluejako.

Äänestysalueista tehdystä päätöksestä on

heti ilmoitettava maistraatille. Päätöstä noudatetaan lääninoikeudelle tehdystä valituksesta huolimatta, kunnes valitusasia on ratkaistu, jollei lääninoikeus toisin määrää. Lääninoikeuden valituksesta antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

10 §

Ennakköäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat

Ennakköäänestyspaikkoja ovat:

1) asetuksella säädettävät kotimaan yleiset ennakköäänestyspaikat, joita on oltava, jollei erityisestä syystä muuta johdu, jokaisessa kunnassa vähintään yksi;

2) asetuksella säädettävät Suomen edustustot;

3) sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut kunnan keskusvaalilautakunnan määräämät sosiaalihuollon toimintayksiköt sekä rangaistuslaitokset (*laitos*);

4) suomalaiset laivat, jotka ovat ulkomailta, kun ennakköäänestys kotimaan yleisissä ennakköäänestyspaikoissa toimitetaan.

Lisäksi ennakköäänestys voidaan jäljempänä säädetyin edellytyksin järjestää äänestäjän kotona (*kotiäänestys*).

Jokaisella äänestysalueella on *vaalipäivän äänestyspaikka*, jonka kunnanhallitus määrää ja viipymättä ilmoittaa maistraatille. Erityisistä syistä äänestyspaikka voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnankin ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa.

2 luku

Vaaliviranomaiset

11 §

Vaaliasioiden käsittely valtioneuvostossa

Valtioneuvostossa oikeusministeriö toimii ylimpänä vaaliviranomaisena.

Ennakköäänestyksestä ulkomailla huolehtii ulkoasiainministeriö siten kuin tässä laissa säädetään.

12 §

Vaalipiirilautakunta

Lääninhallituksen on hyvissä ajoin ennen

eduskuntavaaleja asetettava jokaiseen 5 §:ssä tarkoitettuun vaalipiiriin vaalipiirilautakunta. Sen toimikausi kestää, kunnes uusi lautakunta on valittu. Lautakunnan asettaa se lääninhallitus, jonka alueella lautakunnan kokouspaikka on.

Vaalipiirilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä neljä varajäsentä. Sekä jäsenten että varajäsenten tulee mahdollisuuksien mukaan edustaa vaalipiirissä edellisissä eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita puoluerakisteriin merkittyjä puolueita. Jäsen tai varajäsen, joka lautakunnalle toimitetun ehdokashakemuksen mukaan on asetettu puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi, ei voi osallistua lautakunnan työskentelyyn kyseisissä vaaleissa.

Helsingin vaalipiirilautakunta ja Uudenmaan vaalipiirilautakunta pitävät kokouksensa Helsingin kaupungissa, Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunta Turun kaupungissa, Satakunnan vaalipiirilautakunta Porin kaupungissa, Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirilautakunta Maarianhaminan kaupungissa, Hämeen vaalipiirilautakunta Hämeenlinnan kaupungissa, Pirkanmaan vaalipiirilautakunta Tampereen kaupungissa, Kymen vaalipiirilautakunta Kouvolan kaupungissa, Etelä-Savon vaalipiirilautakunta Mikkelin kaupungissa, Pohjois-Savon vaalipiirilautakunta Kuopion kaupungissa, Pohjois-Karjalan vaalipiirilautakunta Joensuun kaupungissa, Vaasan vaalipiirilautakunta Vaasan kaupungissa, Keski-Suomen vaalipiirilautakunta Jyväskylän kaupungissa, Oulun vaalipiirilautakunta Oulun kaupungissa ja Lapin vaalipiirilautakunta Rovaniemen kaupungissa.

13 §

Vaalipiirilautakunnan työskentely

Vaalipiirilautakunta on päätösvaltainen viisijäsenisenä. Jos jäsen tai varajäsen on kuollut tai saanut vapautuksen toimestaan, on hänen sijaansa jäljellä olevaksi toimikaudeksi valittava uusi jäsen tai varajäsen.

Vaalipiirilautakunta ottaa itselleen sihteerin ja muun tarvittavan henkilöstön. Se päättää muiden kuin sen kokouksiin tässä laissa tarkoitettujen tehtäviensä vuoksi osallistumaan oikeutettujen henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta kokouksissaan.

Vaalipiirilautakunnan kokouksissa pidetään pöytäkirjaa. Pöytäkirjan ja lautakunnan

toimituskirjat allekirjoittaa puheenjohtaja ja varmentaa sihteeri.

14 §

Kunnan keskusvaalilautakunta

Valtuuston on asetettava kuntaan toimikaudekseen *kunnan keskusvaalilautakunta*.

Kunnan keskusvaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, joita on kuitenkin oltava vähintään viisi. Varajäsenet on asetettava siihen järjestykseen, jossa he tulevat jäsenten sijaan. Sekä jäsenten että varajäsenten tulee mahdollisuuksien mukaan edustaa kunnassa edellisissä kunnallisvaaleissa ehdokkaita asettaneita äänestäjäryhmiä. Jäsen tai varajäsen, joka keskusvaalilautakunnalle toimitetun ehdokashakemuksen mukaan on asetettu puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi, ei voi osallistua keskusvaalilautakunnan työskentelyyn kyseisissä vaaleissa.

Ahvenanmaan maakunnassa toimii kussakin kunnassa kunnan keskusvaalilautakunta eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa maakunnassa toimitettavia kunnallisvaaleja varten asetettu lautakunta, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä kunnan keskusvaalilautakunnasta tässä laissa säädetään.

15 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan työskentely

Kunnan keskusvaalilautakunta on päätösvaltainen viisijäseninen. Jos varajäsen on kuollut taikka estynyt tai esteellinen, saa kunnanhallitus tarvittaessa määrätä väliaikaisen varajäsenen.

Kunnan keskusvaalilautakunta ottaa itselleen sihteerin ja muun tarvittavan henkilöstön. Se päättää muiden kuin sen kokouksiin tässä laissa tarkoitettujen tehtäviensä vuoksi osallistumaan oikeutettujen henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta kokouksissaan.

Kunnan keskusvaalilautakuntaan ei sovelleta kuntalain 50 §:ssä tarkoitetun hallintosäännön määräyksiä kunnanhallituksen edustajan ja kunnanjohtajan läsnäolo- ja puheoikeudesta kokouksissa eikä oikeudesta ottaa asia ylempään toimielimen käsiteltäväksi.

16 §

Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta

Kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja asetettava:

1) kutakin äänestysaluetta varten *vaalilautakunta*, johon kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, joita on kuitenkin oltava vähintään kolme; sekä

2) laitoksessa toimitettavaa ennakköäänestystä ja kotiäänestystä varten yksi tai useampi *vaalitoimikunta*, joihin kuhunkin kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, joita on kuitenkin oltava vähintään kolme.

Sekä vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan jäsenten että niiden varajäsenten tulee mahdollisuuksien mukaan edustaa asianomaisessa vaalipiirissä edellisissä eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita puoluekisteriin merkittyjä puolueita. Kunnallisvaaleissa jäsenten ja varajäsenten tulee kuitenkin vastaavasti edustaa kunnassa edellisissä kunnallisvaaleissa ehdokkaita asettaneita äänestäjäryhmiä. Vaalilautakunnan varajäsenet ja vaalitoimikunnan varajäsenet laitoksissa toimitettavaa ennakköäänestystä varten on asetettava siihen järjestykseen, jossa he tulevat jäsenten sijaan. Vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö ei voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä eikä varajäsenenä.

Vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien puheenjohtajien ja varapuheenjohtajien nimet ja yhteystiedot on ilmoitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle.

17 §

Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan työskentely

Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta ovat päätösvaltaisia kolmijäsenisiä.

Vaalilautakunta nimeää vaalipäivän äänestystä varten yhden tai useamman vaaliavustajan. Vaaliavustajasta säädetään tarkemmin 74 §:ssä. Äänestyslippujen laskemista ja järjestämistä varten vaalilautakunta voi ottaa avukseen laskentahenkilökuntaa.

Vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan ei sovelleta kuntalain 50 §:ssä tarkoitetun hallintosäännön määräyksiä pöytäkirjan laatisemisesta, tarkastamisesta ja nähtävänä pitämi-

sestä, asian jatkokokoukseen siirtämisestä, kunnanhallituksen edustajan ja kunnanjohtajan läsnäolo- ja puheoikeudesta kokouksissa, viranhaltijaesittelystä, oikeudesta ottaa asia ylempään toimielimen käsiteltäväksi eikä kunnan taloudesta.

18 §

Vaalitoimitsijat

Ennakoäänestyksestä kotimaan yleisessä ennakoäänestyspaikassa, Suomen edustustossa ja suomalaisessa laivassa sekä kotiaäänestyksestä huolehtii *vaalitoimitsija*.

Vaalitoimitsijan määräämisestä kotimaan yleiseen ennakoäänestyspaikkaan säädetään asetuksella. Muutoin vaalitoimitsijana on:

- 1) Suomen edustustossa sen päällikkö tai hänen nimeämänsä henkilö;
- 2) suomalaisessa laivassa sen päällikkö tai hänen määräämänsä laivassa palveleva henkilö;

- 3) kotiaäänestyksessä kunnan keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan määräämä vaalitoimikunnan jäsen tai varajäsen.

Ennakoäänestyspaikkaan voidaan tarvittaessa määrätä useita vaalitoimitsijoita. Kunkin yksittäisen kotiaäänestyksen toimittamisesta huolehtii kuitenkin vain yksi vaalitoimitsija.

Asianomaisissa vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö ei voi olla vaalitoimitsijana.

3 luku

Äänioikeusrekisteri

19 §

Äänioikeusrekisterin perustaminen ja tiedot

Väestörekisterikeskus perustaa viimeistään 46. päivänä ennen vaalipäivää rekisterin, johon otetaan jokainen väestötietojärjestelmän tietojen mukaan tulevissa vaaleissa äänioikeutettu (*äänioikeusrekisteri*).

Jokaisesta äänioikeutetusta otetaan äänioikeusrekisteriin seuraavat tiedot sellaisina kuin ne ovat väestötietojärjestelmässä 51. päivänä ennen vaalipäivää kello 24:

- 1) henkilötunnus;
- 2) täydellinen nimi;
- 3) muissa kuin kunnallisvaaleissa 5 §:ssä tarkoitettu vaalipiiri;

- 4) kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa;

- 5) äänestysalue;

- 6) äänestyspaikka vaalipäivänä ja sen osoite;

- 7) äidinkieli, jos se on islanti, norja, ruotsi tai tanska;

- 8) muissa kuin kunnallisvaaleissa asuinvaltio, jollei se ole Suomi;

- 9) maistraatti, jonka virka-alueella kotikunta on;

- 10) rekisteriin ottamisen päivämäärä.

Jollei äänioikeutetulla ole kotikuntaa Suomessa 51. päivänä ennen vaalipäivää, kotikunnan sijasta äänioikeusrekisteriin merkitään kotikuntalain mukainen väestökirjanpito-kunta. Jollei tämä kunta enää kuulu Suomen alueeseen, merkitään sen sijasta Helsingin kaupunki. Äänioikeutettu kuuluu tällöin valtuuston 9 §:n 1 momentin nojalla niitä äänioikeutettuja varten määräämään äänestysalueeseen, joita ei ole väestötietojärjestelmässä merkitty minkään kiinteistön kohdalle.

Äänioikeusrekisterin perustamisen jälkeen äänioikeutetun kohdalle rekisteriin merkitään:

- 1) kuolintieto, jos äänioikeutettu on kuollut;

- 2) jos henkilö on merkitty 27 §:ssä säädettyllä tavalla äänioikeusrekisterissä äänioikeutta vailla olevaksi, tieto siitä;

- 3) tiedot mahdollisesta oikaisuvaatimuksesta ja siihen annetuista päätöksistä;

- 4) tieto siitä, onko äänioikeutettu käyttänyt äänioikeuttaan.

Europarlamenttivaaleissa Suomessa äänioikeutettu Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalainen otetaan europarlamenttivaalien äänioikeusrekisteriin, jos hän on kirjallisesti ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeuttaan europarlamenttivaaleissa Suomessa. Lisäksi edellytetään, että hän ei ole, jos hänellä ilmoituksen jälkeen on ollut jatkuvasti kotikunta Suomessa, peruuttanut ilmoitustaan. Ilmoitus ja sen peruutus on tehtävä maistraatille viimeistään 80. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

20 §

Äänioikeusrekisteriin merkittävät lisätiedot kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa

Kunnallisvaaleissa jokaisesta äänioikeute-

tusta, joka ei ole Suomen kansalainen, otetaan äänioikeusrekisteriin sen lisäksi, mitä 19 §:n 2 momentissa säädetään:

- 1) tieto kansalaisuudesta;
- 2) tieto ajasta, jona hänellä yhtäjaksoisesti on ollut kotikunta Suomessa, jollei hän ole Euroopan unionin muun jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalainen.

Europarlamenttivaaleissa jokaisesta äänioikeutetusta otetaan äänioikeusrekisteriin sen lisäksi, mitä 19 §:n 2 momentissa säädetään:

- 1) tieto vaalialueesta, jossa hän on äänioikeutettu;
- 2) tieto kansalaisuudesta, jollei hän ole Suomen kansalainen.

21 §

Presidentinvaalin äänioikeusrekisterin käyttäminen

Presidentinvaalin ensimmäisessä ja toisessa vaalissa käytetään samaa äänioikeusrekisteriä.

22 §

Ilmoituskortti

Väestörekisterikeskus laatii jokaisesta äänioikeusrekisteriin otetusta *ilmoituskortin*, jossa ovat:

- 1) 19 §:n 2 momentin 2, 5 ja 6 kohdassa tarkoitetut tiedot;
- 2) äänioikeutetun se osoite, joka on väestötietojärjestelmässä 51. päivänä ennen vaalipäivää kello 24;
- 3) tieto siitä, missä vaaleissa ja missä vaalipiirissä, vaalialueessa tai kunnassa kortin vastaanottajalla on äänioikeus;
- 4) tiedot vaalipäivästä ja ennakoöänestyksen ajanjaksosta;
- 5) kortin lähettäjäksi merkityn maistraatin sekä kunnan keskusvaalilautakunnan yhteystiedot;
- 6) tieto rekisteristä tai tietojärjestelmästä, johon kortissa olevat tiedot perustuvat; sekä
- 7) ohjeet kortin käyttämisestä ja menettelystä äänestettäessä.

Ilmoituskortissa voi lisäksi olla optisesti luettavassa muodossa 19 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot tarpeellisin osin.

Ilmoituskortti laaditaan siten, että sitä voidaan käyttää lähetekirjeenä muussa en-

nakkoäänestyksessä kuin kotiaänestyksessä.

Väestörekisterikeskus huolehtii siitä, että ilmoituskortit lähetetään viimeistään 24. päivänä ennen vaalipäivää niille äänioikeutetuille, joiden osoite on tiedossa. Europarlamenttivaaleissa korttia ei kuitenkaan lähetetä sellaiselle äänioikeusrekisteriin otetulle, jonka väestörekisterikeskus 27 §:n 5 momentin mukaisesti merkitsee äänioikeusrekisterissä äänioikeutta vailla olevaksi.

Presidentinvaalissa ilmoituskortteja lähetetään äänioikeutetuille samalla kertaa kaksi, yksi kumpaakin vaalia varten.

23 §

Tiedottaminen Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisille kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa

Väestörekisterikeskuksen on hyvissä ajoin ennen kunnallisvaaleja ja europarlamenttivaaleja mahdollisuuksien mukaan toimitettava kaikille äänioikeuden edellytykset täyttävälle Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisille sopivalla tavalla tieto siitä, että heillä väestötietojärjestelmän tietojen mukaan tulee olemaan vaaleissa äänioikeus ja vaalikelpoisuus, sekä tieto menettelystä, joka on tarpeen äänioikeuden käyttämiseksi ja vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi.

24 §

Äänioikeusrekisterin tietojen tarkastaminen

Äänioikeusrekisterin 19 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot lukuun ottamatta henkilötunnuksia ovat tarkastusta varten nähtävillä maistraateissa tai puhelimitse maksutta saatavissa niistä ja, sen mukaan kuin Väestörekisterikeskus määrää, myös muissa paikoissa arkipäivinä virka-aikana 41. päivästä ennen vaalipäivää.

Maistraatit voivat antaa äänioikeusrekisteristä otteita. Ote annetaan maksutta sille, josta otteesta on tietoja, ja tässä laissa tarkoitetulle viranomaiselle.

Väestörekisterikeskus tiedottaa virallisessa lehdessä ja muulla sopivaksi katsomallaan tavalla äänioikeusrekisterin tietojen saatavilapidosta sekä siitä, miten oikaisuvaatimus tehdään.

25 §

Oikaisuvaatimus

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois äänioikeusrekisteristä tai että häntä koskeva merkintä siinä on virheellinen, voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen maistraatille viimeistään 16. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

Oikaisuvaatimus voidaan perustaa myös sellaisiin äänioikeuteen vaikuttaviin seikkoihin, jotka ovat sattuneet äänioikeusrekisterin perustamisen jälkeen.

Jos äänioikeutetun kotikuntalaissa tarkoitettu muuttoilmoitus saapuu maistraatille myöhemmin kuin 51. päivänä ennen vaalipäivää, äänioikeutettu ei tämän muuttoilmoituksen perusteella voi vaatia oikaisua äänioikeusrekisterissä oleviin häntä koskeviin 19 §:n 2 momentin 3—6 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin.

Oikaisuvaatimus voidaan tehdä käyttäen tarkoitusta varten laadittua lomaketta. Väestörekisterikeskuksen on huolehdittava, että lomakkeita on painettuina tai monistettuina maistraateissa ja muissa paikoissa, joissa äänioikeusrekisterin tiedot ovat nähtävillä.

26 §

Maistraatin päätös

Maistraatin on ratkaistava oikaisuvaatimus viimeistään 13. päivänä ennen vaalipäivää ja tehtävä ratkaisusta mahdollisesti aiheutuvat muutokset äänioikeusrekisteriin viimeistään 12. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 12.

Maistraatin on viipymättä annettava päätös tiedoksi oikaisuvaatimuksen tehneelle. Päätös on lähetettävä postitse kirjattuna lähetyksenä, mutta se voidaan toimittaa muullakin todistettavalla tavalla, jos se ei aiheuta viivytystä. Jos päätös sisältää sen, että henkilö otetaan äänioikeusrekisteriin, maistraatin on samalla toimitettava hänelle ilmoituskortti. Jollei vastaanottajan postiosoitetta tunneta, päätös on julkaistava virallisessa lehdessä.

27 §

Itseoikaisu

Jos Väestörekisterikeskus tai maistraatti katsoo, että joku on oikeudettomasti jätetty

pois äänioikeusrekisteristä tai oikeudettomasti otettu siihen taikka että jotakuta koskeva merkintä äänioikeusrekisterissä on virheellinen, sillä on viran puolesta oikeus lisätä henkilö äänioikeusrekisteriin tai merkitä hänet äänioikeutta vailla olevaksi taikka korjata häntä koskeva virheellinen merkintä. Muutokset on tehtävä viimeistään 12. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 12.

Merkittäessä henkilö äänioikeusrekisterissä äänioikeutta vailla olevaksi on siitä tehtävä kirjallinen päätös ja annettava se tiedoksi asianomaiselle henkilölle siten kuin 26 §:n 2 momentissa säädetään. Kirjallista päätöstä ei kuitenkaan tehdä, jos henkilö on kuollut tai julistettu kuolleeksi äänioikeusrekisterin perustamisen jälkeen.

Lisättäessä henkilö äänioikeusrekisteriin hänelle on viipymättä lähetettävä ilmoituskortti.

Korjattaessa äänioikeusrekisterissä oleva henkilöä koskeva virheellinen merkintä on korjauksesta viipymättä ilmoitettava asianomaiselle henkilölle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Jos Väestörekisterikeskus on ennen europarlamenttivaalien äänioikeusrekisterin tuleamista lainvoimaiseksi saanut Euroopan unionin muun jäsenvaltion viranomaiselta ilmoituksen, että äänioikeusrekisteriin otettu äänioikeutettu on otettu siinä valtiossa samojen vaalien vaaliluetteloon, sen on viipymättä huolehdittava siitä, että asianomainen merkitään äänioikeusrekisterissä äänioikeutta vailla olevaksi.

28 §

Valitus lääninoikeuteen

Maistraatin päätöksestä, jolla oikaisuvaatimus on hylätty tai jätetty tutkimatta, ja Väestörekisterikeskuksen tai maistraatin 27 §:n 2 momentissa tarkoitettua päätöksestä saa valittaa lääninoikeuteen. Valitus on tehtävä viimeistään seitsemäntenä päivänä siitä päivästä, jona asianosainen on saanut päätöksen tiedoksi tai päätös on julkaistu virallisessa lehdessä. Lääninoikeudelle osoitetun valituskirjelmän voi valitusajan kuluessa toimittaa maistraatille edelleen lääninoikeudelle toimitettavaksi. Valituksen tekemisestä on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Lääninoikeuden on viipymättä annettava

päätöksestään tieto valittajalle ja maistraatille. Jos päätös sisältää sen, että henkilö on otettava äänioikeusrekisteriin tai häntä koskevia tietoja on muutettava, lääninoikeuden on lisäksi viipymättä ilmoitettava päätöksestä Väestörekisterikeskukselle, jonka on tehtävä äänioikeusrekisteriin tarvittavat muutokset. Jos lääninoikeus antaa tällaisen päätöksensä myöhemmin kuin 4. päivänä ennen vaalipäivää kello 19, sen on viipymättä toimitettava päätös myös asianomaisen kunnan keskusvaalilautakunnalle, joka liittää sen 72 §:ssä tarkoitettuun vaaliluetteloon. Jos valitus on hylätty tai jätetty tutkimatta, lääninoikeuden on ilmoitettava siitä Väestörekisterikeskukselle, jonka on tehtävä äänioikeusrekisteriin siitä merkintä.

Lääninoikeuden tässä pykälässä tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

29 §

Äänioikeusrekisterin lainvoimaisuus

Äänioikeusrekisteri on lainvoimainen 12. päivänä ennen vaalipäivää kello 12 lukien.

Lainvoimaista äänioikeusrekisteriä on vaaleissa noudatettava muuttamattomana. Äänioikeusrekisteriä pidetään lainvoimaisena sen estämättä, että lääninoikeus ei ole ennen äänioikeusrekisterin tulemistä lainvoimaiseksi antanut päätöstä sille tehtyyn valitukseen.

Jos joku on ilmeisen virheellisesti 27 §:n 1 momentin nojalla merkitty äänioikeusrekisterissä äänioikeutta vailla olevaksi, Väestörekisterikeskus voi poistaa merkinnän lainvoimaisesta äänioikeusrekisteristä.

Henkilön, joka esittää vaalilautakunnalle vaalipäivänä lääninoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen, jonka mukaan hän on äänioikeutettu, on annettava äänestää. Henkilö on velvollinen luovuttamaan päätöksen tai sen jäljennöksen vaalilautakunnalle.

30 §

Äänioikeusrekisterin käyttö

Äänioikeusrekisteriin merkitään sen mukaan kuin 5 ja 6 luvussa säädetään, milloin ja missä äänioikeutettu on äänestänyt. Merkinnän voi tehdä kotimaassa olevan yleisen ennakköäänestyspaikan vaalitoimitsija tai vaalitoimikunnan puheenjohtaja taikka vaali-

lautakunta tai kunnan keskusvaalilautakunta tai keskusvaalilautakunnan pyynnöstä maistraatti. Jos merkintä havaitaan virheelliseksi, sen voi korjata vain kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti.

Äänestämistä koskevat merkinnät eivät ole julkisia ennen kuin vaalitoimitus on päättynyt.

Sen jälkeen kun vaalien tulos on saanut lainvoiman, äänioikeusrekisteristä otetaan oikeusministeriön määräämät arkistotulokset. Tämän jälkeen Väestörekisterikeskus hävittää rekisterissä olevat tiedot.

4 luku

Ehdokasasettelun viranomaistehtävät

31 §

Ehdokasasettelu

Puoluekisteriin merkittyjen puolueiden (*puolue*) ja äänioikeutettujen perustamien valitsijayhdistysten ehdokkaiden asettamisesta sekä hakemuksesta ehdokaslistan julkaisemiseksi ehdokaslistojen yhdistelmässä ja hakemuksesta ehdokkaan ottamiseksi presidentinvaalin ehdokasluetteloon (*ehdokashakemukset*) ja hakemusten toimittamisesta ehdokashakemukset käsittelevälle viranomaiselle säädetään II osassa.

32 §

Ehdokashakemukset käsittelevä viranomainen

Ehdokashakemukset käsittelee:

- 1) eduskuntavaaleissa vaalipiirilautakunta;
- 2) presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa Helsingin vaalipiirilautakunta;
- 3) kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunta.

33 §

Puolueita koskevat ilmoitukset

Oikeusministeriön on viimeistään 48. päivänä ennen vaalipäivää ilmoitettava ehdokashakemukset käsitteleville viranomaisille, lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirilautakuntaa, ne puolueet, jotka on merkitty puoluekisteriin, ja ne henkilöt,

jotka ovat oikeutettuja kirjoittamaan puolueen nimen.

34 §

Viranomaisen lakimääräiset kokoukset

Ehdokashakemukset käsittelevä viranomaisen kokoontuu puheenjohtajan kutsusta hyvissä ajoin, viimeistään 48. päivänä ennen vaalipäivää, ja sen jälkeen, jos asioita on käsiteltävänä, 40., 34., 32. ja 31. päivänä ennen vaalipäivää, vaalipäivänä, vaalipäivän jälkeisenä päivänä ja 3. päivänä vaalipäivän jälkeen sekä muulloin, jos asiain käsittely sitä vaatii.

35 §

Asiakirjojen jättämisestä määrääminen ja kuuluttaminen

Viimeistään 48. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessaan ehdokashakemukset käsittelevä viranomainen määrää, kenelle, minä päivinä ja kellonaikoina sekä missä sille tarkoitetut ehdokashakemukset ja muut ehdokkaiden asettamista koskevat asiakirjat on annettava.

Määräyksestä on laadittava kuulutus, joka on annettava tiedoksi puolueiden ilmoittamille vaaliamiehille ja pantava nähtäväksi viranomaisen kokoushuoneistossa sekä julkaistava kunnallisvaaleissa sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi ja muissa vaaleissa virallisessa lehdessä.

36 §

Velvollisuus asiakirjojen tarkastamiseen

Ehdokashakemukset käsittelevän viranomaisen on tutkittava, onko ehdokashakemukset ja ilmoitukset vaaliliitosta ja yhteislistasta jätetty sille laissa säädetyssä määräajassa ja onko asiakirjat laadittu laissa tai sen nojalla säädetyin tai määrätyin muodoin sekä ovatko ehdokkaat vaalikelpoisia ja onko heidän ehdokkuudelleen muutoin laissa säädettyä estettä.

Ehdokashakemukset käsittelevän viranomaisen asiana ei ole tutkia, miten jäsenäänestys ja ehdokkaiden asettaminen siihen liittyvine menettelyineen puolueessa taikka sen piiri-, perus-, tai muussa järjestös-

sä taikka puolueen jäseniä kunnassa edustavassa yhdistyksessä on toimitettu.

37 §

Ehdokashakemusten käsittely ja huomautukset

Ehdokashakemukset niihin liitetyine asiakirjoinaan tarkastetaan 34. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessa.

Jos ehdokashakemusta taikka ilmoitusta vaaliliitosta tai yhteislistasta ei ole annettu viranomaiselle määräaikana, se jätetään tutkimatta.

Puolueen, yhteislistan tai yhteislistaan kuulumattoman valitsijayhdistyksen vaaliamiehelle on viipymättä huomautettava, jos:

1) ehdokashakemusta taikka ilmoitusta vaaliliitosta tai yhteislistasta ei ole tehty tämän lain tai sen nojalla annettujen määräysten mukaisesti taikka ehdokashakemukseen ei ole liitetty tässä laissa edellytetyjä asiakirjoja;

2) ehdokashakemusasiakirjoja ei muusta kuin 1 kohdassa mainitusta syystä voida pitää lainmukaisina; taikka

3) ehdokkaaksi on asetettu henkilö, joka ei ole vaalikelpoinen tai joka on asetettu samoissa vaaleissa ehdokkaaksi kahdella tai useammalla listalla.

38 §

Ehdokkaiden järjestyksen määrääminen

Edellä 37 §:ssä tarkoitettussa kokouksessa määrätään puolueiden, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten keskinäinen järjestys ehdokaslistojen yhdistelmää varten sekä presidentinvaalin ehdokkaiden keskinäinen järjestys ehdokasluetteloa varten.

Eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa arvotaan:

1) vaaliliittoon kuulumattomien puolueiden ja vaaliliittojen keskinäinen järjestys;

2) vaaliliitossa sen muodostaneiden puolueiden keskinäinen järjestys; sekä

3) yhteislistojen keskinäinen järjestys.

Yhteislistaan kuulumattomat valitsijayhdistykset järjestetään aakkosjärjestykseen.

Presidentinvaalissa arvotaan ehdokkaiden keskinäinen järjestys ensimmäisessä vaalissa ja ehdokkaat numeroidaan tämän mukaisessa järjestyksessä alkaen numerosta 2. Valtio-

neuvoston oikeuskanslerin on oltava läsnä arvonnassa. Toisessa vaalissa ehdokkailla on samat numerot kuin ensimmäisessä vaalissa.

Europarlamenttivaaleissa arvotaan ensiksi valtakunnallisesti ehdokkaita asettavien ja sen jälkeen vaalialueittaisesti ehdokkaat asettavien puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen keskinäinen järjestys noudattaen, mitä 2 momentissa säädetään.

39 §

Vaaliasiamiesten toimenpiteet huomautusten johdosta

Vaaliasiamiehillä, joille huomautuksia on tehty, on oikeus viimeistään 32. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16 tehdä niistä johtuvat oikaisu- ja täydentämissä ehdokashakemusta ja siihen liitettyjä asiakirjoja. Saman ajan kuluessa vaaliasiamiehillä on oikeus tehdä tarvittavia ehdokkaan nimeä, arvoa, ammattia tai tointa taikka kotikuntaa koskevia tarkistuksia. Jos huomautus koskee ilmoitusta vaaliliitosta, puolueiden vaaliasiamiehillä on oikeus antaa yhteinen kirjallinen ehdotuksensa ilmoituksen oikaisemiseksi.

Jos huomautus on tehty 37 §:n 3 momentin 3 kohdassa mainitusta syystä, vaaliasiamiehellä on oikeus tämän pykälän 1 momentissa säädetyn ajan kuluessa poistaa ensin mainitussa lainkohdassa tarkoitettu ehdokas.

40 §

Ehdokashakemusten ratkaiseminen

Määräaikana saapuneet ehdokashakemukset niihin liitettyine asiakirjoinen käsitellään uudelleen 32. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessa. Samalla tehdään päätökset ehdokashakemusten sekä vaaliliittoa ja yhteislistaa koskevien ilmoitusten johdosta.

Määräaikana perille toimitetut ehdokashakemukset sekä ilmoitukset vaaliliitosta ja yhteislistasta, joita vastaan huomautuksia ei ole tehty, on hyväksyttävä.

41 §

Ehdokashakemusten ratkaisemisen jälkeen tehtävät päätökset

Jos 39 §:n 2 momentissa tarkoitettu huo-

mautus on tehty ja hyväksyttävää ilmoitusta oikaisusta ei ole annettu tai ilmoitusta kyseisen ehdokkaan poistamisesta tehty määräajassa taikka jos ehdokas on kuollut, ehdokasta ei oteta ehdokaslistojen yhdistelmään tai presidentinvaalin ehdokasluetteloon. Puolueen, valitsijayhdistyksen tai yhteislistan vaaliasiamies on velvollinen viipymättä ilmoittamaan ehdokkaan kuolemasta ehdokashakemukset käsittelevälle viranomaiselle.

Puolueella tai valitsijayhdistyksellä, jonka ilmoitusta vaaliliittoon tai yhteislistaan liittymisestä ei ole hyväksytty, on oikeus peruuttaa ehdokashakemuksensa. Puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on tehtävä peruutus kirjallisesti ehdokashakemukset käsittelevälle viranomaiselle viimeistään 31. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 12. Ehdokashakemuksen hyväksymistä koskeva asia on peruutuksen johdosta käsiteltävä uudelleen.

Päätökset tässä pykälässä tarkoitetuissa asioissa tehdään 31. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessa ennen ehdokaslistojen yhdistelmän tai presidentinvaalin ehdokasluettelon laatimista.

42 §

Ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen

Ehdokashakemukset käsittelevän viranomaisen on laadittava 31. päivänä ennen vaalipäivää pidettävässä kokouksessaan *ehdokaslistojen yhdistelmä*, jossa on samalle puolelle lehteä painettuna:

1) yhteinen otsikko sen selvittämiseksi, mitä vaaleja varten yhdistelmä on laadittu; sekä

2) puolueiden ehdokaslistat, yhteislistat ja yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten ehdokaslistat.

Vaaliliittoon kuulumattomien ja vaaliliiton muodostaneiden puolueiden ehdokaslistat sekä yhteislistat ja yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten ehdokaslistat sijoitetaan 38 §:n 2, 3 ja 5 momentissa tarkoitettuun järjestykseen siten, että ensin ovat puolueiden ehdokaslistat ryhmiteltyinä vasemmalta oikealle, sitten yhteislistat vastaavalla tavalla ryhmiteltyinä ja lopuksi yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten ehdokaslistat aakkosjärjestyksessä allekkain. Ehdokkaille annetaan tässä järjestyksessä numerot alkaen numerosta 2.

Europarlamenttivaaleissa laaditaan kaikille

neljälle vaalialueelle erillinen ehdokaslistojen yhdistelmä tai, jos kaikki puolueet ja yhteislistat asettavat ehdokkaansa valtakunnallisesti, yksi sisällöltään samanlainen ehdokaslistojen yhdistelmä kaikkia vaalialueita varten. Jokaiselle valtakunnallisesti asetettavalle ehdokkaalle annetaan 2 momentissa säädetyin tavoin numero. Valtakunnallisesti asetettavien ehdokkaiden järjestys ja numerot ovat samat kaikilla vaalialueilla, joilla he ovat ehdokkaina. Jos puolueella tai yhteislistalla ei ole valtakunnallisesti asetettavia ehdokkaita kaikilla vaalialueilla, ehdokkaille annetut numerot jäävät käyttämättä niillä vaalialueilla, joilla ehdokkaita ei ole. Jokaiselle vaalialueittaisesti asetettavalle ehdokkaalle annetaan tämän jälkeen järjestysnumero alkaen kunkin vaalialueen osalta ensimmäisestä valtakunnallisen ehdokasasettelun suurimman numeron jälkeisestä vapaasta numerosta.

Jos puolueita, vaaliliittoja tai yhteislistoja on niin paljon, että niiden ryhmittely vasemmalta oikealle oleellisesti häiritäisi yhdistelmän luettavuutta, ne tai osa niistä voidaan ryhmitellä yhdistelmään arvonnalla mukaisesti järjestystä noudattaen myös allekkain. Vaaliliiton muodostaneiden puolueiden ehdokaslistat erotetaan riittävän selkeästi vaaliliittoon kuulumattomien puolueiden ehdokaslistoista. Vaaliliiton muodostaneiden puolueiden ehdokaslistojen alapuolelle tehdään merkintä siitä, että kyseiset puolueet ovat vaaliliitossa. Europarlamenttivaalien ehdokaslistojen yhdistelmään on lisäksi otettava niiden puolueiden nimien ja niiden yhteislistojen nimityksen jälkeen, jotka ovat asettaneet ehdokkaita valtakunnallisessa ehdokasasettelussa, merkintä, josta valtakunnallinen ehdokasasettelu ilmenee.

Puolueiden ja yhteislistojen ehdokkaiden tiedot merkitään asianomaisen puolueen nimen tai yhteislistan nimityksen alle ryhmiteltyinä yhdelle palstalle ylhäältä alaspäin tai, jos se ei ole ehdokkaiden suuren lukumäärän vuoksi tarkoituksenmukaista, kahdelle tai useammalle vierekkäiselle palstalle riveittäin vasemmalta oikealle. Yhteislistaan kuulumattomien ehdokkaiden tiedot merkitään äärimmäiseksi oikealle allekkain numerorjestyksessä erotettuina selvästi toisistaan.

Jokaisesta ehdokkaasta merkitään yhdistelmään numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä muissa kuin kunnallisvaaleissa kotikunta.

Ehdokkaan etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää ehdokkaan yleisesti tunnettua puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä. Muita tietoja ehdokkaasta ei saa merkitä, paitsi jos ne ovat tarpeen henkilöllisyyden täsmentämiseksi. Yhdistelmään ei merkitä henkilötunnuksia.

Puolueiden nimet merkitään yhdistelmään noudattaen puoluelain (10/1969) 4 §:n ja yhdistyslain (503/1989) 9 §:n 2 momentin säännöksiä. Yhteislistalle merkitään sille ehdotettu nimitys tai, jos se ei huomautuksen jälkeenkään ole sen mukainen kuin siitä II osassa säädetään tai jos ehdotusta ei ole tehty, ehdokashakemukset käsittelevä viranomais määrää nimityksen, joka ilmaisee vain yhteislistan järjestyksen yhdistelmässä muihin yhteislistoihin nähden. Yhteislistaan kuulumattomalle valitsijayhdistykselle ei merkitä nimitystä.

43 §

Presidentinvaalin ehdokasluettelot

Sen jälkeen kun ehdokkaat on ilmoitettu tiedonannolla oikeusministeriölle, Helsingin vaalipiirilautakunta laatii *presidentinvaalin ehdokasluettelon*, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä ehdokaslistojen yhdistelmästä 42 §:ssä säädetään.

Jos presidentinvaalin toinen vaali toimitetaan, Helsingin vaalipiirilautakunta laatii viipymättä toista vaalia varten ehdokasluettelon, johon ehdokkaat on otettava samassa keskinäisessä järjestyksessä ja samoin numeroin kuin heidät oli otettu ensimmäisen vaalin ehdokasluetteloon. Toisen vaalin ehdokasluettelosta on muutoin voimassa, mitä ehdokaslistojen yhdistelmästä 42 §:ssä säädetään.

44 §

Valtakunnallinen ehdokasrekisteri

Oikeusministeriö perustaa rekisterin, johon otetaan kaikki koko maassa asianomaisissa vaaleissa ehdokaslistojen yhdistelmiin tai presidentinvaalin ehdokasluetteloon otetut ehdokkaat (*valtakunnallinen ehdokasrekisteri*).

Ehdokashakemukset käsittelevän viranomaisen on 31. päivänä ennen vaalipäivää huolehdittava siitä, että valtakunnalliseen ehdokasrekisteriin merkitään jokaisesta eh-

dokkaasta ehdokaslistojen yhdistelmässä tai presidentinvaalin ehdokasluettelossa olevat tiedot sekä henkilötunnus.

Ehdokasrekisteristä annetaan maksutta tietoja ehdokkaalle, ehdokkaan asettaneelle puolueelle ja yhteislistalle sekä tässä laissa tarkoitetuille viranomaisille.

Oikeusministeriö laatii tarvittaessa valtakunnallisesta ehdokasrekisteristä tulosteen, johon otetaan vaalipiireittäin, vaalialueittain tai kunnittain kunkin ehdokkaan tiedot henkilötunnusta lukuun ottamatta. Ministeriö huolehtii siitä, että tulostetta toimitetaan tarpeellinen määrä kuntien keskusvaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja kotimaan ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille sekä ulkoasiainministeriölle jaettavaksi edelleen ennakkoäänestyspaikkoina oleviin Suomen edustustoihin ja suomalaisiin laivoihin.

Valtakunnallisen ehdokasrekisterin tiedot hävitetään, kun vaalien tulos on saanut lainvoiman.

45 §

Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksisäätminen

Vaalipiirilautakunnan tulee toimittaa eduskuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmiä tarpeellinen määrä:

1) vaalipiirin kuntien keskusvaalilautakunnille jaettavaksi edelleen vaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja vaalitoimitsijoille sekä vaalipiiriin kuuluvien kuntien kunnanhallituksille;

2) muille vaalipiirilautakunnille jaettaviksi edelleen näiden vaalipiirien kuntien keskusvaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja kotimaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille;

3) vaalipiirissä ehdokkaita asettaneiden puolueiden, yhteislistojen ja yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten vaaliasiamiehille; sekä

4) oikeusministeriölle ja ulkoasiainministeriölle jaettavaksi ulkomailla olevien ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille.

Yhdistelmiä on myös pidettävä yleisön saatavana.

Kunnan keskusvaalilautakunnan tulee saattaa kunnallisvaalien ehdokaslistojen yhdistelmä tai siinä olevat tiedot taikka tieto siitä, missä yhdistelmä on nähtävänä, äänioikeutettujen tiedoksi sillä tavalla kuin kunnan

ilmoitukset saatetaan tiedoksi ja lisäksi keskusvaalilautakunnan kokoushuoneistossa julkaistavalla ilmoituksella. Tarpeellinen määrä yhdistelmiä on hyvissä ajoin ennen vaaleja toimitettava kunnanhallitukselle, vaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja kunnan alueella olevien yleisten ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille. Niitä on lisäksi toimitettava ehdokkaita asettaneiden puolueiden, yhteislistojen ja yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten vaaliasiamiehille. Yhdistelmiä on myös pidettävä kunnan asukkaiden saatavana.

Helsingin vaalipiirilautakunta huolehtii euoparlamenttivaalien ehdokaslistojen yhdistelmien ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelusta noudattaen soveltuvin osin, mitä 1 momentissa säädetään eduskuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmän jakelusta. Jos presidentinvaalin toisen vaalin ehdokasluetteloa ei todennäköisesti ole mahdollista toimittaa ajoissa ennakkoäänestyspaikkana olevaan Suomen edustustoon tai suomalaiseen laivaan, tulee sinne toimittaa tieto luettelon sisällöstä riittävän luotettavaksi arvioidulla tavalla.

46 §

Muutoksenhakukielto

Tässä luvussa tarkoitettuun viranomaisen päätökseen, lukuun ottamatta ehdokasrekisteristä annettavia tietoja koskevaa päätöstä, ei saa hakea erikseen muutosta.

5 luku

Ennakkoäänestys

47 §

Ennakkoäänestysoikeus

Jokainen äänioikeutettu saa äänestää ennakolta kotimaan yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja ulkomailla Suomen edustustoissa.

Äänioikeutettu, joka on hoidettavana sairaalassa, ympärivuorokautista hoitoa antavassa tai muussa kunnan keskusvaalilautakunnan ennakkoäänestyspaikaksi määräämässä sosiaalihuollon toimintayksikössä taikka joka on otettu rangaistuslaitokseen, saa äänestää ennakolta kyseisessä laitoksessa. Suomalaisen laivan henkilökuntaan kuu-

luva äänioikeutettu saa äänestää ennakolta laiyassa sen ollessa ulkomailla.

Äänioikeutettu, jonka kyky liikkua tai toimia on vaikean vamman tai pitkäaikaisen sairauden vuoksi siinä määrin rajoittunut, ettei hän pääse äänestys- eikä ennakkoäänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saa, sen mukaisesti kuin 56 §:ssä säädetään, äänestää ennakolta kotonaan Suomessa siinä kunnassa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin hänen kotikunnakseen.

48 §

Ennakkoäänestyksen ajanjakso

Ennakkoäänestys aloitetaan 11. päivänä ennen vaalipäivää sekä lopetetaan ulkomailla 8. päivänä ja kotimaassa 5. päivänä ennen vaalipäivää.

Ennakkoäänestyksen ajanjakso kotimaan yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja Suomen edustustoissa voi, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, olla lyhyempi kuin 1 momentissa säädetään.

49 §

Ennakkoäänestysajat

Ennakkoäänestys toimitetaan ennakkoäänestyksen ajanjaksona:

1) kotimaan yleisessä ennakkoäänestyspaikassa jokaisena arkipäivänä sinä aikana, jolloin paikka on yleisöä varten avoinna, ei kuitenkaan kello 20:n jälkeen, sekä lauantaina ja sunnuntaina kello 10:n ja 16:n välisenä aikana, ei kuitenkaan uudenvuodenaattona tai -päivänä, loppiaisena, ensimmäisenä pääsiäispäivänä, vapunaattona tai -päivänä, helluntaipäivänä, juhannuspäivänä, itsenäisyyspäivänä, jouluaattona eikä ensimmäisenä tai toisena joulupäivänä;

2) Suomen edustustossa jokaisena päivänä edustuston päällikön määrääminä aikoina, ei kuitenkaan pitkäperjantaina, ensimmäisenä pääsiäispäivänä, helluntaipäivänä, juhannuspäivänä, jouluaattona eikä ensimmäisenä tai toisena joulupäivänä;

3) laitoksessa vähintään yhtenä ja enintään kahtena päivänä vaalitoimikunnan määrääminä aikoina;

4) suomalaisessa laivassa vähintään yhtenä päivänä laivan päällikön määrääminä aikoina;

5) kotiaänestyksessä äänestäjälle erikseen

ilmoitettuna, kello 9:n ja 20:n välisenä aikana.

Äänioikeutettu, joka 1 momentissa tarkoitettuna aikana on saapunut asianomaiseen ennakkoäänestyspaikkaan, mutta ei ole voinut käyttää äänioikeuttaan vielä tuona aikana, saa äänestää sanotun ajan päätyttyäkin.

50 §

Ennakkoäänestyksestä tiedottaminen

Kunnan keskusvaalilautakunnan on tiedotettava kunnan alueella olevista kotimaan yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja äänestysajoista niissä sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi.

Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että äänestysajoista ja ennakkoäänestyksen tarkemmasta järjestelystä tiedotetaan ennakkoäänestyspaikalla julkis- ja avoimien tilojen kautta ja tarvittaessa muulla sopivalla tavalla.

51 §

Ennakkoäänestysasiakirjat

Ennakkoäänestyksessä on käytettävä äänestyslippua, vaalikuorta, lähetekirjettä ja lähetekuorta (*ennakkoäänestysasiakirjat*), jotka oikeusministeriö valmistuttaa.

Lähetekirjeenä käytetään joko 22 §:ssä tarkoitettua ilmoituskorttia tai erillistä lähetekirjelomaketta. Kotiaänestyksessä lähetekirjeenä on kuitenkin käytettävä erillistä kotiaänestyksen lähetekirjelomaketta.

52 §

Äänestyslippu

Vaaleissa käytettävä *äänestyslippu* on painettava valkealle paperille. Äänestyslipusta on käytävä selvästi ilmi, miten se taitetaan kokoon, ja sen on turvattava vaalisalaisuuden säilyminen.

Äänestyslipun on oltava vakiokokoa 148 x 210 mm, ja sen sisäpuolelle on painettava otsikko, jossa mainitaan, missä vaaleissa sitä käytetään, sekä lisäksi ympyrä, joka on halkaisijaltaan 90 mm ja joka lippua kokoon taitettaessa jää taittamattomaksi. Keskellä ympyrää tulee olla selvästi havaittava merkintä N:o sen ehdokkaan numeron merkitsemistä varten, jonka hyväksi äänestäjä tahtoo

antaa äänensä. Mitään muita merkintöjä äänestyslipussa ei saa olla.

53 §

Vaalileimasimet

Äänestysliput leimataan vaalileimalla, joka on samanlainen kaikissa ennakoäänestys- ja äänestyspaikoissa. Oikeusministeriö vahvistaa vaalileiman sekä valmistuttaa vaalileimasimet ja antaa kuntien keskusvaalilautakunnille ohjeet niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä.

54 §

Asiakirjojen ja vaalileimasimien toimittaminen

Oikeusministeriön on hyvissä ajoin ennen ennakoäänestyksen alkamista tarpeellisin ohjein varustettuina lähetettävä ennakoäänestysasiakirjoja ja lomakkeita äänestäjistä pidettäviä luetteloja varten kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille sekä kuntien keskusvaalilautakunnille toimittaviksi vaalitoimikunnille. Näitä asiakirjoja ja lomakkeita on lähetettävä myös ulkoasiainministeriölle toimitettaviksi ennakoäänestyspaikkoina oleville Suomen edustustoille ja suomalaisten laivojen päälliköille.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on toimitettava vaalileimasimia kunnassa olevien kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille sekä vaalitoimikunnille. Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunnan on lisäksi toimitettava niitä ulkoasiainministeriölle lähetettäväksi edelleen edustustoille ja laivojen päälliköille.

Laivan päällikön tulee tilata ennakoäänestysasiakirjat, lomakkeet äänestäjistä pidettäviä luetteloja varten ja vaalileimasin ulkoasiainministeriöltä tai Suomen edustustolta.

55 §

Kotiaänestyksessä läsnä oleva henkilö

Kotiaänestyksen vaalitoimitsijan on huolehdittava, että hänen lisäkseen kotiaänestyksessä on läsnä äänestäjän valitsema tai hyväksymä 18 vuotta täyttänyt henkilö, joka

tässä tehtävässään ei toimi vaaliviranomaisen ominaisuudessa. Asianomaisissa vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö ei voi toimia tässä tehtävässä.

56 §

Kotiaänestyksen valmistavat toimenpiteet

Kotiaänestykseen oikeutetun on kirjallisesti tai puhelimitse ilmoitettava halukkuudestaan äänestää ennakoilta kotonaan viimeistään 12. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16 kotikuntansa keskusvaalilautakunnalle. Ilmoituksen voi äänestäjän puolesta tehdä tämän valitsema henkilö. Kirjallinen ilmoitus, joka on allekirjoitettava, voidaan tehdä käyttäen tarkoitusta varten laadittua lomaketta.

Ilmoituksessa on mainittava:

1) äänestäjän täydellinen nimi, henkilötunnus, osoite, kotikunta ja puhelinnumero sekä, jos ilmoituksen tekee äänestäjän valitsema henkilö, myös tämän nimi ja yhteystiedot;

2) että äänestäjä ei 47 §:n 3 momentissa tarkoitettua vamman tai sairauden vuoksi pääse äänestys- eikä ennakoäänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia ja että hän tämän vuoksi haluaa äänestää ennakoilta kotonaan; sekä

3) voiko äänestäjä itse huolehtia siitä, että kotiaänestyksessä on läsnä 55 §:ssä tarkoitettu henkilö.

Vaaliviranomaisen on, jos se on mahdollista, tarvittaessa poistettava ilmoituksessa oleva puutteellisuus ja varmistettava, että ilmoituksen on tehnyt siinä mainittu äänestäjä tai tämän valitsema henkilö.

Kunnan keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan on huolehdittava siitä, että äänestäjälle annetaan viipymättä kirjallisesti tai puhelimitse tieto ainakin kahden tunnin tarkuudella siitä ajankohdasta, jolloin vaalitoimitsija saapuu hänen luokseen. Samalla on mainittava vaaliviranomaisen puhelinnumero mahdollista yhteydenottoa varten. Jos vaalitoimitsija on estynyt saapumasta ilmoitettuna ajankohtana, estyneisyydestä ja uuden käynnin ajankohdasta on viipymättä ilmoitettava äänestäjälle.

Jollei äänestyksen toimittamiseen vaikuttavaa, ilmoituksessa olevaa puutteellisuutta ole voitu poistaa tai jos ilmoitus kunnan keskusvaalilautakunnalle on tehty säädetyn määräajan jälkeen taikka jos kotiaänestystä ei voi-

da lainkaan toimittaa kulkuyhteyksien katkeamisen tai muun ylivoimaisen esteen vuoksi, äänestäjälle on annettava 4 momentissa säädetyin tavoin tieto siitä, ettei kotiaänestystä toimiteta.

57 §

Järjestys ennakoäänestyspaikassa

Ennakoäänestyspaikassa ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipanna tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehoituksia eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen.

Äänestys ennakoäänestyspaikassa on järjestettävä siten, että vaalisalaisuus säilyy. Saapuvilla olevien on noudatettava vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan järjestyksen ylläpitämiseksi ja äänestyksen häiriöttömän kulun turvaamiseksi antamia määräyksiä.

Jos äänestäjän vaalivapautta tai äänestyksen häiriötöntä kulkua ei kotiaänestyksessä voida turvata, vaalitoimitsijan on keskeytettävä äänestys. Keskeyttämisestä ja, jos äänestystä ei voida jatkaa, myös sen lopettamisesta on tehtävä merkintä kotiaänestyksistä pidettävään luetteloon.

58 §

Ennakoäänestyksen aloittaminen ennakoäänestyspaikassa

Äänioikeutetun, joka haluaa äänestää ennakolta, on ilmoittauduttava ennakoäänestyspaikassa vaalitoimitsijalle tai vaalitoimikunnalle. Laitoksessa ennakoäänestys on tarvittaessa järjestettävä myös eri osastoissa ja potilashuoneissa.

Äänestäjä on velvollinen esittämään vaalitoimitsijalle tai vaalitoimikunnalle selvityksen henkilöllisyydestään. Tämän jälkeen hänelle annetaan äänestyslippu, vaalikuori ja lähetekuori sekä tarvittaessa lähetekirjelomake.

Äänestäjälle on varattava tilaisuus tutustua asianomaista vaalia varten laadittuun vaalipiiriin, kuntansa tai vaalialueensa ehdokaslistojen yhdistelmään tai presidentinvaalin ehdokasluetteloon taikka valtakunnalliseen ehdokasrekisteriin tai siitä laadittuun tulosteeseen.

59 §

Äänestäminen ennakoäänestyksessä

Äänestäjällä on oikeus äänestää sen vaalipiiriin, kunnan tai vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä olevaa ehdokasta, jossa äänestäjä on asianomaisissa vaaleissa merkitty äänioikeutetuksi. Jos europarlamenttivaaleissa on laadittu yksi sisällöltään samanlainen ehdokaslistojen yhdistelmä kaikkia vaalialueita varten, äänestäjällä on oikeus äänestää siinä olevaa ehdokasta. Presidentinvaalissa äänestäjällä on oikeus äänestää presidentinvaalin ehdokasluettelossa olevaa ehdokasta.

Äänestäjän on niin selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä, ettei voi syntyä epätietoisuutta siitä, ketä ehdokasta hän tarkoittaa. Merkintä on tehtävä äänestyskopissa tai muutoin siten, että vaalisalaisuus säilyy.

Äänestäjän pyynnöstä on vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan jäsenen avustettava häntä äänestämisessä. Henkilö, jonka kyky tehdä äänestysmerkintä on oleellisesti heikentynyt, saa käyttää äänestyksessä apuna valitsemaansa avustajaa. Avustajana ei kuitenkaan saa käyttää vaaleissa ehdokkaana olevaa henkilöä. Avustaja on velvollinen tunnollisesti täyttämään äänestäjän osoitukset sekä pitämään salassa äänestyksen yhteydessä saamansa tiedot.

60 §

Lähetekirje

Lähetekirje on osoitettava sen kunnan keskusvaalilautakunnalle, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin äänestäjän kohdalle.

Lähetekirjeessä on oltava äänestäjästä seuraavat tiedot:

- 1) täydellinen nimi;
- 2) henkilötunnus tai syntymäaika, jollei lähetekirjeeseen tehdä 61 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähetekirjeen kuittausmerkintää;
- 3) nykyinen osoite, jos lähetekirjeenä käytetään erillistä lähetekirjelomaketta, johon ei tehdä lähetekirjeen kuittausmerkintää.

Äänestäjän on allekirjoitettava lähetekirjeessä oleva vakuutus siitä, että hän itse vaalisalaisuuden säilyttäen on täyttänyt äänestyslipun ja sulkenut sen leimattuna vaalikuoreen.

Kotiaänestyksessä äänestäjän on lisäksi

allekirjoitettava kotiaänestyksen lähetekirjelmakkeessa oleva vakuutus siitä, että hänen kykynsä liikkua tai toimia on vaikean vamman tai pitkäaikaisen sairauden vuoksi siinä määrin rajoittunut, ettei hän pääse äänestys- eikä ennakoäänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia.

61 §

Ennakoäänestyksen päättämistoimet

Äänestäjän on esitettävä äänestyslippu taitettuna vaalitoimitsijalle tai laitoksessa vaalitoimikunnalle leimattavaksi ja, kun äänestyslippu on leimattu, suljettava se välittömästi vaaliviranomaisen nähten vaalikuoreen. Suljettu vaalikuori, johon ei saa tehdä mitään merkintöjä, ja allekirjoitettu lähetekirje on tämän jälkeen annettava vaalitoimitsijalle tai vaalitoimikunnalle.

Silloin kun äänioikeusrekisteri on käytössä ennakoäänestyspaikassa, vaalitoimitsija tai vaalitoimikunnan puheenjohtaja:

1) tarkastaa rekisteristä, että äänestäjä on äänioikeutettu;

2) tekee rekisteriin merkinnän siitä, että äänestäjä on käyttänyt äänioikeuttaan; sekä

3) tekee lähetekirjeeseen oikeusministeriön määräämällä tavalla merkinnän siitä, että rekisteriin on tehty 2 kohdassa tarkoitettu merkintä (*lähetekirjeen kuittausmerkintä*), jolloin jos äänestys on toimitettu laitoksessa, laitoksen nimi ei saa ilmetä lähetekirjeen kuittausmerkinnästä.

Silloin kun äänioikeusrekisteri ei ole käytössä ennakoäänestyspaikassa, äänestäjistä on pidettävä luetteloa.

62 §

*Vaaliviranomaisen toimet
ennakoäänestyksen lopuksi*

Vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan puheenjohtajan on allekirjoitettava lähetekirjeeseen todistus siitä, että äänestys on toimitettu laissa säädetyin tavoin ja, jos lähetekirjeeseen ei tehdä lähetekirjeen kuittausmerkintää, merkittävä siihen myös päiväys ja ennakoäänestyspaikan nimi tai, jos ennakoäänestys on toimitettu laitoksessa tai kotiaänestyksenä, asianomaisen kunnan nimi. Kotiaänestyksen vaalitoimitsijan on lisäksi huolehdittava siitä, että 55 §:ssä tarkoitettu kotiaänestyksessä läsnä oleva henkilö mer-

kitsee lähetekirjeeseen nimikirjoituksensa. Vaalikuori ja lähetekirje on tämän jälkeen suljettava lähetekuoreen.

63 §

*Lähetekuorten toimittaminen kunnan
keskusvaalilautakunnalle*

Kotimaan yleisen ennakoäänestyspaikan vaalitoimitsijan sekä vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että lähetekuori viivyytystä toimitetaan vastaanottajaksi merkitylle kunnan keskusvaalilautakunnalle. Jos lähetekuori toimitetaan postitse, postin kuljettamisesta ja jakelusta vastaavan on annettava kuittaus kuoren kuljetettavaksi ottamisesta ja huolehdittava siitä, että lähetekuori viedään perille luotettavalla tavalla. Jos vaalitoimitsija tai vaalitoimikunta luovuttaa lähetekuoren suoraan kunnan keskusvaalilautakunnalle tai sen edustajalle, on kuoren vastaanottamisesta otettava kuittaus.

Suomalaisen laivan vaalitoimitsijan on toimitettava lähetekuori viivyytystä ulkoasiainministeriölle tai Suomen edustustolle siinä maassa, jonka satamassa laiva on tai johon se ensiksi saapuu. Suomen edustuston vaalitoimitsijan tai, jos edustusto ei ole ennakoäänestyspaikkana, edustuston päällikön on huolehdittava siitä, että siellä annettu tai sinne saapunut lähetekuori toimitetaan ulkoasiainministeriölle sen määräämällä tavalla. Ministeriö huolehtii lähetekuoren toimittamisesta viipymättä asianomaiselle kunnan keskusvaalilautakunnalle noudattaen soveltuvin osin, mitä 1 momentissa säädetään.

64 §

Ennakoäänestysasiakirjojen tarkastaminen

Kunnan keskusvaalilautakuntaan saapuneet ennakoäänestysasiakirjat tarkastetaan vaalikuoria avaamatta kokouksissa, jotka on pidettävä siten, että vaalipäivää edeltävänä perjantaina ennen kello 19 saapuneet ennakoäänestysasiakirjat ehditään niissä käsitellä. Määräajan jälkeen saapuneet lähetekuoret jätetään niitä avaamatta huomioon ottamatta.

Äänestys on jätettävä huomioon ottamatta, jos:

1) ennakkoon äänestänyttä henkilöä ei ole otettu äänioikeusrekisteriin;

2) vaalikuori on avonainen taikka siihen

on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä;

3) lähetekirje on niin puutteellinen tai epäselvä, ettei varmasti voida vakuuttua, onko äänestys tapahtunut laissa säädetyn tavoin, tai päätellä, kuka on äänestänyt; taikka

4) kotiaänestyksen lähetekirjeestä puuttuu 55 §:ssä tarkoitetun henkilön nimikirjoitus.

Äänetyksen huomioon ottamatta jättämisestä on tehtävä merkintä kokouksessa pidettävään pöytäkirjaan, johon on liitettävä huomioon ottamatta jätetty vaalikuori lähetekirjineen ja -kuorineen.

Jos lähetekirje, jossa ei ole lähetekirjeen kuittausmerkintää, ja siihen liitetty vaalikuori voidaan hyväksyä, äänioikeusrekisteriin merkitään, että lähetekirjeessä mainittu henkilö on käyttänyt äänioikeuttaan. Jos hyväksyminen tapahtuu myöhemmin kuin 4. päivänä ennen vaalipäivää kello 19, merkintä lähetekirjeessä mainitun henkilön äänestämisestä tehdään oikeusministeriön määrämällä tavalla lisäksi vaaliluetteloon. Jos kunnan keskusvaalilautakunnalle on 72 §:n 3 momentin mukaisesti erityisestä syystä toimitettu äänioikeusrekisteristä heti sen tultua lainvoimaiseksi tulostetut vaaliluettelot, merkintä tehdään ainoastaan vaaliluetteloon.

Sen jälkeen kun ennakköäänestysasiakirjat on tarkastettu, hyväksytyjen vaalikuorten lukumäärä sekä äänioikeusrekisteriin tai vaaliluetteloon äänestäneiksi merkittyjen lukumäärä lasketaan ja saadut luvut merkitään pöytäkirjaan. Hyväksytyt vaalikuoret on lähetekirjeistä erotettuina säilytettävä avoimattomina varmassa tallessa.

65 §

Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle

Muissa kuin kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan on laitettava hyväksytyt vaalikuoret kestävään päällykseen, joka sinetöidään oikeusministeriön määrämällä tavalla ja johon merkitään vaalipiirilautakunnan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä. Lähetys on kiireellisesti toimitettava vaalipiirilautakunnalle sen määrämällä tavalla.

Jos kunnan keskusvaalilautakunnalle ei ole toimitettu vaalikuoria, jotka olisi lähetettävä vaalipiirilautakunnalle, siitä on ilmoitettava vaalipiirilautakunnalle.

66 §

Vaalileimasimien palauttaminen

Ennakköäänestyksen päätyttyä vaalileimasimet palautetaan kunnassa olevista ennakköäänestyspaikoista kunnan keskusvaalilautakunnalle. Ulkomailla olevien ennakköäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoiden käytössä olleet vaalileimasimet palautetaan ulkoasiainministeriölle, joka toimittaa ne Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunnalle.

67 §

Muutoksenhakukielto ennakköäänestystä koskevassa asiassa

Tässä luvussa tarkoitettuun vaaliviranomaisen päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

6 luku

Vaalipäivän äänestys

68 §

Vaalipäivän äänestyksen toimittaminen

Vaalipäivän äänestys toimitetaan yhtäaikaisesti jokaisessa kunnassa äänestysalueittain. Äänioikeutettu saa äänestää vain siinä äänestysalueessa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin hänen kohdalleen.

Äänestyksen järjestämisestä kullakin äänestysalueella huolehtii vaalilautakunta.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on saatettava vaalipäivä ja äänestysalueiden äänestyspaikat tiedoksi sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi.

Vaalipäivästä säädetään II osassa.

69 §

Äänestysaika

Vaalipäivän äänestys aloitetaan kello 9, ja sitä jatketaan yhtäjaksoisesti kello 20:een.

Kaikilla niillä äänestäjillä, jotka ovat ennen kello 20:tä tulleet saapuville odottamaan äänestysvuoroaan, on oikeus äänestää. Odotustila on suljettava kello 20. Sulkemisesta on sitä ennen ilmoitettava saapuville tulleille äänestäjille.

70 §

Äänestyspaikka

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten on kullakin äänestysalueella äänestyspaikka, jota varten kunnan on annettava käytettäväksi sopiva huoneisto ja kalusto.

Äänestyspaikalla tulee olla riittävästi tilaa myös niitä äänestäjiä varten, jotka odottavat vuoroaan päästäkseen vaalihuoneeseen äänestämään.

71 §

Valmistavat toimenpiteet

Kunnan keskusvaalilautakunnan on ryhdyttävä kaikkiin vaalipäivän äänestyksen toimittamista varten tarpeellisiin toimenpiteisiin ja siinä tarkoituksessa muun ohella huolehdittava siitä, että jokaisella vaalilautakunnalla on äänestyspaikalla käytettävään:

1) sellaiset äänestyskopit äänestysmerkinän tekemistä varten, jotka turvaavat vaalisalaisuuden säilymisen;

2) tarpeellinen määrä 52 §:ssä tarkoitettuja äänestyslippuja, 53 §:ssä tarkoitettuja vaalileimasimia ja lomakkeita 80 §:ssä tarkoitettua vaalipöytäkirjaa varten;

3) ehdokaslistojen yhdistelmiä tai presidentinvaalin ehdokasluetteloita, jotka asetetaan nähtäviksi vaalihuoneeseen, odotustilaan ja jokaiseen äänestyskoppiin;

4) sinetöimisyvälineet;

5) vaaliluettelo; sekä

6) vaaliurna.

Oikeusministeriö huolehtii äänestyslippujen, vaalipöytäkirjaa varten tarvittavien lomakkeiden, sinetöimisyvälineiden ja tarvittaessa myös vaaliurnien toimittamisesta vaalilautakunnille.

72 §

Vaaliluettelot ja niiden toimittaminen

Ennakkoäänestyksen päätyttyä oikeusministeriö huolehtii siitä, että äänioikeusrekisteristä tulostetaan alkaen 4. päivänä ennen vaalipäivää kello 19 *vaaliluettelot* äänestysalueittain ja että luettelot toimitetaan kuntien keskusvaalilautakunnille hyvissä ajoin ennen vaalipäivää. Ministeriö voi määrätä, että keskusvaalilautakunta tulostaa vaaliluettelot

kunnan äänestysalueiden osalta. Ministeriö voi myös määrätä, että vaaliluetteloissa olevat tiedot toimitetaan keskusvaalilautakunnalle konekielisinä.

Vaaliluetteloihin otetaan vain ne henkilöt, jotka äänioikeusrekisteriin tehtyjen merkintöjen mukaan eivät ole käyttäneet äänioikeuttaan ennakkoäänestyksessä. Vaaliluettelot tulostetaan äänestysalueittain henkilöiden nimien mukaisessa aakkosjärjestyksessä tai oikeusministeriön määräämällä tavalla. Vaaliluetteloissa ovat otsikkotietoina eduskunta-vaaleissa, presidentinvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa vaalipiiri ja kaikissa vaaleissa kunta ja äänestysalue sekä jokaisesta henkilöstä hänen täydellinen nimensä ja henkilötunnuksensa.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa erityisesti syystä määrätä, että vaaliluettelot tulostetaan äänioikeusrekisteristä heti rekisterin tultua lainvoimaiseksi ja että ne viipymättä toimitetaan asianomaiselle kunnan keskusvaalilautakunnalle.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaaliluettelot ovat ennen vaalipäivän äänestyksen alkamista vaalilautakuntien käytettävissä. Vaaliluettelot eivät ole julkisia ennen kuin vaalitoimitus on päättynyt.

73 §

Järjestys äänestyspaikalla

Äänestyspaikalla taikka sen välittömässä läheisyydessä ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipanna tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehotuksia eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen.

Äänestys on järjestettävä siten, että vaalisalaisuus säilyy. Saapuvilla olevien on noudatettava vaalilautakunnan järjestyksen ylläpitämiseksi ja äänestyksen häiriöttömän kulun turvaamiseksi antamia määräyksiä.

74 §

Avustaja

Jokaisella äänestyspaikalla tulee olla saapuvilla vaalilautakunnan nimeämä, asianmukaisin tunnusmerkein tai -merkinnöin osoitettu *vaaliavustaja*, joka äänestäjän pyynnös-

tä avustaa häntä merkinnän tekemisessä äänestyslippuun.

Äänestäjällä, joka haluaa käyttää vaalilautakunnan jäsentä avustajana äänestysmerkinnän tekemisessä, on siihen oikeus, jolle se viivytää äänestystä.

Henkilö, jonka kyky tehdä äänestysmerkintä on oleellisesti heikentynyt, saa käyttää äänestysmerkinnän tekemisessä apuna valitsemaansa avustajaa.

Henkilö, joka on ehdokkaana asianomaisissa vaaleissa, ei saa olla vaaliavustajana eikä äänestäjän valitsemana avustajana.

Avustaja on velvollinen tunnollisesti täyttämään äänestäjän osoitukset sekä pitämään salassa äänestyksen yhteydessä saamansa tiedot.

75 §

Vaalipäivän äänestyksen aloittaminen

Vaalipäivän äänestyksen alkaessa vaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan on näytettävä läsnä oleville äänestäjille, että vaaliurna on tyhjä, sekä sen jälkeen suljettava urna oikeusministeriön määrämällä tavalla ja avattava päälly, jossa vaalilautakunnalle lähetetyt äänestysliput ovat. Vaaliurnaa ei saa avata sen jälkeen, kun se on vaalipäivän äänestyksen alkaessa suljettu ennen kuin äänestyksen päätyttyä ryhdytään laskemaan ääniä.

76 §

Äänestämään ilmoittautuminen

Äänestäjän on ilmoittauduttava äänestysalueensa äänestyspaikassa vaalilautakunnalle, jonka tulee huolehtia siitä, ettei äänestäjä saa äänestää ennen kuin hänet on todettu äänioikeutetuksi.

Äänestäjä on velvollinen esittämään vaalilautakunnalle selvityksen henkilöllisyydestään.

77 §

Äänestämisen vaalipäivänä

Äänestäjällä on oikeus äänestää sen vaalipiirin, kunnan tai vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä olevaa ehdokasta, jossa äänestäjä on asianomaisissa vaaleissa merkit-

ty äänioikeutetuksi. Jos europarlamenttivaa-leissa on laadittu yksi sisällöltään samanlainen ehdokaslistojen yhdistelmä kaikkia vaalialueita varten, äänestäjällä on oikeus äänestää siinä olevaa ehdokasta. Presidentinvaalissa äänestäjällä on oikeus äänestää presidentinvaalin ehdokasluettelossa olevaa ehdokasta.

Äänestäjän on niin selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä, ettei voi syntyä epätietoisuutta siitä, ketä ehdokasta hän tarkoittaa. Merkintä on tehtävä äänestyskopissa siten, että vaalisalaisuus säilyy.

78 §

Äänestämisen päättämistoimet

Äänestäjän, joka on tehnyt merkintänsä äänestyslippuun, on annettava äänestyslippu taitettuna vaalilautakunnalle leimattavaksi. Leima on lyötävä keskelle taitetun äänestyslipun kääntöpuolta. Äänestäjän on sen jälkeen pantava äänestyslippu vaaliurnaun.

Vaalilautakunta tekee vaaliluetteloon merkinnän siitä, että äänestäjä on käyttänyt äänioikeuttaan. Merkintä tehdään kuitenkin äänioikeusrekisteriin silloin, kun se on vaalilautakunnan käytettävissä.

79 §

Vaalipäivän äänestyksen päättämisen ja alustava ääntenlaskenta

Vaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan julistettua vaalipäivän äänestyksen päätyneeksi otetaan äänestysliput viipymättä vaaliurnasta ja lasketaan niiden lukumäärä. Samoin lasketaan niiden henkilöiden lukumäärä, jotka vaaliluetteloon tai äänioikeusrekisteriin tehtyjen merkintöjen mukaan ovat käyttäneet äänioikeuttaan vaalipäivänä.

Kun äänestyslippujen lukumäärä on laskettu, vaalilautakunta tarkastaa äänestysliput. Ne äänestysliput, jotka on katsottava mitätömiksi, erotetaan eri ryhmäksi. Jäljellä olevat liput jaotellaan siten, että kunkin ehdokkaan hyväksi annetut liput ovat omana ryhmänään. Kussakin ryhmässä olevien äänestyslippujen lukumäärä lasketaan (*alustava ääntenlaskenta*).

Vaalilautakunnan on suoritettava äänestys-

lippujen jaottelemine ja laskemine keskeytyksettä loppuun.

Sen jälkeen kun alustava ääntenlaskenta on suoritettu, laitetaan äänestysliput, jaoteltuina 2 momentin mukaisesti, kestävään päällykseen, joka suljetaan huolellisesti sine-töimällä se oikeusministeriön määräämällä tavalla. Päällykseen merkitään 82 §:n 1 momentissa tarkoitettun vastaanottajan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä.

80 §

Vaalipöytäkirja

Vaalilautakunnan on määrättävä yksi jäsenistään pitämään *vaalipöytäkirjaa*, johon merkitään:

1) päivä sekä kellonajat, jolloin vaalipäivän äänestys alkoi ja julistettiin päättyneeksi;

2) läsnä olleet vaalilautakunnan jäsenet;

3) vaaliavustajat ja äänestäjien itsensä valitsemat avustajat;

4) äänestäneiden lukumäärä;

5) annettujen äänestyslippujen kokonaismäärä ja niiden lukumäärä kussakin ryhmässä, joihin ne 79 §:n 2 momentin mukaisesti on jaoteltu;

6) päivä ja kellonaika, jolloin äänestyslippu suljettiin päällykseen; sekä

7) äänestyslippuja jaoteltaessa ja laskettaessa saapuvilla olleet puolueiden, valitsijayhdistysten ja yhteislistojen vaaliasiamiehet tai heidän valtuuttamansa henkilöt sekä muut läsnä olleet henkilöt, joilla on ollut siihen oikeus.

Pöytäkirjaan merkitään kunnallisvaaleissa myös ne kunnan keskusvaalilautakunnan jäsenet, jotka ovat tuoneet äänestyspaikkaan vaalikuoret niiden vähäisen määrän vuoksi sen mukaisesti kuin 87 §:ssä säädetään, sekä heidän tuomiensa vaaliurnaan pantujen äänestyslippujen lukumäärä.

Pöytäkirjaan on liitettävä vaalilautakunnalle annetut 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettujen vaaliasiamiesten valtuuttamien henkilöiden valtakirjat.

Lopuksi pöytäkirja luetaan julki, tarkastetaan ja varustetaan vaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan ja vähintään yhden muun jäsenen allekirjoituksin sekä suljetaan liitteineen päällykseen, johon merkitään 82 §:n 1 momentissa tai 83 §:n 2 momentissa tarkoitettun vastaanottajan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä.

81 §

Tiedottaminen alustavan ääntenlaskennan tuloksesta

Vaalipiirilautakunnat ja kunnan keskusvaalilautakunnat ja vaalilautakunnat tiedottavat alustavan ääntenlaskennan tuloksesta oikeusministeriön määräämällä tavalla.

82 §

Äänestyslippujen ja vaalipöytäkirjan toimittaminen vaalilautakunnista

Vaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan ja yhden muun jäsenen on yhdessä viipymättä vietävä äänestyslippu sisältävä lähetys ja vaalipöytäkirjan sisältävä lähetys kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa vaaleissa vaalipiirilautakunnalle.

Vaalipiirilautakunta ja kunnan keskusvaalilautakunta voivat määrätä myös lähetyksen muunlaisesta toimittamisesta.

83 §

Pienten äänestysalueiden äänestyslippu

Jos äänioikeusrekisterissä kunnan jonkin äänestysalueen kohdalla on vähemmän kuin 120 äänioikeutettua, kunnan keskusvaalilautakunnan on vaalisalaisuuden turvaamiseksi hyvissä ajoin ennen vaaleja määrättävä, että tällaisen äänestysalueen ja kunnan jonkin toisen äänestysalueen äänestyslippuja ei tarkasteta vaalilautakunnassa vaan kunnan keskusvaalilautakunnassa. Keskusvaalilautakunnan on muissa kuin kunnallisvaaleissa ilmoitettava viipymättä päätöksestään vaalipiirilautakunnalle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden vaalilautakuntien on sen jälkeen, kun äänestyslippu vaalisalaisuus säilyttäen on otettu vaaliurnasta ja niiden lukumäärä laskettu, suljettava äänestyslippu kestävään päällykseen oikeusministeriön määräämällä tavalla. Päällykseen merkitään kunnan keskusvaalilautakunnan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä. Lähetys toimitetaan viipymättä keskusvaalilautakunnalle. Vaalipöytäkirja tehdään menettelystä johtuvat merkin-

Kunnan keskusvaalilautakunnan on viipymättä vaalisalaisuus säilyttäen yhdistettävä 1

momentissa tarkoitetuilta vaalilautakunnilta saamansa äänestysliput ja laskettava niiden lukumäärä. Sen jälkeen äänestysliput on tarkastettava ja laskettava. Tästä on laadittava tarpeelliset tiedot sisältävä pöytäkirja, joka on liitettävä yhteen mainittujen äänestysaluiden vaalipöytäkirjojen kanssa. Muissa kuin kunnallisvaaleissa äänestysliput on suljettava päällykseen siten kuin 79 §:n 4 momentissa säädetään ja äänestysliput ja pöytäkirjat sisältävät lähetykset on toimitettava vaalipiirilautakunnalle sen määräämällä tavalla.

84 §

Muutoksenhakukielto vaaliviranomaisen päätökseen

Tässä luvussa tarkoitettuun vaaliviranomaisen päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

7 luku

Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen

85 §

Tuloksen laskennasta vastaavat viranomaiset

Ennakoäänestyksessä annettujen äänestyslippujen laskennasta ja vaalipäivän äänestyksessä annettujen äänestyslippujen tarkastuslaskennasta huolehtii kokouksissaan:

- 1) eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa vaalipiirilautakunta;
- 2) kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunta.

86 §

Äänestyslipun mitättömyys

Äänestyslippu on mitätön, jos:

- 1) vaalikuoreessa on useampi tai muutakin kuin yksi äänestyslippu;
- 2) vaalikuori on avonainen taikka siihen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä;
- 3) äänestyslippuna on käytetty muuta kuin oikeusministeriön painattamaa äänestyslippua;
- 4) äänestyslippua ei ole leimattu;

5) ehdokkaan numero on merkitty siten, ettei selvästi ilmene, ketä ehdokasta se tarkoittaa;

6) äänestyslippuun on kirjoitettu äänestäjän nimi tai erityinen tuntomerkki taikka siihen on tehty muunlainen asiaton merkintä; taikka

7) äänestyslipulla on eduskuntavaaleissa äänestetty ehdokasta, joka on asetettu ehdokkaaksi kahdessa tai useammassa vaalipiirissä.

Asiattomana ei pidetä äänestyslippuun tehtyä merkintää, joka ainoastaan selvittää, ketä ehdokasta äänestäjä on tarkoittanut äänestää.

87 §

Ennakoäänten laskenta

Ennakoäänestyksessä annettujen vaalikuorissa olevien äänestyslippujen tarkastaminen voidaan aloittaa vaalipäivänä aikaisintaan kello 15 tai erityisestä syystä lautakunnan harkinnan mukaan aikaisemminkin, kuitenkin aikaisintaan kello 12. Mitättömät äänestysliput erotetaan eri ryhmäksi. Muut äänestysliput jaotellaan siten, että kunkin ehdokkaan hyväksi annetut liput ovat omana ryhmänään. Kussakin ryhmässä olevien äänestyslippujen lukumäärä lasketaan.

Jos hyväksytyjä vaalikuoria on kunnallisvaaleissa enintään 25, on kunnan keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan ja yhden muun jäsenen yhdessä vietävä vaalikuoret avaamattomina ennen vaalipäivän äänestyksen päättymistä johonkin kunnassa olevaan äänestyspaikkaan, jossa vaalikuoret on avattava ja äänestysliput vaalilaisuus säilyttäen taitettuina pudotettava vaaliurna.

88 §

Äänten tarkastuslaskenta

Vaalien jälkeisenä päivänä kello 9 on ryhdyttävä tarkastamaan vaalipäivän äänestyksessä annettuja äänestyslippuja sekä vaalilautakuntien ja 83 §:n 3 momentissa tarkoitettuja kunnan keskusvaalilautakuntien laskelmia. Tarkastuslaskennassa on päätettävä, mitkä äänestysliput on luettava ehdokkaiden hyväksi ja mitkä äänestysliput on mitättömi-

nä jätettävä huomioon ottamatta.

Kunkin ehdokkaan hyväksi ennakkoäänestyksessä ja vaalipäivän äänestyksessä annetut hyväksytyt äänet on laskettava yhteen.

89 §

Ehdokkaiden saamien äänimäärien laskeminen yhteen

Ehdokkaiden saamat äänimäärät lasketaan yhteen siten, että samaan vaaliliittoon kuuluvien puolueiden ehdokkaiden äänimäärät tulevat vaaliliiton hyväksi, vaaliliittoon kuulumattoman puolueen ehdokkaiden äänimäärät puolueen hyväksi ja yhteislistaan kuuluvien valitsijajyhdistysten ehdokkaiden äänimäärät yhteislistan hyväksi.

Jos käy ilmi, että ehdokas ei ole vaalikel-poinen tai on kuollut taikka on europarlamenttivaaleissa asetettu ehdokkaaksi samoissa vaaleissa myös muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, tulevat sellaisen ehdokkaan saamat äänet kuitenkin sen vaaliliiton, puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu.

90 §

Vaalien tuloksen laskentatapa

Vaaliliittoon kuulumattomaan puolueeseen ja kuhunkin yhteislistaan kuuluvien ehdokkaiden keskinäinen järjestys puolueesta tai yhteislistasta määräytyy heidän saamiensa henkilökohtaisten äänimäärien mukaan. Tässä järjestyksessä ehdokkaille annetaan *vertausluvut* siten, että kunkin puolueen tai yhteislistan ensimmäinen ehdokas saa vertauslukuun puolueen tai yhteislistan hyväksi annettujen äänten koko lukumäärän, toinen puolet siitä, kolmas kolmanneksen, neljäs neljänneksen ja niin edelleen.

Vaaliliittoon kuuluvien puolueiden ehdokkaiden keskinäinen järjestys määräytyy puolueesta riippumatta heidän saamiensa henkilökohtaisten äänimäärien mukaan. Tässä järjestyksessä ehdokkaille annetaan vertausluvut siten, että ensimmäinen ehdokas saa vertauslukuun vaaliliiton hyväksi annettujen äänten koko lukumäärän, toinen puolet siitä, kolmas kolmanneksen, neljäs neljänneksen ja niin edelleen.

Yhteislistaan kuulumattoman valitsijajyh-

distyksen ehdokkaan vertauslukuna on hänen saamansa äänimäärä.

91 §

Arvan käyttö

Jos äänimäärät tai vertausluvut ovat yhtä suuret, niiden keskinäinen järjestys ratkaistaan arpomalla.

92 §

Vaalien tuloksen määrääminen eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa

Vaalien tuloksen määräämiseksi eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa kirjoitetaan kaikkien ehdokkaiden nimet heidän vertauslukujensa suuruuden mukaiseen järjestykseen ja kunkin ehdokkaan nimen kohdalle merkitään hänen vertauslukunsa. Tästä nimisarjasta valitaan sarjan alusta alkaen niin monta ehdokasta, kuin vaalipiirissä on valittava edustajia tai kunnassa valtuutettuja.

93 §

Kansanedustajien varaedustajat

Kansanedustajan varaedustaja määrätään siten, että varaedustajaksi tulee ensimmäinen valitsematta jäänyt ehdokas siitä puolueesta tai yhteislistasta taikka, jos on muodostettu vaaliliitto, ensimmäinen valitsematta jäänyt ehdokas siitä vaaliliitosta, johon valittu kuului.

Jollei edustajalle muutoin saada varaedustajaa, varaedustajaksi tulee se valitsematta jäänyt ehdokas, jonka nimi on ensimmäisenä 92 §:ssä tarkoitetussa nimisarjassa.

Jos varaedustaja tulee edustajaksi tai muutoin poistuu, vaalipiirilautakunnan tulee määrätä edustajalle uusi varaedustaja noudattaen, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään.

Jos Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä edustajanpaikka tulee avoimeksi eikä 1 tai 2 momentissa tarkoitettua varaedustajaa ole, vaalipiirissä on viipymättä toimitettava uudet eduskuntavaalit. Oikeusministeriö määrää vaalien ajan ja kuuluttaa sen. Ennakkoäänestys toimitetaan vain Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä.

94 §

Varavaltuutetut

Valtuutetuille valitaan varavaltuutetut siten kuin kuntalain 11 §:ssä säädetään.

Jos valtuuston toimikauden aikana varavaltuutettujen määrä jää vajaaksi, kunnan keskusvaalilautakunnan on valtuuston puheenjohtajan pyynnöstä määrättävä uusia varavaltuutettuja kuntalain 11 §:n mukaisesti.

Jollei kaikkia varavaltuutetun toimia saada täytetyiksi tässä pykälässä olevien säännösten nojalla, jää varavaltuutettujen määrä vajaaksi.

95 §

Eduskuntavaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen sekä tuloksesta tiedottaminen

Vaalipiirilautakunta vahvistaa vaalien tuloksen 3. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 18 aloitettavassa kokouksessaan.

Vaalipiirilautakunnan on julkaistava vaalien tulos valitusosoituksineen tiedoksipanolla lautakunnassa ja ilmoitettava tiedoksipanossaan myös, kuka on kunkin valitun varaedustaja, sekä laadittava viipymättä kullekin valitulle valtakirja ja toimitettava valtakirjat viipymättä eduskuntaan annettaviksi valituille.

Vaalipiirilautakunnan tulee heti antaa tieto vaalin tuloksesta oikeusministeriölle sen määräämällä tavalla sekä lisäksi lääninhallitukselle ja vaalipiirin kuntien keskusvaalilautakunnille sekä ilmoitettava tulos ja valittujen vertausluvut ja äänimäärät niitä puolueita edustavissa, vaalipiirissä eniten leviävissä sanomalehdissä, joista ehdokkaita on valittu.

96 §

Kunnallisvaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen sekä tuloksesta tiedottaminen

Kunnan keskusvaalilautakunta vahvistaa vaalien tuloksen 3. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 18 aloitettavassa kokouksessaan.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on viipymättä:

1) julkaistava vaalien tulos laittamalla sen sisältävä pöytäkirja valitusosoituksineen kunnan julkisten kuulutusten ilmoitustaululle

seitsemän päivän ajaksi;

2) annettava luettelo valtuutetuiksi valituista ja heidän varajäsenistään valtuustolle ja tiedotettava siitä sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset kunnassa saatetaan tiedoksi; sekä

3) annettava tieto vaalien tuloksesta oikeusministeriölle sen määräämällä tavalla.

97 §

Presidentinvaalia ja europarlamenttivaaleja koskevat säännökset

Ehdokkaiden saamien äänimäärien laskeamisesta presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa sekä näiden vaalien tuloksen laskentatavasta, määräämisestä, vahvistamisesta ja julkaisemisesta sekä siitä tiedottamisesta säädetään II osassa.

98 §

Europarlamentin jäsenen varajäsen

Euroopan parlamentin jäseneksi valitun varajäsenen määräämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä kansanedustajan varaedustajasta 93 §:ssä säädetään. Jos puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaat on asetettu vaalialueittaisesti, on varajäsenen, jos se on mahdollista, oltava samalta vaalialueelta.

99 §

Vaalien tuloksen merkitseminen pöytäkirjaan

Kun vaalien tulos on vahvistettu, tuloksen vahvistavan viranomaisen on pöytäkirjassa mainittava sekä valitut henkilöt että ne, jotka edustajanpaikan joutuessa avoimeksi varaedustajina tulevat valittujen tilalle tai jotka on valittu varavaltuutetuiksi.

Kukin valittu merkitään pöytäkirjaan ilmoittamalla hänen nimensä ja arvonsa, ammattinsa tai toimensa sekä, kunnallisvaaleja lukuun ottamatta, kotikuntansa samoin kuin hänen saamansa vertausluku ja äänimäärä.

100 §

Asiakirjojen ja tarvikkeiden säilyttäminen

Jos äänestyslippujen laskenta tai käsittely

keskeytetään, kaikki äänestysliput ja laskelmat on säilytettävä siten, ettei kukaan ulkopuolinen saa niitä käsiinsä.

Vaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen äänestysliput ja kappale ehdokaslistojen yhdistelmää tai presidentinvaalin ehdokasluetteloa on pantava päällykseen, joka sinetöidään oikeusministeriön määräämällä tavalla. Ne on säilytettävä, kunnes lähinnä seuraavat vastaavat vaalit on toimitettu. Laskelmat on säilytettävä pöytäkirjan liitteenä. Hallussaan olevat asiakirjat ja vaaleissa käytetyt tarvikkeet vaalipiirilautakunnan on luovutettava lääninhallitukselle säilytettäväksi.

8 luku

Muutoksenhaku

101 §

Valituksen kohde

Päätökseen, jolla vaalien tulos on vahvistettu, saa hakea muutosta valittamalla sen mukaan kuin tässä luvussa säädetään.

Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin tuloksen vahvistamista koskeviin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.

102 §

Valitusoikeus ja valitusperusteet

Valitusoikeus on sillä, jonka etua tai oikeutta päätös loukkaa, sekä jokaisella vaaleissa ehdokkaana olleella henkilöllä ja ehdokashakemuksen antaneella puolueella ja yhteislistalla sillä perusteella, että päätös on lainvastainen.

Lisäksi saavat päätöksestä valittaa sillä perusteella, että vaalit on toimitettu virheellisessä järjestyksessä ja että se on saattanut vaikuttaa vaalien tulokseen:

1) jokainen asianomaisessa vaalipiirissä tai kunnassa taikka asianomaisella vaalialueella äänioikeutettu henkilö; ja

2) kunnallisvaaleissa kunnan jäsen.

103 §

Valituksen tekeminen ja käsittely

Valitus tehdään toimivaltaiselle lääninnoi-

keudelle 14 päivän kuluessa siitä, kun vaalien tulos on julkaistu. Europarlamenttivaaleissa valitus tehdään kuitenkin aina Uudenmaan lääninoikeudelle.

Valitusmenettelystä ja valituksen käsitte-lystä on muutoin voimassa, mitä hallinto-lainkäyttölaissa säädetään.

Valitus on käsiteltävä kiireellisesti.

104 §

Valitusviranomaisen päätös

Jos vaaliviranomaisen päätös tai toimenpi-de on ollut lainvastainen ja lainvastaisuus on ilmeisesti saattanut vaikuttaa vaalien tulokseen, vaalit on määrättävä uusittaviksi asianomaisessa vaalipiirissä tai kunnassa taikka europarlamenttivaaleissa koko maassa, jollei vaalien tulos ole oikaistavissa.

Jos vaalipiirilautakunta tai kunnan keskusvaalilautakunta on vaalien tulosta laskiessaan tai vahvistaessaan menettelyt lainvastaisesti ja lainvastaisuus on vaikuttanut vaalien tulokseen, vaalien tulosta on oikaistava.

105 §

Päätöksen tiedoksianto

Eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa lääninoikeuden päätöksestä on annettava tieto valittajalle, asianomaiselle vaalipiirilautakunnalle, puolueiden ja yhteislistojen vaaliasiamiehille sekä oikeusministeriölle. Lisäksi päätöksestä on viipymättä kuulutettava yleisradiotoimintaa harjoittavan laitoksen lähetyksessä, jos päätöksellä on määrätty vaalien tulos oikaistavaksi tai vaalit uusittaviksi.

Kunnallisvaaleissa lääninoikeuden päätöksestä on annettava tieto valittajalle, kunnanhallitukselle ja kunnan keskusvaalilautakunnalle, puolueiden ja yhteislistojen vaaliasiamiehille sekä, jos päätöksellä on määrätty vaalien tulos oikaistavaksi tai vaalit uusittaviksi, oikeusministeriölle. Kunnan keskusvaalilautakunnan on saatettava lääninoikeuden päätös viipymättä tiedoksi myös kunnan jäsenille asettamalla päätös seitsemän päivän ajaksi nähtäväksi kunnan julkisten kuulutus-ten ilmoitustaululle.

106 §

Jatkovalitus

Lääninoikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

Jos päätöksellä on määrätty vaalien tulos oikaistavaksi tai vaalit uusittaviksi, valitusoikeus on 102 §:ssä mainituilla sekä kunnallisvaaleissa myös kunnanhallituksella. Niiden, jotka eivät ole saaneet päätöstä erikseen tiedoksi, katsotaan saaneen päätöksestä tiedon silloin, kun päätöksestä ensimmäistä kertaa kuulutettiin yleisradiotoimintaa harjoittavan laitoksen lähetyksessä tai kun päätös asetettiin nähtäväksi kunnan julkisten kuulutusten ilmoitustaululle.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksi antamisesta ja kuuluttamisesta on voimassa, mitä lääninoikeuden päätöksestä 105 §:ssä säädetään.

107 §

Valituksen johdosta uusittavat vaalit

Jos vaalit valituksen johdosta määrätään uusittaviksi, on uusittavien vaalien vaalipäivä:

1) eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa ensimmäisenä sunnuntaina 50 päivän kuluttua siitä, kun valitusviranomaisen päätös on saanut lainvoiman;

2) kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan määräämänä sunnuntaina.

Uusittavien vaalien toimittamisesta huolehtivat samat vaaliviranomaiset kuin kumotuissa vaaleissa. Jos kunnan keskusvaalilautakunnan toimikausi on kuitenkin jo päätynyt, vaalien toimittamisesta huolehtii sen sijaan tullut keskusvaalilautakunta.

Uusittavissa vaaleissa noudatetaan samaa äänestysaluejakoa sekä käytetään samaa lainvoimaista äänioikeusrekisteriä ja samaa ehdokaslistojen yhdistelmää kuin kumotuissa vaaleissa, jollei valitusviranomainen päätöksessään toisin määrää. Väestörekisterikeskus huolehtii siitä, että äänioikeusrekisteriin oteuille lähetetään uusi ilmoituskortti. Ennakoäänestys toimitetaan vain siinä vaalipiirissä tai kunnassa, jota määräys vaalien uusimisesta koskee. Uusittavien vaalien toimittamisesta on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä varsinaisista vaaleista säädetään.

Kumotuissa vaaleissa valituiksi tulleet edustajat tai valtuutetut pysyvät toimissaan, kunnes uusittavien vaalien tulos on vahvistettu.

Uusittavien eduskuntavaalien tuloksesta on heti ilmoitettava eduskunnalle ja uusittavien kunnallisvaalien tuloksesta asianomaisen kunnan valtuustolle.

II OSA

VAALIKOHTAISET SÄÄNNÖKSET

9 luku

Eduskuntavaalit

Eduskuntavaalien ajankohta

108 §

Vaalipäivä

Eduskuntavaalien vaalipäivä on maaliskuun kolmas sunnuntai.

Jos tasavallan presidentti on määrännyt toimitettaviksi uudet eduskuntavaalit, näiden vaalien vaalipäivä on, sen mukaan kuin presidentti määrää, aikaisintaan ensimmäisenä sunnuntaina 50 päivän kuluttua ja viimeistään ensimmäisenä sunnuntaina 75 päivän kuluttua siitä, kun määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaistiin.

Kun tasavallan presidentti on antanut määräyksen uusien vaalien toimittamisesta, siitä on viipymättä tiedotettava sen lisäksi, mitä 68 §:n 3 momentissa säädetään, ainakin Suomen diplomaattisissa ja lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa julkipantavin ilmoituksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla.

Ehdokasasettelua koskevat yleiset säännökset

109 §

Oikeus asettaa ehdokkaita

Eduskuntavaaleissa voivat ehdokkaita asettaa:

1) puolueet;

2) äänioikeutetut, jotka ovat perustaneet valitsijayhdistyksen.

Ehdokkaita asettaessa kahdella tai useammalla puolueella on oikeus yhtyä *vaaliliitoksi* sopimalla siitä keskenään. Kahdella tai useammalla valitsijayhdistyksellä on oikeus vastaavalla tavalla muodostaa *yhteislistata*.

110 §

Ehdokkaiden enimmäismäärä

Puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla voi olla kussakin vaalipiirissä enintään 14 ehdokasta kansanedustajiksi. Jos vaalipiiristä valitaan enemmän kuin 14 kansanedustajaa, ehdokkaita voi kuitenkin olla enintään niin monta kuin vaalipiiristä valitaan edustajia.

111 §

Ehdokkaiden asettaminen ja enimmäismäärä Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä

Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä on valitsijayhdistyksellä, jonka vähintään 30 vaalipiirin äänioikeutettua on seuraavia eduskuntavaaleja varten perustanut, oikeus asettaa ehdokas kansanedustajaksi. Kahdella tai useammalla valitsijayhdistyksellä on oikeus muodostaa yhteislista. Yhteislistan ehdokkaita saa olla enintään neljä.

Muutoin on Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä valitsijayhdistyksen perustamisesta, hakemuksesta valitsijayhdistyksen ehdokaslistan julkaisemisesta, yhteislistan muodostamisesta ja ilmoituksen antamisesta yhteislistasta sekä ehdokasasetteluun liittyvistä viranomaistehtävistä soveltuvin osin voimassa, mitä näistä asioista tässä laissa säädetään.

112 §

Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla

Sama henkilö saadaan samoissa vaaleissa asettaa vain yhden puolueen tai yhden valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja ainoastaan yhdessä vaalipiirissä.

Puolueiden ehdokkaiden asettaminen

113 §

Jäsenäänestys

Ehdokkaiden asettamista varten puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva *jäsenäänestys*, johon ovat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenet.

Jäsenäänestys ei kuitenkaan ole pakollinen, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä.

114 §

Puolueen sääntöjen soveltaminen jäsenäänestyksessä

Jäsenäänestys on toimitettava ja ehdokkaat asetettava puolueen sääntöjen mukaisesti. Siltä osin kuin puolueen säännöissä ei ole määräyksiä jäsenäänestyksestä tai ehdokkaiden asettamisesta, niistä on voimassa, mitä tässä laissa säädetään.

115 §

Henkilöiden nimeäminen jäsenäänestykseen

Oikeus nimetä henkilöitä jäsenäänestykseen on vaalipiirissä toimivalla puolueeseen kuuluvalla yhdistyksellä, jossa on vain henkilöjäseniä (*perusjärjestö*). Päätöksen nimeämisestä tekee perusjärjestön päätösvaltaa käyttävä toimielin tai sen valtuuttamana perusjärjestön hallitus.

Jäsenäänestykseen on myös otettava henkilö, jonka vähintään 15 vaalipiirin alueella toimivaan samaan perusjärjestöön kuuluvaa jäsentä on siihen kirjallisesti nimennyt. Henkilön voi nimetä myös vähintään 30 jäsentä, jotka saavat kuulua vaalipiirin alueella toimiviin eri perusjärjestöihin. Perusjärjestön jäsen voi yhtyä vain yhteen tässä momentissa tarkoitettuun esitykseen.

Jäsenäänestykseen ei saa nimetä henkilöä, joka ei ole antanut siihen kirjallista suostumustaan.

116 §

Äänioikeus jäsenäänestyksessä

Äänioikeus jäsenäänestyksessä on puolueen ja sen perusjärjestön jäsenillä, jotka viimeistään vaalipäivänä täyttävät 18 vuotta.

Perusjärjestön jäsen saa äänestää vain yhden yhdistyksen jäsenenä.

117 §

Päätös ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta

Ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta päättää puolueen piirijärjestönä vaalipiirissä toimiva yhdistys (*piirijärjestö*). Päätöksen tekee piirijärjestön päätösvaltaa käyttävä toimielin tai sen valtuuttamana piirijärjestön hallitus.

Ehdokkaiksi on asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneet henkilöt. Jollei jäsenäänestystä 113 §:n 2 momentissa mainitusta syystä ole toimitettu, ehdokkaiksi on asetettava jäsenäänestykseen nimetyt henkilöt tai osa heistä.

118 §

Muutosoikeus

Jäsenäänestyksen tuloksesta saadaan puolueen hallituksen suostumuksella poiketa enintään yhdellä neljäsosalla niiden henkilöiden määrästä, jotka puolue asettaa ehdokkaiseen (*muutosoikeus*). Tällöinkin on vähintään puolet puolueen ehdokkaista asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneista henkilöistä.

Muutosoikeutta käytettäessä jäsenäänestyksen tulokseen ei lueta henkilöä, jota vaalikelpoisuuden puuttumisen, kieltäytymisen tai muun sellaisen synn vuoksi ei voida asettaa ehdokkaaksi.

119 §

Jäsenäänestyksestä sopiminen piirijärjestöjen kesken

Jos puolueessa on kaksi tai useampia piirijärjestöjä samassa vaalipiirissä, niiden on so-

vittava, miten jäsenäänestys tai jäsenäänestykset vaalipiirissä toimitetaan ja puolueen ehdokkaat asetetaan. Jos piirijärjestöt eivät voi sopia asiasta, puolueen hallitus ratkaisee asian.

Valitsijayhdistyksen perustaminen

120 §

Valitsijayhdistyksen jäsenten määrä ja perustamisasiakirjan laatiminen

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi eduskuntavaaleja varten tarvitaan vähintään 100 saman vaalipiirin äänioikeutettua henkilöä.

Valitsijayhdistys perustetaan laatimalla päivätty ja allekirjoitettu perustamisasiakirja, jossa on oltava seuraavat tiedot:

1) maininta siitä, mitkä eduskuntavaalit ovat kyseessä;

2) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta;

3) jokaisen jäsenen nimi, syntymäaika ja osoite;

4) jokaisen jäsenen allekirjoittama vakuutus siitä, että hän on kysymyksessä olevissa vaaleissa asianomaisessa vaalipiirissä äänioikeutettu;

5) valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

Äänioikeutettu voi olla jäsenenä vain yhdessä valitsijayhdistyksessä. Jos hän on jäsenenä kahdessa tai useammassa valitsijayhdistyksessä, vaalipiirilautakunnan on poistettava hänen nimensä kaikista perustamisasiakirjoista.

Ehdokashakemus eduskuntavaaleissa

121 §

Vaaliasiamiehet

Kullakin ehdokkaita asettavalla puolueella ja ehdokkaan asettavalla valitsijayhdistyksellä tulee olla vaalipiirissä vaaliasiamies (*puolueen vaaliasiamies* ja *valitsijayhdistyksen vaaliasiamies*) ja jokaisella vaaliasiamiehellä varamies. Lisäksi yhteislistan muodostaneitten valitsijayhdistysten on valtuutettava jonkin valitsijayhdistyksen vaaliasiamies toimi-

maan yhteislistan vaaliasiamiehenä ja toinen hänen varamiehenään.

Puolueen tai yhteislistan vaaliasiamies ei saa olla toisen puolueen tai yhteislistan vaaliasiamiehenä. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla puolueen vaaliasiamiehenä eikä muun yhteislistan vaaliasiamiehenä kuin mihin hänen valitsijayhdistyksensä kuuluu eikä toisen valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehenä. Puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla vaalipiirilautakunnan eikä kunnan keskusvaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

Vaaliasiamiehen puolesta saa tässä laissa tarkoitettua hakemuksen, ilmoituksen tai oikeuden tehdä hänen kirjallisesti valtuuttamansa henkilö. Mitä tässä laissa säädetään puolueen, yhteislistan tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehestä, on soveltuvin osin voimassa hänen varamiehestään.

Puolueen on viimeistään 48. päivänä ennen vaalipäivää ilmoitettava vaalipiirilautakunnalle puolueen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

122 §

Ehdokashakemuksen jättäminen

Puolueen, yhteislistan tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on annettava ehdokashakemus vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

123 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemukseen on liitettävä:

1) ehdotus puolueen ehdokaslistaksi, jossa on mainittava siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan, kunkin ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokaslistassa ei saa olla muita merkintöjä, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi; ja

2) kunkin ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan edustajantoimi

sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen puolueen eikä valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi eikä ehdokkaaksi toisessa vaalipiirissä.

Puolueen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia.

124 §

Ilmoitus vaaliliitosta

Jos puolueet ovat sopineet yhtymisestä vaaliliitoksi, siitä on laadittava yhteinen ilmoitus, jossa luetaan vaaliliittoon yhtyvät puolueet ja joka kaikkien vaaliliittoon yhtyvien puolueiden vaaliasiamiesten on allekirjoitettava. Vaaliliittoon yhtyneen puolueen vaaliasiamiehen on annettava ilmoitus vaalipiirilautakunnalle samanaikaisesti puolueen ehdokashakemuksen kanssa.

125 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemukseen on liitettävä:

1) ehdotus valitsijayhdistyksen ehdokaslistaksi, jossa ehdokkaasta on 123 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua tietoja;

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan edustajantoimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen valitsijayhdistyksen eikä puolueen ehdokkaaksi eikä ehdokkaaksi toisessa vaalipiirissä; ja

3) valitsijayhdistyksen perustamisasiakirja.

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokas on vaalikelpoinen ja että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet perustamisasiakirjan.

126 §

Ilmoitus yhteislistasta

Jos valitsijayhdistys on sopinut yhteislistasta yhden tai useamman muun valitsijayh-

distyksen kanssa, ilmoitus yhteislistasta ja siihen kuuluvista valitsijayhdistyksistä sekä niiden ehdokkaista siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan on annettava samanaikaisesti valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksen kanssa. Ilmoituksen allekirjoittavat yhteislistan muodostaneiden valitsijayhdistysten vaaliasiamiehet.

Ilmoituksessa on lisäksi mainittava yhteislistan vaaliasiamiehen ja hänen varamiehen nimi ja yhteystiedot.

Ilmoituksessa voidaan ehdottaa ehdokaslistojen yhdistelmään otettavaksi yhteislistan nimitys, johon tulee sisältyä sana "yhteislista". Nimitys ei saa olla sopimaton eikä merkitykseltään yleistävästi tai muutoin harhaanjohtava. Nimitykseen voi aina sisältyä yhdistysrekisteriin merkitty nimi, jonka käyttämiseen yhteislistan muodostaneet valitsijayhdistykset ovat saaneet yhdistykseltä todisteellisesti luvan. Nimitykseen ei kuitenkaan saa sisältyä puolerekisteriin merkityn puoleen nimeä.

Kansanedustajan valtakirja

127 §

Valtakirjan kaava

Kansanedustajan valtakirja on näin kuuluva:

"Eduskuntavaaleissa, jotka . . . päivänä . . . kuuta . . . toimitettiin . . . vaalipiirissä, on . . . asuva — — valittu olemaan edustajana valtiopäivillä tästä päivästä alkaen, kunnes seuraavat eduskuntavaalit on toimitettu.

Tämä todistus on edustajan valtakirjana."

Paikka ja aika.

Jos edustajanpaikka on joutunut avoimeksi, vaalipiirilautakunta antaa valtakirjan sille, joka 93 §:n mukaan tulee pois jääneen edustajan tilalle. Tässä tapauksessa valtakirja on näin kuuluva:

"Sitten kun . . . päivänä . . . kuuta . . . vaalipiirissä toimitetuissa eduskuntavaaleissa — — on valittu olemaan edustajana valtiopäivillä . . . päivästä . . . kuuta . . . alkaen, kunnes seuraavat eduskuntavaalit toimitettaisiin, mutta edustajanpaikka hänen jälkeensä on tullut avoimeksi, tulee vaalilain mukaan . . . asuva — — hänen sijaansa eduskunnan jäseneksi.

Tämä todistus on edustajan valtakirjana."

Paikka ja aika.

Jos edustaja on valittu jäseneksi Euroopan parlamenttiin, vaalipiirilautakunta antaa valtakirjan sille, joka perustuslain mukaan tulee viimeksi mainitun toimen hoitamisen ajaksi edustajan tilalle edustajantointa hoitamaan. Tämä valtakirja kuuluu seuraavasti:

"Sitten kun . . . päivänä . . . kuuta . . . vaalipiirissä toimitetuissa eduskuntavaaleissa — — on valittu olemaan edustajana valtiopäivillä . . . päivästä . . . kuuta . . . alkaen, kunnes seuraavat eduskuntavaalit toimitettaisiin, ja kun hänet on . . . päivänä . . . kuuta . . . Suomessa toimitetuissa europarlamenttivaaleissa valittu toimimaan jäsenenä Euroopan parlamentissa ja hänen edustajantointensa hoitaminen tämän johdosta keskeytyy, tulee perustuslain ja vaalilain mukaan . . . asuva — — hänen varaedustajanaan hänen sijaansa edustajantointa hoitamaan siksi ajaksi kun edustaja hoitaa tointaan jäsenenä Euroopan parlamentissa.

Tämä todistus on edustajan varaedustajan valtakirjana."

Paikka ja aika.

10 luku

Presidentinvaali

Presidentinvaalin ajankohta

128 §

Vaalipäivä

Presidentinvaalin ensimmäisen vaalin vaalipäivä on tammikuun kolmas sunnuntai kuudentena vuotena sen vuoden jälkeen, jona tasavallan presidentti viimeksi ryhtyi toimeensa.

Jos toinen vaali on toimitettava, sen vaalipäivä on ensimmäistä vaalia seuraava kolmas sunnuntai.

Jos on ryhdyttävä toimenpiteisiin presidentin valitsemiseksi sen johdosta, että presidentti, presidentiksi valittu tai presidenttiehdokas on tullut pysyvästi estyneeksi tai kuollut, valtioneuvoston Suomen säädöskoelmassa julkaistavalla päätöksellä säädetään siitä mahdollisimman pian seuraavasta sunnuntaista, jolloin presidentinvaali on toimitettava.

Ehdokasasettelu presidentinvaalissa

129 §

Oikeus asettaa ehdokas

Presidentinvaalissa voi ehdokkaan asettaa:

1) puolue, jonka ehdokaslistalta on viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa valittu vähintään yksi kansanedustaja;

2) vähintään 20 000 äänioikeutettua, jotka ovat perustaneet valitsijayhdistyksen.

Äänioikeutettu voi olla jäsenenä vain yhdessä valitsijayhdistyksessä. Jos hän on jäsenenä kahdessa tai useammassa valitsijayhdistyksessä, vaaliipiirilautakunnan on poistettava hänen nimensä kaikista perustamisasiakirjoista.

Ehdokkaan asettamiseen oikeutettu puolue tai valitsijayhdistys saa asettaa vain yhden ehdokkaan. Puolueilla ja valitsijayhdistyksillä voi olla sama ehdokas. Yhteisen ehdokkaan asettamiseksi ei perusteta vaaliliittoja eikä muodosteta yhteislistoja.

Asetettu ehdokas on ehdokkaana koko maassa.

130 §

Puolueen ehdokkaan asettaminen

Puolueen ehdokas valitaan jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään.

131 §

Valitsijayhdistyksen perustaminen

Valitsijayhdistys perustetaan laatimalla päivätty ja allekirjoitettu perustamisasiakirja, jossa on oltava seuraavat tiedot:

1) maininta siitä, mikä presidentinvaali on kyseessä;

2) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta;

3) valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

Perustamisasiakirjaan tulee liittää vähintään 20 000 äänioikeutetun jäsenen allekirjoittamat kannattajakortit, joissa tulee olla:

1) ilmoitus siitä, että äänioikeutettu haluaa

asettaa kortissa mainitun henkilön ehdokkaaksi presidentinvaaliin;

2) äänioikeutetun nimi, syntymäaika ja osoite;

3) äänioikeutetun vakuutus, että hän on äänioikeutettu presidentinvaalin ensimmäisessä vaalissa;

4) päiväys, joka ei saa olla vuotta vanhempi;

5) valtuutus tietylle henkilölle toimia valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehenä ja toiselle toimia tämän varamiehenä sekä vaaliasiamiehen ja varamiehen yhteystiedot.

Jokaisessa saman hakemuksen liitteinä olevassa kannattajakortissa on vaaliasiamiehiksi ja varamiehiksi valtuutettava samat henkilöt.

Ehdokashakemus presidentinvaalissa

132 §

Vaaliasiamiehet

Kullakin ehdokkaan asettavalla puolueella ja ehdokkaan asettavalla valitsijayhdistyksellä tulee olla vaaliasiamies ja jokaisella vaaliasiamiehellä varamies.

Puolueen vaaliasiamies ei saa olla toisen puolueen vaaliasiamiehenä. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla puolueen eikä toisen valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehenä. Puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla vaaliipiirilautakunnan eikä kunnan keskusvaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

Vaaliasiamiehen puolesta saa tässä laissa tarkoitettuna hakemuksen, ilmoituksen tai oikeuden tehdä hänen kirjallisesti valtuuttamansa henkilö. Mitä tässä laissa säädetään puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehestä, on soveltuvin osin voimassa hänen varamiehestään.

Puolueen on viimeistään 48. päivänä ennen vaalipäivää ilmoitettava Helsingin vaaliipiirilautakunnalle puolueen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

133 §

Ehdokashakemuksen jättäminen

Hakemus ehdokkaan ottamiseksi presidentinvaalin ehdokasluetteloon on puolueen tai

valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen annettava Helsingin vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

134 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemuksessa on oltava:

1) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokkaasta ei saa ehdokashakemuksessa olla muita tietoja, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi; ja

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi sekä suostumus ottaa vastaan presidentintoimi.

Puolueen nimen kirjoittamiseen oikeutettujen henkilöiden on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus.

135 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksessa on oltava:

1) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokkaasta ei saa ehdokashakemuksessa olla muita tietoja, paitsi jos ne ovat tarpeen henkilöllisyyden täsmentämiseksi; ja

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi sekä suostumus ottaa vastaan presidentintoimi.

Ehdokashakemukseen on liitettävä 131 §:ssä tarkoitetut valitsijayhdistyksen perustamisasiakirja ja kannattajakortit.

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet kannattajakortit.

136 §

Tiedonanto ehdokkaista

Helsingin vaalipiirilautakunta ilmoittaa asetetut ehdokkaat tiedonannolla oikeusministeriölle. Ilmoitus on tehtävä heti, kun ehdokkaiden keskinäinen järjestys on 38 §:n 1 ja 4 momentin mukaisesti määrätty tai, jos 37 §:n 3 momentissa tarkoitettu huomautus on tehty, viimeistään 31. päivänä ennen vaalipäivää. Ministeriön on julkaistava lautakunnan tiedonanto viipymättä Suomen säädöskokoelmassa.

137 §

Ainoan ehdokkaan valinta presidentiksi

Jos määräajassa on asetettu vain yksi ehdokas presidentiksi, hän tulee valituksi ilman vaalia. Helsingin vaalipiirilautakunnan on viipymättä ilmoitettava asiasta valtioneuvostolle. Todettuaan ehdokkaaksi asetetun henkilön tulevan valituksi tasavallan presidentiksi valtioneuvosto ilmoittaa tästä hänelle kirjallisesti ja antaa asiasta kuulutuksen, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.

Ensimmäinen vaali

138 §

Vaalipiireissä annetut äänet

Vaalipiirilautakunta vahvistaa 3. päivänä ensimmäisen vaalin vaalipäivän jälkeen kello 18 aloitettavassa kokouksessaan ne äänimäärät, jotka kukin ehdokas on ensimmäisessä vaalissa saanut vaalipiirissä, sekä ilmoittaa viipymättä oikeusministeriön määräämällä tavalla Helsingin vaalipiirilautakunnalle näin vahvistetut äänimäärät ja vaalissa annettujen äänten määrän.

139 §

Presidentin valituksi tuleminen

Saatuaan 138 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen kaikilta vaalipiirilautakunnilta Helsingin vaalipiirilautakunta vahvistaa viipymättä ensimmäisessä vaalissa koko maassa kullekin eh-

dokkaalle annettujen äänten lopullisen määrän ja vaalissa annettujen äänten kokonaisu määrän sekä ilmoittaa ne valtioneuvostolle.

Jos ensimmäisessä vaalissa joku ehdokas on koko maassa saanut enemmän kuin puolet annetuista äänistä, valtioneuvosto toteaa, että hän on hallitusmuodon nojalla tullut valituksi tasavallan presidentiksi, ja ilmoittaa tästä hänelle kirjallisesti sekä antaa presidentinvaalin tuloksesta kuulutuksen, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Kuulutuksessa on myös mainittava kunkin ehdokkaan presidentinvaalissa koko maassa saamien äänten määrä ja vaalissa annettujen äänten määrä.

140 §

Toista vaalia koskeva kuulutus

Jollei kukaan ehdokkaista ole saanut enemmistöä annetuista äänistä eikä presidentti tämän johdosta ole tullut ensimmäisessä vaalissa valituksi, valtioneuvoston on 4. päivänä vaalipäivän jälkeen annettava ensimmäisen vaalin tuloksesta kuulutus, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Kuulutuksessa on mainittava kunkin ehdokkaan ensimmäisessä vaalissa koko maassa saama äänimäärä. Siinä on myös mainittava, että presidentin valitsemiseksi on hallitusmuodon mukaan toimitettava toinen vaali sekä ketkä kaksi ehdokasta ovat presidenttiehdokkaina toisessa vaalissa ja mitkä numerot ehdokkailla 43 §:n 2 momentin mukaan on.

Toinen vaali

141 §

Äänestyslippu

Toisessa vaalissa äänestyslippu on erivärinen kuin ensimmäisessä vaalissa.

142 §

Vaalipiireissä annetut äänet

Vaalipiirilautakunta vahvistaa 3. päivänä toisen vaalin jälkeen kello 18 aloitettavassa kokouksessaan ne äänimäärät, jotka kumpi-

kin ehdokas on toisessa vaalissa saanut vaalipiirissä, sekä ilmoittaa oikeusministeriön määräämällä tavalla viipymättä Helsingin vaalipiirilautakunnalle näin vahvistetut äänimäärät ja vaalissa annettujen äänten määrän.

143 §

Presidentin valituksi tuleminen

Saatuun 142 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen kaikilta vaalipiirilautakunnilta Helsingin vaalipiirilautakunta vahvistaa viipymättä toisessa vaalissa koko maassa kummallekin ehdokkaalle annettujen äänten lopullisen määrän ja ilmoittaa näin vahvistetut äänimäärät heti valtioneuvostolle.

Valtioneuvosto toteaa 4. päivänä toisen vaalin jälkeen, kumpi ehdokkaista on saanut toisessa vaalissa enemmän ääniä ja tullut hallitusmuodon nojalla valituksi tasavallan presidentiksi. Vaalin tuloksen todettuaan valtioneuvosto ilmoittaa tästä presidentiksi valitulle sekä antaa presidentinvaalin tuloksesta kuulutuksen, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Kuulutuksessa on mainittava kummankin ehdokkaan toisessa vaalissa koko maassa saamien äänten määrä.

Vaalimenettelyn uudelleen aloittaminen

144 §

Presidenttiehdokkaan tai presidentiksi valitun pysyvä estyneisyys tai kuolema

Presidentin valitsemiseen on ryhdyttävä uudelleen niin pian kuin mahdollista, jos:

1) säädetyssä järjestyksessä asetettu ehdokas tulee pysyvästi estyneeksi tai kuolee ennen ensimmäisen vaalin vaalitoimituksen päättymistä;

2) toisessa vaalissa oleva ehdokas tulee pysyvästi estyneeksi tai kuolee ennen toisen vaalin vaalitoimituksen päättymistä; taikka

3) presidentiksi valittu tulee pysyvästi estyneeksi tai kuolee ennen kuin hän on ryhtynyt toimeensa.

Valtioneuvosto määrää vaalipäivän sen mukaisesti kuin 128 §:n 3 momentissa säädetään.

Oikeusministeriön on kiireellisesti ilmoitettava valtioneuvoston päätöksestä ulkoasi-

ainministeriölle, vaalipiirilautakunnille ja Väestörekisterikeskukselle, joiden on huolehdittava siitä, että tieto välitetään edelleen muille vaaliviranomaisille. Vaaliviranomaisen on keskeytettävä valmistavat toimenpiteet vaalia varten. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset ja ohjeet valtioneuvoston päätöksestä aiheutuvista viranomaisen toimenpiteistä.

Ehdokkaan asettamisesta ja ehdokashakemuksen jättämisestä tässä pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa on voimassa, mitä 130—135 §:ssä säädetään. Ehdokasta, jonka puolue tai valitsijayhdistys oli aikaisemmin säädetyssä järjestyksessä asettanut, pidetään kuitenkin ilman uutta hakemusta edelleen puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaana, jollei puolue tai valitsijayhdistys ole peruuttanut aikaisempaa hakemustaan tai ehdokkaaksi asetettu 134 tai 135 §:ssä tarkoitettua suostumustaan. Hakemuksen tai suostumuksen peruutus on tehtävä Helsingin vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

11 luku

Kunnallisvaalit

Kunnallisvaalien ajankohta

145 §

Vaalipäivä

Kunnallisvaalien vaalipäivä on lokakuun neljäs sunnuntai.

Ehdokasasettelu kunnallisvaaleissa

146 §

Valittavien valtuutettujen määrästä kuuluttaminen

Kunnan keskusvaalilautakunnan on kuulutettava, montako valtuutettua kunnassa valitaan. Kuulutus on viipymättä julkaistava sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi ja pantava nähtäväksi keskusvaalilautakunnan kokoushuoneistossa. Kuulutus voidaan antaa 35 §:n 2 momentissa tarkoitettua kuulutuksen yhteydessä.

147 §

Oikeus asettaa ehdokkaita

Kunnallisvaaleissa voivat ehdokkaita asettaa:

- 1) puolueet;
- 2) äänioikeutetut, jotka ovat perustaneet valitsijayhdistyksen.

Ehdokkaita asetettaessa kahdella tai useammalla puolueella on oikeus yhtyä vaaliliitoksi sopimalla siitä keskenään. Kahdella tai useammalla valitsijayhdistyksellä on oikeus vastaavalla tavalla muodostaa yhteislistaa.

148 §

Ehdokkaiden enimmäismäärä

Puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on oikeus asettaa kussakin kunnassa enintään valittavien valtuutettujen puolitoistakertainen määrä ehdokkaita.

149 §

Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla

Sama henkilö saadaan samoissa vaaleissa asettaa vain yhden puolueen tai yhden valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi.

150 §

Puolueiden ehdokkaiden asettaminen

Puolueen ehdokkaat asettaa puolueen kunnan keskusvaalilautakunnalle ilmoittama puolueen henkilöjäseniä kunnassa edustava yhdistys.

151 §

Valitsijayhdistyksen perustaminen

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi kunnallisvaaleja varten tarvitaan vähintään kymmenen äänioikeutettua kunnan asukasta. Kunnan asukasluvun vähäisyyden johdosta oikeusministeriö voi määrätä, että valitsijayhdistyksen saa perustaa pienempikin määrä äänioikeutettuja kunnan asukkaita. Valitsijayhdistyksen perustajia on kuitenkin oltava vähintään kolme. Ministeriön päätös on julkaistava Suomen sää-

döskokoelmassa viimeistään vaalivuoden toukokuun aikana.

Valitsijayhdistys perustetaan laatimalla päivätty ja allekirjoitettu perustamisasiakirja, jossa on oltava seuraavat tiedot:

1) maininta siitä, mitkä kunnallisvaalit ovat kyseessä;

2) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen;

3) jokaisen jäsenen nimi, syntymäaika ja osoite;

4) jokaisen jäsenen allekirjoittama vakuutus siitä, että hän on kysymyksessä olevissa vaaleissa asianomaisessa kunnassa äänioikeutettu;

5) valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

Äänioikeutettu voi olla jäsenenä vain yhdessä valitsijayhdistyksessä. Jos hän on jäsenenä kahdessa tai useammassa valitsijayhdistyksessä, kunnan keskusvaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä kaikista perustamisasiakirjoista.

Ehdokashakemus kunnallisvaaleissa

152 §

Vaaliasiamiehet

Kullakin ehdokkaita asettavalla puolueella ja ehdokkaan asettavalla valitsijayhdistyksellä tulee olla vaaliasiamies ja jokaisella vaaliasiamiehellä varamies. Lisäksi yhteislistan muodostaneitten valitsijayhdistysten on valtuutettava jonkin valitsijayhdistyksen vaaliasiamies toimimaan yhteislistan vaaliasiamiehenä ja toinen hänen varamiehenään.

Puolueen tai yhteislistan vaaliasiamies ei saa olla toisen puolueen tai yhteislistan vaaliasiamiehenä. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla puolueen vaaliasiamiehenä eikä muun yhteislistan vaaliasiamiehenä kuin mihin hänen valitsijayhdistyksensä kuuluu eikä toisen valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehenä. Puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla kunnan keskusvaalilautakunnan jäsenenä eikä varajäsenenä.

Vaaliasiamiehen puolesta saa tässä laissa tarkoitetun hakemuksen, ilmoituksen tai oikein tehdä hänen kirjallisesti valtuuttamansa henkilö. Mitä tässä laissa säädetään puolueen, yhteislistan tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehestä, on soveltuvin osin voimassa hänen varamiehestään.

153 §

Ehdokashakemuksen jättäminen

Puolueen, yhteislistan tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on annettava ehdokashakemus kunnan keskusvaalilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

154 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemukseen on liitettävä:

1) ehdotus puolueen ehdokaslistaksi, jossa on mainittava siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan, kunkin ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen; Etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokaslistassa ei saa olla muita merkintöjä, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi;

2) kunkin ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan valtuutuntoimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen puolueen eikä valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi;

3) puolueen nimen kirjoittamiseen oikeutettujen antama ilmoitus siitä, että yhdistys, jonka puolesta puolueen vaaliasiamies esiintyy, edustaa puolueen henkilöjäseniä kunnassa; ja

4) puoluetta edustavan yhdistyksen antama ilmoitus puolueen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimestä ja yhteystiedoista sekä yhdistyksen puolueen vaaliasiamiehelle ja hänen varamiehelleen antama valtakirja.

Puolueen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuuttettava siinä, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia.

155 §

Ilmoitus vaaliliitosta

Jos puolueet ovat sopineet yhtymisestä vaaliliitoksi, siitä on laadittava yhteinen il-

moitus, jossa luetellaan vaaliliittoon yhtyvät puolueet ja joka kaikkien vaaliliittoon yhtyvien puolueiden vaaliasiamiesten on allekirjoitettava. Vaaliliittoon yhtyneen puolueen vaaliasiamiehen on annettava ilmoitus kunnan keskusvaalilautakunnalle samanaikaisesti puolueen ehdokashakemuksen kanssa.

156 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemukseen on liitettävä:

1) ehdotus valitsijayhdistyksen ehdokaslistaksi, jossa ehdokkaasta on 154 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut tiedot;

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänen asettaneen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan valtuutustoimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen valitsijayhdistyksen eikä puolueen ehdokkaaksi; ja

3) valitsijayhdistyksen perustamisasiakirja. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokas on vaalikelpoinen ja että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet perustamisasiakirjan.

157 §

Ilmoitus yhteislistasta

Jos valitsijayhdistys on sopinut yhteislistasta yhden tai useamman muun valitsijayhdistyksen kanssa, ilmoitus yhteislistasta ja siihen kuuluvista valitsijayhdistyksistä sekä niiden ehdokkaista siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan on annettava samanaikaisesti valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksen kanssa. Ilmoituksen allekirjoittavat yhteislistan muodostaneiden valitsijayhdistysten vaaliasiamiehet.

Ilmoituksessa on lisäksi mainittava yhteislistan vaaliasiamiehen ja hänen varamiehen nimi ja yhteystiedot.

Ilmoituksessa voidaan ehdottaa ehdokaslistojen yhdistelmään otettavaksi yhteislistan nimitys, johon tulee sisältyä sana "yhteislistasta". Nimitys ei saa olla sopimaton eikä mer-

kitykseltään yleistävästi tai muutoin harhaanjohtava. Nimitykseen voi aina sisältyä yhdistysrekisteriin merkitty nimi, jonka käyttämiseen yhteislistan muodostaneet valitsijayhdistykset ovat saaneet yhdistykseltä todisteellisesti luvan. Nimitykseen ei kuitenkaan saa sisältyä puolerekisteriin merkityn puolueen nimeä.

Täydentävät säännökset

158 §

Valtuutettujen valitseminen vaaleja toimittamatta

Jos vaaleja varten hyväksytyjä ehdokkaita on yhtä paljon kuin valittavia valtuutettuja, ei vaaleja toimiteta, vaan kunnan keskusvaalilautakunta julistaa lokakuun neljäntenä sunnuntaina pidettävässä kokouksessa, että valtuutetuiksi on valittu hyväksytyt ehdokkaat. Jos ehdokkaita on yhteensä vähemmän kuin vaaleissa on valittava valtuutettuja, valtuutettujen lukumäärä jää toistaiseksi vajaan.

Puolueella ja valitsijayhdistyksellä on oikeus asettaa 1 momentissa tarkoitettua tapasta varten ehdokkaalle varaehdokas, josta on voimassa, mitä tässä laissa säädetään ehdokkaasta.

Varavaltuutetuiksi määrätään 2 momentissa tarkoitettujen varaehdokkaat. Tarvittaessa kutsutaan varavaltuutettuja valtuutetuiksi siten, että asianomaisen valtuutetun sijaan tulee hänen varavaltuutettunsa tai, jollei varavaltuutettua ole, samasta vaaliliittoon kuulumattomasta puolueesta tai vaaliliitosta taikka yhteislistasta muu varavaltuutettu puolueen vaaliasiamiehen tai vaaliliiton osalta puolueiden vaaliasiamiesten yhteisesti taikka yhteislistan vaaliasiamiehen ilmoittamassa järjestyksessä. Jos varavaltuutettujen järjestystä ei ole ilmoitettu kunnan keskusvaalilautakunnalle ennen 1 momentissa tarkoitettua kokouksen alkua, keskusvaalilautakunta määrää järjestyksen.

159 §

Täydennysvaalit

Jos valtuutettujen luku vaalikauden aikana jää alle kolmen neljänneksen säädetystä

määrästä, valtuuston puheenjohtajan on saatettava asia oikeusministeriön tietoon. Ministeriö voi tällöin määrätä toimitettaviksi täydennysvaalit määräten samalla, montako valtuutettua täydennysvaaleissa valitaan. Täydennysvaaleista on soveltuvin osin voimassa, mitä varsinaisista vaaleista säädetään. Ennakkoäänestys toimitetaan kuitenkin vain kunnassa, jonka valtuutettujen valitsemiseksi täydennysvaalit toimitetaan.

160 §

Uusi aika vaaleja varten

Jos valtuutettujen vaaleja tai niihin kuuluvia toimenpiteitä ei jostakin syystä voida toimittaa tässä laissa säädettyinä aikoina taikka jos valittuja ehdokkaita vaalien tulosta määrättäessä tai 158 §:n 1 momentin mukaan valituiksi julistettuja ehdokkaita mainitussa lainkohdassa tarkoitettuna aikana on yhteensä vähemmän kuin vaaleissa on valittava valtuutettuja, oikeusministeriö voi valtuuston esityksestä määrätä uuden ajan vaaleja varten. Jollei vaaleja ole toimitettu ennen vaalikauden loppua, valtuutetut ja varavaltuutetut, joiden toimikausi silloin päättyisi, pysyvät toimissaan, kunnes uutena aikana toimitettujen vaalien tulos on julkaistu. Vaaleista on soveltuvin osin voimassa, mitä uusittavista vaaleista säädetään.

12 luku

Europarlamenttivaalit*Europarlamenttivaalien ajankohta*

161 §

Vaalipäivä

Europarlamenttivaalit toimitetaan joka viides vuosi.

Europarlamenttivaalien vaalipäivä on sinä sunnuntaina, joka sattuu Euroopan unionin neuvoston päättämään nelipäiväiseen torstaista sunnuntaihin kestävään ajanjaksoon kesäkuussa. Jos vaaleja ei voida unionin jäsenvaltioissa järjestää mainitun ajanjakson kuluessa, Euroopan unionin neuvosto määrää vaalipäivän äänestystä varten toisen ajanjak-

son, jolloin vaalipäivä on tähän ajanjaksoon sattuva sunnuntai.

Äänioikeuden käyttäminen

162 §

Kielto äänestää useammin kuin kerran

Samoissa europarlamenttivaaleissa kukaan ei saa äänestää useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

163 §

Väestörekisterikeskuksen ilmoitusvelvollisuus

Väestörekisterikeskuksen on heti 19 §:n 5 momentissa säädetyn määräajan päätyttyä ilmoitettava Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisen kotivaltion viranomaiselle ne kyseisen jäsenvaltion äänioikeutetut kansalaiset, jotka ovat ilmoittaneet haluavansa käyttää äänioikeuttaan Suomessa.

Valittavien jäsenten määrä ja vaalikelpoisuus

164 §

Jäsenten määrä ja toimikausi

Suomesta valitaan viiden vuoden pituiseksi toimikaudeksi 16 jäsentä Euroopan parlamenttiin.

Euroopan yhteisöjen vaalilainsäädännön mukaisesti jäsenen toimikausi alkaa, kun Euroopan parlamentin ensimmäinen vaalien jälkeinen kokous on avattu ja jäsenten valtakirjat hyväksytyt, sekä päättyy, kun seuraavien europarlamenttivaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous avataan.

165 §

Vaalikelpoisuus sekä jäsenyyden esteenä olevat virat ja toimet

Suomen kansalaisten vaalikelpoisuudesta europarlamenttivaaleissa on voimassa, mitä

vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa säädetään. Suomessa äänioikeutettu Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalainen on vaalikelpoinen Suomessa toimitettavissa europarlamenttivaaleissa, jollei hän ole menettänyt vaalikelpoisuuttaan europarlamenttivaaleissa kotivaltiossaan.

Euroopan parlamentin jäsenenä ei voi olla:

- 1) valtioneuvoston jäsen;
- 2) Euroopan komission jäsen;
- 3) Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomari, julkisasiamies tai kirjaaja;
- 4) Euroopan tilintarkastustuomioistuimen jäsen;
- 5) Euroopan hiili- ja teräsyhteisön neuvonantavan komitean taikka Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön talous- ja sosiaalikomitean jäsen;
- 6) alueiden komitean jäsen;
- 7) Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen nojalla asetetun yhteisön varoja hoitavan tai pysyvää välitöntä hallinnollista tehtävää hoitavan komitean tai muun toimielimen jäsen;
- 8) Euroopan investointipankin johtokunnan tai hallintoneuvoston jäsen taikka Euroopan investointipankin henkilöstöön kuuluva;
- 9) Euroopan yhteisön toimielimen tai sen yhteydessä olevan erityistoimielimen palveluksessa oleva virkamies tai henkilökuntaan kuuluva;
- 10) sellainen viran tai toimen haltija, joka perustuslain mukaan ei voi olla kansanedustajana.

Jos Euroopan parlamentin jäseneksi Suomesta valittu henkilö menettää vaalikelpoisuutensa taikka jos hänet nimitetään tai valitaan johonkin 2 momentissa mainituista viroista tai toimista, lakkaa hänen toimensa Euroopan parlamentin jäsenenä.

Ehdokasasettelu europarlamenttivaaleissa

166 §

Oikeus asettaa ehdokkaita

Europarlamenttivaaleissa voivat ehdokkaita asettaa:

- 1) puolueet;
- 2) äänioikeutetut, jotka ovat perustaneet valitsijayhdistyksen.

Ehdokkaita asetettaessa kahdella tai useammalla puolueella on oikeus yhtyä vaaliliitoksi sopimalla siitä keskenään. Kahdella tai useammalla valitsijayhdistyksellä on oikeus vastaavalla tavalla muodostaa yhteislistaa.

167 §

Ehdokasasettelun vaihtoehdot

Ehdokkaat asetetaan joko vaalialueittaisesti (*vaalialueittainen ehdokasasettelu*) tai valtakunnallisesti (*valtakunnallinen ehdokasasettelu*).

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa tulee kullekin vaalialueelle asettaa eri ehdokkaat. Jos puolueet yhtyvät jollakin vaalialueella vaaliliitoksi, puolueiden on keskenään sovittava vastaavasta vaaliliitosta kaikille vaalialueille, joilla näillä puolueilla on ehdokkaita.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa tulee samat henkilöt asettaa ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on ehdokkaita. Ehdokkaita tulee olla vähintään kahdella vaalialueella.

168 §

Ehdokkaiden enimmäismäärä

Puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla saa vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa olla kullakin vaalialueella enintään kahdeksan ehdokasta. Ehdokkaita saa kuitenkin kaikilla vaalialueilla olla yhteensä enintään 20. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa ehdokkaita saa olla enintään 20.

169 §

Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla

Samoissa europarlamenttivaaleissa kukaan ei saa olla ehdokkaana useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Sama henkilö saadaan samoissa vaaleissa asettaa vain yhden puolueen ehdokkaaksi ja vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa vain yhden valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi.

170 §

Puolueiden ehdokkaiden asettaminen

Puolueen ehdokkaat asetetaan puolueen jäsenten kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Puolueen piirijärjestöjen on sovittava, asetetaanko ehdokkaat vaalialueittaisesti vai valtakunnallisesti. Jos puolueessa on vähintään kaksi piirijärjestöä samalla vaalialueella tai jos ehdokkaat on sovittu asetettaviksi valtakunnallisesti, asianomaisten piirijärjestöjen on sovittava, miten puolueen ehdokkaat asetetaan. Jos piirijärjestöt eivät voi sopia asiasta, asian ratkaisee puolueen hallitus.

171 §

Valitsijayhdistyksen perustaminen

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi vaalialueella europarlamenttivaaleja varten tarvitaan vähintään 1 000 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirien äänioikeutettua henkilöä. Jos valitsijayhdistykset haluavat muodostaa yhteislistan valtakunnallista ehdokasasettelua varten, tulee kunkin yhteislistan ehdokkaan asettamiseksi perustaa valitsijayhdistys kaikilla niillä vaalialueilla, joilla yhteislistalla on tarkoitus osallistua vaaleihin.

Valitsijayhdistys perustetaan laatimalla päivätty perustamisasiakirja, jossa on oltava seuraavat tiedot:

- 1) maininta siitä, mitkä europarlamenttivaalit ovat kyseessä;
- 2) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta;
- 3) jokaisen jäsenen nimi, syntymäaika ja osoite;
- 4) jokaisen jäsenen allekirjoittama vakuutus siitä, että hän on kysymyksessä olevissa vaaleissa asianomaiseen vaalialueeseen kuuluvassa vaalipiirissä äänioikeutettu;
- 5) valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

Äänioikeutettu voi olla jäsenenä vain yhdessä valitsijayhdistyksessä. Jos hän on jäsenenä kahdessa tai useammassa valitsijayhdistyksessä, Helsingin vaalipiirilautakunnan on poistettava hänen nimensä kaikista perustamisasiakirjoista.

Ehdokashakemus europarlamenttivaaleissa

172 §

Vaaliasiamiehet

Kullakin ehdokkaita asettavalla puolueella ja ehdokkaan asettavalla valitsijayhdistyksellä tulee olla vaaliasiamies ja jokaisella vaaliasiamiehellä varamies. Lisäksi yhteislistan muodostaneitten valitsijayhdistysten on valtuutettava jonkin valitsijayhdistyksen vaaliasiamies toimimaan yhteislistan vaaliasiamiehenä ja toinen hänen varamiehenään.

Puolueen tai yhteislistan vaaliasiamies ei saa olla toisen puolueen tai yhteislistan vaaliasiamiehenä. Valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla puolueen vaaliasiamiehenä eikä muun yhteislistan vaaliasiamiehenä kuin mihin hänen valitsijayhdistyksensä kuuluu eikä toisen valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehenä. Puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamies ei saa olla vaalipiirilautakunnan eikä kunnan keskusvaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

Vaaliasiamiehen puolesta saa tässä laissa tarkoitettun hakemuksen, ilmoituksen tai oikein tehdä hänen kirjallisesti valtuuttamansa henkilö. Mitä tässä laissa säädetään puolueen, yhteislistan ja valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehestä, on soveltuvin osin voimassa hänen varamiehestään.

Puolueen on viimeistään 48. päivänä ennen vaalipäivää ilmoitettava Helsingin vaalipiirilautakunnalle puolueen vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

173 §

Ehdokashakemuksen jättäminen

Puolueen, yhteislistan tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on annettava ehdokashakemus Helsingin vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

174 §

Puolueen ehdokashakemus

Puolueen ehdokashakemukseen on liitettävä:

- 1) ehdotus puolueen ehdokaslistaksi, jossa

on mainittava siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan, kunkin ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen sekä kotikunta; Etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää yleisesti tunnettua ehdokkaan puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä; Ehdokaslistassa ei saa olla muita merkintöjä, paitsi jos ne ovat tarpeen ehdokkaan henkilöllisyyden täsmentämiseksi;

2) kunkin ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen puolueen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan Euroopan parlamentin jäsenen toimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut toisen puolueen eikä valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi;

3) kunkin ehdokkaaksi asetetun Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisen antama vakuutus, ettei hän ole suostunut ehdokkaaksi samoissa vaaleissa muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, sekä ilmoitus siitä, mikä on hänen asuinpaikkansa Suomessa, minkä Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen hän on ja missä vaalipiirissä tai kunnassa hänet viimeksi on kotivaltiossaan otettu europarlamenttivaalien vaaliluettelo; ja

4) jokaisesta ehdokkaaksi asetetusta 3 kohdassa tarkoitettua Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisesta kotivaltion viranomaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta europarlamenttivaaleissa tai että tällainen vaalikelpoisuuden menettäminen ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa.

Ehdokashakemuksessa on mainittava, minä vaalialueen tai vaalialueiden ehdokaslistojen yhdistelmää hakemus koskee.

Puolueen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia.

175 §

Ilmoitus vaaliliitosta

Jos puolueet ovat sopineet yhtymisestä vaaliliitoksi, siitä on laadittava yhteinen ilmoitus, jossa luetellaan vaaliliittoon yhtyvät puolueet ja joka kaikkien vaaliliittoon yhtyvien puolueiden vaaliasiamiesten on allekirjoitettava. Vaaliliittoon yhtyneen puolueen

vaaliasiamiehen on annettava ilmoitus Hel-singin vaalipiirilautakunnalle samanaikaisesti puolueen ehdokashakemuksen kanssa.

176 §

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus

Valitsijayhdistyksen ehdokashakemukseen on liitettävä:

1) ehdotus valitsijayhdistyksen ehdokaslistaksi, jossa ehdokkaasta on 174 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettut tiedot;

2) ehdokkaan allekirjoittama ja hänen henkilötunnuksellaan varustettu suostumus hänet asettaneen valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi ja suostumus ottaa vastaan Euroopan parlamentin jäsenen toimi sekä vakuutus, ettei hän ole samoissa vaaleissa suostunut puolueen ehdokkaaksi;

3) ehdokkaaksi asetetun Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisen antama vakuutus, ettei hän ole suostunut ehdokkaaksi samoissa vaaleissa muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, sekä ilmoitus siitä, mikä on hänen asuinpaikkansa Suomessa, minkä Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen hän on ja missä vaalipiirissä tai kunnassa hänet viimeksi on kotivaltiossaan otettu europarlamenttivaalien vaaliluettelo; ja

4) ehdokkaaksi asetetusta 3 kohdassa tarkoitettua Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisesta kotivaltion viranomaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta europarlamenttivaaleissa tai että tällainen vaalikelpoisuuden menettäminen ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa; sekä

5) valitsijayhdistyksen perustamisasiakirja.

Ehdokashakemuksessa on mainittava, minä vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmää hakemus koskee.

Valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen on päivättävä ja allekirjoitettava ehdokashakemus ja vakuutettava siinä, että ehdokas on vaalikelpoinen ja että valitsijayhdistyksen jäsenet ovat itse allekirjoittaneet perustamisasiakirjan.

177 §

Ilmoitus yhteislistasta

Jos valitsijayhdistys on sopinut yhteisliis-

tasta yhden tai useamman muun valitsijayhdistyksen kanssa, ilmoitus yhteislistasta ja siihen kuuluvista valitsijayhdistyksistä sekä niiden ehdokkaista siinä järjestyksessä kuin ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmässä asetetaan on annettava samanaikaisesti valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksen kanssa. Ilmoituksen allekirjoittavat yhteislistan muodostaneiden valitsijayhdistysten vaaliasiamiehet.

Ilmoituksessa on lisäksi mainittava yhteislistan vaaliasiamiehen ja hänen varamiehensä nimi ja yhteystiedot.

Ilmoituksessa voidaan ehdottaa ehdokaslistojen yhdistelmään otettavaksi yhteislistan nimitys, johon tulee sisältyä sana "yhteislista". Nimitys ei saa olla sopimaton eikä merkitykseltään yleistävästi tai muutoin harhaanjohtava. Nimitykseen voi aina sisältyä yhdistysrekisteriin merkitty nimi, jonka käyttämiseen yhteislistan muodostaneet valitsijayhdistykset ovat saaneet yhdistykseltä todisteellisesti luvan. Nimitykseen ei kuitenkaan saa sisältyä puolerekisteriin merkityn puolueen nimeä.

*Eräät ehdokasasetteluun liittyvät
viranomais tehtävät*

178 §

Ilmoitus kaksoisehdokkuudesta

Jos Väestörekisterikeskus on saanut Euroopan unionin muun jäsenvaltion viranomaiselta ilmoituksen, että Suomessa vaalikelpoinen henkilö on asetettu kyseisessä valtiossa ehdokkaaksi samoissa vaaleissa, sen on viipymättä annettava ilmoitus tiedoksi Helsingin vaalipiirilautakunnalle.

179 §

*Ehdokkaina olevista Euroopan unionin
muun jäsenvaltion kansalaisista
ilmoittaminen*

Helsingin vaalipiirilautakunnan on viipymättä ehdokaslistojen yhdistelmien laatimisen jälkeen ilmoitettava Väestörekisterikeskukselle kaikki ehdokaslistojen yhdistelmään otetut Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaiset. Väestörekisterikeskuksen on vii-

pymättä lähetettävä tieto ehdokaslistojen yhdistelmään ottamisesta kunkin tällaisen ehdokkaan kotivaltion asianomaiselle viranomaiselle.

Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen

180 §

Vaalipiireissä annetut äänet

Vaalipiirilautakunta vahvistaa 3. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 18 aloitettavassa kokouksessaan äänimäärät, jotka kukin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto tai yhteislista yhteensä ovat vaaleissa saaneet vaalipiirissä, sekä ilmoittaa viipymättä näin vahvistetut äänimäärät ja vaaleissa annettujen äänten määrän oikeusministeriön määräämällä tavalla Helsingin vaalipiirilautakunnalle.

181 §

Vaalien tuloksen vahvistaminen

Saatuun 180 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen kaikilta vaalipiirilautakunnilta Helsingin vaalipiirilautakunta vahvistaa viipymättä vaalien tuloksen. Lautakunta vahvistaa ensin kunkin puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan koko maassa saamien äänten yhteismäärät sekä kunkin yhteislistaan kuulumattoman valitsijayhdistyksen saamien äänten määrän sekä niille kullekin niiden saamien äänten yhteismäärien pohjalta tulevan Euroopan parlamentin jäsenten paikkojen lukumäärän noudattaen soveltuvin osin, mitä vertauslukujen laskemisesta ja vaalien tuloksen määräämisestä 89—92 §:ssä säädetään. Jos puolueet ovat yhtyneet eri vaalialueilla vaaliliitoksi eri puolueiden kanssa, kutakin vaaliliittoa, johon nämä puolueet ovat yhtyneet, pidetään ääniä laskettaessa ja vaalien tulosta vahvistettaessa erillisenä vaaliliittona. Tällaisen puolueen vaaliliittoon kuulumattomana saamia ääniä ei myöskään yhdistetä minkään sen jonkin toisen puolueen kanssa muodostaman vaaliliiton saamiin ääniin.

Jos ehdokkaat on asetettu vaalialueittaisesti ja puolue, vaaliliitto tai yhteislista on saanut vain yhden paikan, paikka menee sen vaalialueen suurimman henkilökohtaisen äänimäärän saaneelle puolueen, vaaliliiton

tai yhteislistan ehdokkaalle, jossa puolue, vaaliliitto tai yhteislista on saanut eniten ääniä. Jos puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan saamia paikkoja on kaksi tai useampia, paikat jaetaan sen sisällä vaalialueittain samassa suhteessa kuin sen ehdokkaille koko maassa annetut äänet vaalialueiden kesken jakautuvat. Jako toteutetaan siten, että puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaiden vaalialueella saamien äänten yhteismäärä jaetaan sen ehdokkaiden koko maassa yhteensä saamalla äänimäärällä ja kerrotaan sen koko maassa saamalla paikkamäärällä. Kultakin vaalialueelta tulee valituksi laskutoimituksen osoittamaa kokonaislukua vastaava määrä puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaita. Jos kaikki paikat eivät tule näin täyteen, loput paikat jaetaan vaalialueiden kesken mainitun laskutoimituksen osoittamien lukujen desimaaliosien suuruuden mukaisessa järjestyksessä. Kullakin vaalialueella paikat jaetaan puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisällä ehdokkaiden saamien henkilökohtaisten äänimäärien mukaisessa järjestyksessä.

Jos ehdokkaat on asetettu valtakunnallisesti, puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan saamat paikat jaetaan puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan sisällä sen ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Helsingin vaalipiirilautakunta julistaa Euroopan parlamentin jäseniksi valituiksi kunkin puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaista 1—3 momentin perusteella niin monta kuin puolue, vaaliliitto tai yhteislista on koko maassa paikkoja saanut sekä lisäksi ne yksittäisten valitsijayhdistysten ehdokkaat, jotka 1 momentin mukaan tulevat valituiksi.

182 §

Tietojen antaminen julkisuuteen

Ääntenlaskentaa koskevia tietoja ei saa vaalipäivänä antaa julkisuuteen ennen kello 22:ta.

183 §

Vaalien tuloksen julkaiseminen

Helsingin vaalipiirilautakunnan on heti ilmoitettava oikeusministeriölle vaalien tulos

ja annettava tuloksesta kuulutus, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.

184 §

Euroopan parlamentin jäsenen valtakirjan kaava

Vahvistettuaan vaalien tuloksen Helsingin vaalipiirilautakunnan on viipymättä laadittava ja kullekin valitulle toimitettava valtakirja, joka kuuluu seuraavasti:

"Europarlamenttivaaleissa, jotka toimitettiin . . . päivänä . . . kuuta . . . , on . . . asuva — — valittu olemaan Euroopan parlamentin jäsenenä parlamentin seuraavan kokouksen alusta lukien, kunnes seuraavien europarlamenttivaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous alkaa.

Tämä todistus on parlamentin jäsenen valtakirjana."

Paikka ja aika.

Jos jäsenen paikka on joutunut avoimeksi, Helsingin vaalipiirilautakunta antaa valtakirjan sille, joka tulee hänen tilalleen. Tässä tapauksessa valtakirja kuuluu seuraavasti:

"Koska sen jälkeen, kun — — on valittu . . . päivänä . . . kuuta . . . Suomessa toimitetuissa europarlamenttivaaleissa olemaan Euroopan parlamentin jäsenenä, jäsenen paikka on hänen jälkeensä tullut avoimeksi, tulee vaalilain mukaan . . . asuva — — hänen sijaansa Euroopan parlamentin jäseneksi.

Tämä todistus on Euroopan parlamentin jäsenen valtakirjana."

Paikka ja aika.

III OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

13 luku

Täydentävät säännökset

185 §

Kielto hakea muutosta puolueen päätökseen

Yhdistyslain säännöksiä yhdistyksen päätöksen mitättömyydestä tai moittimisesta ei sovelleta puolueen tai sen piiri-, perus- tai muun järjestön päätökseen, joka koskee ehdokkaiden asettamista vaaleihin siihen liittyvine menettelyineen tai ehdokashakemusta.

186 §

Vaaliasiamiesten ja vaalitarkkailijoiden läsnäolo-oikeus

Vaalilautakunnan, kunnan keskusvaalilautakunnan ja vaalipiirilautakunnan kokouksissa, jotka pidetään ehdokkaiden numeroiden määräämistä, äänestyslippujen järjestämistä tai laskemista taikka vaalien tuloksen määräämistä varten, puolueiden, valitsijayhdistysten ja yhteislistojen sekä yhteislistaan kuulumattomien valitsijayhdistysten vaaliasiamiehillä taikka heidän kutakin vaaliviranomaista varten erikseen kirjallisesti valtuuttamallaan henkilöillä on oikeus olla läsnä. Sama oikeus on vaaleja tarkkailevalla oikeusministeriötä edustavalla taikka sen valtuuttamalla henkilöllä.

187 §

Vaaliviranomaisen rikosoikeudellinen vastuu

Jos vaalipiirilautakunnan, kunnan keskusvaalilautakunnan, vaalilautakunnan tai vaalitoimikunnan jäsen tai vaalitoimitsija taikka muu henkilö tässä laissa tarkoitettuna vaaliviranomaisena toimiessaan laiminlyö velvollisuutensa, häntä rangaistaan niin kuin virkamiestä virkarikoksesta.

188 §

Rikokset vaaleissa

Rangaistus vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä ja vaalituloksen vääristämisestä säädetään rikoslain 14 luvun 1—4 §:ssä.

189 §

Otteen tai jäljennöksen antaminen

Jos tässä laissa tarkoitettusta asiakirjasta annetaan ote tai jäljennös muulle kuin sille, jota asiakirja koskee, taikka tässä laissa tarkoitettuja tai siitä johtuvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle, siitä on jätettävä henkilötunnuksen yksilönumero ja tarkistusmerkki pois. Tietojen massaluvovutuksesta säädetään erikseen.

190 §

Kustannusten jako

Oikeusministeriö vastaa:

1) äänioikeusrekisterin ja valtakunnallisen ehdokasrekisterin sekä muiden vaaleissa käytettävien oikeusministeriön tietojärjestelmien kustannuksista;

2) ilmoituskorttien, äänestyslippujen, vaalikuorten, lähetekirjeiden, lähetekuorten, äänestäjistä pidettävien luetteloiden, vaalipöytäkirjojen ja vaaliluetteloiden sekä vaalileimasinten, sinetöimisvälineiden ja vaaliurnien valmistamis- ja lähettämiskustannuksista;

3) kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoiden sekä Suomen edustustojen ja suomalaisten laivojen vaalitoimitsijoiden menoista;

4) vaalipiirilautakuntien menoista.

Kunta vastaa kunnan keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien, vaalitoimikuntien ja kotiaänestyksen vaalitoimitsijoiden muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista menoista. Europarlamenttivaaleissa nämä menot suoritetaan kuitenkin valtion varoista. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan nämä menot korvataan.

Muu viranomainen vastaa sille kuuluvien tehtävien suorittamisesta aiheutuvista muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista kustannuksista.

191 §

Määräpäivän siirtyminen

Jos vaalipäivä sattuu uudenvuodenaatoksi tai -päiväksi, loppipäiväksi, ensimmäiseksi pääsiäispäiväksi, vapunaatoksi tai -päiväksi, helluntaipäiväksi, itsenäisyyspäiväksi taikka jouluaatoksi tai ensimmäiseksi tai toiseksi joulupäiväksi, vaalipäivän äänestys järjestetään seuraavana sunnuntaina.

Jos määräpäivä, joka on säädetty tai määrätty muuta kuin vaalipäivän äänestystä, ennakoäänestyksen aloittamista tai lopettamista, vaaleja toimittamatta valittavien valtuuttujen valituksi julistamista tai vaalien tuloksen vahvistamista varten, sattuu pyhäpäiväksi tai arkilauantaiksi taikka juhannus- tai jouluaatoksi, pidetään seuraavaa arkipäivää määräpäivänä. Oikeusministeriöllä on tarvit-

taessa oikeus siirtää tällainen määräpäivä lähinnä soveliaaksi päiväksi, jos vaalit on valituksen johdosta määrätty uusittaviksi tai jos on määrätty toimitettaviksi uudet eduskuntavaalit tai valtuutettujen täydennysvaalit taikka jos presidentinvaali on määrätty aloitettavaksi uudelleen tai valtuutettujen vaalit toimitettaviksi uutena aikana.

192 §

Vammaisten kuljetuspalvelut

Vammaisten äänestäjien kuljetuksesta äänestys- tai ennakköänestyspaikalle on voimassa, mitä vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettussa laissa (380/1987) säädetään kuljetuspalveluista.

193 §

Jäsenjärjestösuhteessa olevat puolueet

Jos jotkin oikeusministeriössä pidettävään puolueräkisteriin merkityistä puolueista ovat toisiinsa sellaisessa suhteessa kuin puoluelain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetaan, niitä pidetään tätä lakia sovellettaessa yhtenä puolueena.

194 §

Rekisterihallinnon paikallisviranomaisen Ahvenanmaan maakunnassa

Ahvenanmaan maakunnassa hoitaa maistraatille tämän lain mukaan eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa kuuluvat tehtävät rekisterihallinnon paikallisviranomaisena lääninhallitus.

195 §

Kaavat

Oikeusministeriö vahvistaa tarvittavat kaavat vaaleissa käytettävälle asiakirjoille ja lomakkeille sekä antaa tarkemmat ohjeet ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon muodosta.

196 §

Ehdokasasettelun aikataulu hajotusvaaleissa

Tasavallan presidentin määrättyä toimitettavaksi ennenaikaiset eduskuntavaalit vaalien ehdokasasettelussa ja siihen liittyvissä viranomaistehtävissä noudatetaan tässä laissa 48., 40., 34., 32., ja 31. päiväksi ennen vaalipäivää säädettyjen määräpäivien sijasta vastavasti määräpäiviä 39., 31., 27., 24. ja 23. päivää ennen vaalipäivää.

Jos on ryhdyttävä toimenpiteisiin presidentin valitsemiseksi sen johdosta, että presidentti, presidentiksi valittu tai presidenttiehdokas on tullut pysyvästi estyneeksi tai kuollut, valtioneuvoston 128 §:n 3 momentissa tarkoitettussa päätöksessä säädetään ehdokasasettelusta ja siihen liittyvien viranomaistehtävien aikataulusta.

197 §

Tarkemmat määräykset ja ohjeet

Tarkempia määräyksiä ja ohjeita tämän lain soveltamisesta antaa tarvittaessa oikeusministeriö.

14 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

198 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tällä lailla kumotaan seuraavat lait niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen:

1) kansanedustajain vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annettu laki (391/1969);

2) tasavallan presidentin vaalista 22 päivänä heinäkuuta 1991 annettu laki (1076/1991);

3) 12 päivänä toukokuuta 1972 annettu kunnallisvaalilaki (361/1972); sekä

4) Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista 3 päivänä maaliskuuta 1995 annettu laki (272/1995).

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

199 §

Siirtymäsäännökset

Jos vaalit tai neuvoa-antava kansanäänestys toimitetaan ennen kuin 90 päivää on kulunut tämän lain voimaantulosta, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Eduskuntavaaleissa, jotka toimitetaan 21 päivänä maaliskuuta 1999 tai tätä aikaisemmin, sekä presidentinvaalissa ja europar-

lamenttivaaleissa, jotka toimitetaan ennen tässä tarkoitettuja eduskuntavaaleja ensiksi seuraavia eduskuntavaaleja, sovelletaan kuitenkin tämän lain 5 §:ssä säädetyn vaalipiiri- jaon sijasta kansanedustajain vaaleista annetun lain 1 §:ssä säädettyä vaalipiirijakoa.

Muussa laissa tai asetuksessa olevan viittauksen tällä lailla kumottuihin lakeihin katsotaan lain voimaantulon jälkeen tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

2.

Laki**menettelystä neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* menettelystä neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä 26 päivänä kesäkuuta 1987 annetun lain (571/1987) 3, 4, 6, 8 ja 9 §, sellaisena kuin niistä on 4 § laissa 1646/1995, seuraavasti:

3 §

Valtiollisten vaalien vaaliviranomaiset ovat äänestysviranomaisina kansanäänestyksessä.

Jos kansanäänestys toimitetaan vaaleista erillisenä, vaalipiirilautakuntana toimii kuskakin vaalipiirissä eduskuntavaaleja varten viimeksi asetettu vaalipiirilautakunta.

4 §

Vaalien yhteydessä toimitettavassa kansanäänestyksessä käytetään vaaleja varten perustettavaa äänioikeusrekisteriä.

Vaaleista erillisenä toimitettavaa kansanäänestystä varten perustetaan äänestysoikeutuista henkilöistä äänestysoikeusrekisteri, josta on voimassa, mitä vaalilaissa (/) säädetään eduskuntavaaleja varten perustetusta äänioikeusrekisteristä.

6 §

Vaalipiirilautakunnan tulee heti äänestyksen tuloksen vahvistettuaan antaa tuloksesta tieto Helsingin kaupungin vaalipiirilautakunnalle, lääninhallitukselle ja vaalipiirin kuntien keskusvaalilautakunnille.

Helsingin vaalipiirilautakunta vahvistaa äänestyksen tuloksen koko maassa ja ilmoittaa sen oikeusministeriölle, jonka tulee julkaista äänestyksen tulos Suomen säädöskoelmassa.

Vaalipiirilautakunnan tässä pykälässä tar-

koitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

8 §

Vaalien yhteydessä toimitettavasta kansanäänestyksestä aiheutuneista kustannuksista on voimassa, mitä vaalilain 190 §:ssä säädetään.

Jos kansanäänestys toimitetaan vaaleista erillisenä, suoritetaan sen lisäksi, mitä vaalilain 190 §:ssä säädetään, kansanäänestyksen toimittamisesta aiheutuneet kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot valtion varoista. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan menot korvataan.

9 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään tai sen nojalla määrätään taikka kansanäänestyksen toimeenpanoa koskevassa laissa säädetään, noudatetaan kansanäänestyksessä soveltuvin osin vaalilakia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Jos kansanäänestys toimitetaan ennen kuin 90 päivää on kulunut lain voimaantulosta, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki

neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä 16 päivänä heinäkuuta 1990 annetun lain (656/1990) 2 §:n 2 momentti, 5, 7, 8 ja 11 §, 12 §:n 1 momentin 2 kohta, 16 §:n 2 momentti, 17 ja 18 §, sellaisina kuin niistä ovat 8 §, 16 §:n 2 momentti ja 18 § laissa 1649/1995, seuraavasti:

2 §

Äänestys toimitetaan äänestysalueittain noudattaen vaalilain (/) 9 §:n nojalla viimeksi määrättyä äänestysaluejakoa. Valtuusto voi kuitenkin päättää, että useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka.

5 §

Äänestysviranomaisina kansanäänestyksessä ovat vaalilain 14 §:ssä tarkoitettu kunnan keskusvaalilautakunta sekä äänestyslautakunnat. Valtuuston on hyvissä ajoin ennen äänestystä asetettava kutakin 2 §:ssä tarkoitettua äänestysaluetta tai, jos useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka, kutakin tällaista useamman äänestysalueen äänestyspaikkaa varten äänestyslautakunta noudattaen soveltuvin osin, mitä vaalilain 16 §:ssä säädetään vaalilautakuntien asettamisesta.

7 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan on saatettava kansanäänestyksen aihe ja ajankohta, äänestysalueiden äänestyspaikat, äänestyksessä noudatettava menettely sekä äänestyksen kohteena olevat vaihtoehdot hyvissä ajoin ennen äänestystä yleisesti tiedoksi sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi. Kunnanhallituksen on viivytyksettä ilmoitettava oikeusministeriölle kansanäänestyksen toimittamisesta. Muutoin on kansanäänestykseen liittyvästä tiedottamisesta voimassa, mitä kuntalain 29 §:n 1 momentissa säädetään.

8 §

Kansanäänestystä varten kunnan keskusvaalilautakunta perustaa äänestysoikeutetuista

ta henkilöistä äänestysoikeusrekisterin, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä vaalilain 19 §:ssä säädetään äänioikeusrekisteristä.

Kunnanhallituksen on viimeistään 55. päivänä ennen äänestyspäivää ilmoitettava Väestörekisterikeskukselle kansanäänestyksen toimittamisesta ja siitä, haluaako se äänestysoikeusrekisteriin otettavat tiedot käyttöönsä konekielisinä vai paperitulosteina. Paperitulosteista on soveltuvin osin voimassa, mitä vaalilain 72 §:ssä säädetään vaaliluetteloista.

Väestörekisterikeskuksen on viimeistään 30. päivänä ennen äänestyspäivää toimitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle äänestysoikeusrekisteriin otettavat tiedot.

11 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan kokouksessa, jossa kirjeäänestyksessä annettuja ääniä lasketaan, on vaalikuorista otetut äänestysliput leimattava vaalileimasimella.

12 §

Äänestyslippu on mitätön:

2) jos vaalikuoreessa on sellainen puutteellisuus tai merkintä, että äänestys olisi vaalilain 64 §:n 2 momentin 1—3 kohdan mukaan ollut jätettävä huomioon ottamatta;

16 §

Kunnan keskusvaalilautakunta määrää tavallaan, jolla vaalilautakunnissa sinetöidään kunnan keskusvaalilautakunnalle toimitettavat lähetykset ja hankkii tarvittavat sinetöimisvälineet.

17 §

Kunnallisesta kansanäänestyksestä aiheutuneet kustannukset suoritetaan kunnan varoista.

18 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, kansanäänestyksessä noudatetaan soveltuvien osin vaalilakia. Mitä vaalilain 191 §:ssä säädetään, ei kuitenkaan koske määräaika, joka 10 §:n 2 momentissa säädetään kirjeäänestysasiakirjojen palauttamiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Jos kansanäänestys toimitetaan ennen kuin 90 päivää on kulunut lain voimaantulosta, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Jussi Järventaus*

2.

Laki

menettelystä neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan menettelystä neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä 26 päivänä kesäkuuta 1987 annetun lain (571/1987) 3, 4, 6, 8 ja 9 §, sellaisena kuin niistä on 4 § laissa 1646/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Valtiollisten vaalien vaaliviranomaiset ovat äänestysviranomaisina kansanäänestyksessä.

Jos kansanäänestys toimitetaan vaaleista erillisenä, vaalipiirin keskuslautakuntana toimii kussakin vaalipiirissä kansanedustajain vaaleja varten viimeksi asetettu keskuslautakunta.

4 §

Vaalien yhteydessä toimitettavassa kansanäänestyksessä käytetään vaaleja varten perustettavaa äänioikeusrekisteriä.

Vaaleista erillisenä toimitettavaa kansanäänestystä varten perustetaan äänestysoi-keutetuista henkilöistä äänestysoikeusrekisteri, josta on voimassa, mitä äänioikeusrekisteristä säädetään kansanedustajain vaaleista annetussa laissa (391/69).

6 §

Vaalipiirin keskuslautakunnan tulee heti äänestyksen tuloksen vahvistettuaan antaa tuloksesta tieto Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle, lääninhallitukselle ja vaalipiirin kuntien keskusvaalilautakunnille.

Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta vahvistaa äänestyksen tuloksen koko maassa ja ilmoittaa sen oikeusministeriölle, jonka tulee julkaista äänestyksen tulos Suomen säädöskokoelmassa.

Vaalipiirin keskuslautakunnan tässä pykälässä tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Ehdotus

3 §

Valtiollisten vaalien vaaliviranomaiset ovat äänestysviranomaisina kansanäänestyksessä.

Jos kansanäänestys toimitetaan vaaleista erillisenä, *vaalipiirilautakuntana* toimii kussakin vaalipiirissä *eduskuntavaaleja* varten viimeksi asetettu *vaalipiirilautakunta*.

4 §

Vaalien yhteydessä toimitettavassa kansanäänestyksessä käytetään vaaleja varten perustettavaa äänioikeusrekisteriä.

Vaaleista erillisenä toimitettavaa kansanäänestystä varten perustetaan äänestysoi-keutetuista henkilöistä äänestysoikeusrekisteri, josta on voimassa, mitä *vaalilaissa (/)* säädetään *eduskuntavaaleja varten perustetusta äänioikeusrekisteristä*.

6 §

Vaalipiirilautakunnan tulee heti äänestyksen tuloksen vahvistettuaan antaa tuloksesta tieto Helsingin kaupungin *vaalipiirilautakunnalle*, lääninhallitukselle ja vaalipiirin kuntien keskusvaalilautakunnille.

Helsingin *vaalipiirilautakunta* vahvistaa äänestyksen tuloksen koko maassa ja ilmoittaa sen oikeusministeriölle, jonka tulee julkaista äänestyksen tulos Suomen säädöskokoelmassa.

Vaalipiirilautakunnan tässä pykälässä tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

Vaalien yhteydessä toimitettavasta kansanäänestyksestä aiheutuneista kustannuksista on voimassa, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 102 §:ssä on säädetty.

Milloin kansanäänestys toimitetaan vaaleista erillisenä, suoritetaan sen lisäksi, mitä 1 momentissa mainitussa pykälässä on säädetty, kansanäänestyksen toimittamisesta aiheutuneet kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot valtion varoista. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan menot korvataan.

9 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa on säädetty tai sen nojalla määrätty taikka kansanäänestyksen toimeenpanoa koskevassa laissa säädetään, noudatetaan kansanäänestyksessä soveltuvin osin kansanedustajain vaaleista annettua lakia.

8 §

Vaalien yhteydessä toimitettavasta kansanäänestyksestä aiheutuneista kustannuksista on voimassa, mitä vaalilain 190 §:ssä säädetään.

Jos kansanäänestys toimitetaan vaaleista erillisenä, suoritetaan sen lisäksi, mitä vaalilain 190 §:ssä säädetään, kansanäänestyksen toimittamisesta aiheutuneet kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot valtion varoista. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan menot korvataan.

9 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään tai sen nojalla määrätään taikka kansanäänestyksen toimeenpanoa koskevassa laissa säädetään, noudatetaan kansanäänestyksessä soveltuvin osin vaalilakia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Jos kansanäänestys toimitetaan ennen kuin 90 päivää on kulunut lain voimaantulosta, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki

neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä 16 päivänä heinäkuuta 1990 annetun lain (656/1990) 2 §:n 2 momentti, 5, 7, 8 ja 11 §, 12 §:n 1 momentin 2 kohta, 16 §:n 2 momentti, 17 ja 18 §, sellaisina kuin niistä ovat 8 §, 16 §:n 2 momentti ja 18 § laissa 1649/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Äänestys toimitetaan äänestysalueittain noudattaen kunnallisvaalilain 3 §:n nojalla viimeksi määrättyä äänestysaluejakoa. Valtuusto voi kuitenkin päättää, että useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka.

Äänestys toimitetaan äänestysalueittain noudattaen *vaalilain (/)* 9 §:n nojalla viimeksi määrättyä äänestysaluejakoa. Valtuusto voi kuitenkin päättää, että useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka.

5 §

Äänestysviranomaisina kansanäänestyksessä ovat kunnallisvaalilain 4 §:ssä tarkoitettu kunnan keskusvaalilautakunta ja äänestyslautakunnat. Kunnanvaltuuston on hyvissä ajoin ennen äänestystä asetettava kutakin *edellä* 2 §:ssä tarkoitettua äänestysaluetta tai, jos useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka, kutakin yhteisen äänestyspaikan omaavaa aluetta varten äänestyslautakunta noudattaen soveltuvin osin, mitä kunnallisvaalilain 5 §:ssä on säädetty vaalilautakuntien asettamisesta.

5 §

Äänestysviranomaisina kansanäänestyksessä ovat *vaalilain 14 §:ssä* tarkoitettu kunnan keskusvaalilautakunta *sekä* äänestyslautakunnat. *Valtuuston* on hyvissä ajoin ennen äänestystä asetettava kutakin 2 §:ssä tarkoitettua äänestysaluetta tai, jos useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka, kutakin *tällaista useamman äänestysalueen äänestyspaikkaa* varten äänestyslautakunta noudattaen soveltuvin osin, mitä *vaalilain 16 §:ssä säädetään* vaalilautakuntien asettamisesta.

7 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan on saatettava kansanäänestyksen aihe ja ajankohta, äänestysalueiden äänestyspaikat, äänestyksessä noudatettava menettely sekä äänestyksen kohteena olevat vaihtoehdot hyvissä ajoin ennen äänestystä yleisesti tiedoksi sillä tavalla, kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Kunnanhallituksen on viivytyksettä ilmoitettava oikeusministeriölle kansanäänestyksen toimittamisesta. Muutoin on kansanäänestykseen liittyvästä tiedottamisesta voimassa, mitä kunnallislain 37 §:ssä on säädetty.

7 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan on saatettava kansanäänestyksen aihe ja ajankohta, äänestysalueiden äänestyspaikat, äänestyksessä noudatettava menettely sekä äänestyksen kohteena olevat vaihtoehdot hyvissä ajoin ennen äänestystä yleisesti tiedoksi sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi. Kunnanhallituksen on viivytyksettä ilmoitettava oikeusministeriölle kansanäänestyksen toimittamisesta. Muutoin on kansanäänestykseen liittyvästä tiedottamisesta voimassa, mitä *kuntalain 29 §:n 1 momentissa säädetään*.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

Kansanäänestystä varten kunnan keskusvaalilautakunta perustaa äänestysoikeutetuista henkilöistä äänestysoikeusrekisterin, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä äänioikeusrekisteristä säädetään kunnallisvaalilain 7 §:ssä.

Kunnanhallituksen on viimeistään 55. päivänä ennen äänestyspäivää ilmoitettava väestörekisterikeskukselle kansanäänestyksen toimittamisesta ja siitä, haluaako se äänestysoikeusrekisteriin otettavat tiedot käyttöönsä konekielisessä muodossa vai paperitulosteina. Paperitulosteista on soveltuvin osin voimassa, mitä kunnallisvaalilain 17 §:ssä säädetään vaaliluetteloista.

Väestörekisterikeskuksen on viimeistään 30. päivänä ennen äänestyspäivää toimitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle äänestysoikeusrekisteriin otettavat tiedot.

11 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan kokous, jossa kirjeäänestyksessä annettuja ääniä lasketaan, on aloitettava äänestyspäivänä, kuitenkin aikaisintaan kello 16.

Kokouksessa on vaalikuorista otetut äänestysliput leimattava vaalileimasimella. Jos hyväksytyjä vaalikuoria on enintään 25, on keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan ja yhden muun jäsenen yhdessä vietävä vaalikuoret avaamattomina ennen äänestystoimituksen päättymistä kunnan johonkin äänestyspaikkaan, jossa vaalikuoret on avattava ja äänestysliput leimattava sekä äänestysalaisuus säilyttäen taitettuihin pudotettava vaaliurna.

12 §

Äänestyslippu on mitätön:

2) jos vaalikuoreessa on sellainen puutteellisuus tai merkintä, että äänestys olisi kunnallisvaalilain 74 §:n 2 momentin mukaan ollut jätettävä huomioon ottamatta;

8 §

Kansanäänestystä varten kunnan keskusvaalilautakunta perustaa äänestysoikeutetuista henkilöistä äänestysoikeusrekisterin, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä vaalilain 19 §:ssä säädetään äänioikeusrekisteristä.

Kunnanhallituksen on viimeistään 55. päivänä ennen äänestyspäivää ilmoitettava Väestörekisterikeskukselle kansanäänestyksen toimittamisesta ja siitä, haluaako se äänestysoikeusrekisteriin otettavat tiedot käyttöönsä konekielisinä vai paperitulosteina. Paperitulosteista on soveltuvin osin voimassa, mitä vaalilain 72 §:ssä säädetään vaaliluetteloista.

Väestörekisterikeskuksen on viimeistään 30. päivänä ennen äänestyspäivää toimitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle äänestysoikeusrekisteriin otettavat tiedot.

11 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan kokouksessa, jossa kirjeäänestyksessä annettuja ääniä lasketaan, on vaalikuorista otetut äänestysliput leimattava vaalileimasimella.

12 §

Äänestyslippu on mitätön:

2) jos vaalikuoreessa on sellainen puutteellisuus tai merkintä, että äänestys olisi vaalilain 64 §:n 2 momentin 1—3 kohdan mukaan ollut jätettävä huomioon ottamatta;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 §

Kansanäänestyksessä käytetään kunnan keskusvaalilautakunnille ja vaalilautakunnille kunnallisvaalilain 100 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla hankittuja sinetöimisvälineitä.

17 §

Kunnallisesta kansanäänestyksestä aiheutuneet kustannukset suoritetaan kunnan varoista, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentissa tarkoitetuista sinetöimisvälineistä aiheutuvia kustannuksia.

18 §

Kansanäänestyksessä on sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, soveltuvien osin noudatettava, mitä kunnallisvaalilain 4 §:n 3 momentissa, 6 §:ssä, 10 §:n 2 momentissa, 15 §:n 1 ja 2 momentissa, 17 §:n 3 momentissa, 45, 46, 47-51, 53 ja 54 §:ssä, 56 §:n 1-4 momentissa, 57 ja 58 §:ssä, 70 §:n 2 momentissa, 74 §:ssä, 75 §:n 1 momentissa, 76, 84 ja 87 §:ssä, 88 §:n 3 momentissa sekä 89, 95 ja 99 §:ssä säädetään. Mitä kunnallisvaalilain 95 §:ssä säädetään, ei kuitenkaan koske määräaika, joka 10 §:n 2 momentissa säädetään kirjeäänestysasiakirjojen palauttamiselle.

Kunnan keskusvaalilautakunta määrää tavallaan, jolla vaalilautakunnissa sinetöidään kunnan keskusvaalilautakunnalle toimitettavat lähetykset ja hankkii tarvittavat sinetöimisvälineet.

17 §

Kunnallisesta kansanäänestyksestä aiheutuneet kustannukset suoritetaan kunnan varoista.

18 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, kansanäänestyksessä noudatetaan soveltuvien osin vaalilakia. Mitä vaalilain 191 §:ssä säädetään, ei kuitenkaan koske määräaika, joka 10 §:n 2 momentissa säädetään kirjeäänestysasiakirjojen palauttamiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Jos kansanäänestys toimitetaan ennen kuin 90 päivää on kulunut lain voimaantulosta, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

